

STOPINJE

1986

Izdalo Pomursko pastoralno področje
Alfonz Korbun, Martin Poredoš, Franc Tement

Uredil uredniški odbor
Lojze Kozar, Vilko Novak, Franc Puncer, Jožef Smej, Jože Zadravec
Odgovorni urednik: Jožef Smej, Slomškov trg 19, Maribor

Naslovna stran platnic:
Lojze Perko — Zasanjana pokrajina

Zadnja stran platnic:

V tričetrtinskem taktu

posnetek Jože Ftičar

Tisk: ZGEP »Pomurski tisk«, TOZD Tiskarna, Murska Sobota

STOPINJE 1986

POKRAJINSKAIN ŠTUDIJSKA

KNJIZNICA

MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1986

262.2(497.12-18)(059)

19025947

COBISS •

Leto 1986 je navadno leto.

Nedelje, zapovedani prazniki in državni prazniki so označeni z rdečim večjim tiskom, nezapovedani prazniki in dela prosti dnevi pa z rdečim manjšim tiskom, da jih ne bi zamenjali z zapovedanimi prazniki. Imena župnij, ki obhajajo god svojega zavetnika, pa so na skrajni desni strani s krepkejšim tiskom.

Praznovanje svetniških godov je označeno s številkami in sicer: slovesni praznik (1), praznik (2), obvezni god (3), neobvezni god (4), Svetnikov, pri katerih ni številke, se v bogoslužju več ne spominjamo.

Lunine spremembe:

polna luna ☾

mlaj ☽

prvi krajec ☾

zadnji krajec ☽

V EVHARISTIČNEM LETU

pričakuje božji Sin od nas vseh, da vzamemo zares njegove besede nad kruhom in vinom: »Vzemite, to je moje telo, to je moja kri, kri zaveze, ki se preliva.« (Mr 14,22.24) Naj bolj živo verujemo, da se vsak dan daruje in prebiva v božjih hramih to - in onstran Mure.

Smilimo se mu, ko vidi, kako se pretirano pehamo za jed, ki mine, pri tem pa ostajamo nepotešeni in razočarani. On nam ponuja jed, ki ostane za večno življenje. (Jn 6,27)

Ko obilno blagoslavlja naša pomurska sončna polja in gorice, da nam rodijo dober vsakdanji kruh in vino, hoče, naj z življenjem po njegovem evangeliju izgovarjamo nad tem našim kruhom in vinom posvetilne besede ter v moči te hrane in pijače z nebes srečni in neomadeževani potujemo do božje gore (1 Kr 19,8).

Statistika kaže visoke in vzpodbudne številke o stanovitnem lomljenju božjega kruha (prim. Apd 2,42) v naši pomurski domovini. Božji računatniki seveda te številke analizirajo po različnih vidikih. Eden vidik, ki je najbrž najvažnejši, je, kako nas Evharistija druží v bratsko skupnost. Sv. Pavel je to vzrokovanje Evharistije zelo in jasno, poudaril: »Ker je en kruh, smo mi, ki nas je veliko, eno telo, ker smo vsi deležni enega kruha« (1 Kor 10,17). Nedeljsko sodelovanje pri Evharistiji nam ne sme biti dolžnost, ampak prijetno srečanje z brati in sestrami v božji pričujočnosti.

V evharističnem letu okusite in spoznajte, kako dober je Gospod (Ps 33,9). Pridite, molimo!

Franc Puncer

- 1 S NOVO LETO, OSM. BOŽIČA, BOŽJA MATI Marija (1)
 2 Č Bazilij Vel. in Gregor Nac., škofa in cerkv. uč. (3)
 3 P Genovefa Pariška, dev.; Anter, papež, muč.
 4 S Angela Folinjska, red.; Gregor Langreški, šk.

- 5 N 2. PO BOŽIČU (2); Emilijana (Milena), dev.
 Beseda se je učlovečila (Jn 1, 1—18)

- 6 P Gospodovo razglašenje, Sv. Trije Kralji (1)
 7 T Rajmund Penjafortski, duh. (4); Lucijan Antioh., duh.
 8 S Severin Noriški, op.; Erhard, škof; Jurij iz Hozibe, red.
 9 C Julijan in Bazilisa, muč.; Hadrijan, opat
 10 P Viljem iz Bourgesa, šk.; Agaton, papež; Peter Orseolo
 11 S Pavlin Oglejski, šk. (3); Teodozij, opat

- 12 N JEZUSOV KRST (2); Tatjana (Tanja), muč.
 Ti si moj ljubljeni sin (Lk 3, 15—16, 21—22)

- 13 P Hilarij, šk. in c. uč. (4); Veronika Milanska, dev.
 14 T Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red.
 15 S Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok
 16 Č Marcel, papež; Berárd in tov., franč. muč.
 17 P Anton (Zvonko), pušč. (3); Marijan, diakon, muč.
 18 S Marjeta Ogrska, red.; Priska, muč.

- 19 N 2. NAVADNA (2); Kanut (Knut), kralj
 Jezusov prvi čudež (Jn 2, 1—12)

- 20 P Fabijan in Boštjan (Sebastijan), muč. (4) Pečarovci
 21 T Neža (Janja, Agnes), dev., muč. (3); Epifanij, šk.
 22 S Vincenc (Vinko), diakon, muč. (4); Teodolinda, kralj.
 23 Č Emerencijana, muč.; Ildefonz, šk.
 24 P Frančišek Saleški, šk. c. uč. (3); Felicijan, šk., muč.
 25 S Spreobrnitev apostola Pavla (2); Ananija, muč.

- 26 N 3. NAVADNA (2); Timotej in Tit, škofa
 Jezusov govor v Nazaretu (Lk 1, 1—4; 14—21)

- 27 P Angela Merici, dev. (4); Vitalijan, papež
 28 T Tomaž Akvinski, duh., c. uč. (3); Peter Nolasko, red.
 29 S Valerij, šk.; Julijan Ubogi, spokornik
 30 Č Martina, dev., muč.; Hiacinta (Jacinta) Marescotti
 31 P Janez Bosko, red. ust. (3); Marcela, vdova

1 S Brigita Írska, dev.; Pionij, muč.

2 N JEZUSOVO DAROVANJE, SVEČNICA (2); Simeon in Ana ☩
Jezusa prinesejo v tempelj (Lk 2, 22—40)

3 P Blaž, šk., muč.; Oskar (Ansgar), škof (4)

4 T Andrej Corsini, šk.; Janez de Britto, muč.

5 S Agata, dev., muč. (3); Ingenuin in Albuin, škofa

6 Č Pavel Miki in tov., muč. (3); Amand Belgijski, škof

7 P Nivard, red.; Adavkt in frigijski mučenci

8 S Hieronim Emiliani (4); Janez de Matha; Prešernov dan

9 N 5. NAVADNA (2); Apolonija, dev., muč. ☩

Obilni ribji lov (Lk 5, 1—11)

10 P Sholastika, dev. (3); Viljem (Vilko) Veliki, pušč.

11 T Lurška Mati božja (4); Cedmon, red.; Pust

12 S †† Pepelnica (1); Evlalija, muč.

13 Č Katarina de Ricci, red.; Gregor II., papež

14 P † Valentin (Zdravko), muč. (4); Bruno Kverfurtski, muč.

15 S Jordan Saški, opat; Georgija, dev.; Agapa, dev., muč.

16 N 1. POSTNA (1); Julijana, muč. ☩

Jezus zavrne skušnjavca (Lk 4, 1—13)

17 P Sedem ustanoviteljev servitov (4); Frančišek Clet, muč.

18 T Simeon Jeruzalemski, šk., muč.; Flavijan, škof

19 S Konrad iz Piacenze, spokornik; Barbat, škof

20 Č Sadot in tov., muč.; Evherij, škof

21 P † Peter Damiani, šk., c. uč., (4); Maksimijan Puljski, šk.

22 S Sedež apostola Petra (2); Marjeta Kortonska; Kvatre

23 N 2. POSTNA (1); Polikarp, škof, muč.

Jezus se na gori spremeni (Lk 9, 28—36)

24 P (Matija, apostol); Sergij, muč. ☩

25 T Tarazij (Taras), šk.; Valburga, dev.

26 S Matilda iz Hackeborna, dev.; Porfirij, škof

27 Č Gabrijel Žalostne Matere božje, red.; Leander, šk.

28 P † Roman, opat; Hilarij, papež; Osvald, škof

1 S Albin, šk.; Svitbert, šk.; Antonina, muč.

2 N 3. POSTNA (1); Neža Praška, devica

Jezus opominja k pokori (Lk 13, 1—9)

3 P Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij, muč.

4 T Kazimir, kraljevič (4); Arkadij, šk., muč.

5 S Janez od Križa, red.; Hadrijan, muč.

6 Č Fridolin (Miroslav), opat; Koleta (Nika), dev.

7 P † Perpetua in Felicita, muč. (4); Gaudioz, škof

8 S Janez od Boga, red. ustan. (4); Beata, mučenka

9 N 4. POSTNA (1); Frančiška Rimska, redovn.

Prilika o izgubljenem sinu (Lk 15, 1—3, 11—32)

10 P Stirideset mučencev; Makarij, škof

11 T Sofronij, škof; Evlogij, muč.; Konstantin, spok.

12 S (Gregor Vel., papež); Doroteja (Rotija), muč.

13 Č Kristina, dev., muč.; Teodora (Božidara), muč.

14 P † Matilda, kraljica; Florentina, opatinja

15 S Klemen M. Dvořak, red.; Ludovika de Marillac, red.

16 N 5. POSTNA (1); Hilarij in Tacijan, muč.

Jazus ne obsoja grešnice (Jn 8, 1—11)

17 P Patricij, šk. (4); Jedrt Nivelska, opatinja

18 T Ciril Jeruzalemski, šk., c. uč. (4); Salvator, red.

19 S Jožef, mož Device Marije (1); Sibilina, dev.

20 C Klavdija in tov., mučenci; Kutbert, šk.

21 P † Nikolaj iz Flüe, puščavnik; Filemon, muč.

22 S Lea, spokornica; Katarina Genovska, spok.

23 N CVETNA NEDELJA JEZUSOVEGA TRPLJENJA (1)

Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem (Lk 19, 28—40)

24 P Dionizij in tov., muč.; Katarina Švedska, red.

25 T Gospodovo oznanjenje; Dizma, desni razbojnik

26 S Evgenija, muč.; Kastul, muč.

27 Č Vel. četrtek (1); Rupert Salzburški, škof

28 P †† Vel. petek (1); Bojan (Vojan), knez, muč.

29 S Vel. sobota (1); Bertold, red. ust.

30 N VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1); Amadej, knez

Jezus vstane od mrtvih (Jn 20, 1—9)

31 P Velikonočni ponedeljek (1); Modest Gosposvetski

- 1 T Hugo Grenobelski, šk.; Venancij, šk., muč.
- 2 S Frančišek Paolski, red. ust.; Teodizija, muč.
- 3 Č Rihard, šk.; Sikst I., papež; Agapa, muč.
- 4 P Izidor Seviljski, šk., c. uč.; Zosim, pušč.
- 5 S Vincenc Ferrer, duh.; Julijana, opatinja

6 N 2. VELIKONOČNA, BELA (1); Irenej Sirmijski
Jezus se prikaže apostolom (Jn 20, 19—31)

7 P Gospodovo oznanjenje (1); Saturnin, šk.

- 8 T Albert, šk., muč.; Valter, opat
- 9 S Marija Kleopova, svetopis. žena; Tomaž Tolent.,
- 10 Č Ezekijel, prerok; Apolonij in tov., muč.
- 11 P Stanislav, šk., muč. (3); Domnij (Dujam), šk.
- 12 S Lazar Tržaški, šk., muč.; Zenon, šk.

13 N 3. VELIKONOČNA (1); Hermenegild, muč.

Jezus z apostoli na Genezar. jezeru (Jn 21, 1—19)

- 14 P Lidvina, dev.; Valerijan in tov., muč.
- 15 T Anastazija, muč.; Peter Gonzales, red.
- 16 S Bernardka Lurška, dev. (3); Benedikt Labre, spok.
- 17 Č Rudolf, muč.; Inocenc, šk.; Fortunat, muč.
- 18 P Apolonij, muč.; Eleverij Ilirski, muč.
- 19 S Leon IX., papež; Ema, redovn.; Dioniz, muč.

20 N 4. VELIKONOČNA (1); Hilda, devica

Jezus dobri pastir (Jn 10, 27—30)

- 21 P Anzeim, šk., c. uč. (4); Konrad, red.
- 22 T Leonid, muč.; Agapit, papež
- 23 S Jurij, muč. (4); Vojteh, šk., muč.;
- 24 Č Fidel (Zvest) Sigmarinški, muč.; Honorij, šk.
- 25 P Marko, evangelist (2); Ermin, šk., muč.
- 26 S Pashazij, opat; Mati dobrega sveta

Rogašovci, Videm

27 N 5. VELIKONOČNA (1); USTANOVITEV OF

Jezusova nova zapoved (Jn 13, 31—35)

- 28 P Peter Chanel, duh., muč. (4); Vital (Živko), muč.
- 29 T Katarina Sienska, dev., c. uč. (3); Peter Veronski, muč.
- 30 S Pij V., papež (4); Jožef Cottolengo, red. ustanov.

1 Č JOŽEF DELAVEC (2); MEDNARODNI PRAZNIK DELA

2 P Atanazij, škof in c. uč. (3); Boris, kralj

3 S Filip in Jakob ml., apostola (2); Teodozij Kijevski, red.

4 N 6. VELIKONOČNA (1); Florijan, muč.

Jezus obljubi Svetega Duha (Jn 14, 23—29)

5 P Prošnji dan; Gotard, škof

6 T Prošnji dan; Dominik Savio, dijak; Frida

7 S Prošnji dan; Gizela, opatinja

8 Č Gospodov vnebohod (1); Viktor, muč.

Bogojina

9 P Pahomij, opat; Beat, pušč.; Dan zmage

10 S Antonin, šk.; Gordijan, in Epimah, muč.

11 N 7. VELIKONOČNA (1); Sigismund, kralj

Naj bodo vsi eno (Jn 17, 20—28)

12 P Leopold Mandić, duh. (3); Pankracij, muč.

13 T Servacij, šk.; Mucij, muč.

14 S Matija, apostol (2); Bonifacij, muč.

15 Č Zofija (Sonja), muč.; Izidor, kmet

16 P Janez Nepomuk, duh., muč. (4); Andrej Bobola, muč.

17 S Paskal Baylon, red.; Jošt, opat

18 N BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1); Erik, kralj

Prejmite Svetega Duha (Jn 20, 19—23)

19 P Marija, Mati Cerkve (2); Peter Celestin, papež

20 T Bernardin Sienski, duh. (4); Plavtila, spok.

21 S Krispin, red.; Valens, šk.; Evtihij in tov. muč.

22 Č Marjeta (Rjeta, Rita) Kasijska, red.; Renata, spok.

23 P Janez de Rossi, duh.; Evfrozinja, red.

24 S Kvatre; Marija Pomočnica (3); Socerb, muč.

25 N SV. TROJICA (1); Beda Častitljivi, c. uč.; DAN MLADOSTI

Odranci, G. Petrovci, M. Nedelja

Tri božje osebe so eno (Jn 16, 12—15)

26 P Filip Neri, duh. (3); Lambert de Vence, šk. •

27 T Avguštin Canterburyjski, šk. (4); Julij, muč.

28 S German Pariški, šk.; Bernard Menthonski, duh.

29 Č REŠNJE TELO IN REŠNJA KRI (1); Maksim, šk.

30 P Ivana Orleanska, dev.; Ferdinand Aragonski, kralj

31 S Obiskanje Device Marije (2); Kancijan in tov., muč. Markovci

1 N 9. NAVADNA (2); Justin, muč.**Jezus ozdravi stotnikovega služabnika (Lk 7, 1—10)**

- 2 P Marcellin in Peter, muč. (4); Erazem, šk., muč.
 3 T Karel Lwanga in tov., muč. (3); Klotilda, kraljica
 4 S Frančišek Caracciolo, red. ust.; Kvirin iz Liscije, šk., m.
 5 C Bonifacij, šk., muč. (3); Svetko (Svetopolk), muč.; Igor, m.
 6 P Srce Jezusovo (1); Norbert, šk., r. ust. **Vel. Polana**
 7 S Marijino brezmadežno srce (4); Robert Newm., opat

8 N 10. NAVADNA (2); Medard, škof**Jezus obudi mladeniča iz Naïma (Lk 7, 11—17)**

- 9 P Efrem Sírski, diakon, c. u. (4); Primož in Felicijan, muč.
 10 T Bogomil, šk.; Janez Dominici, dubrovn. škof
 11 S Barnaba, apostol (3); Feliks, muč.
 12 Č Janez Fakundski, red.; Adelhajda, dev.
 13 P Anton Padovanski, red., c. u. (3); Trifil, šk.
 14 S Elizej, prerok; Valerij in Rufin, muč.

15 N 11. NAVADNA (2); Vid, muč.**Jezus odpusti grešnici (Lk 7, 36—50; 8, 1—3)**

- 16 P Frančišek Regis, duh.; Beno, šk.; Gvido, red.
 17 T Gregor Barbarigo, šk.; Adolf, šk.
 18 S Marko in Marcellijan, muč.; Amand (Ljubo), šk.
 19 Č Romuald, opat (4); Nazarij, šk.
 20 P Silverij, papež, muč.; Mihelina Malatesta, spok.
 21 S Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, red. (3); Evzebij, šk.

22 N 12. NAVADNA (2); Ahac, muč.**Peter izpove vero v Kristusa (Lk 9, 18—24)**

- 23 P Agripina, dev, muč.; Jožef Cafasso, duh.
 24 T Rojstvo Janeza Krstnika (1); kres **Ljutomer, Razkrižje**
 25 S Viljem (Vilko) iz Vercellija, opat; Doroteja, dev.
 26 Č Vigilij (Stojan), šk.; Pelagij, muč.
 27 P Ladislav, kr.; Ema Krška, kneg.; Ciril Aleks., šk., c. u. **Beltinci**
 28 S Irenej, šk, muč. (3); Potamijena, muč.

29 N PETER IN PAVEL, apostola (1); Marcel, muč. Radgona, Hotiza
Jezus obljubi Petru prvenstvo (Mt 16, 13—19)

- 30 P Prvi mučenci rimske Cerkve (4); Emilijana (Milena), muč.

- 1 T Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera, svetopis. žena
 2 S Oton Bamberški, šk.; Višal (Živko), muč.
 3 Č Tomaž, apostol (2); Anatol, šk.
 4 **P DAN BORCA; Elizabeta Portugalska (4); Urh, šk.**
 5 S Ciril in Metod, slov. ap. (1); Anton M. Zaccaria, duh. Radenci

6 N 14. NAVADNA (2); Bogomila, spok.; Marija Goretti, muč.
Jezus razpošlje učence (Lk 10, 1—12, 17—20)

- 7 P Izaija, prerok; Vilibald, šk.; Edelburga, dev. ⑤
 8 T Kilijan, šk, muč.; Prokop, muč.
 9 S Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski mučenci
 10 Č Amalija (Ljuba), red.; Rufina in Sekunda, muč.
 11 P Benedikt, opat (2); Olga Kijevska, kneg. Benedikt v Prekm.
 12 S Mohor in Fortunat, muč. (4); Nabor in Feliks, muč.

13 N 15. NAVADNA (2); Henrik (Hinko), kralj; Evgen, šk.
Prilika o usmiljenem Samarijanu (Lk 10, 25—37)

- 14 P Kamil de Lellis, duh. (4); Francišek Solan, red. ⑤
 15 T Bonaventura, šk., c. u. (3); Vladimir Kijevski, knez
 16 S Karmelska Mati božja (4); Evstahij, šk.
 17 Č Aleš (Aleksej), spok.; Marcelina, dev.
 18 P Friderik (Miroslav), šk., muč.; Arnold, šk.
 19 S Avrea (Zlatka), dev.; Arsen, diakon, pušč.

20 N 16. NAVADNA (2); Marjeta Antioh., muč.; Elija, prerok
Marta in Marija (Lk 10, 38—42)

- 21 P Lovrenc iz Brindisija, duh., c. u. (4); Danijel (Danilo), pr. ⑤
 22 **T DAN VSTAJE; Marija Magdalena (Majda) (3)** Kapela
 23 S Brigita Svedska, red. ust. (4); Apolinarij, šk., muč.
 24 Č Kristina, dev., muč.; Boris in Gleb, muč.
 25 P Jakob st., apostol (2); Krištof (Kristo), muč. Dobrovnik
 26 S Joahim in Ana, starša DM (3); Valens, šk. Bakovci

27 N 17. NAVADNA (2); Gorazd, Kliment, Naum in tov. (3)
Jezus uči prav moliti (Lk 11, 1—13)

- 28 P Viktor (Zmago) I., papež; Samson (Samo), šk. ⑤
 29 T Marta iz Betanije (3); Olaf, kr.
 30 S Peter Krizolog, šk., c. u. (4); Angelina, kneg.
 31 Č Ignacij Lojolski, red. ustan. (3); Fabij, muč.

- 1 P Alfonz M. Ligvorij, šk., c. uč. (3); Makabejski bratje
2 S Evzebij iz Vercellija, šk. (4); Štefan I., papež

3 N 18. NAVADNA (2); Lidiija Makedonska, žena
Jezus svari pred lakomnostjo (Lk 12, 13—21)

- 4 P Janez M. Vianney, duh. (3); Perpetua, žena
5 T Posvetitev bazilike Marije Snežne (4); Ožbalt, kr.
6 S Jezusova spremenitev na gori (2); Pastor, muč.
7 Č Sikst II., papež in tov., muč.; Kajetan, duh. (4)
8 P Dominik (Nedeljko), red. ust. (3); Cirijak in tov. muč.
9 S Peter Faber, red.; Roman, muč.

10 N 19. NAVADNA (2); Lovrenc, diakon, muč.
Opomin k čuječnosti (Lk 12, 32—48)

- 11 P Klara (Jasna), dev. (3); Tiburcij in Suzana, muč.
12 T Evplij, muč.; Inocenc XI., papež
13 S Poncijan, papež in Hipolit, duh, muč. (4)
14 Č Maksimilijan Kolbe, muč. (3); Evzebij iz Rima, duh.
15 P MARIJINO VNEBOVZETJE (1); Tarzicij, muč. Apače, Grad
Turnišče
16 S Rok, spok.; Štefan Ogrski, kr. (4) Cezanjevci, Dokležovje

17 N 20. NAVADNA (2); Hijacint Poljski, red.
Za Jezusa se je treba odločiti (Lk 12, 49—53)

- 18 P Helena (Jelka, Alenka), cesarica Pertoča
19 T Janez Eudes, red. ustan. (4); Ludvik Toulouški, šk.
20 S Bernard, opat, c. uč. (3); Samuel (Samo), prerok
21 Č Pij X., papež (3); Fidel (Zvest), muč.
22 P Devica Marija, Kraljica (3); Sigfrid (Zmago), šk.
23 S Roza iz Lime, dev. (4); Filip Benizi, red.

24 N 21. NAVADNA (2); Jernej, apostol
Ozka so vrata v nebesa (Lk 13, 22—30)

- 25 P Ludvik IX. Francoski, kr.; Jožef Kalasanc, duh. (4)
26 T Ivana Elizabeta Bichier, red. ust.; Rufin, šk.
27 S Monika, mati sv. Avgušтина (3); Cezarij, škof
28 Č Avguštin, škof, c. uč. (3); Hermes, muč.
29 P Mučeništvo Janeza Krstnika (3); Sabina, muč.
30 S Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gaudencija, muč.

31 N 22. NAVADNA (2); Rajmund Nonat, red.
Jezus uči poniznosti (Lk 14, 1.14)

- 1 P Egidij (Tilen), opat; Verena, dev.
 2 T Maksima, muč.; Kastor, škof
 3 S Gregor Veliki, papež (3); Mansvet, škof
 4 Č Rozalija (Zalka), dev.; Ida, spok.; Mojzes, prerok
 5 P Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof, muč.
 6 S Petronij, škof; Favst, Makarij in tov., muč.

- 7 N 23. NAVADNA (2); ANGELSKA; Regina, dev. muč.
 Hoja za Kristusom (Lk 14, 25—33)

- 8 P Marijino rojstvo (2); Hadrijan, muč.

Tišina

- 9 T Peter Klaver, red.; Dorotej in Gorgonij, muč.
 10 S Nikolaj Tolentinski, spok.; Otokar, red.
 11 Č Prot in Hijacint, muč.; Ertruda (Erna), dev.
 12 P Gvido iz Anderlechta, spok.; Tacijan (Tihomil), muč.
 13 S Janez Zlatousti, škof, c. uč. (3); Mavrilij, škof

- 14 N POVIŠANJE SV. KRIŽA (2); Notburga, dev. Črensovci,
 Sin človekov bo povzdignjen (Jn 3, 13—17) Križevci pri Ljut.

- 15 P Žalostna Mati božja (Dolores) (3); Melita, muč.
 16 T Kornelij, papež in Ciprijan, šk., muč. (3); Ljudmila, kneg.
 17 S Robert Bellarmino, škof, c. uč. (4); Lambert, škof, muč.
 18 Č Jožef Kupertinski, duh.; Irena in Zofija, muč.
 19 P Januarij, škof, muč. (4); Emilija de Rodat, red.
 20 S Kvatre; Korejski mučenci (3); Suzana, muč.

- 21 N 25. NAVADNA (2); Matej, apostol in evang.
 Ne moremo služiti Bogu in mamonu (Lk 16, 1—13)

- 22 P Tomaž Villanovski, škof; Mavricij in tov., muč.
 23 T Paternij (Domogoj), škof, muč.; Lin, papež
 24 S Marija Devica, rešiteljica jetnikov; Gerard, škof
 25 Č Avrelija (Zlata), dev.; Sergij Radoneški, škof
 26 P Kozma in Damijan, muč. (4); Nil, opat
 27 S Vincenc Pavelski, duh. (3); Hiltruda, dev.

Kuzma

- 28 N 26. NAVADNA (2); Venčeslav (Vaclav), muč.
 Bogatin in ubogi Lazar (Lk 16, 19—31)

- 29 P Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli (2)
 30 T Hieronim, duh., c. uč. (3); Zofija, spok.

- 1 S Terezija Deteta Jezusa, dev. (3); Remigij, škof
2 Č Angeli varuhi (3); Teofil (Bogoljub, Bogomil), sp.
3 P Evald, muč.; Kandid (Žarko), muč.
4 S Frančišek Asiški, red. ust. (3); Petronij, škof

**5 N 27. NAVADNA (2); ROŽNOVENSKA; Flavija, muč.
Jezus spodbuja k veri (Lk 17, 5—10)**

- 6 P Bruno, red. ust. (4); Renato, škof
7 T Rožnovenska Mati božja (3); Marko I., papež
8 S Demetrij, muč.; Pelagija, spok.
9 Č Dioniz, škof in tov., muč.; Janez Leonardi, duh. (4)
10 P Florencij, muč., red.; Hugolin, muč.
11 S Emilijan (Milan, Milko), škof; Aleksander Sauli, šk.

**12 N 28. NAVADNA (2); Maksimilijan Celjski, škof
Jezus očisti deset gobavcev (Lk 17, 11—19)**

- 13 P Edvard, kralj; Koloman, muč.
14 T Kalist I., papež, muč. (4); Gavdencij (Veselko), šk., m.
15 S Terezija (Zinka) Velika, dev., c. uč. (3); Avrelija
16 Č Hedvika, red.; Marjeta M. Alakok, dev. (4); Gal, opat
17 P Ignacij Antiohijski, škof, muč. (3); Viktor, škof
18 S Luka, evangelist (2); Julijan, pušč.

**19 N 29. NAVADNA (2); MISIJONSKA; Izak Jogues, muč.
Prilika o sodniku in vdovi (Lk 18, 1—8)**

- 20 P Irena (Miroslava), muč.; Vendelin, opat
21 T Uršula, dev., muč.; Hilarion, opat
22 S Marija Saloma, svetopis, žena; Bertila Boscardin, red.
23 Č Janez Kapistran, duh. (4); Severin iz Kölna
24 P Anton M. Claret, škof (4); Feliks, škof, muč.
25 S Krizant in Darija, muč.; Krišpin in Krišpinijan, muč.

**26 N 30. NAVADNA (2); ŽEGNANJSKA (1); Lucijan, muč.
Prilika o farizeju in cestinarju (Lk 18, 9—14)**

- 27 P Vincenc in Sabina, muč.; Frumencij, škof
28 T Simon in Juda Tadej, apostola (2); Cirila, muč.
29 S Narcis, škof; Ermelinda Brabantska, dev.
30 Č Marcel, muč.; Alfonz Rodriguez, red.
31 P Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, muč.

1 S VSI SVETI (1); Cezarij, diakon, mučenec

2 N SPOMIN VSEH VERNIH RAJNIH (1); Marcijan, pušč.

Jezus je vstajenje in življenje (Jn 11, 21—27)

3 P Viktorin Ptujski, šk., muč.; Just, tržaški muč.

4 T Karel Boromejski, škof (3); Vital in Agrikola, muč.

5 S Zaharija in Elizabeta, starša Janeza Krstnika

6 Č Lenart (Narte), opat; Sever, škof, muč.

7 P Engelbert, škof, muč.; Ernest, opat; Vilibrord, šk.

8 S Bogomir (Mirko), škof; Deodat (Bogdan), papež

9 N ZAHVALNA; POSVETITEV LATERANSKE BAZILIKE (2)

Jezus pri cestinarju Zaheju (Lk 19, 1—10)

10 P Leon Vel., papež, c. uč. (3); Andrej Avelinski, duh.

11 T Martin iz Toursa, škof (3); Menas, pušč. Martijanci, Kobilje

12 S Jozafat Kunčević, škof, muč. (3); Kunibert, šk.

13 Č Stanislav Kostka, red. (4); Homobonus trgovec

14 P Nikolaj Tavelić, muč.; Lovrenc O'Toole, škof

15 S Albert Veliki, škof, c. uč. (4); Leopold, knez

16 N 33. NAVADNA (2); Jedrt iz Helfe, red.; Marjeta Škotska

Napoved razdejanja Jeruzalema (Lk 21, 5—19)

17 P Elizabeta Ogrska, red. (3); Evfemija in Tekla, muč.

18 T Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4); Abdiya, prer.

19 S Narsej, škof, muč.; Barlam, muč.

20 Č Edmund, kralj, muč.; Feliks Valois, red.

21 P Marijino darovanje (3); Gelazij I., papež

22 S Cecilija (Cilka), dev., muč. (3); Maver, škof, muč.

23 N JEZUS KRISTUS, KRALJ (VLADAR) VESOLJSTVA (1)

Kristus vlada s križa (Lk 23, 35—43)

24 P Krizogon Oglejski, muč.; Flora, dev., muč.

25 T Katarina Aleksandrijska, dev., muč.; Erazem, muč.

26 S Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Oglejski, šk.

27 Č Virgil, apostol Karantanije; Jožef Pignatelli, red.

28 P Jakob de Marchia, duh.; Eberhard, škof

29 S DAN REPUBLIKE; Saturnin, muč.

30 N 1. ADVENTNA (1); Andrej, ap.; zavetnik maribor. škofije

Potrebna je čuječnost (Mt 24, 37—44)

1 P Eligij, škof; Natalija (Božena), spok. ⑤

2 T Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok.

3 S Frančišek Ksaver, duh. (3); Kasijan, muč.

4 Č Janez Damaščan, duh., c. uč. (4); Barbara, dev., muč.

5 P Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage, škof

6 S Nikolaj (Miklavž), škof (4); Apolinarij, muč. M. Sobota, Dolenci

7 N 2. ADVENTNA (1); Ambrož, škof, c. uč.

Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Mt 3, 1—12)

8 P Brezmadežno spočetje Device Marije (1) ③

9 T Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očak

10 S Melkijad, papež; Judita, svetopis. žena

11 Č Damaz I., papež (4); Danijel Stilit, pušč.

12 P Ivana Frančiška Šantalska, red. (4); Amalija, muč.

13 S Lucija, dev., muč. (3); Otilija, dev.; Jošt, pušč.

14 N 3. ADVENTNA (1); Spiridon (Dušan), škof

Janez Krstnik pošlje učenca k Jezusu (Mt 11, 2—11)

15 P Kristina (Krista), dev.; Marija K. di Rosa, r. ust.

16 T Albina, dev., muč.; Adelhajda, cesarica ⑦

17 S Lazar iz Betanije; Olimpija, r. ust.

18 Č Teotim in Bazilijan, muč.; Gacijan, škof

19 P Urban V., papež; Favsta, spok.; Tea, muč.

20 S Kvatre; Evgenij in Makarij, muč.; Dominik Siloški

21 N 4. ADVENTNA (1); Peter Kanizij, duh., c. uč.

Jožef vzame Marijo k sebi (Mt 1, 18—24)

22 P Demetrij, muč.; Frančiška Cabrini, red.; Dan JLA

23 T Janez Kancij, duh., c. uč. (4); Viktorija, dev. muč.

24 S Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), dev. ⑥

25 Č BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1); Anastazija, muč.

26 P Štefan, prvi mučenec (2); Zosim, papež

27 S Janez Evangelist, apostol (2); Fabiola, spok.

28 N SV. DRUŽINA (2); Nedolžni otroci, muč.

Beg v Egipt (Mt 2, 13—15, 19—23)

29 P Tomaž Becket, škof, muč. (4); David, kralj

30 T Rajner, škof; Liberij, škof; Evgen, škof

31 S Silvester I., papež (4); Melanija, opatinja ⑤

ZAPISKI

Nekaj drobnih spominov na II. evharistični kongres za Jugoslavijo v Ljubljani leta 1935

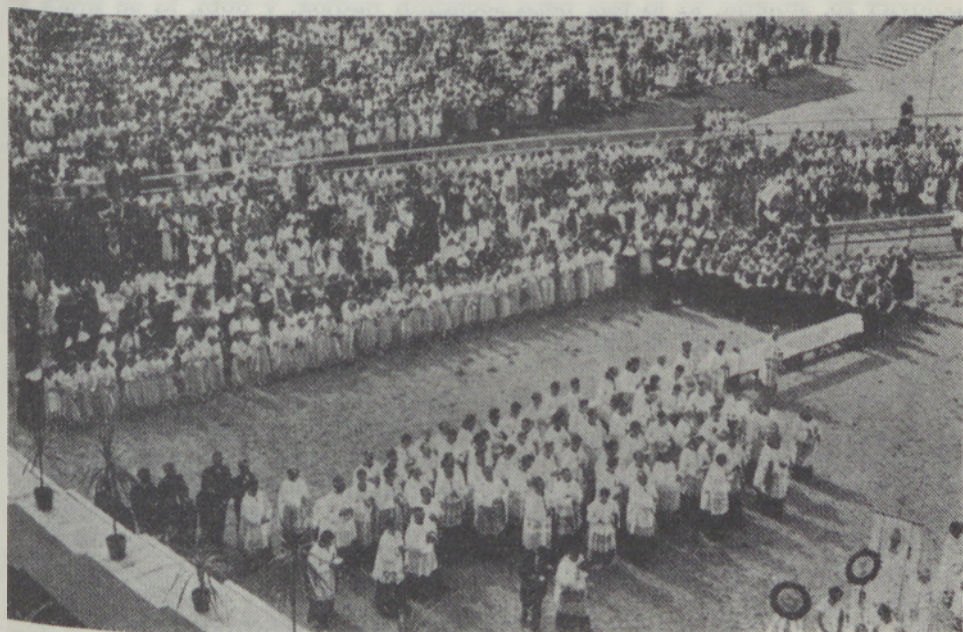
(Odlomki so vzeti iz knjige Evharistični kongres)

Skupno obhajilo mladine

Približalo se je eno najmočnejših kongresnih doživetij: skupno obhajilo mladine. Za ta namen so se posvetile hostije na oltarjih pod tribuno med mladinsko mašo. V prostor pod tribuno je vstopalo 85 duhovnikov, čez hip so se vrnili, vsak je imel v rokah ciborij. In pričelo se je največje skupno obhajilo mladine, kar jih je doživela slovenska zemlja. Kakor angeli so se razdelili po vrstah pričakujočih mladcev in mladenk s kruhom življenja v rokah in prosili Vsemogočnega, naj Telo Gospoda našega Jezusa Kristusa, ki ga pravkar prejemajo v svoje srce, ohrani njihove duše za večno življenje. Vseh obhajil je bilo razdeljenih 25.000. Med obhajilom je godba igrala nabožne pesmi. Nad pol ure je trajalo obhajilo. Vse mladine, zbrane to jutro na evharističnem prazniku v Stadionu, je bilo nekako 30.000. Razen tega se je mladinske prireditve udeležilo nekako 15.000 odraslih vernikov.

Liturgija po vzhodnem obredu

Nad vse zanimiva pa je bila svečana liturgija, ki jo je po vzhodnem obredu opravil v cerkvi svetega Petra v Ljubljani križevski škof dr. Dionizij Njaradi. Liturgijo je pel kor sv. Cirila in Metoda iz Zagreba pod

Pred svečanim skupnim obhajilom mladine na Stadionu

vodstvom prof. Borisa Komarevskega. Mogočni zbor kakih petdeset odlično izvežbanih pevcev in pevk je izvajal skladbe različnih komponistov, zvečine ruskih in nekaj bolgarskih, vse brez spremljave z orglami. Med mašo je po evangeliu imel kratek nagovor prelat prof. dr. Franc Grivec, ki je poudarjal primat rimskega papeža. Med tem, ko je po končani božji službi asistenca zopet spremlja škofa iz cerkve, je zbor zapel še »Himno sv. Cirila in Metoda« ter »Mnogaja ljeta«.

Iz govora na zborovanju kmečkih mož

Naše slovensko katoličanstvo je močno ohromelo. Udje smo skrivnostnega telesa Jezusovega, toda ohromeli udje, zlasti kar tiče moške. To se ne pravi: mrtvi smo. Naše katoličanstvo živi, toda ohromelo je. Ohromelo je zato, ker se nezadostno hrani. Edina hrana za rast in življenje skrivnostnega telesa Jezusovega pa je sv. Rešnje Telo. »Jaz sem kruh življenja. Kruh pa, ki ga bom jaz dal, je moje meso za življenje sveta. Ako ne boste jedli mesa Sinu človekovega in pili njegove krvi, ne boste imeli življenja v sebi« (Jn 8, 48.51.53). Ker se torej sv. Rešnje Telo premalo prejema, je premalo življenja v skrivnostnem telesu Jezusovem, v kolikor smo udje tega telesa tudi mi. Torej ohromeli smo (Tako pred petdesetimi leti. Kaj pa danes?)

Na zborovanju srednješolcev

Današnji dan je naš in na njegove probleme moramo najti odgovorov, jutrišnji dan je še v božjih rokah. In če ga učinamo, bo imel prav tako svojih težav dovolj, da nas bo zaposlil. Zavedati se moramo, da živimo v prvi polovici 20. stoletja, ki jo teži peza socialnih nadlog, v dobi, ki se muči in zvija v zmedi duševnih naziranj in struj, v dobi, ki išče pot iz kaosa v urejenost, pa še v dobi, ki išče Boga, čeprav mu še morda nobena ni toliko obračala hrbta

Res je, da je rast v нравno popolnost, oblikovanje drugega Kristusa v nas, težavno, da nas predvsem danes naša okolica z izrazito tostransko usmerjenostjo in zagledanostjo v ta svet vse prej kot po tej poti vodi, a zavedati se moramo, da imamo tudi oporo v svojem notranjem boju. Evharistija nas krepi kot kruh močnih in nas utrjuje v naših naporih, daje nam moči dovolj, da lahko kljub vsem oviram in zaprekam zmagujemo in da kot nosilci Kristusa delujemo v svetu.

Na zborovanju univerzitetne mladine je dr. Franc Veber med drugim rekel:

Povedal sem, da ni samostojne filozofije brez posebne duhovne zavesti. No, kdor pa ima tako zavest, je dejansko že v območju krščanske misli, zakaj samo krščanstvo med religijami jasno brani to edinstveno stališče. Tudi tej misli je kajpada znana mnogotera ter bistvena povezanost človeške narave s samo mrtvo in živo naravo in nam tudi evangeliu slikajo to povezanost najjasneje. Ali vidi tudi ta misel na drugi strani prav v človeku edino izkustveno »podobo Boga«: zato da prav človek in samo on svojega pravega doma nima na zemlji, pač pa pri svojem Očetu v nebesih. Prav za krščansko misel je tako v prvem redu značilna le trojica mrtve in žive narave, človečanstva, Boga. Po takem krščanskem vzoru

pojmovani človek je edino metafizično mejno bitje na svetu: je rojen iz vode in iz duha, to se pravi, je kakor vse drugo na svetu prirodno pogojen in vendar še neposredno po božji volji posebej ustvarjen.

Na stanovskem zborovanju učiteljev

Razen osebnostne vzgoje poudarja moderna pedagogika tudi človekove socialne dolžnosti, ki jih ima kot člen različnih občestev. Kristusova vzgojna sredstva pa so enostavno prešla v zakladnico moderne pedagogike. Saj poudarja venomer potrebo po ljubezni, dobroti, odpuščanju in zaupanju, ljubezni do resnice in do resničnega smisla različnih vrednot. Poudarja vzgojno vrednost trpljenja, odpovedi in prav posebno potrebo po človekovi dejavnosti v življenju.

Slovesni sklep kongresa na Stadionu

Vse neštete množice so se iz slavnostne procesije nad dve uri zlivale v nenasitno areno našega Stadiona. Že od zgodnje popoldanske ure pa so še mnogoštevilnejše množice pričakovale prihod procesije na brežinah v areni. To je bilo morje glav, kakor ga doslej še ni zbrala nobena prireditel v Slovencih v vseh časih. Udeležence zaključne svečanosti na Stadionu cenimo na kakih 120.000.

Vsi desetisoči so takrat padli na kolena in pač nikdar še slovenska srca niso s toliko ljubeznijo pela »Sveto, sveto...« Ko se je zlata monštranca zasvetila na oltarni tribuni in je mogočen zbor intoniral litanije, tedaj je bila naša prošnja in naša pesem tako lepa, da je iz nas samih iztiskala solzo občudovanja in hvaležnosti.

Množice ob sklepu kongresa na Stadionu

Kakor smo Slovenci upravičeno lahko ponosni na celotni evharistični shod, tako smemo še prav posebej biti ponosni na petje ob kongresnih dneh, zlasti na ljudsko petje, ki so ga občudovali vsi visoki gostje od bližu in daleč in ga niso mogli prehvaliti.

Misijonski utrinki k evharističnemu letu

Prvega septembra smo v Sloveniji začeli evharistično leto ob 50. obletnici II. evharističnega kongresa za Jugoslavijo, ki je trajal od 28. VI. — 30. VI. 1935. O njem so bili obveščeni in nanj povabljeni tudi slovenski misijonarji.

V odboru, ki je dajal poročila za tuje časopise, je bil veliki dobrotnik misijonarja Kereca, Jožef Klekl, ki je nudil dragoceno pomoč časnikarski službi za madžarsko časopise. (EK-75). Isti odbor je že decembra 1934 izdal v hrvatsko madžarskem natisu poseben lepak.

Pripravljalni odbor za kongres je v januarju 1935 poslal posebno okrožnico 35 slovenskih misijonarjev v Afriko, Indijo, na Kitajsko, Japonsko in v Južno Ameriko, v kateri je prosil misijonarje dveh stvari:

1. da bi za uspeh evharističnega kongresa molili sami in s svojimi verniki;
2. da bi pripravljalnemu odboru poslali pisma, v katerih naj opišejo, kaj je evharistični Kralj njim in kaj je njihovim vernikom. Nekatera teh pisem so bila objavljena v Slovincu in Katoliških misijonih.

Od misijonarjev, ki so v tistem času delovali na Kitajskem, so se oglasili trije: Jožef Kerec, Jožef Geder in France Jereb. Prva dva sta Prekmurca.

Kerec je napisal kar dve pismi. Prvo je napisano 14. II. 1935 v Shiu Chow. V tem pismu med drugim piše: »Z nepopisnim veseljem sem prejel vest in Vašo okrožnico o vsejugoslovanskem kongresu, ki se bo vršil v Ljubljani. Če more kdaj koga razveseliti in z radostjo napolniti taka blagovest, smo to brezdvomno misijonarji.«

Iz Kunminga je 20. maja poslal pismo z letalom v bojazni, da bi bilo prepozno drugo pismo in v njem piše, da bi se silno rad udeležil kongresa, pa prav takrat je sprejemal nase breme vodstva nove postojanke. Iz srca želi, da bi ta kongres ne prinesel samo začasnih sadov. V ta namen daruje posebne muke in pomanjkanje, ki ga zahteva potovanje. Na koncu pisma še želi, da bi domovina vzgojila mnogo gorečih misijonarjev, ki bi ponesli Jezusa med poganske narode.

Jožef Geder je iz misijonske postaje v Tong Pii, pisal 16. IV. 1935. Glavne misli njegovega pisma so: »Misijonarjem je ta novica prijetna, saj jim Jezus v Evharistiji pomeni vse... On je tisti, ki ga krepi, dviga in tolaži. In to opazijo celo pogani...«

Uršulinka s. Rafaela Vurnik in Ksaverija Pirc je 1. VII. 1935 pisala: »V duhu smo bili z vami... Ob sklepnem blagoslovu v nedeljo popoldne smo vse sestre: Francozinje, Angležinje, Američanke in Siamke zapele slovensko »Pojte hribje in doline«.

Svoje pismo 2. VI. 1935 zaključuje jezuitski misijonar Sedej z željo: »Daj Bog, da bi naštetih milijoni kmalu spoznali svojega Odrešenika.«

Redovnica Mirjam Zalaznik iz Indije je zapisala: »Sploh bi brez Evharistije ne bilo misijonov, kajti le posest evharistije daje misijonarju potrebno pomoč za to življenje žrtev in odpovedi.«

Valentin Poznič piše iz Afrike: »...Kaj je evharistija človeku, ki ga je Bog poklical v redovni in misijonski stan, to se najbolj občuti v misijonski deželi. Tu se šele pokaže, kako nezmožen bi bil človek brez te dušne hrane.«

S. Ivana Pogorelec piše prav tako iz Južne Afrike: »... Z vsem srcem in močmi se odzivam vabilu k skupni proslavi jugoslovanskega evharističnega kongresa.«

S skrajnega konca Južne Amerike se je oglasil Martin Maroša: »... Ko sem zvedel za kongres evharističnemu Kralju, sem takoj zaželel, da bi tudi tukajšnji rojaki na neki način pokazali, da so združeni z vsemi jugoslovanskimi katoličani v ljubezni do Kristusa Kralja. Osnovel sem poseben odbor, čigar naloga je bila pripraviti majhno evharistično slavo za zadnje tri dni meseca junija, kot vidno znamenje, da se strinjamo z rojaki v domovini...«

Tako so tudi naši rojaki, slovenski misijonarji, na svoj način sodelovali in pripomogli k uspehu evharističnega kongresa.

In kaj hoče evharistično leto? Samo eno: Na novo obuditi našo vero v potrebnost in moč zakramenta Evharistije, da bi zmogli to, kar je bilo rečeno zastopnikom delavstva na evharističnem kongresu pred petdesetimi leti in velja še prav posebno danes; da bi vsak izmed nas bil:

Zgleden družinski oče, neizprosno dosleden v izpolnjevanju vseh očetovskih dolžnosti v družini, Zgleden krščanski mož v razmerju do svoje žene, zgleden kristjan na celi črti in na vseh področjih življenja, zgleden delavec pri vestnosti v opravljanju svojega dela, zgleden stanovski tovariš, mehak v ljubezni do potreb svojih tovarišev, trd in neizprosni, kadar gre za neminljive pravice delavstva, poln ljubezni, kadar gre za tuje potrebe, trd in nepopustljiv, kadar gre za lastne dolžnosti.

V. N.

Naše starinske božične pesmi

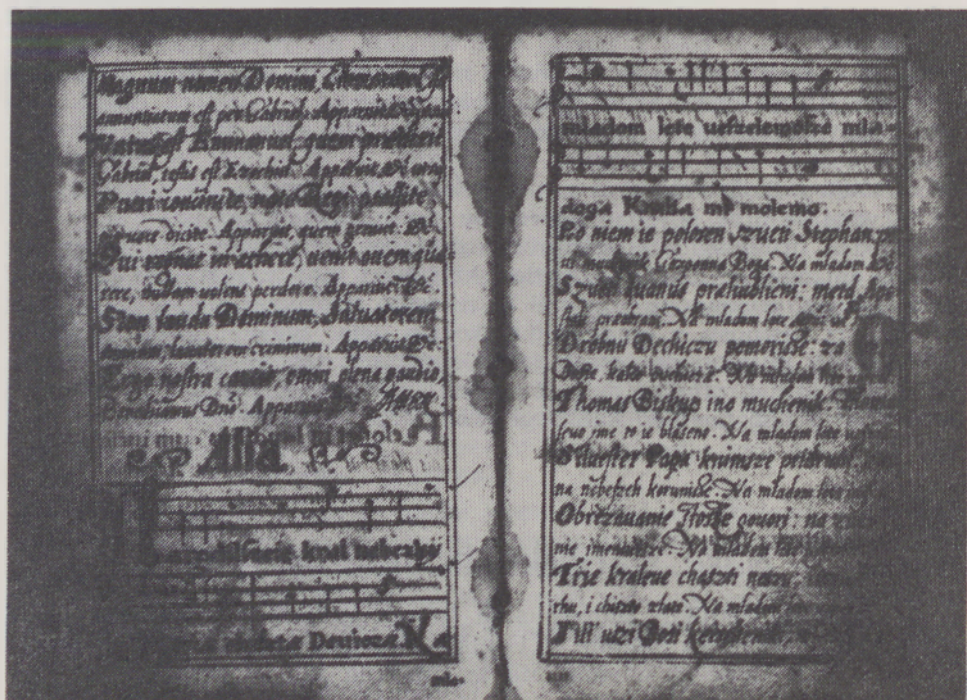
V starejših letnikih Stopinj smo že spregovorili o nekaterih naših najstarejših cerkvenih pesmih. V letniku 1981 smo objavili božično pesem Hvaleno boidi Deite in omenili, da je zapisana tudi v hrvaških rokopisnih pesmaricah in da jo pozna tudi madžarska pesmarica iz 17. stoletja. Letos pa si oglejmo na kratko tri zelo stare pesmi, ki so jih do nedavna peli v nekaterih naših cerkvah o božiču, nekoč pa gotovo v vseh prekmurskih cerkvah, ko so štiri dolnje župnije (Bogojina, Dobrovnik, prажupnija Turnišče, iz katere sta šele pozneje nastali beltinska in črensovska, Lendava) pripadale zagrebški škofiji od konca 11. stol. do 1777, vmes pa nekaj časa vse prekmurske župnije. Zato so peli v naših cerkvah takor imenovane kajkavske pesmi (danes hrvaške, od Mure prek Zagreba, kjer so svoj jezik imenovali slovenski). Kajpada so jih pri nas jezikovno vedno bolj prilagajali našemu jeziku. Te pesmi so se ohranile zapisane v rokopisnih in tiskanih kajkavskih pesmaricah, pri nas pa v rokopisnih in tiskanih

pesmaricah, katoliških in evangeličanskih, saj so jih ohranili tudi evangeličani.

Prva od teh pesmi je (v kajkavski obliki): Narodil se je kral nebeski od Marie čiste Device... V Pavlinski pesmarici iz 1644 je zapisana s tedanjim madžarsko-kajkavskim črkopisom takole:

Narodil Źe ie kral nebezky
od Mariae chiŹ ztae Deuiczae.
Na mladom lete uelzelemo Źe,
mladoga Kralia mi molemo.
Po niemie polosen szueti Stephan
perui muchenik Gospona Boga.

V našem črkopisu: Narodil se je kral nebeski, od Marie čiste Device. Na mladom lete veselemo se, mladoga Kralja mi moleme. Po njem je položen sveti Štefan prvi mučenik...

Narodil se je kral nebeski — v rokopisu 1644

Kako se je pesem nadaljevala, moremo brati s tu objavljene slike strani 136 v knjigi Cithara octochorda iz 1701, kjer je ta pesem skoro enako natisnjena. V prvi in drugi izdaji te zagrebške cerkvene pesmarice (Citre z osmimi strunami, 1723) sta zapisana dva napeva, v tretji (1753) pa kar štirje napevi. Dognali so, da se današnji napev, ki je še živ po hrvaških cerkvah in ga slišimo tudi po radiu, razlikuje od teh in je najbližji drugemu v prvih dveh izdajah Cithare. Obenem so dognali (M. Gavazzi), da napev gotovo izvira iz ljudske svetne pesmi, zelo stare. Pe-

mi mo le mo.

Ponyem je polofen Szveti Stephan, prvi muchenik Gozpo-
na Boga: Ei na mladom letu vefzelemofze, ei mila-
doga kralyami molemo.

Szveti Ivanus prelyubljeni, meggy Apostolmi proobrani: Ei
na mladom letu &c.

Drobnu Dechiczu pomoriffe, za ime Bofy je kako ouflicae:
Ei na mladom letu &c.

Silvester Papa k-nimfze pridrufi, koga na Nebefzeho koru-
niffe: Ei na mladom letu &c.

Thomas Biskup ino Muchenik, Thomassevo ime toje blafe-
no: Ei na mladom letu &c.

Obrezavanye kaifze govori, na xvelchenye imenyefze:
Ei na mladom letu &c.

Trije kralyevi chazti nofie, Temjan, Zlato, plemenitu mazt:
Ei na mladom &c.

O mi ufi Bofyi kerfcheniki, mladomu kralyu darc nefzemo:
Ei na mladom &c.

Hvaleno budi Szveto Troizrvo, hvalu mi zdaimo Gozponu
Boga: Ei na mladom &c.

Dainam Bog zdravje ino vefzelye, natom mladom letu ufze-
ga obilya: Ei na mladom letu vefzelemofze: Ei mila-
doga kralyami molemo.

A M E N

Jedna.

sem pa je zelo starinska, saj jo poznajo tudi Čehi in Slovaki in izvira iz latinske srednjeveške pesmi. Posebno izraza »mladi kralj« in »mlado leto« (za novo leto) govorita za starino, saj ju najdemo npr. v glagolici zapisani pesmi v Istri, verjetno v XV. stoletju.

V prekmurski najstarejši, martjanski pesmarici, pisani vsaj v 17. stoletju, pesmi v njej pa so mnogo starejše, se ta pesem podobno začenja: Narodil se je kralj Nebeski, koga nazveisti šereg Angyelski. Na mladom leti veselimo se, mladoga králja mi molimo. Nadaljuje pa se docela drugače: Njeme je Ime zveličitel, koga svedoči Angyel Gabriel. Na mladom... itn. (Seve s, š, č z madžarskimi črkami). V tej obliki — z manjšimi spremembami — jo je natisnil Mihal Bakoš v Nouvem Graduvalu 1789, 50. — ohranila je le začetek in pripev iz stare pesmi. In tako ima vrsta rokopisnih pesmaric v 18. in 19. stoletju. Dokaz, da so v katoliških cerkvah peli staro kajkavsko pesem, je njeno petje še danes (npr. v Bogojini) in njen natis v Krščansko katoličanskih cerkvenih pesmih (zbral Jožef Pustai — Pozdrec, 1893, str. 410), kjer je ohranjen stari začetek: Naródo se je Kráo nebeski, Od Marie Čiste Dívice — in odpev: V etom mladom leti Veselimo se... Ostalo besedilo pa se razlikuje tako od kajkavskega kot od onega v Martjanski pesmarici.

Druga pesem, ki so jo do nedavna peli v naših cerkvah, se glasi: (Po Pustajevi pesmarici, str. 387):

1. Oh Detece mo predrágo
Vesela sam Ti,
Ti si meni vse mo blágo,
Spejvala bom ti!	4. Zaspi, zaspi, mili Sinek,
Vzemi pokoj tvoj,
Že prihaja tihi senek,
Ti si sokol moj.
2. Sinek, Sinek moj predrági
Sladko zaspi ti,
Oh golobek moj serčeni
Vse moje si ti!	5. Lejpa moja ti Rožica,
Mili Sinek moj,
Kak dišéca víolica
Drági golob moj!
3. Tebé Oča lúbi vsigdář
Ober vsej lúdi,
Ár si njegov Sinek pravi
Ni eden drúgi!	6. Moj Liliom lejpi bejli,
Vesél' mi bodi,
Oh ti klinčec moj čerleni,
sladko mi zaspi!

Primerjava z besedilom v Cithari octochordi kaže, da so razlike le majhne. Tudi pozneje zapisane pesmi na Hrvaškem so skoro dobesedno enake. O veliki starosti te pesmi pa pričajo dognanja češkega znanstvenika (K. Konrád) že pred 85 leti, da je njen napev »očitno ljudski in staroslovanski«. O tem priča tudi pripev »ti si sokol moj,« primerjava otroka z golobom, z rožico, vijolico, čerlenim (rdečim) klinčcem — nageljčkom, kar vse najdemo le v ljudskih pesmih. Ves način izražanja je tak kot v ljudski uspavanki, ki jo póje mati otroku.

Tretja zelo stara pesem, ki je utihnila v naših cerkvah šele pred kratkim, ker se je nekaterim zdela preveč poskočna, — ali jo mogoče še kje pojejo? — se glasi v Pustajevi pesmarici (str. 386):

1. Maria se zdaj trudi
Ino Jožefa budi,
Stani, Jožef, dobro mo,
Rodila bom dete svo.
2. Ne straši se Maria,
Da boš Boga ródila,
Da boš Boga ródila
I Divica ostála.
3. V plenice ga zdaj povij,
Naj njem' zima ne škodi,
Jezuškeki dragomi,
Sineki lüblénomi.
4. Kráo se ródi v pálači,
Jezuš v prostoj štalici,
Eto je lepa pelda
Siromaštva našega.
5. Naj se vsáki ponizi
Kakti Jezuš lübleni,
Ki se je šteo v štalici
Na te svejt naródití.
6. Krščeniki lübleni,
Dajmo hvalo Jezuši,
Šteroga je rodila
Nam Marija smilena.
7. Hvala tebi, Marija,
Ka si Boga rodila,
Ar bi drügač dušica
Vsáka mrejtí morála.

Te pesmi ne najdemo zapisane v nobeni naši rokopisni pesmarici, poznajo pa jo še v Medmurju in Hrvatskem Zagorju in mogoče še kje na kajkavskem ozemlju. Tam se začena: Marija se majka trudi..., kar so pri nas spremenili, ker ne poznamo v našem narečju »majke«. Pač pa se je pri nas ohranilo, dokler so jo še peli, staro kajkavsko naglašanje, ustrezno ritmu pesmi, torej: trúdí (poudarjen -i), ródila, óstála, plénice, pálači... Medmurski rojak, znameniti muzikolog dr. Vinko Žganec, je pred šest desetimi leti zapisal v Medmurju napev te pesmi, ki je enak — našemu. Objavil je tudi dopolnilo in nekoliko spremenjeno besedilo pesmi, ki ga je priredil kajkavski pesnik Dragutin Domjanič, kar dokazuje, kako je bila božična pesem tam priljubljena. Zasluži, da njen enkratni poskočni napev, ki izraža starodavno ljudsko božično radost, ohranijo vsaj naši pevski zbori, ki bi naj gojili tudi druge starinske pesmi — saj vidimo po vsem svetu, kako ohranjajo ravno stare cerkvene pesmi in jih zbori pójejo na svojih gostovanjih v tujini.

Kako so mnoge druge adventne, božične in novoletne cerkvene pesmi živele stoletja med nami in so jih zapisovali v pesmaricah od 18. stoletja naprej, o tem pa prihodnjič še kaj.

Jože Zadavec

Korenine slovenske kulture

Nekaj odlomkov iz predavanja na ekumenskem srečanju 14. 7. 1985 v Murski Soboti

»Etče bi ded naš ne segrešil...« (Brizinski spomeniki X. stol.)

Ce bi naš praded ne bil grešil... Znamenje vernosti naših prednikov v prvem zapisu slovenske besede, biser častitljive materine besede. Prva korenina slovenske kulture in ta je izraz razodete božje besede. To je ponos, ki nam ga nihče ne more odvzeti. Za vse, ki vam vera še dandanašnji določa vaš slog življenja.

Temu klicu častitljivega spomina izza zgodovinskega praga prvega v drugo tisočletje poklon vseh nas, v vdanosti duha in srca. Neovrgljivi korenini naše kulturne tradicije spoštovanje in ljubezen. Plamenu z oltarja prednikov, ki ga koordinate Večnega iskrivo oblikujejo v zvezdo vodnico pojem hvalnico s tisto srčiko svoje biti, kjer se v ljubezenskem opoju srečujeta nebo in zemlja, duh in materija, človek in Bog!

Naš prvi pisni dokument, z besedo, čisto in polno tvorne moči, ki se lahko meri z bogatim starocerkvenoslovanskim jezikom. Kulturno-političen dokument za daljni naš rod, ki si je hotel dobojevati svojo samobitnost.

Iz molka v besedo, kot iz teme v svetlobo, je šel slovenski narod od naselitve in od pokristjanjevanja pa tja do težkih borb za samobitnost naroda v kulturno-političnih spletkah preteklega stoletja.

Ekumensko srečanje 14. 7. 1985 v M. Soboti

Še preden sta med Slovani začela svoje poslanstvo brata Ciril in Metod, je že moralo biti med slovenskim ljudstvom pismstvo. Tudi Brižinski spomeniki so nastali po predlogah, ki nam niso ohranjene.

Odstrimo zaveso od sivine stoletij.

Prvo znamenje porajajoče se kulture so pisni dokumenti narodove, materine besede. Vsaj konec osmega stoletja imajo tuji duhovniki za delo med Karantanci katekizemski priročnik v jeziku naših prednikov. Iz tega časa izvirajo slovenska besedila, katerih del se je v poznejšem prepisu ohranil in ga poznamo kot brižinske spomenike. Poleg teh je starosvetni obred ustoličevanja koroških vojvod najveličastnejši znanilec slovenske poslovnosti v prvi polovici srednjega veka. Besedilo je zapisano v ustaljeni zborni slovenščini. Tradicija tega govora gre skozi ves srednji vek. Zanja govore različni rokopisi do vključno Stiškega sredi petnajstega stoletja ter ohranjene ljudske cerkvene pesmi.

Vse to kaže na nepretrgano zapisovanje slovenske besede. Zapise so narekovala potrebe dušnih pastirjev. Splošna spoved veže Stiški rokopis z brižinskimi spomeniki. V obeh se namreč omenja praznovanje delopusta pred nedeljami in prazniki. Nedvomno je torej, da je bilo v času med prvim in drugim zapisom več podobnih zapisov, ki pa se niso ohranili.

Višek prve slovenske slovstvene dejavnosti pa gotovo predstavlja skriptorij, kjer so pisali in prepisovali rokopise na Blatenskem kostelu. To je bil skriptorij nadškofa Metoda ter njegovih učencev. Slovenščina se je razvila tudi kot pravni jezik.

Reformacija v šestnajstem stoletju je dala Slovincem pismeni jezik in vse tiste prvine, ki so nepogrešljive za duhovno življenje naroda. Nastala prva slovenska tiskana knjiga, Dalmatinov prevod celotnega svetega pisma, slovnica, slovar. Slovenska beseda je zaživela v knjigi, namenjeni ljudstvu za dvig njihove kulturne ravni. Naš človek se je odprl duhovnim obzorjem Evrope. Enotnost jezika je prebujala narodno zavest.

Precej pozno smo Slovenci ustvarili svojo narodno književnost, vendar smo že v preteklem stoletju dobili velike pesniške in književne stvaritve.

Kakšni so bili začetki narodnostnega in kulturnega razvoja pri prekmurskih Slovencih? Za njihovo usodo je bila odločilna pripadnost ogrski državi, nekako od konca enajstega stoletja.

»Z uničenjem Kocljeve slovenske kneževine v zadnji četrtini devetega stoletja ter Metodove cerkvene organizacije je bil uničen tudi temelj narodne kulture Slovencev v Panoniji. Predniki današnjih Slovencev so konec tega stoletja doživeli prihod Madžarov, ki so zasedli tudi njihovo ozemlje in s svojo nadvlado ločili tisti del panonskih Slovencev, ki se je ohranil pri življenju, od slovenskega narodnega jedra za več kot tisoč let. Izgubljeno slovensko ozemlje v današnjem Prekmurju proti Blatnemu jezeru ter po madžarskih vpadih uničeno ali pobeglo prebivalstvo so do neke mere nadomestili najprej slovenski priseljenci iz Karantanije, pozneje izgube v turških časih pa priseljenci s severnega kajkavskega ozemlja. Vse to je vplivalo na etnični in jezikovni značaj slovenskega Prekmurja«. (Vilko Novak Izbor prekm. slovstva)

Dolgo časa so dolnje prekmurske župnije iz jezikovnih razlogov oskrbovali kajkavski duhovniki; pri svojem delu so uporabljali tudi priročnike in knjige v kajkavščini, pozneje pa so prekmurski duhovniki sami začeli pisati knjige, katerih jezik se je vedno bolj odmikal od kajkavščine.

Od Mikloša Kuzmiča dalje so bili stalno vneti duhovniki, ki so iz pričanja gojili domačo besedo tudi v knjigi in od Košiča dalje segali tudi po slovenski knjigi onstran Mure. Rešilnega pomena za narodnostni obstoj prekmurskih Slovencev v času najhujšega madžarskega nacionalističnega in šovinističnega pritiska, konec devetnajstega in v začetku dvajsetega stoletja, pa je bilo delo Franca Ivanocyja in njegovih sodelavcev. (Prim. Vilko Novak Izbor prekm. slovstva)

Kultura je bila prepojena s krščanstvom in krščanstvo se je s slovensko kulturo spojilo v eno samo živo izročilo, ki je oblikovalo in prežemalo življenje, mišljenje ter delovanje slovenskega prebivalstva.

Slovenski duhovniki so svoje poklicno poslanstvo pojmovali v tesni povezanosti s prosvetnim in kulturnim delom, to pa je bilo hkrati posoda za krščansko oznanjevalno vsebino.

Pred davnimi stoletji, v globokem srednjem veku, so bili nosilci kulturnega življenja v Evropi menihi, duhovna središča samostani in sedeži škofij. To velja tudi za samostane in menihe na Slovenskem; rešili so kulturo iz surovih in vihnih časov zgodovine ter dolga stoletja bili na vrhuncu kulturnega snovanja.

Menihi so gojili in spopolnjevali klasične študije, pisali in prepisovali so knjige, preučevali zgodovino, astronomijo, koledarstvo, zdravilstvo. Skrbeli so za knjižnice, imeli so najbolj urejene arhive in šole. Samostan Žiče je imel prek dva tisoč zvezkov v knjižnici. Narodno in univerzitetna knjižnica v Ljubljani hrani še danes tristo knjig iz stiškega samostana, tretjina srednjeveških rokopisov, ki jih hrani NUK, je iz stiškega samostana. V Stični so iz dušnopastirskih potreb nastali v 15. stoletju »stiški rokopisi« v slovenskem jeziku. Menih vetrinjskega samostana pa je napisal tudi Priročnik katoliškega katekizma v slovenskem jeziku. Menihi so se zanimali za svojo redovno literaturo, teološke spise, zgodovino, zemljepis, biologijo, kemijo, farmakologijo, medicino — skratka za vsa področja znanosti.

Samostani so bili torej verska, kulturna, gospodarska in socialna središča; slovenski po vzoru evropskih na zahodu. Naši samostani so bili v tesni povezanosti s tedanjimi najpomembnejšimi duhovnimi središči v Evropi. Osrednji znanilec kulturne dejavnosti je bil red benediktincev. Duh sv. Benedikta, sedaj zavetnika Evrope, je ustvarjal civilizacijo in kulturo. Benedikt je bil glasnik miru, tvorec edinosti, učitelj civilizacije, blagovestnik krščanske vere. S svojim poslanstvom je utrjeval in povezoval duhovno edinost Evrope, njegovi samostani so spreminjali divje in puste kraje v plodne njive in vrtove.

Iz tega duha so pognale zahteve, da se naj ljudstvu oznanja evangelij v njemu razumljivem jeziku, da se naj ohranja in goji narodni jezik, s tem posredno pa tudi narodnost. Za to se je zavzemala Cerkev s svojimi duhovniki, predvsem pa je narodni jezik ohranjala in gojila domača hiša. Molitev, petje in pridiga v cerkvi, doma pa se je temu pridruževalo tudi petje ljudskih svetnih pesmi ter pripovedovanje ljudskega pripovednega izročila.

Že Kocelj, knez Spodnje Panonije, je bil mož zdravega slovenskega duha, ki je »močno vzljubil slovanske knjige, da bi se jih naučil«. Z odprtimi rokami je sprejel Konstantina in Metoda na svojem dvoru, ko sta se napotila v Rim. Dal jima je petdeset učencev na pot, da bi jih poučila v

nauku Cerkve ter posvetila v duhovnike, ki bi ljudstvu oznanjali vero v razumljivem jeziku, v slovenskem. Ustanoviti domačo Cerkev, s svojimi duhovniki, bi pomenilo hkrati utrjevati narodno skupnost, zavarovati se pred tujim, nemškim vplivom — Cerkve in države. Ogroženost je bila tolikšna, da se je ni bilo mogoče otresti.

Odkar pomnimo, smo Slovenci bili ogroženi. Vedno znova. Čeznje so segle skoraj vse oblike osvajaalne pustolovščine evropske in deloma tudi azijske zgodovine... Neusmiljena grofovsko roka je zlasti v šestnajstem stoletju izzvala nezadovoljstvo kmetov. Stoletja preizkušenj; turški požigi, uboji in krute ugrabitve, tridesetletna morija za tuje interese, viharji reformacije in protireformacije. Vojna nasilja v našem stoletju, prva in druga vojska.

»Po vsem videzu si ta majhni narod nikakor ni mogel izbojevati svobode in jo zadržati v okoliščinah, ko so ga obdajale grabežljive velike sile... Bil je pravi čudež, da je ljudstvo preživel.« Tako o Slovencih angleški pisatelj Newman.

Počasi in gotovo umiramo. Na Koroškem, v Julijski krajini in v Porabju.

»Zdaj pa smo začeli tudi že v Sloveniji vpisovati v žalno knjigo umirajoče slovenske kraje. Ljubljana postaja po zaslugi slovenskega gospodarstva bivše slovensko mesto. In ni več šol, ki bi budile slovensko narodno zavest in bi se otroci učili iz glave Levstikovo pesem 'Materin jezik'. In bodi zahvaljen Bog, da imamo še celovsko, goriško in tržaško gimnazijo v zamejstvu, kjer vzgajajo mladino v kulturnem in literarnem duhu« (7). (Bojan Štih, Druga smrt Frana Levstika)

Slovenščina umira kljub temu v Trstu, Gorici in njenem zaledju, na avstrijskem Koroškem, med Porabskimi Slovenci na Madžarskem. In tudi v matični Sloveniji — kljub ustavnim jezikovnim pravicam — položaj slovenščine nikakor ni rožnat. Nekateri centralisti in unitaristi nam kratijo pravico do slovenščine in do naše samostojne nacionalne kulture, drugi poskušajo pogasiti evropskega duha naše kulture, nas ponižati v neme Ilirce gluhe in bedaste province.

Cas pa vendarle govori zanje. Tudi v programu ljubljanske televizije je čedalje več oddaj, ki so tuje duhu naše narodne in ljudske kulture; te oddaje tudi več niso govorjene in pripovedovane v lepi, zdravi in razumljivi slovenščini; sladkobni speakerski slog ter brezupno jecljanje tako imenovanih neposrednih proizvajalcev so nenehen napad na slovenščino. Zadeva ogroženosti je širšega značaja.

V kmečkih domovih so se ohranjali zakladi ustnega slovstvenega izročila. V njih je živel narodovo snovanje, živele so pripovedne in lirične pesmi. Slovenska beseda, ki se je začela v brižinskih spomenikih, se je tiho in nevsiljivo nadaljevala v ljudskem izročilu v zvestobi do vsega, kar je bilo bistveno slovenskega. Ob vseh življenjskih, prazničnih in siceršnjih postajah človekovega bivanja na tem svetu, razpetem med zibelko in prezgodnji grob, se je od Vodnikovih Pesmi za pokušino pridružila še umetniško oblikovana posvetna pesem. Bogat zaklad ljudskega izročila so hranili kmečki domovi od pamtiveka; bogatemu izročilu ljudskega pesništva so tako ljudje iz kmečkih vrst izkazovali svojevrstno spoštovanje. Iz teh tal je pognala tudi poznejša kultura. Najstarejša v tiskani obliki ohranjena

slovenska pesem, je bila »Le vkup, le vkup uboga gmajna«, ki je vsebovala bojni klic uporniških kmečkih puntarjev. Pesem so peli, imela je svoj napjev, bila je pesem za tedanjo politično rabo.

Upravičeno je v tridesetih letih, ob odprtju spominske rojstne hiše Franceta Prešerna, dejal pesnik Župančič:

»Današnji praznik je praznik naše kmečke hiše, praznik slovenskega duha, praznik naše mladine, ki je poklonila narodu ta dom, svetli hram, kamor bodo romali naši ljudje, kjer bodo stali zamišljeni in pretreseni na tleh, ki hranijo sledi prvih stopinj največjega slovenskega človeka.«

Prešeren je še bil pevec svobode, ker je globoko koreninil v borni zemlji kmečke domačije. Takrat je še bil čas vaške in kmečke idile. Zdaj je tega komaj še kaj, ali pa celo nič več.

Tisočletna kmečka moč je le še spomin. Zmedeni in zbegani od tehnike smo začeli rušiti vse, kar je na to tisočletje še spominjalo: stare kmečke peči, stoletne železne križe na oknih, stara hrastova vrata naših domov. Uničevali smo tako dragocen kos naših starožitnosti, s tem pa tudi slovensko samostojnost v evropski kulturi.

»Vse to v imenu naše slepe, poganske vere v tehnično civilizacijo«, rad zareže v mozeg naše slovenske avanture, uničujoče in pogubne, sodobni kulturnik Bojan Štih.

Izgubili smo povezavo z naravo, našli smo se v pragozdu tehnične civilizacije, ta pa uniči vse, kar je človeškega, naravnega in narodovega. V slepi ulici tehnokratske pameti ne mislijo biti nič manj glasni posamezniki, ki odločajo, pretresajo, sestankujejo. V svoji duhovni sklerozi komaj kaj vedo, ali pa kvečjemu mislijo, da sta Karel Marx in delavski razred sebi v veselje ustanovila in ustvarila ljudi, zemljo in nebo nad njo.

V ospredju naše zavesti so le še komune, tozdi, organizacije, ustanove... Čez te plotove se več ne vidi človek. Samo pisalne mize so še, stroji, telefoni, računalniki, reaktorji. Med njihovim hrupom so pa najbolj glasni tisti, ki razburljivo razpravljajo le o plačilnih točkah in plačilnih kuvertah.

Nikomur tudi ni mar za kmeta in njegovo ljubezen do zemlje. Že štideset let je kmet na robu družbenega življenja, čeprav je najbolj trdo oral skozi zgodovino. Zato pravi pesnik Slovenskih goric: »Zemlja, ki je pojila umetnost in puntarijo, zemlja, ki je hranila revolucijo in redila revolucionarje, zemlja, ki je bogatila in ohranjala jezik in narodovo bit, ta zemlja je danes siromašna, kakor je siromašen kmet, ki je na njej ostal sredi industrijskega, delavskega sveta« (14). (Kuntner: Oj ko ne bi bilo...)

Vedno manj je ljudi, ki utegnejo prisluhniti žitu, ki zori in valovi v vetru, skrivnostim zemlje, vedno manj jih je, ki jih je strah pred ujmani in grozečimi oblaki, pred bliski in divjimi vetrovi.

Samí smo uničevalci svoje podobe.

Iz revolucionarne gorečnosti tolika pretiravanja: odstranjevali so znamenja, ulice s svetimi imeni zamenjevali, izbrisali in uničevali smo stara imena ulic in trgov, celo krajev, v katerih se pojavljajo zgodovina, njeni dogodki, osebe in usode, svetniška, verska, ledinska, rokodelska, rodbinska in druga imena.

Izročilo naših rodov je duhovno oporišče, iz katerega je mogoče iskati pot iz sedanosti v prihodnost. Živeti s knjigo in pesmijo. Preteklosti ne smemo zanikati za vsako ceno. Saj stojimo v danes, naše korenine so v včerajšnjem, gledamo pa v jutri. Prisluhni moramo sveti tišini, kjer je mogoče slišati glas pesmi, njen šepet, ki ničesar ne obljublja, pred ničemer ne svari, nikomur ne grozi.

Na vseh koncih sveta se prebuja zgodovinski spomin, ki oživlja tradicijo, v kateri narod spoznava svojo podobo. Ves intimni in verski svet človeka je prav tako del narodove kulture. Za človeka je kultura, njemu služi, njegovim potrebam odgovarja. Odkriva mu življenje, veselje — ves čudež, vso skrivnost bivanja, ki je ni mogoče doumeti ne s fiziko in ne s kemijo, ne s sociologijo in še manj s politologijo.

Osnovna mera vsega je človek, ne sistem struktur, iz katerega se potem poraja odtujeni in frustrirani posameznik. Kultura je tista, ki lahko vsaj delno olajša mučni položaj sodobnega človeka ter mu vrne vero in upanje v njegovo duhovno vrednost, svobodo in nedotakljivost.

Poglavitno družbeno vprašanje je kultura, ki zagovarja in pospešuje človeško dostojanstvo, ki zlahtni srce in pamet.

Slovensko kulturo vsi gradimo, kajti ta je edinstvena in nedeljiva, »skupna naloga in ponos nas vseh, pa čeprav so gradili in grade njeno stavbo zidarji in verniki najbolj nasprotujočih si in nepomirljivih idej«, naša kultura je tudi nedotakljiva, »izraz je enega samega, avtonomno-individualnega slovenskega ustvarjajočega genija (36). Pravica do kulture je temeljna človekova pravica, ki ni nič manjša od pravice do svobode, je izziv in zaveza. »Moja svoboda je svoboda sočloveka. S sovraštvom in zanikanjem se ne da živeti. Niti srečno in tudi ne spodobno. Verujem v socialistično solidarnost ljudi in Sveti večer mojega očeta in matere...« (37). Levstik je v preteklem stoletju pisal in govoril svojim rojakom, da je narodno moralen, to je narodu resnično zvest le tisti človek, ki je cela osebnost, to je človek, ki zasebno in javno živi v duhu svoje narodnosti; moralna višina naroda je odvisna od slehernega posameznika, koliko namreč velja posameznik kot človek, kot osebnost. Gre za etiko človeka, »etiko javnega življenja, kulture, politike, narodnega življenja«, ki je vedno »v vesti, človeku samem, v osebnosti in se ne da ločiti v zasebno in javno, dvojno moralo« (38).

Kulturno je tisto, kar v družbi pospešuje rast v človečnosti. Kulturno živeti — izrazito živeti, svobodno, z imperativi vesti in pameti, v spoštovanju sočloveka in vsega, kar živi. Vsa kultura je tu zaradi človeka, ta pa je samo romar na božjih poteh življenja. V trpeči ljubezni molimo in hrepenimo za novim, dobrim, svetlim človekom. Hamletsko se bojujemo za novo podobo sveta in naše družbe. Verujemo v bolj demokratično ureditev sveta in družbe, hrepenimo po bolj duhovni kulturi. Ko bi le bila v nas močna vera v te daljne cilje, toda vera v delo, v ustvarjalnost, v duha in v kulturo znanja in mišljenja mora že danes prehajati v dejanja. Ko bi mogli dan na dan živeti z našimi podobami, pesmimi, skladbami, stariimi hišami, cerkvami, igrami, z našimi umetniki, slikarji, z našim ljudstvom, poezijo, prozo in stoterimi drugimi stvarmi, v katerih se je skozi stoletja izpovedoval ustvarjalni duh slovenstva in njegove kulture.

Duhovnik in sreča

Ne vem, zakaj in kako ste mene izbrali, da bi vam nekaj povedal o srečnem duhovniku. Morda zato, ker je tisti, ki me je določil, mislil, da me še nosijo peruti sreče, ki so se razprostrle ob novi maši. Jaz, ki sem šele nekaj dni duhovnik, naj govorim starim, v trpljenju, delu in veselju preizkušenim duhovnikom o srečnem duhovniku. Kakšen naj bo duhovnik, da bo srečen, o tem govorijo z besedami in življenjem tisti, ki so že prehodili vsaj nekaj te poti.

Če razmišljamo o temi srečni duhovnik, se mi vsiljuje vprašanje, ali je duhovnik srečen, srečen na neki posebni način, srečen vse dni življenja, srečen v duši in na obrazu. Saj je duhovnik kakor vsi drugi ljudje: ravno tako doživlja srečne in nesrečne trenutke, tudi zanj velja beseda Pridigarja, da je čas smejanja in čas jokanja, čas, ko plavaš na oblaku čez zelene poljane in čas, ko se stiskaš neke na dnu, ko se ti noge pogrezajo v blato.

Odkar sem duhovnik, moje življenje ni ne bolj srečno ne bolj nesrečno. Tudi prej sem doživljal milostne trenutke, ko je srce prekipevalo od sreče, in trenutke, ko je moj korak zastajal, ker je bila v duši tema. In to življenje se nadaljuje. Tudi posvečenje ga ne more spremeniti.

Čeprav izbiramo ali blagoslov ali prekletstvo, luč ali temo, dobro ali slabo, pa si vendar sreče ne moremo sami dati. Saj je sreča nekaj tako velikega, da si je človek ne more sam pripraviti. Sreča nam je vedno dana, podarjena. Toda mi vedno hrepenimo po njej, hlaskamo po sreči, jo hočemo ujeti in obdržati.

Včasih iščem srečo v knjigah, drugič v glasbi, ali v molitvi, ali v srečanjih z ljudmi, ali v potepanju po tej lepi prekmurski zemlji. Toda zgodi se, da zaman obračam liste knjige, srce ostane prazno, nemirno. Zgodi se, da ne ujamem sozvočja z nobeno melodijo. Zgodi se, da odložim brevir nejevoljen. Zgodi se, da odhajam od človeka, s katerim sem se želel srečati, nemiren, pobit. Zgodi se, da ne vidim lepih njiv, v tisoče barvnih odtenkov odetih gozdov, ne vidim nobene lepote, ki jo nosi naša dežela in se nesrečen vrnem med svoje štiri stene.

Toda to je ena stran življenja. Obstaja tudi druga, prav tako resnična. To drugo okušam, ne takrat, ko bi hotel, ampak ko mi je dano. In vedno se veselim trenutka, ki mi je dan. In kdaj je tak trenutek? Kdaj sem srečen? V istih okoliščinah, kot sem včasih tudi nesrečen. Zgodi se, da prejme ta dar, ko vpijam vase besede kakšne knjige, ali ko mi ušesa boža lepa glasba, ali ko se moja duša v molitvi dviga k Bogu, ali ko odhajam od človeka, ki je bil poslan na mojo pot, ali ko premagujem veter ali strmino in me moje kolo vozi po zemlji prekmurski. Ob enakih okoliščinah sem včasih srečen, včasih nesrečen, pobit v dno duše. Navsezadnje ali moja duša nosijo peruti sreče, ali jo tiščijo k tlom kamni tesnobe, ni odvisno samo od mene. Jaz moram svoje storiti, opraviti svojo nalogo, če pa bom doživljal srečo ali ne, to prepuščam drugemu, njemu, ki edini more napolniti moje srce z neizrekljivim veseljem. To prepuščam Njemu, ker vem, da sem v njegovi roki varen, ker vem, da je na tej zemlji vse tako krhko in nestalno: tako sreča kot nesreča. Oboje se menjava, včasih je

več enega, včasih drugega. Pa vem, da je zame, neznatno žitno bilko sredi širnega polja, potrebno oboje: sijati mora sonce, da bilka vzklije, pokriti pa jo mora tudi sneg, da jo obvaruje pred zmrzaljo, ki bi ji pretrgala korenine, in spet mora sijati sonce, padati mora dež, da spomladi zraste, požene klas in rodi sad, če ne stoternega pa vsaj dvajseternega.

Biti vedno srečen duhovnik, je nemogoče. Biti vedno dober duhovnik, je mogoče, je celo nujno potrebno. Toda vsakdo išče svoj obraz, vsakdo hodi po svoji poti.

To ni bil odgovor na vprašanje, ali sem srečen duhovnik. To ni bilo navodilo, kakšen naj bom, da bom srečen duhovnik. To je bil le poskus sredi poznih večernih ur, da opravi eno svojih nalog. In ko eno za drugo opravljam te svoje naloge, uspešno ali ne, spoznavam, da sem srečen, ker lahko opravljam neko delo, spoznavam, da sem srečen, ker sem sploh lahko srečen, ker bom nekoč srečen, ker mi nekdo podarja trenutke sreče. Srečen sem, ker sem njiva, ki, če že ne žito, pa vsaj zelene bilke rodi.

(Meditacija na rekolekciji, jan. 1985)

Lojze Kozar

Rože živega rožnega venca

Današnji čas je čas hrupa. Ne samo tistega, ki ga povzročajo sodobna prometna sredstva, od mopedov, ki so jim nepridipravi odvili dušilce, do reaktivcev zaradi katerih se od njihovega vzletišča odseli, kdor se le more, ampak hrup je tudi v naših domovih, ko nam popevkarji tulijo na ušesa od jutra do večera in še pozno ponoči, hrup je na naših nekdanjih in mirnih poljih in travnikih, kjer so se nekoč slišali samo rahlo šumeči potegljaji grabelj in cvrkutanje murnov na pragu njihovih drobnih brlogov, na njivah pa le rahel zven motike in pogovor ali petje okopavačev, zdaj pa na travniku ropota kosilnica, brblja obračalnik in sopiha nakladalnik, na njivi pa tuli in hrope traktor zdaj s priključkom pluga zdaj brane, okopalnika in drugimi priključki raznih imen in namenov. Naše gostije in veselice so tako hrupne, da kilometre naokrog nihče ne more spati, saj mašinerijo za izvajanje glasov navijejo na najvišjo možnost, samo da je vse čim bolj glasno; ni važno, ali je igranje ali petje lepo, važno je, da glasovi rjovejo, se derejo, polnijo ušesa, saj srca ne morejo. Zdi se, da je najvažnejše pravilo, da mora kvantiteta nadvladati kvaliteto, kolikost nad kakovostjo in sicer tako v glasbi kakor sploh povsod v življenju; važno je samo KOLIKO srajc sešijejo v tovarni, koliko avtomobilov sestavijo, koliko piščancev zredijo in koliko bekonov spitajo. Ni važno, vsaj za domačo prodajo ne, koliko gumbov je samo prividno prišitih, koliko avtomobilov s prirojenimi napakami postavljenih na trg, koliko je strupa v piščancih in bekonih zaradi umetnih krmil, brez katere ni uspešne »proizvodnje«.

Hrup, v katerem živimo, nas odvrača od naše notranjosti in nas po zunanjosti. Hrup nas odvrača od bistvenih vprašanj, kdo sem, kaj sem, kakšen je smisel in namen mojega bivanja, kajti sodobni človek je preveč udoben, da bi iskal odgovor na ta vprašanja, zato jih rajši v hrupu utopi.

Da smo se pozunanjili, priča vse naše okolje. Hiše prehitevajo v višino druga drugo, v zunanji in notranji ureditvi, da so s cvetjem na balkonih in z naslanjači v tapeciranih sobah z debelimi preprogami na tlen v resnici mali raj. Vse to pa je stalo toliko milijonov in milijoni so terjali toliko truda, skrbi, trdega dela, da smo pri tem pozabili na najvažnejše: kdo bo v tem malem raju prebival, KAKŠEN naj bo človek, da bo v okolju, ki si ga je s tolikimi trudi ustvaril, srečen, zadovoljen? To je najvažnejše vprašanje, pa smo se pozabili potruditi, da bi nanj odgovorili. Podobni smo slikarju, ki bi se predvsem trudil, da priskrbi svoji sliki čim lepši okvir, prav nič pa za to, da bi v okvir naslikal umetnino namesto navadnega zmazka.

Kaj smo ljudje danes? Smo umetnina ali smo zmazek? To smo, kar smo iz sebe naredili ali kar bomo naredili, saj oblikovanja samega sebe ni nikoli dovolj in nikoli dokončano delo, ampak traja vse do naše zadnje ure.

Oblikovati svoje okolje je razmeroma lahko in uspeh je bolj ali manj viden. Oblikovati sebe je veliko težje, kajti za oblikovanje samega sebe je potrebna notranja zbranost. Iti moramo vase, kakor temu lepo rečemo, iti vase in najti samega sebe v tisti globini svojega bistva, kjer se srečujemo z najvišjo vrednoto, s samim Bogom. Vpričo njega dobi naše življenje višji smisel in se jasneje zavemo svoje vrednosti, jasnejša nam postane tudi razlika med tem, kakšni smo in kakšni bi morali biti. Ker je v slehernem človeškem srcu teženje po boljšem, po pravičnejšem, ljubeznivejšem, čeprav se morda kdo tega niti ne zaveda, je notranja zbranost že pot k poboljšanju.

Vpričo hrupa in vsega, kar nas danes obdaja, je težko priti do notranje zbranosti, zato nam k temu zelo pomaga molitev. Molitev je tisto dragoceno sredstvo, ki nas vsak dan za nekaj trenutkov zbere, nas umiri, sprosti od skrbi in težav in nas za kratek delček dneva potopi v same sebe, da se srečamo z Bogom, ki je začetek in cilj in še pot k cilju, skratka vse, po čemer hrepenimo in za kar se trudimo.

Morda bo kdo pomislil da je to pač važno za večnost, toda mi ljudje imamo toliko skrbi in nalog tukaj na zemlji, ki jih moramo opraviti in nas tako »ponotranjenje« samo odvrača od naših tostranskih dolžnosti. Res je, najvažnejša je misel na večnost, saj človek prek te največje skrbi ne more, če je logičen tudi v ravnanju, ne samo v mišljenju, toda tako ponotranjenje je od časa do časa potrebno tudi za naše vsakdanje dolžnosti, kajti ponotranjen človek je veliko veselejši, srečnejši, bolj umirjen. Brez nervoze in naglice opravlja svoje delo, ker je našel ravnotežje med zunanjim in notranjim svetom. Ponotranjen človek ve da njegovo delo ni le naloga nekega določenega dne, ampak ima večnostno razsežnost, sega ne samo v njegovo enkratno življenje, ampak ima pomen za človeštvo danes in v prihodnje, saj noben ne duševni ne telesni napor ni izgubljen, ampak ima svoj čeprav neznatni vpliv na usodo vsega sveta.

Zdi se, da je to v svojem notranjem gledanju prav dobro spoznala preprosta Marija Pavlina Jaricot v Lyonu v Franciji, ki je z namenom, da bi pospešila molitev, po kateri bi se ljudje v sebi zbrali in se vedno znova usmerili k boljšemu, ustanovila bratovščino rož živega rožnega venca. Bratovščina je v svojih pravilih zelo preprosto, toda tudi zelo modro se-

stavljena. V eno rožo se zbere 15 članov, ki si določijo, da bodo vsak dan zmolili vse tri dele rožnega venca in sicer vsak član eno skrivnost, deset zdravihmarij neke skrivnosti. Enajst rož je združenih v venec in šteje 185 molivcev. Vsaka roža ima svojega voditelja ali voditeljico, ki skrbi za to, da vsak član ve, katero skrivnost naj moli, da poskrbi za novega člana, kadar kateri član umrje, se preseli ali odstopi, da poskrbi za mašo za pokojnega člana rože, skratka skrbi za to, da je roža živa in da redno deluje.

Člani rož torej niso zasebni molivci, ki z drugimi ne bi imeli stika, ampak vsak član ve, da je v rožnem vencu povezan z vsemi ostalimi člani in mu je to v spodbudo, da ne opusti svoje skrivnosti, ker ve, da bi bil rožni venec zaradi njega nekoliko okrnjen. Rože krepijo med svojimi člani družbeno zavest, zavest da je od drugih priznan, da poleg svojega doma in domačih pripadam tudi svoji prijateljski skupnosti.

Zaradi članstva v roži se človek počuti varnejšega, z drugimi bolj domačega, povezanega in da je njegovo ime vpisano v člansko knjigo. Član rože samega sebe potrjuje s tem da svoji mali skupini nekaj daje, daje svoj prispevek v vsakdanji molitvi in tako bogati skupnost članov, po njej pa vso župnijsko skupnost in človeško skupnost sploh, tako ni več brezimen, nepomemben človek, ampak sicer neznaten, toda važen člen v veliki množici ljudi.

Vse to je vernik lahko, tudi če ni član rože živega rožnega venca, toda kot član se tega bolj živo zaveda in se ne vdaja malodušnosti ali občutku nepomembnosti in manjvrednosti.

Važno je, da se člani rož večkrat sestajajo. Ponekod se zberejo vsak mesec, skupno zmolijo rožni venec, se med seboj pogovorijo. Tako se med seboj vedno bolj zbližajo in tesneje med seboj povežejo. Najmanj enkrat na leto pa se člani morajo zbrati sicer bo roža ovenela in člani bodo na svoje članstvo pozabili.

Člani pa tudi vedo, da ne grešijo, če svojo skrivnost kdaj opustijo, saj ne niso pod grehom zavezali, ampak molijo iz svoje lastne svobodne volje, brez moralne prisile.

Molitev skrivnosti seveda ni sama sebi namen, ampak vzpodbuja naj k notranjemu oblikovanju članov, zato naj si člani s pomočjo molitve posebno prizadevajo za to:

1. da bodo v družini živeli v miru in ljubezni,
2. da bodo radi pomagali drugim, kadar bodo pomoči potrebni,
3. da bodo obiskali bolnega člana svoje rože,
4. da se bodo udeležili pogreba pokojnega člana in maše za pokojnega,
5. da bodo poskrbeli za mašo za svojo rožo vsako leto.

Če člani rože vzamejo stvar zares in molitev skrivnosti rožnega venca povežejo s prizadevanjem, ki je naštetu zgoraj, lahko globoko posežejo v svoje življenje, se vsak dan znova usmerjajo k dobremu, se popravljajo, odstranjujejo napake in tako počasi napredujejo v svetosti in postajajo vedno boljši ljudje.

Molitev skrivnosti naj ne bi bila preveč splošna, zunaj nekega določenega namena, zato naj si člani sami določijo namen za vsak dan sproti ali za ves teden ali mesec naprej. Lahko pa molijo tudi po namenu, ki je nastanjen na članski podobici.

Prve podobice za člane rož je izdal velik pospeševatelj bratovščine Jožef Klekl st., namene na podobicah pa mu je sestavil dr. Mirko Lenaršič. Med obema vojnama so bile rože v Pomurju zelo številne, po drugi vojni pa je bratovščino skušal poživiti dekan Štefan Bakan, ki je izdal nove podobice, kratko misel za skrivnost pa mu je sestavil L. Kozar.

Leta 1983 je Pastoralni svet mariborske škofije zbral med drugimi malimi skupinami tudi podatke o rožah živega rožnega venca. Pred menoj so podatki dveh dekanij, lendavske in soboške, podobno pa je gotovo tudi v ljutomerski dekaniji. Po teh podatkih je bilo število rož v posameznih župnijah sledeče:

LEDAVSKA DEKANIJA

Bogojina	???
Beltinci	100
Črenšovci	100
Dobrovnik	10
Dokležovje	12
Hotiza	5
Kobilje	?
Lendava	24
Odranci	31
Turnišče	43
V. Polana	25
Skupaj	350

SOBOŠKA DEKANIJA

Bakovci	12
Cankova	5
Dolenci	3
G. Petrovci	1
Grad	15
Sv. Jurij	7
Kuzma	17
Markovci	1
Pertoča	4
Pečarovci	3
Tišina	7
Za tri župnije manjkajo podatki	
Skupaj	75

Vseh članov v lendavski dekaniji je 5.250, kar pomeni, da je vsak peti. šesti človek redni molivec skrivnosti rožnega venca, v soboški dekaniji pa je 1.125 članov, torej je približno vsak petindvajseti vernik član bratovščine.

Se zadnjikrat se je Abraham pogajal z Bogom za deset pravičnih, pa jih ni bilo in mesti Sodoma in Gomora sta bili obsojeni na propad, čeprav ne bi hoteli presojati, koliko so te naše uboge, površne, v sili in naglici opravljene molitve pred Bogom vredne, toda poleg teh rednih in zapisanih molivcev je še mnogo drugih, ki jih samo dobri Bog pozna, ki se skupno s člani znova in znova poglobljajo v svoj notranji svet, se trudijo za svoje poboljšanje, čeprav vedno znova tudi lezejo nekoliko nazaj, toda korak naprej je vendarle daljši od koraka nazaj in z neprestano vsakdanjo samovzgojo kličejo blagoslov na naše delo, ki je tolikokrat od drugih preleto in ga opravljajo samo kot sužnji, ki morajo, ne pa kot svobodni božji otroci, ki hočejo delati sebi in drugim v prid kot božji sodelavci.

Kako lepo in spodbudno bi bilo videti, kje in v kakšnih okoliščinah člani živega rožnega venca opravijo svojo kratko molitev. Morda jo mnogi člani opravijo na poti na delo, ko sami hodijo s poljskim orodjem na rami na njive in travnike, ko sami zase sedijo na avtobusu, ki hiti z njimi v urad ali v tovarno, morda ob umivanju posode, ki je ostala, ko so se otroci najedli in se odpravili v šolo, morda ob volanu na daljši vožnji, morda v zdravstveni čakalnici, ko je treba dolgo čakati, da bi prišli na vrsto, morda na sprehodu. Kdo bi mogel našteti vse priložnosti, ki so nam dane,

da se za nekaj minut zberemo v sebi. Skrivnost lahko zmolimo tudi brez rožnega venca, kar na svojih deset prstov.

Za kakšen namen se kdo pri molitvi odloči, je odvisno od razpoloženja, od splošnih potreb ali pa čisto osebnih potreb. Ob prvi skrivnosti vselega dela bi se morda spomnila zla, ki strahotno bremeni sodobno družbo, zla, da toliko otrok mora umreti, preden so se njihove drobne, svetlobe željne oči odprle za zaznavanje barv in bi molili desetko za vse matere, ki so bile telesno ali нравno, ali pa tudi iz navadne udobnosti prisiljene žrtvovati svojega otroka.

Pri drugi skrivnosti bi se spomnili vseh nosečih mater, da bi z radostjo sprejele svoje otroke, da bi že sedaj, ko je otrok še pod njihovim srcem, hodile z njim takorekoč roko v roki s prisrčnim nasmehom sreče ob svojem materinstvu.

Ki si ga Devica rodila, za vse novorojenčke tistega dneva, da bi bili iz njih dobri ljudje, kajti to možnost imajo vsi, da bi se le zanjo tudi vedno odločali, ne pa za drugo možnost, ki je tudi pred njimi, da bi se odločili za zlo, hudobijo, razvrat in nasilje.

Ki si ga Devica v templju darovala, da bi očetje in matere svoje otroke darovale Bogu z molitvijo in posvečevanjem življenja in da bi dali otroke Bogu na razpolago, da jih pokliče, če hoče, še bolj tesno v svojo službo.

Peto skrivnost bi morda molili za vse starše, ki so izgubili svoje otroke, ker hodijo po ovinkih k Bogu ali pa so sploh zamenjali smer in hodijo čisto svojo pot. Molili bi zanje, da nikoli ne bi izgubili upanja in svojim otrokom ne bi nikoli odrekli ljubezni, saj so je taki otroci še najbolj potrebni.

Še lažje najdemo namene pri skrivnostih žalostnega dela rožnega venca, vsaj vsi trpimo bolj ali manj, se čutimo zapuščene in žalostne, ne vidimo izhoda iz težav; smo kakor prebičani od krivičnih sodb in jezikov, za svojo dobroto nagracani in kronani z nerazumevanjem, nosimo svoj težki križ zaradi neurejenih družinskih razmer, morda zaradi bolezni, spomnimo se pa predvsem tistih, ki so leta in leta na bolniški postelji kakor pribiti na križ. Vsekakor pa je lepo, če svoje osebne težave nekoliko pozabimo in se spomnimo drugih, ki nosijo še težji križ.

Pri častitljivih skrivnostih rožnega venca bi se lahko spomnili vseh, ki nimajo upanja, ker ne verujejo v večno življenje in molimo za tiste, ki jim je sreča današnjega dovolj in ne hrepenijo po nobeni drugi sreči več. Gospod je šel v nebesa, da bi živeli v zavesti: v nebesih sem doma. Pa ne samo jaz in moji bližnji, vsi prav vsi smo tam doma in priporočimo Bogu slehernega človeka, da jih nihče ne bi zgrešil.

Ki je Svetega Duha poslal. Mogoče nam danes manjka najbolj Svetega Duha, zato je tako malo pravice, resnica se mora skrivati, ker nad njo vlada korist, vrednote so v človeških očeh izgubile svojo vrednost in se je lestvica vrednot postavila na glavo, manjka nam medsebojnega razumevanja in ljubezni.

Nemogoče je presoditi, kakšen bi bil svet brez molivcev, z gotovostjo pa vemo, da je resnična apostolova beseda: če se je pomnožil greh, se je še bolj pomnožila milost. Danes se je greh nedvomno pomnožil od napuha, lakomnosti, krivičnosti, zatiranja, ubojev, genocidov pa vse do lenobe in udobnosti nas kristjanov, zato naj se pomnoži tudi milost, ki pa naj postane učinkovita z našo molitvijo.

Kaj se dogaja v Porabju?

Mislili smo, da letos ne bi ničesar pisali o Slovenskem Porabju, ker se tam ni nič izboljšalo glede na položaj slovenstva; o žalostnem stanju je pa še bolj žalostno ponovno pisati. Toda v osrednjem slovenskem dnevniku Delo smo 17. junija letos brali sledeči članek, ki ga v glavnem kar ponatiskujemo. Dokazuje naj, da trditve o slabem propadajočem stanju slovenstva v Porabju niso le naša izmišljotina.

PRELOŽEN POUK SLOVENŠČINE

Demokratska zveza Južnih Slovanov na Madžarskem meni, da še niso izkoriščene vse možnosti za narodnostni razcvet porabskih Slovencev

MONOŠTER, 16. junija — Narodnostni, s tem pa tudi ekonomski in kulturni položaj porabskih Slovencev, ki na Madžarskem živijo v sosednji Železni županiji, se še posebej v zadnjih nekaj letih občutno izboljšuje. Takšno oceno je sprejelo predsedstvo demokratske zveze južnih Slovanov na Madžarskem, ki se je posebej za to priložnost namesto v Budimpešti sestalo v upravnem in političnem središču Porabja — v Monoštru.

Vendar pa najožje vodstvo narodnostne organizacije Južnih Slovanov na Madžarskem, ki je v razpravo o položaju in predvsem možnostih njihovega nadaljnjega razvoja pritegnilo tudi županijske partijske in državne organe ter domovinsko ljudsko fronto, kljub dokaj spodbudni oceni, ni v celoti zadovoljno z doslej opravljenim delom. Predsednik DZJS dr. Marko Rus je še posebej opozoril na nujnost nenehne krepitve materinega jezika in kulture. Pri tem je poudaril obveznosti narodnostne organizacije. Generalni sekretar DZJS Marin Mandič je bil konkretnješi: pohvalil je skupno skrb partijskih (slovenski: strankine) in državnih organov, še posebej pa narodnostnega odbora pri županijskem izvršnem svetu za izpolnjevanje dogovorjenih nalog. Opozoril pa je še na dolgo znan problem porabskih Slovencev. V vaseh ob Rabi živi izredno majhno število slovenskih izobražencev, ki naj bi bili gonilna sila narodnostnega razcveta, predvsem pa spodbujevalci narodne zavesti med Slovenci. Skratka, kot je dejal Marin Mandič, Slovenci vsaj doslej niso izrabili prav vseh razvojnih možnosti, ki so jim bile ponujene.

Brez dvoma velja trenutno in tudi v prihodnjih nekaj letih izjemna skrb razvoju dvojezičnega šolstva v Porabju, ki ga postopoma še uvajajo. Karel Krajcar, ki poučuje slovenščino na katedri za slovenski jezik na visoki učiteljski šoli v Szombathelyju,* je opozoril na premajhno povezanost in usklajevanje v pripravah na dvojezični pouk na osnovnih šolah v Porabju. Sam je že pripravil ustrezen učni program za slovenščino za vse razrede, vendar pa ne ve natančno, kdaj bo natisnjen in poslan v šole. Tudi pouk slovenščine na monoštrski gimnaziji bo najverjetneje preložen še za eno leto, ker še nimajo ustreznega učnega programa, v vsakem primeru pa je potrebno zagotoviti tudi ekonomske možnosti za razvoj dvojezičnega šolstva v Porabju. Končno pa je možnost izobraževanja v domačem kraju in tudi materinščini tesno povezana z zaposlovanjem mladih

Slovencev v Porabju. Številni med njimi nimajo praktično nobenih možnosti, da po koncu šolanja na srednjih strokovnih šolah v županijskem središču Szombathelyju* najdejo zaposlitev doma ali blizu doma. Res pa je, da se razmere že izboljšujejo, saj v Monoštru v zadnjih letih pospešeno odpirajo nova delovna mesta.

IVAN GERENČER

Toliko iz Dela. — K temu dodajmo, da smo letos v poletnem času videli in slišali nekatere porabske učiteljice in enega učitelja na ljubljanski TV, ki so se udeležili tečaja za slovenščino v Sloveniji. Zanimivo bi bilo izvedeti — in s tako statistiko bi nam morali v javnosti postreči: kdaj so se ti tečaji začeli, koliko časa trajajo (kako se naj nekdo v dveh tednih nauči knjižnega jezika?), koliko učiteljev je bilo že ponovno (kolikokrat?) na tečaju, koliko jih je bilo na vseh tečajih, kakšen je njihov uspeh v znanju knjižne slovenščine itn.

Drugo vprašanje, ki se ga dotika tudi članek v Delu in o katerem so — zelo površno sicer — že večkrat pisali, je dvojezični pouk v Porabju. Na to bi bilo treba javno odgovoriti: 1) kdaj so sploh začeli tam in pri nas razpravljati o dvojezičnem pouku? 2) s kakšnim uspehom (ovire, možnosti, o katerih šolah so govorili itn.), 3) zakaj v članku omenjeni programi še niso natisnjeni? Zakaj na monoštrski gimnaziji še nimajo programa za pouk slovenščine?! — Toda zelo verjetno tudi na ta vprašanja javnost ne bo dobila popolnega odgovora, kakor ga nismo dobili doslej že na mnoga vprašanja o Porabju...

Drug članek o Porabju je objavila Družina, v katerem neki mariborski bogoslovec poroča o izletu bogoslovcev (pod vodstvom škofa Smeja) v Porabje. To je zelo razveseljivo, da se bodoči duhovniki mariborske škofije seznanijo z razmerami na skrajnem severu slovenskega ozemlja. Članek kar poroča o tem, kar že poznamo: da je slovenščina v rabi v cerkvi le še na Gornjem Seniku, da jo je nadomestila madžarščina v Števanovcih, čeprav so skoro vsi verniki Slovenci, in enako tudi na Dolenjem Seniku, kjer — pravi članek — je župnik sicer Hrvat iz okolice Sombotela, pa se mu zdi ali nemogoče ali noče, da bi se privadil tamkajšnji slovenščini ter da bi opravljal vse obrede v slovenščini. Žal so prav v zadnjih letih pridružili tej jezikovno mešani župniji — kjer pa so Slovenci v večini! — še docela slovenski vasi: Slovenska ves in Sakalovci. Zdaj morajo tudi oni pri božji službi uporabljati madžarščino! Spomnimo se, koliko je bilo hrvaških duhovnikov v Prekmurju od nekdanj do 1945, ki so se popolnoma naučili našega jezika, npr. župniki v Črenšovcih, Martjancih, na Tišini, kaplani v raznih župnijah! In enako v Porabju župnik Štefan Deli v Števanovcih, za njim pa Ludvik Markovič, na Seniku župnik Vince Kos še po zadnji vojni... Kaj reče na to slovensko cerkveno vodstvo? Kaj odgovarja na to vodstvo sombotélske škofije, če je bilo kdaj vprašano o stanju slovenščine v porabskih cerkvah? — In kaj rečejo na to tisti, katerih odposlanstva (delegacije) se obiskujejo in ugotavljajo »dobre sosedske odnose, sodelovanje«?! Ali se zavedajo, da s slovenščino vred izginja slovenstvo ne le iz porabskih cerkv, marveč iz porabskih vasi in domov? In kdo vse bo odgovoren za to?! Zahtevali smo že javen razgovor

* — Sombotelu

o tem — pa odgovora še ni... Zavijajo se v grozljiv molk, ki napoveduje večni molk slovenstva v osmih slovenskih vaseh od Gorenjega Senika do Monoštra! Naše delavce bodo vozili v monoštrsko tovarno, s slovenstvom v Porabju pa bo ostalo vse po starem — vedno slabše.

Lepa nova šola v Prosenjakovcih na naši strani, dvojezični pouk v prekmurskih šolah, ki jih obiskujejo madžarski otroci, društva, knjižnice, igre, madžarščina v uradih in še in še (tisk...) — vse to nikomur prizadetih in odgovornih ne kriči niti na tej niti na oni strani meje, da Slovenci na Madžarskem ničesar tega nimajo in kdaj bodo imeli in tako naprej... Štirideset let igranja z usodo dela naroda, štirideset let zanemarjanja! Zakričimo že enkrat vsi, glasno in jasno — in ne nehajmo govoriti in zahtevati! Zakaj se borimo za pravice Slovencev na Tržaškem, Goriškem in v Slovenski Benečiji, zakaj za pravice na Koroškem — pozabljamo pa v dim puhlic zaviti na Slovence na Madžarskem in soglašamo z vsakršnim »odlaganjem« ne le pouka slovenščine, marveč življenjskih pravic tamkajšnjih Slovencev!

Valter Dermota

Vzgoja za osebo

Dragi bralec, ne gre za napako. Prav si prebral: vzgoja za osebo. Lahko bi tudi rekli »vzgajajmo tako, da bo naš otrok v vsakem trenutku oseba in ravnal kot oseba«.

Gre za značilno krščanski vidik vzgoje.

Navadno govorijo o osebnosti. Toda osebnost je nekdo lahko samo potem, ko je postal oseba, kakor lahko pobarvamo samo tisto, kar je najprej ploskev, ali kujemo tisto, kar je najprej kovina.

O osebi je v tragičnih okoliščinah življenja razmišljal krščanski modrec grško-rimske filozofije Boecij — vzhodnogotski kralj Teodorih mu je zaradi dvornih spletk vzel službo dvornega maršala in ga dal 524. leta v Paviji usmrtili — in povedal, da je oseba »samostojna podstat razumne narave«. »Razumen« pomeni toliko kot svoboden, to je človek, ki se odloča prostovoljno, na podlagi tehtanja razlogov. Človek naj se odloča za dejanja ne zato, ker je prisiljen ali primoran, temveč zato, ker se je sam svobodno odločil.

Krščanstvo, zlasti še katoliška Cerkev, je svobodno odločitev postavila za osrednje dejanje zakramentov. To se jasno vidi zlasti pri zakramentu sv. zakona in zakramentu spovedi. Če kdo popolnoma svobodno ne pristane na zakonsko pogodbo in zavestno in prostovoljno ne sprejme svojega zakonskega druga, ni zakramenta. Prav tako tudi pri spovedi, ki obravnava greh, ni greha, če kdo popolnoma zavestno in svobodno ne naredi dejanja, ki je lahko tvarina greha.

Če pomislimo, da naši otroci gredo k spovedi, prejmejo tako pomemben zakrament že pri sedmih ali osmih letih, potem se zavemo, kako važna je vzgoja za samostojno odločanje. Brez pretiravanja lahko trdimo, da je vzgoja za svobodno odločanje, ki dobiva izraz v zakramentu spovedi, ena izmed najvažnejših nalog katoliške vzgoje.

☆☆☆

Otrok se do sedmega leta, to je dokler »ne pride k pameti« odloča po duševnih vzgibih dražljaja in odziva (več ali manj kot druga čutna bitja, npr. živali). Medtem ko živali po nagonu vedo, kaj je prav in kaj jiru škoduje, se mora človeški otrok naučiti, kaj je prav in kaj ni prav. Medtem ko žival deluje zaradi notranjega ugodja, je treba človeškega otroka od zunaj prepričati za dobro in ga odvrniti od slabega, zlasti s pohvalo in priznanjem. Tako se otrok zlasti ob materi »nauči«, kaj je dobro in kaj je slabo, in se »usposobi«, da dela dobro in se ogiblje slabega.

Toda šele pri sedmih letih pride otrok tako daleč, da se lahko samostojno, na podlagi razumskih razlogov, začne prostovoljno odločati za dobro ali slabo. Začne biti sposoben, da gre k zakramentu spovedi.

Da bo otrok pri sedmih letih »mogel« samostojno presojati svoja dejanja in ugotoviti, ali je svobodno in prostovoljno storil kako dejanje, ki bi moglo biti greh in zato tvarina zakramenta spovedi, ga je treba zavestno vzgajati k temu, da bo oseba, ali da se bo »ob sebi«, to je svobodno in prostovoljno odločal.

Starši imajo opravke z otrokom. Otrok je človeško bitje, ki še ni sposobno, da bi živel kot samostojen človek. Vse, česar otrok še ni sposoben storiti, pa mora biti storjeno, naredijo namesto otroka starši. Prav dejstvo, da oče in mati namesto otroka delata tisto, česar on še ne more storiti, ju dela za starša. Otrok pa je otrok zato, ker kot človek še ne more sam vsega sam narediti in zato namesto njega delajo in odločajo starši.

Če hočemo, da se bo otrok pri sedmih letih, ko bo prišel k pameti, sam svobodno odločal, potem morajo starši svoje ukaze, povelja, navodila in odločitve izrekati na naslednji način: otrok sme kot človeška oseba in krščanski vernik opravljati samo dobra dejanja; ker otrok še ne ve, kaj je dobro in kaj je slabo, mu to povedo starši. Otrok pa mora delati dobro in se izogibati hudega. Zato starši mislijo, delajo in ravnaajo takole: ker otrok še ni sposoben, da bi vedel, kaj je dobro in kaj je slabo, mu jaz kot oče ali kot mati povem, kaj je dobro in kaj slabo. Ker se otrok sam še ne more odločiti za dobro, se jaz v otrokovem imenu odločim za dobro in otroku ukažem, da stori dobro, ker sem prepričan, da bi se otrok, če bi bil sposoben, odločil za dobro. Prav tako v primeru, če gre za slabo dejanje, ki ga otrok ne sme storiti, ravnam na podoben način: ker otrok ne ve, kaj je slabo, mu to povem; ker otrok ne sme storiti slabega, mu prepovem storiti slabo v prepričanju, da bi se otrok, v primeru, če bi bil sposoben, odločil, da ne bo storil slabega dejanja. Zato otroku ukažem, da slabega dejanja ne sme storiti.

Gre za to, da se starši namesto otroka odločajo za dobro in otroku ukažejo, da stori dobro dejanje in ga za to nagradijo s priznanjem. Prav tako se starši namesto otroka odločajo za to, da otrok ne stori slabega dejanja, mu ga prepovejo in v primeru, da ga stori, pokarajo ali celo kaznujejo.

S tem, da imajo starši otroka za osebo, ki se mora samostojno odločati, pa tega še ni sposoben in se zato namesto njega oni odločajo, je stržen vzgoje za osebo.

Seveda otroku ne bomo pripovedovali, da se odločamo za kako dejanje ali proti kakemu dejanju namesto njega, ker tega otrok ne bi razumel in si tega tudi ne želi.

Kakor hitro bo potem otrok sposoben, da se bo sam odločal, ga bomo spodbujali k svobodnim, prostovoljnim in samostojnim odločitvam. To je več ali manj tako kakor takrat, ko učimo otroka hoditi ali plavati. Dokler se bojimo, da bo padel ali šel na dno, ga podpiramo ali držimo nad vodo, kakor hitro pa gre sam in se zna držati na površju vode, ga pustimo samega. Sicer še vedno s pogledom spremljamo, kako hodi ali kako plava, vendar ga pustimo da hodi in plava sam. Tako je treba tudi otroka takoj, ko je sposoben za samostojno, prostovoljno in svobodno odločanje, prepustiti samemu sebi in ga spodbujati, da dela dobro in se varuje hudega.

Ljudje, ki pogosto hodijo k zakramentu spovedi in ga prejemajo tako kot si zamišlja katoliška Cerkev, bi morali biti izredno svobodni in moralno dorasli. O vsakem dejanju bi si morali biti na jasnem, kako in zakaj so ga naredili. Prav to je pa višek značilnosti človeka kot osebe, da se v vsem odloča samostojno, svobodno in na podlagi osebne izbire.

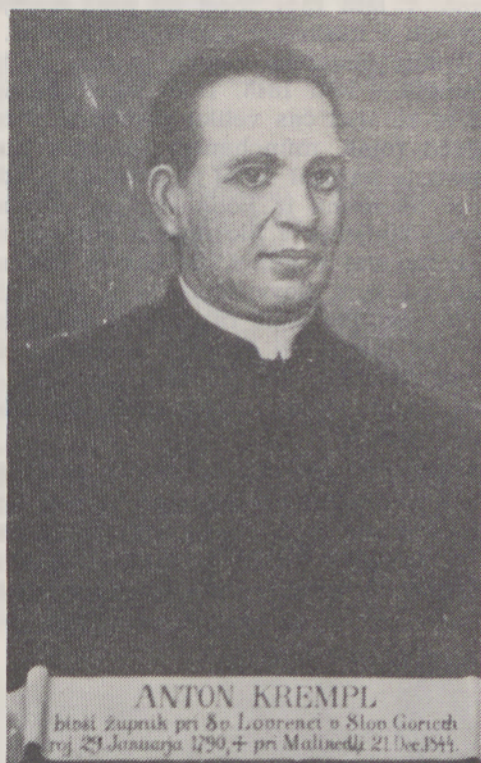
Franci Klemenčič

Anton Krempl - zgodovinar, pripovednik in pesnik

21. decembra 1984 je poteklo 140 let od smrti Antona Krempla. Ob tej obletnici ni bilo nikakih posebnih slovesnosti in drugih prireditev, ki bi poživili spomin našega rojaka. Spomin večje vrednosti je bil zanj nazadnje »postavljen« v letu 1974., ko so na njegovi rojstni hiši v Noričkem vrhu pri Gornji Radgoni odkrili spominsko ploščo. To je opravilo KPD Peter Dajnko iz sosednjega kraja Črešnjevci. Največ spomina pa je bilo takrat obujenega s ponatisom njegovega dela Dogodivšine štajerske zemle s posebnim pogledom na Slovence. Knjiga je bila izdana v Gradcu 1845. Sicer pa je sedanjemu času naš rojak Anton Krempl dokaj malo znan. Za poživitev njegovega spomina naj bo tudi ta prispevek.

Anton Krempl je bil rojen 29. januarja 1790 v Noričkem vrhu pri Gornji Radgoni (takrat so kraj imenovali Polički vrh). Izhajal je iz najemniške družine. Krstni boter mu je bil takratni kaplan v Gornji Radgoni Anton Bohanec, po katerem je dobil tudi ime. Prav gotovo je botrina pripomogla k temu, da je Anton Krempl šel po osnovni šoli v gimnazijo v Maribor. Po gimnaziji se je vpisal v semenišče v Gradcu, kjer je leta 1815 tudi s študijem bogoslovja končal. Kot duhovnik je po posvetitvi služboval najprej kot kaplan v Svetinjah pri Ormožu, vendar le pol leta. Nato je bil nekaj časa v Ormožu in pozneje na Ptuj. Kot župnik pa je služboval pri Sv. Lovrencu (danes Jursinci), nato pa od leta 1836 do svoje smrti (21. 12. 1844) pri Mali Nedelji (sedanji Bučkovci). Tam je tudi po-

kopan. Ob cerkvi v tem kraju pa stoji spomenik (obelisk), ki so ga postavili v letu 1895 domačini. Nanj so vklesani sledeči verzi pesnika Antona Aškercarja:

Počivaj mirno, narodnjak,
v gomili častni svoji, davni!
Saj zemlja je slovenska tu,
kjer spavaš ti, Anton naš slavni!

A narod le — učiš nas ti —
ki zemljo svojo ljubi, brani,
ki dela, trudi se za njo,
zasluži, da si jo ohrani.

Že v času šolanja se je Anton Kremlj navduševal za slovenščino. Posebej v Gradcu, kjer se je pogosto srečeval s tamkajšnjimi mladimi Slovenci. Nanj je imela posebni vpliv ustanovitev stolice slovenskega jezika na graškem liceju v letu 1812. Tukaj so si Slovenci krepili domoljubnega duha. S temi idejami, ki si jih je pridobil kot študent, je nadaljeval vse življenje. S pisanjem si je često nakopal sovražnike, ki so ga onemogočali v življenju pri uresničevanju zamisli. Zato je bil večkrat tožen cerkvenim oblastem. Zagovarjati pa se je moral tudi zaradi žaljenja oblastnikov. V Ormožu so ga npr. obsodili, da se rad prepira, kadar pa si privoščil kupico vina, ne prizanese ne duhovnikom, ne cesarju.

V življenju je Anton KREMPL poskušal s pesništvom, vendar kaže, da je večina njegovih pesmi izgubljenih. Zanimivo pa je to, da je v knjigi Dogodivšine ob koncu vsakega poglavja napisal pesem v kateri je povzel njegovo vsebino. V letu 1844, torej tik pred smrtjo, pa je celo eno pesem objavil v Novicah z naslovom Zadovoljni kmetič.

Knjiga Dogodivšine štajerske zemlje je bila natisnjena in izdana po smrti Antona Krempla v letu 1845. Tako letos praznujemo 140 letnico izdaje te knjige, ki je za tisti čas veliko pomenila. Ponovni fotokopirni ponatis pa je omogočil rojak, münchenski založnik Rudolf Trofenik v letu 1974. Uvod v ponatis je napisal sedaj že pokojni akademik, slavist dr. Anton Slodnjak, ki je bil doma iz Bodkovec pri Juršincih in orisal pomen Krempla in kulturno življenje v Slovenskih goricah tiste dobe.

Dogodivšine so tiskane v gajici, za kar je Antona Krempla navdušil Stanko Vraz. Pisal pa je v slovenščini, ki ji je podlaga prleško narečje. Prav zaradi tega je nekoliko težje razumljiva sedanjemu bralcu, ker se je narečje teh krajev od takrat do danes v marsičem spremenilo. Knjiga je razdeljena na osem razdobij, kot jih sam imenuje »prekate«. V vsakem razdobju je skušal orisati tedanje zgodovinske značilnosti in navade, kulturne ter politične razmere.

To je prvo obsežnejše zgodovinsko delo v slovenščini, pisano z namenom, da bi vplivalo na prebujenje narodne zavesti s poznavanjem domače in slovenske zgodovine, saj je Kreml ni omejil le na štajerske Slovence.

V tej knjigi se je Anton KREMPL izkazal kot pripovednik, zgodovinar in pesnik. Prav gotovo je z njo za svoj čas veliko naredil. Z njo je razšir-

Spomenik Antonu Kremplu v Bučkovcih

jal med ljudmi narodno zavest in zanimanje za branje sploh ter znanje o domači preteklosti. Ob koncu knjige je seznam vseh Predplatitelov (prednaročnikov ali predplačnikov). Med njimi je tudi takratni škof lavantinski Anton Slomšek. Skupno je bilo prednaročenih 225 knjig, ki so jih naročile 202 osebe.

Na račun Dogodivšin je Franc PREŠEREN, ki ni v seznamu prednaročnikov, napisal tudi zabavljico:

Nisi je v glavo dobil
si dobil le slovenščino v kremplje;
duh preonemečeni slab,
voljni so kremplji bili.

Prešeren se je pač šaljivo poigral s Kremplvim priimkom in namiigoval na po nemškem skovane izraze in tujo skladnjo stavkov. Izrazil pa je tudi nezadovoljstvo, da je Krempl pisal v prleškem narečju, ko je že zmagoval osrednji knjižni jezik.

Krempl se je od začetka svojega delovanja zavzemal za slovenščino v šoli (prevedel je berilo, ki je ostalo v rokopisu) in za versko izobrazbo ljudstva. Zato je napisal Nemško-slovenski Katekizmus (1826), Molitveno knjižico (1827), Branje od tih v kmetičke kalendre postavljenih... Svetnikov, Male molitvenice (1837), Kratke predge (1839 v dveh delih), priredil Svete nedelne ino svetešne evangelije 1843). Tedaj še ni bilo enotnih slovenskih izdaj evangelijev, zato so jih prirejali v posameznih pokrajinah v svojem narečju, tako npr. v Prekmurju že pol stoletja prej Mikloš Küz-

Odkritje spominske plošče Antonu Kremplu 1974 na njegovi rojstni hiši

mič. Tudi na Koroškem so pisali v svojem narečju, a v Kremplovem času so se že bližali enotnemu knjižnemu jeziku.

Za Prekmurje pa je Krempel posebno pomemben, ker je pisatelj Jožef Košič prevzemal besede iz njegovih Dogodivšin — včasih pa tudi vsebinsko v svoji knjigi Zgodbe vogerskoga kralstva (1848) in v svojem rokopisu o prekmurski zgodovini: Starine železnih ino salajskih Slovencev. Kremplove knjige pa so uporabljali tudi prekmurski duhovniki.

Krempel bi bilo treba veliko bolj ceniti in mu dati tisto čast, ki mu gre. Vsekakor se danes vse premalo zavedamo kulturne vrednosti, ki nam jo je Anton Krempel s svojimi deli dal. Dejstvo, da je bil prvi med štajerskimi slovenskimi rodoljubi in pisatelj, ki je zavrnil staro pisavo in se lotil gajice, da je pisal v domačem jeziku, ki ga je preprosto ljudstvo razumelo, nam danes sicer dokaj malo pove. Za tisti čas pa je bilo to nekaj velikega in pomembnega. Zato ohranimo spomin našemu delavnemu in požrtvovalnemu rojaku! Spominjajmo se ga, ne samo ob jubilejnih letih, pač pa zmiraj.

Stefan Barbarič

Moja prva pot v šolo

O svojih prvih šolskih vtisih so že mnogi pisali: o tegobah v zvezi z vstopom v šolo nenavadno živo in prizadeto — kot je splošno znano — Ivan Cankar v drugem poglavju Mojega življenja (Slovenski narod 1914). Moje prvo seznanjanje s šolo še zdaleč ni bilo tako dramatično, kljub temu ga jemljem kot izhodišče naslednjemu spisu, kajti to seznanjanje mi po dolgih letih meče luč na silnice lastnega razvoja.

Odkar sem stopil prvikrat v šolo, je bila moja življenjska usoda — knjiga. In sicer v več podobah: v delu na šoli različnih stopenj od srednje do visoke in v raznih krajih, v uredništvu, v knjižnici in že od mladil nog v publicistiki. Nič nenavadnega torej, da moj vstop v osnovno šolo v Turnišču pomeni dejanski vstop v življenje v smislu umskega bivanja, z njim se začena moje samozavedanje. Vse, kar se je zgodilo pred tem, ostaja v moji spominski predstavi komaj zaznavno, ovito v gosto meglo pozabe. Vsaka morebitna izmenjava vtisov iz zgodnje mladosti bi nujno ostala skrajno omejena, ker so prijatelji in tovariši iz tistih let že pomrli. (Hudo mi je, ravno zadnja leta se nenavadno naglo poslavljajo).

Ker bom navezoval svoje spomine na turniško šolo, naj bralca vnaprej napotim na zgodovino prekmurskega šolstva, ki sta jo napisala B. Horvat in M. Kokolj (Pomurska založba 1977). To opozorilo se mi zdi tembolj na mestu, ker po nekih opažanjih sklepam, da pomembna knjiga ni toliko poznana, kot bi bila zaslužila, niti na šolah ne dovolj!

Težko bi zanesljivo rekel, kaj je spodbudilo mojo mater, da me je dala sorazmerno zgodaj v šolo, še pred izpolnjenim šestim letom. Pouk se je pravzaprav že začel, ko me je mati — septembra 1926 — peljala k upravitelju, da so me vpisali in vzeli v prvi razred. Prvi korak v šolo mi je ostal tembolj v spominu, ker sem takrat videl od blizu dva moža, ki sta v zgodovini turniške šole zavzela ugledno mesto. To sta bila: »školnik«¹ in upokojeni upravitelj Janoš Némethy (r. 1860, u. v jan. 1928, pokopan v

Turnišču z ženo in najmlajšo hčerjo, por. Jalšovec), in drugi, v naponu dozorelih moči delujoči šolski vodja Julij Kontler, ki je na našo šolo prišel z mesta šolskega nadzornika v Lendavi in se je iz Turnišča po petih letih po sili politične samovolje moral odseliti preko Mure, najprej na Prihovo pri Konjicah (O Kontlerju gl. moj spominski zapis v Stopinjah in Horvat-Kokoljevo knjigo).

Večini učencev je vstop v šolo pomenil prehod iz otroške v deško (deklško) dobo, nadaljevanje domače vzgoje v širšem izobrazbenem prostoru in usmeritev proti zahtevnejšim ciljem. Na splošno povedano (ne upoštevaje izjemnih primerov) nam je vzgoja v patriarhalni vasi vcepila: spoštovanje do staršev in do vzgojiteljev. (Škoda, da se je ta kvaliteta hkrati zatonom patriarhalnih časov marsikje izgubila, čeprav vsaka kultura že od davnih časov neke vrednote sprejema od predhodnih stopenj).

Turniška osnovna šola je v tistih letih veljala kot ena najvidnejših v Prekmurju. Imena učiteljev so sporočena že v 17. stoletju, bila je šest-razredna s štirimi učilnicami. (Edina enonadstropnica v vasi do srede desetletja, ko so začeli graditi župnišče, drugače torej ko danes, ko si enonadstropnice — med njimi nekatere povsem mestnega videza — ob cesti in v ulicah naravnost slede). Poslopje je bilo zgrajeno 1878, šolo je v madžarskem času vzdrževala cerkvena skupnost z določenim dodatnim prispevkom iz državne blagajne.

Sveda je turniška šola doživljala isto usodo kot ostale šole v Prekmurju. Bilo pa je prvo desetletje po prvi vojni v mnogih pogledih prelomnega značaja: prehod iz starega ogrskega šolskega sistema v vseslovenski (s skupnim knjižnim jezikom) ni bil ne lahek ne preprost, bil je v marsikdaj napet in krčevit. Ne da bi kot šolarji trenja, ki so nastala med starim in novim učiteljstvom (tim. prišleki) mogli dojeti, jih je bilo mogoče tako ali drugače občutiti tudi na svoji koži.

Lahko bi si z izvlečki iz časopisov slikovito ponazorili, kakšne ostrine so nastajale in kako so se izražala nasprotja. Tu se nujno omejujem na nekaj primerov, toliko, da nakažem nekatere, danes že precej pozabljene stvari.

Nesoglasja med učitelji, ki so prišli od drugod iz Slovenije in med domačini, so se pokazala že zgodaj. Osnovno vprašanje, ki je kmalu planilo na dan, je bilo vprašanje odnosa nad književnim jezikom in prekmurskim narečjem v šolski praksi. Učitelji, ki so prišli od druge strani Mure, so stremeli za tem, da bi uvedli način in obliko poučevanja, kakor je veljalo nasplošno na Slovenskem in ki so ga bili od preje vajeni. Pri tem so nekateri nastopali prehlastavo in so premalo upoštevali prekmurske specifičnosti, s čimer so si nakopali odpor v širših plasteh ljudstva. Velik del starejšega prekmurskega izobraženstva je proti njim poudarjal pomen narečja, nekateri so se celo zavzemali za pouk v narečju ob poučevanju knjižne slovenščine kot predmeta (ultimativna vloga šesterice: treh katoliških ter dveh evangeličanskih duhovnikov ter lendavskega gerenta z dne 23. VI. 1920 na Višji šolski svet v Ljubljani, pri čemer je opaziti radikalno stališče turniškega župnika Sakoviča). V tem smislu so pisale Novine (Šolstvo v Prekmurju, 1. VIII. 1920):

Na Dolenskom, šteroga narečje najbliže stoji k književnoj slovenščini so vnoči veseli pouki v književnoj slovenščini, a velika večina Prekmur-

cov pa zahteva, naj se v našem domačem jeziku včijo vsi predmeti, poleg njih pa tudi književna slovenščina v takšoj meri, ka na konci šolskih let jo obvlada popolnoma naše dete tak v pisavi kak v guči. Istina so med njimi: (učitelji, ki so prišli od onstran Mure), s šterimi je ljudstvo popolnoma zadovoljno, a so med njimi tudi takši, na štere ljudstvo grozno mrzi zavolo njihovoga protiverskoga držanja. Te dosta več škodijo državnoj misli, kak domači mažaronski...

Gledano z današnjimi očmi je bilo vztrajanje pri prekmurskem učnem jeziku iluzorno (saj si je nemogoče predstavljati, da bi izdajali za srednjo šolo učne knjige v narečju itd.) V tej perspektivi je bil Julij Kontler po svojem kulturnopolitičnem konceptu najbolj daljnoviden. V Prekmurskem glasniku 26. XII. 1920 je npr. napisal naslednje:

...soujo, šteri bi prekmurščino na smrt obsodili i silili bi včenje pisne slovenščine. Drugi si zdaj ščejo stvoriti za vse pojme zadosten prekmurski jezik. Niti prvi niti drugi način ne odgovarja za naše potrebščine.

Za učenje književnega jezika je Kontler spregovoril določno besedo tudi v podlistku Nedeljska šola (Prekmurski glasnik 26. VI. 1921):

Glavna težkoča je pa v tom, da brez znanja bogatoga Slovenskoga jezika je...žmetno izvrševati gospodske (izobražene) posle. V učitel, poštar, notaroš, fiškališ, sodnik, celo trgovec dosta ma opraviti pismeno i ne le navadne, vsakdanešne reči. Če pa nevej jezik, svoj posel, svojo dužnost izvršiti neje zmožen, tj. ostane brez kruha.

Slovenski uradniki, zlasti še učitelji so kmalu zanesli strankarske zdrave tudi na prekmurski konec. Seveda so k strankarski borbi, ki je včasih postala zajedljivo prenapeta, svoje prispevale pogoste volitve (tako je npr. pri prvih volitvah, v konstituantu 28. XI. 1920 nastopilo s kandidati sedem strank, gl. M. Kokolj, Prekmurski Slovenci 1919—1945, izid volitev na str. 98—99).

Očitek, ki je bil živ zlasti v liberalnem krogu, je bil očitek madžaronsstva. Neki učitelj ga je vrgel v obraz turniškem upokojenemu upravitelju Janošu Némethyju, ki je užival pri ljudeh rodov, katere je učil v šoli, spoštovanje in ugled. Novine so se odločno potegnile za Némethyja, nakar je spet reagiralo Jutro. Podobnih zaletavosti, zlasti v liberalnem taboru je cela vrsta, med njimi dopis o položaju v Prekmurju (Jutro 16. X. 1921), v katerem je dopisnik samo razpihal nerazpoloženje domačinov, ko je napisal, »da so Prekmurci pač za celih petdeset let za našim ljudstvom.«

Ves ta kompleks, kar zadeva uvažanja knjižne slovenščine v šoli in v cerkvi bi seveda zaslužil temeljito obdelavo. Tu se zadovoljujem z navedbo Kontlerjevega članka v Učiteljskem tovarišu 6. IX. 1923 z naslovom Ptuj — Murska Sobota (po učiteljski skupščini v Ptuj, torej ko smo imeli v Prekmurju štiri leta slovenske šole). Kontler je bil v tem času vodja šole v Vidoncih (zato posebej beseda o M. Soboti).

Sibirijo v Prekmurju vidijo le ljudje ozkega obzorja, oni, ki nimaio zadosti duševne kreposti za vzgojno in kulturno delo v krajih, kjer so iz naravnih vzrokov razmere in ljudje drugi — nego v ostali Sloveniji. (M. Sobota je imela...kuhinjo, kjer so se kuhali opisi naše Sibirije, bodi torej sveta dolžnost istega mesta popraviti vse, kar je zagrešilo). Do ptuljske skupščine so tudi učitelji verovali bajki, da je Prekmurje kraj zaostalosti. V Prekmurju se je slikala ledina, katero zastonj obdeluješ — če tudi

z najmodernejšimi stroji, tam je vsak kulturni in gospodarski napredek nemogoč. Verovalo se je tudi o nekem »madžaronstvu« katero je baje ovi-
ra vsakega napredka. Tisočletno sožitje z Madžari seveda ni ostalo brez
posledic. Nastalo je v Prekmurju marsikaj takega, česar (kar) se od on-
kraj murskega bistveno razločuje. Druga je preteklost, druge so navade,
drugo je mišljenje, zlasti druge so gospodarske in socialne razmere kakor
v krajih, kjer so rojeni — ne vedno sposobni kritiki naših razmer. Pod
pero mi sili trditev, da smo prišli do točke — kjer se pravi madžaronstvo
vsemu — česar (kar) se od onkraj murskega razlikuje... Da, resnica je,
da imamo ljudi, ki gojijo simpatije do Madžarov. Toda silna zmota bi bi-
la, porabiti vso energijo za boj s temi elementi, zlasti nehvaležno delo je
glasen in direkten boj, kateri četudi stvarno izpeljan, dela le reklamo na-
sprotniku. Le v tihem in podrobnem delu je naša zмага. Vsi oni, ki ra-
bijo blesteče efekte, govorijo kar celemu svetu — mečejo bob ob zid... V
Prekmurju rabimo **minimalni učni načrt** za vse šolske tipe. Izdelati je
načrt za pouk slovenščine na manjšinskih šolah. Zbrati je ilustrativno gra-
divo za pouk domoznanstva in gradivo za pouk domače zgodovine.

Iz navedenega je razvidna ostrina Kontlerjeve misli, ki je bila pred-
vsem uperjena proti praznemu besedičenju, kisi je nadevalo plašč na-
prednosti. (Opuščam številnejše dokaze, s katerimi je moj turniški uči-
telj praktično nakazal oblike prosvetarske dejavnosti na vasi: zimski te-
čaji, igre za domači oder in za odrasle ipd.)

Vendar bi bilo pristransko, če ne bi videli, kako so mnogi učitelji od
onstran Mure našli pravo besedo za prekmurskega človeka in si z njim
ustvarili najbližje človeške in delovne stike. Poznamo dr. Franca Sušnika
in njegove Prekmurske profile. Kdor bi izbral članke, ki razodevajo ta
srečavanja, bi lahko z njimi napolnili zanimivo knjigo. Sam izbiram en
primer, soboškega profesorja Vinka Košaka (ki je — kot je znano — iz-
krvavel leta 1942 kot talec). Ta je pisal v prekmurski številki Slovenije
(10. II. 1933):

... kmalu sem spoznal, da niso učenci niti leni niti nenadarjeni, še
manj pa potuhnjeni... da njihovo znanje ni bilo bogve kako veliko in da
včasih niso vedeli o stvareh in ljudeh, ki jih mestni učenec pozna že iz
vsakdanjih razgovorov, toda tega ni bila kriva njihova lenoba, temveč
okolice, v kateri so zrasli in živeli. Toda njihovo neznanje je nadomeščala
živa želja, da se z vsem tem seznanijo in priznati moram, da sem potem,
ko sem to spoznal, predaval s takim veseljem, kakor še nikdar poslej (do-
slej)...

In res, fantku v Turnišču so se zbirale solze, ko je katehet Greif pripo-
vedoval o žrtvovanju Izaka. Drugič si je, oziraje se na Stritarjevo sliko
na steni, glasno zaželel, da bi on rad bil tak kot ta pisatelj, kar je razred-
nik Kontler, ki je tipkal šolski list Zvezdico in jo ilustriral, na široko opi-
sal na prvi strani.

Za sklepno misel predvsem to, da je šola v nas (najširše mišljeno) od
Némethyjevega časa preko Kontlerja do njegovega naslednika primorske-
ga rojaka in pregnanca, tudi pisatelj Cirila Drekonje (1930—1937, gl. nje-
gova pisma F. Bevku iz teh let s Kobilja in iz Turnišča, nekih 30, obj. M.
Brecelj, Tolminski zbornik 1975) oblikovala pozitiven odnos do izobrazbe

in znanja. Ne le v tistih nekaterih, ki smo nadaljevali šolanje, enako v tistih, ki so ostali doma.

Nočem prikazovati cele vrste turniških študentov mojega rodu, ki so se že večidel za zmerom posloveli (te dneve mariborski sodnik dr. Ludvik Terboča, gl. slika, Stopinje 1974, moj sestavek). Omenjam le, da sta mi bila sošolca Štefan Skledar, poznejši doktor in inženir kemije, in Martin Ferčak (gl. slika Stopinje 1983, Puckov članek o sombotelskih bogoslovcih). Istih let sta bila še: Alojz Ščap, ki je odšel leta 1932 na klasično gimnazijo v Zagreb in je preživel službeno dobo kot elektroinženir na vodilnem mestu pri Ina-Naftaplínu in drugi: Jože Čeh, doma iz Nedelice, ki je začel v Veržeju in od četrtega razreda gimnazije stopal z nami v življenje (pravo v Ljubljani in Pécsu) dokler ga ni kot partizana pokosila njilaška krogla na bratonskih njivah (1945). In naši šolski uspehi! O tem ne bi govoril, če ne bi želel s tem poudariti vrednosti šole, ki nas je poslala v svet.

Vse mineva, tudi staro zgradbo je vzela vojna. Vendar se v spominih rad vračam k njej in k tistim ljudem, ki — da rečem po Kranjčevo — »sem jih imel rad«. Škoda bi bilo, pozabiti nanje, čeprav mlademu rodu njihova imena ne zvenijo. Tako so v zborniku lendavske občine prezrli svojega domačina Kontlerja, da narodopisca Balinta Bellositsa — o katerem sem pisal v mariborskem Časopisu za zgodovino in narodopisje (Glaizerjeva številka) — niti ne omenjam. Kaj storiti, da bi naši mladi ljudje malo bolj prisluhnili domači zgodovini?!

Jože Smej

Nepozabni obisk rojakov v Kanadi

Dežela rajsko mila,
prekmurski ljubi kraj,
zakaj sva se ločila,
da žalosten sem zdaj?

Zato nazaj v Prekmurje,
kjer radost je doma,
tam ne kalijo burje
nam mirnega srca.

Ko pišem te vrstice, mi v ušesih še zmeraj zvenijo besede prej navedene pesmi, ki jo je prepeval prekmurski pevski zbor v Torontu. Na povabilo Prekmurskega slovenskega kulturnega društva VEČERNI ZVON in Lazaristov v Torontu ter salezijancev v Hamiltonu sva se z Jožetom Horvatom, župnikom in dekanom od Sv. Ane v Slovenskih goricah odpravila na pot v Kanado. Tamkajšnje najino bivanje je trajalo od 8. avgusta do 17. septembra 1985.

V Torontu

Slovenci v Torontu se zbirajo v dveh slovenskih župnijskih cerkvah: bliže središču mesta je cerkev Marije Pomagaj, kjer s svojima sobratoma

Jožetom Časlom in Ivanom Janom župnikuje Ivan Plazar, v novem Torontu pa stoji cerkev Brezmadežne s čudodelno svetinjo. Tu delujejo poleg župnika in superiorja Janeza Kopača še Franc Sodja, Tone Zrnc, Tine Batič in Tomaž Mavrič. Vsi ti omenjeni so lazaristi, člani Misijonske družbe sv. Vincencija Pavelskega.

V petek, 9. avgusta, sem po večerni maši v farni dvorani govoril o prekmurskih kulturnih delavcih, duhovnikih Miklošu Kuzmiču, Košiču. Borovnjaku, Ivanocyju, obeh Kleklih in Ivanu Baši. Vsem rojakom, tudi tistim, ki so se priseljevali iz drugih slovenskih dežel, sem odgrnil del prekmurske kulturne preteklosti: »Vsi, v katerih utripa slovensko srce, spoznajte, da zgolj gmotne dobrine ne zadovoljijo naših src. Vera, narod in kultura so vrednote, ki so bistvene za srečno življenje.«

Dekan Horvat, Marija Hozjan, škof Smej in župnik Kopač. Škof blagoslovlja torto — knjigo z napisom: Dobrodošli med nami Pomurci. Bog vaju živi!

Komu ne bi ostalo v spominu proščenje v nedeljo, 11. avgusta, na prekmurski pristavi ob kapelici Marije vnebovzete? Ko so navzoči zapeli Marija, nebeška kraljica, si se počutil, kakor da si dema pri Mariji pod logom v Turnišču. Koga ne bi ganila kitica, ki jo tu doma redko slišimo: »Če v nébi bi dúšice šteli, kak vno~~gim~~ k pomoči si bila, prav mali račun bi imeli, ki šli so brez tebe v nebo« (prim. Molitvena kniga, Radgona 1910, 367).

Na veliko mašo, 15. avgusta, smo se zbrali v cerkvi Marije Pomagaj. Po maši je Aga Žoldoš napovedovala točke za kulturni večer. Po pozdravnem govoru dr. Habjana, predsednika ŽS, so zapeli nekaj zborovskih pesmi. Nato je prof. Vilko Čekuta recitiral pesem Molitev v letu poklicev

Prekmurški pevski zbor v Torontu

(prim. Stopinje 1985, 19) in nekaj pesmi Pavla Berdena. Po predavanju ing. Cvetke M. Jakus o spominih na soboško gimnazijo Kneza Koclja so zapeli Marija, nebeška kraljica. Med prepevanjem te »prekmurske himne« smo vsi stali.

V Montrealu

V petek, 16. avgusta, nas je Štefan Serec peljal v Montreal. Ker je pot dolga, mu je pomagal voziti avto Alojz Kotnjek. Nastanili smo se v župnišću ob cerkvi sv. Vladimira. Tudi v Montrealu in okolici živi veliko slovenskih družin. Vera Rousova iz Trnja, žena Vincenca Kranjca, predsednika ŽS, pomaga brezplačno bolnikom, ki se zdravijo na onkološkem oddelku. Tam se je zgodilo tole: duhovnik je obhajal bolnika, ki je sveto hostijo sicer zaužil, a jo je takoj izbruhal. Duhovnik je to hostijo mirno zaužil brez strahu, da bi sam zbolel za rakom. S to kretnjo je naredil več kot če bi mesec dni dokazoval, da sta v evharistiji resnično, stvarno in bistveno navzoča Gospodovo telo in kri.

V nedeljo, 18. avgusta, smo poromali v Rigaud, »kanadski Lurd«. Po maši in litanijah so pevci mladoženki Rose Marie Novak-Smejevi zapeli: »Le pojdi, Marija, z menov na novi moj dom!« Zanimiv dogodek: Mali Jems Marlon je delal domače naloge iz angleškega, francoskega in slovenskega jezika. Vprašal je svojo mater: »Mama, povej in pokaži mi zdaj, kateri spis je angleški, kateri francoski in kateri slovenski?«

V Edmontonu

V četrtek, 22. avgusta, sva z letalom prispela v Edmonton. Tu ni stalnega slovenskega dušnega pastirja. Ob večjih praznikih prihaja navadno

duhovnik iz Toronta. Kljub temu se je v petek zvečer zbralo veliko slovenskih vernikov v angleški cerkvi Srca Jezusovega. V Edmontonu sva stanovala pri družini Štefana Kovača in Terezije, ki je tudi predsednica ŽS.

V Calgaryju in Winnipegu

V soboto, 24. avgusta zjutraj, naju je rojak vzel v svoj avtomobil in peljal v Calgary. Pri njem sva tudi stanovala. Ker v Calgaryju ni stalnega slovenskega duhovnika, je moral Franc Hajdinjak osebno povabiti vse rojake k večerni maši v madžarsko cerkev sv. Elizabete. Po maši sem obiskal mestno bolnišnico, v kateri se zdravi 76 letni Štefan Smej, doma iz Turnišča.

V nedeljo, 25. avgusta, sva z letalom prispela v Winnipeg. Tu deluje slovenski duhovnik Ciril Čarga, izzarist. Nastanil sem se v župnišču ob cerkvi Lurške Matere božje, dekan Horvat pa je stanoval pri družini Franca Poredoša. Po maši je bila v dvorani akademija ob 1100 letnici smrti sv. Metoda.

Spet v Torontu

Polet iz Winnipega v Toronto je trajal dobro uro. V četrtek, 29. avgusta, je godoval župnik Plazar (Mučeništvo Janeza Krstnika). V znak hvaležnosti, da skrbi za slovenske vernike, sem mu napisal akrostih:

V najglobljo ječo vržen Janez čaka
Antipovo povelje za rešenje.
Njegov up tukaj kratko je življenje:
en strasten ples — vzrok smrti je junaka.

Ko zadnjikrat odpro se vrata ječe,
upornemu Krstniku pade glava.
Poglej, Herod, ta usta vsa krvava,
lisjak, Antipa, glej oči moreče!

Alojin cvet na krožniku šepeče:
Zapomni si, Herod, Herodiada,
avreola Krstniku zdaj pripada.

Resnično, ni na zemlji večje sreče:
junaško se boriti vse do smrti,
umiriti se v Luči nezastrti.

V nedeljo, 1. septembra, smo imeli mašo na slovenskem letovišču. Popoldne je bila ob spomeniku Friderika Barage proslava. Govoril sem o Baragovem duhovnem liku.

Ko sem Lojzetu Žižku v Scarboroughu pri Torontu omenil, da so nekje v Sloveniji pri maturi vprašali dijaka, naj pove, kdaj približno je živel Luter. Ker ni vedel, bi naj vsaj povedal, če je živel pred ali po Kristusu. Lojze mi je nato odgovoril: »Bi naši prekmurski maturanti znali povedati kaj o Temlinu, Severju, Košiču, Ivanocyju?«

V nedeljo, 8. septembra, smo poromali v Midland h kanadskim mučencem. Tam sem imel pridigo in mašo za vse žrtve vojne. Pri Midlandu ob zalivu Georgian Bay imajo nekateri Slovenci svoje počitniške koče. Duhovniki smo dva dni bili gostje pri Jožetu Žoldošu.

V sredo, 11. septembra, je obhajal župnik Kopač svoj 73. rojstni dan. Ker tako vneto priporoča Stopinje, sem mu posvetil akrostih, v katerem sem se vživel v čustva njegovega očeta na malo mašo leta 1913:

Jesen uradno ni še nastopila,
a že prinesla sad je plemenit:
na nazareškem polju tiho skrit,
edinstven sad, Marija, zvezda mila.

Zaupaj, žena, zdaj je mala maša.
Umiri se, Bog rešil te bo smrti.
Ko se zasvetil dan bo, dan četrtri
otrok se bo rodil, up, sreča naša.

Pogledal oče je Kopač v nebo,
Andreja blaženega kraj, vasico,
čez čas pa svojo zvesto spet družico.

Utihnili hrup je, ptički zapoje.
Jasnijo škofjeloške se dobrave,
stopinje nove kažejo v daljave.

*Škof Smej, dekan Horvat in župniki
Kopač med Indijanci v Midlandu*

V Hamiltonu

Pri cerkvi sv. Gregorija Velikega delujejo slovenski salezijanci: Franc Slobodnik, Karol in Stanko Ceglar ter Ivan Dobršek. Tam sem v nedeljo, 15. septembra, blagoslovil nova barvna okna. Predsednik cerkvenega odbora je Ludvik Hüll. Med večerjo ni manjkalo zdravega humorja. Čistokrvni Kranjec mi je hudomušno rekel: »Jaz imam samo eden greh, da mi je žena Prekmurka.« »Če nimaš drugega greha,« sem mu odvrnil, »potem lahko vsak dan greš k sv. obhajilu brez spovedi«. Gorenjec pa je dejal: »Slovenci se delimo v dva dela: eni so Prekmurci, drugi pa so tisti, ki bi radi bili Prekmurci.«

Še in še mi bodo v spominu družine Jožeta Hozjana, predsednika društva Večerni zvon, Mihe Zakojča, tajnika, predsednikov slovenskih letovišč Janeza in Antona Flegarja, Ivana Novaka, Pepelnakovih, Ferkovih s štirimi otroki, od katerih mali Toni sanja, da bo kdaj duhovnik, Pergerjevih in mnogih drugih. Vse bi rad naštel, a ni mogoče.

Na slovenskem pokopališču v Torontu je kip Marije Brezmadežne z napisom: »Marija, tvoji smo v življenju in smrti. Tu Slovenci čakamo vstajenja.«

Slovenska kri je kakor posililživ, tudi v kamenju raste in cveti. Naši v Kanadi so trdoživ, ponosno nosijo glavo pokonci, a se vendar ponižno sklanjajo pred Bogom, radi se spovedujejo in prejemaajo sv. obhajilo, »vré-tino večnega blaženstva«, vedoč, da se le v Bogu umiri naša duša.

iz

Iskanje izgubljenega doma

Čemu si moral zdoma? Kdaj si šel? Se je mogoče zakoreniniti kje drugod kot tam, kjer si se rodil? Praviš, da je lepo, da je domovina lahko povsod, da si le v družbi dobrih ljudi, navezi iskrenih prijateljev, najsi so katerega koli rodu? Sto vprašanj, več še odgovorov med rojaki v tujini.

V Merklingu, nedaleč od Ulma, nemškem mestu v Baden-Württembergu ob Donavi, je prekmurska družinica Vere in Vaneka Zver s hčerko Martino.

»Že dolgo je, kar sem šel zdoma,« meri čas v daljno preteklost Vanek. »Moral sem, saj ni bilo upanja doma. Težka je bila pot v tujino. Bolje bo, da ne obnavljam spomine. Čemu bi. Vselej znova me skelijo boleči spomini. Raje pijam. Ko sem bil mlad, tega nisem imel. Zdaj pa, ko imam skoraj vsega dovolj, pa je mladost šla.«

Napila sva. Ne preteklosti, ne ubegli mladosti, temveč času, ki nama je bil namenjen v prijateljsko uro. Vera, njegova zvesta sopotnica, je hitela v kuhinjo. In še med vrati je vrgla besedo prijatelju, ki me je spremljal po nemških poteh, češ, ko bi ji vsaj dve tri ure prej sporočil, da bi kaj pripravila, kaj dobrega, kaj domačega; rojaka se vendar sprejema tako, kot smo vajeni od doma.

Srce — sem pomislil — kaj je treba še več, kot je ta pripravljenost! Vanek je trikrat poskušal prestopiti mejo, nazadnje mu je le uspelo. Pot naprej čez Avstrijo v Nemčijo je bila tvegana, trnjeva, polna strahu.

Vera in Vanek Zver s hčerkico Martino

Cez Muro je bilo treba do vratu po vodi. Vse je tvegala, strah in mraz, samo da bi se prebil do obljubljenega dežele — Nemčije.

»Poldrugo leto sem delal pri nemškem kmetu, sedaj pa sem že blizu trideset let tovarniški delavec. Več gotovosti je bilo v tovarni. Vera je šestnajst let delala v gostilni, sedaj pa že osem let dela v sosednjem naselju v Plastiki. Tu dela več naših Prekmurcev. Lastnik tovarne spoštuje delavnost naših ljudi. Rad jih ima. Toda pri nas se dela vse drugače kot v Jugoslaviji. Šef tovarne je kot vsak drug delavec. Ves dan dela, morda še celo več kot drugi. Njegova navzočnost in pridnost pri delu spodbuja slednjega, da z večjim veseljem in osebnim zadovoljstvom tudi sam dela.«

Iz kuhinje je zadišalo. Vera je pripravljala »bujto repo«. Martina je smrknila in se očetu nasmejala z izrazom zadovoljstva, češ, mama nekaj dobrega pripravlja.

Na mizo je prišla repa. Vera z belim predpasnikom. Iz skled se je kadilo. Bilo je domače, prijetno — kot bi se odpirala domača hiša, kot bi sedeli ob mizi, peči.

»Od doma sva prinesla repo. Hraniva jo vsako leto v hladni kleti. Kar je zdravega, je od doma!«

Vanek je govoril. Resnico je nosil na jeziku. Vselej znova bi se vračal k domu, k domačemu kruhu, repi, zelju, polju, vsemu, kar je bil moral nekoč zapustiti. O Verinem očetu se je zagovoril, da ga ima rad, ker je ta pravi Prekmurec — kot svetinja mu je. Rad ima tudi mojega sopotnika — slovenskega duhovnika — dober človek da je, velik po duši in srcu.

»In vendar,« preudari Vanek, »kadar bom šel od tod, mi ne bo tako preprosto zapustiti ta kraj. Saj sem vendar tu pustil svoje najboljše moči.

Tukaj sem garal, tukaj sem davek plačeval, tukaj sem bil v sebi težke spomine na dom. Tukaj sem s svojimi najboljšimi močmi. Pa bodi, močnejše je spoznanje v meni. Kjer si se rodil, tam je tvoj dom, kjer so ti tekla mladostna leta, tam so tvoje korenine!»

Tako k srcu mi drobi svoja spoznanja. Ujel sem njegove poglede. Bili so globoki. V neko skrivnostno daljo so odhajali.

»Pred tridesetimi leti nas tujce tudi nemški duhovnik ni ravno pri srčno sprejemal. Ob srečanju z njim sem začutil hlad, ki me je kar stresel. Sploh se za nas ni zmenil. Sedaj je nekoliko drugače. Ljudje domačini so videli, da smo — posebno Slovenci — zelo delavni in pošteni. Začeli so nas spoštovati. Sedaj pa se spet razmere spreminjajo. Vedno bolj raste število nezaposlenih tudi med Nemci. Saj razumem to. Toda ali nisem na tej zemlji garal skoraj trideset let. Ali niso v nemškem napredku tudi moje moči, moji žulji? Ali se nisem iztrošil za dobrobit nemškega naroda? Zato z mano ne morejo kar tako opletati, pa naj se sklicujejo, na kakoli hočejo. Ni je stvari, ki bi odtehtale moje tridesetletno garanje.«

Kaj bi zdaj s tem...? Tako nekako je Vera mirila svojega Vaneka. Tukaj je »bujta repa« in domače vino, le kruh je nemški... Na svetu pa nikdar pravice ne bo! — je menila Vera. Vino je Vanek prinesel z domačin goric — iz Štrigove. Z Verinimi brati se večkrat tam poveselijo, se pospomnijo nekdanih dni, kramljajo, si kakšno zapoje.

»Takrat je zares lepo, da ni lepšega. Leta pa gredo. Vedno starejši postajamo. Počasi in gotovo minevamo!«

Tudi še tako težke misli Vaneku vendar niso vzele prijaznega obraza. Morda je že tisočkrat premleval te žalostne misli in jih je že vaje. Le Vera je hotela, naj bi ne načenjal te pripovedi. Vanek pa se je še spomnil zdaj te zdaj druge zgodbe od doma, s poti v Avstrijo in Nemčijo. Svoje žulje pa je vrgel v hišo nedaleč od Ljubljane. Tja morda pojde, ko pride čas... Toda tudi Ljubljana je daleč od njegove prekmurske ravni.

V njuni okolici je več Slovencev, posebno Prekmurcev. Nekateri imajo že nemško državljanstvo. Njih več ne zvabi domovina. Kjer so si ustvarili svoje družine in zgradili svoje hiše — tam je njihova domovina. Tista prva je le še daljni spomin. Nikamor več ne gredo.

V sosednji vasi Laichingenu je mlada družinica Toneta in Terezije Stof. Naselje šteje okrog pet tisoč ljudi. Laichingenu pravijo »mesto tkalcev«, širšemu okolišu pa »Švabska planota«, z nadmorsko višino 800 m.

Tone in Terezika sta najela stanovanje. Stene dnevne sobe krasijo slike iz Slovenije. Podoba urejenih ljudi, posebno ženske roke, ki vse stvari postavlja vselej na pravo mesto. Dobrosrčnost Prekmurca govori iz njunih zadržanj. Ne morejo verjeti, da se jim je kar na pete na glavo navrgel obisk iz domovine. Za zdomca je to zmeraj praznik. Zato Terezika pohiteva s postrežbo. Z domačimi stvarmi! je poudarila. Bili so doma na Gornji Bistrici in so prinesli s sabo.

»Tukajšnji slovenski duhovnik, Jožko Bucik, ki sicer stanuje daleč od tod, v Augsburgu, nas je odkril za slovensko skupnost. Povabil nas je k srečanjem naših rojakov in k maši v Ulm. Sicer je tod veliko naših rojakov, vendar nočejo imeti nobenih stikov s Slovenci. Mnogi so že več desetletij tukaj, poročeni s partnerji nemške narodnosti, njihovi otroci govorijo izključno nemško. Hočejo imeti mir pred temi stvarmi, hočejo biti

Vera in Vanek Zver s hčerkico Martino

Čez Muro je bilo treba do vratu po vodi. Vse je tvegalo, strah in mraz, samo da bi se prebil do obljubljenega dežela — Nemčije.

»Poldrugo leto sem delal pri nemškem kmetu, sedaj pa sem že blizu trideset let tovarniški delavec. Več gotovosti je bilo v tovarni. Vera je šestnajst let delala v gostilni, sedaj pa že osem let dela v sosednjem naselju v Plastiki. Tu dela več naših Prekmurcev. Lastnik tovarne spoštuje delavnost naših ljudi. Rad jih ima. Toda pri nas se dela vse drugače kot v Jugoslaviji. Šef tovarne je kot vsak drug delavec. Ves dan dela, morda še celo več kot drugi. Njegova navzočnost in pridnost pri delu spodbuja slednjega, da z večjim veseljem in osebnim zadovoljstvom tudi sam dela.«

Iz kuhinje je zadišalo. Vera je pripravljala »bujto repo«. Martina je smrknila in se očetu nasmejala z izrazom zadovoljstva, češ, mama nekaj dobrega pripravlja.

Na mizo je prišla repa. Vera z belim predpasnikom. Iz sklede se je kadilo. Bilo je domače, prijetno — kot bi se odpirala domača hiša, kot bi sedeli ob mizi, peči.

»Od doma sva prinesla repo. Hraniva jo vsako leto v hladni kleti. Kar je zdravega, je od doma!«

Vanek je govoril. Resnico je nosil na jeziku. Vselej znova bi se vračal k domu, k domačemu kruhu, repi, zelju, polju, vsemu, kar je bil moral nekoč zapustiti. O Verinem očetu se je zagovoril, da ga ima rad, ker je ta pravi Prekmurec — kot svetinja mu je. Rad ima tudi mojega sopotnika — slovenskega duhovnika — dober človek da je, velik po duši in srcu.

»In vendar,« preudari Vanek, »kadar bom šel od tod, mi ne bo tako preprosto zapustiti ta kraj. Saj sem vendar tu pustil svoje najboljše moči.

Tukaj sem garal, tukaj sem davek plačeval, tukaj sem bil v sebi težke spomine na dom. Tukaj sem s svojimi najboljšimi močmi. Pa bodi, močnejše je spoznanje v meni. Kjer si se rodil, tam je tvoj dom, kjer so ti tekla mladostna leta, tam so tvoje korenine!»

Tako k srcu mi drobi svoja spoznanja. Ujel sem njegove poglede. Bili so globoki. V neko skrivnostno daljo so odhajali.

»Pred tridesetimi leti nas tujce tudi nemški duhovnik ni ravno prišrčno sprejemal. Ob srečanju z njim sem začutil hlad, ki me je kar stresel. Sploh se za nas ni zmenil. Sedaj je nekoliko drugače. Ljudje domačini so videli, da smo — posebno Slovenci — zelo delavni in pošteni. Začeli so nas spoštovati. Sedaj pa se spet razmere spreminjajo. Vedno bolj raste število nezaposlenih tudi med Nemci. Saj razumem to. Toda ali nisem na tej zemlji garal skoraj trideset let. Ali niso v nemškem napredku tudi moje moči, moji žulji? Ali se nisem iztrošil za dobrobit nemškega naroda? Zato z mano ne morejo kar tako opletati, pa naj se sklicujejo, na kakoli hočejo. Ni je stvari, ki bi odtehtale moje tridesetletno garanje.«

Kaj bi zdaj s tem...? Tako nekako je Vera mirila svojega Vaneka. Tukaj je »bufta repa« in domače vino, le kruh je nemški... Na svetu pa nikdar pravice ne bo! — je menila Vera. Vino je Vanek prinesel z domačin goric — iz Štrigove. Z Verinimi brati se večkrat tam poveselijo, se pospomnijo nekdanih dni, kramljajo, si kakšno zapoje.

»Takrat je zares lepo, da ni lepšega. Leta pa gredo. Vedno starejši postajamo. Počasi in gotovo minevamo!«

Tudi še tako težke misli Vaneku vendar niso vzele prijaznega obraza. Morda je že tisočkrat premleval te žalostne misli in jih je že vaje. Le Vera je hotela, naj bi ne načenjal te pripovedi. Vanek pa se je še spomnil zdaj te zdaj druge zgodbe od doma, s poti v Avstrijo in Nemčijo. Svoje žulje pa je vrgel v hišo nedaleč od Ljubljane. Tja morda pojde, ko pride čas... Toda tudi Ljubljana je daleč od njegove prekmurske ravní.

V njuni okolici je več Slovencev, posebno Prekmurcev. Nekateri imajo že nemško državljanstvo. Njih več ne zvabi domovina. Kjer so si ustvarili svoje družine in zgradili svoje hiše — tam je njihova domovina. Tista prva je le še daljni spomin. Nikamor več ne gredo.

V sosednji vasi Laichingenu je mlada družinica Toneta in Terezije Stof. Naselje šteje okrog pet tisoč ljudi. Laichingenu pravijo »mesto tkalcev«, širšemu okolišu pa »Švabska planota«, z nadmorsko višino 800 m.

Tone in Trezika sta najela stanovanje. Stene dnevne sobe krasijo slike iz Slovenije. Podoba urejenih ljudi, posebno ženske roke, ki vse stvari postavlja vselej na pravo mesto. Dobrosrčnost Prekmurca govori iz njunih zadržanj. Ne morejo verjeti, da se jim je kar na pete na glavo navrgel obisk iz domovine. Za zdomca je to zmeraj praznik. Zato Trezika pohiteva s postrežbo. Z domačimi stvarmi! je poudarila. Bili so doma na Gornji Bistrici in so prinesli s sabo.

»Tukajšnji slovenski duhovnik, Jožko Bucik, ki sicer stanuje daleč od tod, v Augsburgu, nas je odkril za slovensko skupnost. Povabil nas je k srečanjem naših rojakov in k maši v Ulm. Sicer je tod veliko naših rojakov, vendar nočejo imeti nobenih stikov s Slovenci. Mnogi so že več desetletij tukaj, poročeni s partnerji nemške narodnosti, njihovi otroci govorijo izključno nemško. Hočejo imeti mir pred temi stvarmi, hočejo biti

cialne delavke med našimi rojaki, pozna njihovo življenje v neposredni vsakdanjosti. Doroteja Oblakova, doma iz Dobca pri Cerknici, nekoč v Sloveniji medicinska sestra, sedaj socialna delavka, mi odstira globlji vpogled v resnico naših ljudi v Nemčiji.

V ZR Nemčiji živi 4 363 648 tujcev, od teh jih je iz Jugoslavije 600 314. V delovnem razmerju je naših ljudi le 305 945. V samem Stuttgartu je 27 629 Jugoslovancev, v celi škofiji pa 122 947. Oblakovo je za socialno delavko nastavila cerkvena dobrodela ustanova Caritas. Ta Caritas nemške Cerkve zaposluje v svojem oddelku za tuje delavce 34 ljudi, kar 15 jih je iz Jugoslavije. Stalni urad Oblakove je v prostorih slovenskega župniškega središča v Stuttgartu, kjer je tudi dom za župnika Cirila Turka, ki dušnopastirsko oskrbuje naše rojake iz mesta in okolice. Pismene stike združujeta vsaj z okrog 2000 Slovenci. Cerkev sv. Konrada v neposredni bližini slovenskega doma je hkrati župnijska cerkev za naše rojake. Redno ob nedeljah prihaja k slovenski božji službi nad 300 naših rojakov, ob večjih praznikih nad 600.

Kaj morejo povedati številke, ki si jih zapisujem v popotni dnevnik? Puste so in praznega me pustijo. Samo človek me zanima, tisti, ki ga je tujina vzela k sebi in sedaj pogosto dela z njim, kakor se ji vzljubi.

»Pridi in pogledjva, da boš vedel, kako je z nami,« me tiho nagovori Oblakova. Njen sin, študent, požene avto po mestnih ulicah. Šele v predmestju — pri Fabčičevih s Primorske — se ustavimo. Štefan in Jelka s tremi otroki v stanovanju, ki so si ga najeli. Obisk od doma imajo. Otroka gresta eden k birmi, drugi k prvemu obhajilu. Za družino velik praznik.

Štefan, doma iz Podnanosa, je v Stuttgartu od leta 1969. Jelka, njegova žena, je doma s Planine pri Ajdovščini, tukaj je že petnajst let. On je strojni ključavničar, ona dela pri razvijanju filmov. Oba zaposlena. Otroci v šoli: Robert je star enajst, Tomaž deset, Marko pet let. Prva dva obiskujeta tudi dopolnilni slovenski pouk, ki ga prireja jugoslovanski konzulat, dvakrat mesečno gredo otroci k verouku v slovensko župnijsko središče.

»Tako, živimo in delamo tukaj, v Tacnu pod Šmarno goro smo si pa dogradili hišo. Vse je nared, da se vselimo... Toda kdaj, kako, čemu... In kam? V tisto vsesplošno inflacijo, v tisti strah in nered jugoslovanskega gospodarstva? Otroci pa so tu že začeli s šolo. Sedaj so še pripravniki, da bi odšli domov. Še so navezani na Primorsko, kajti vsake počitnice so preživeli pri starih starših, nekaj otrok poznajo, s katerimi so se igrali. Še jih nekaj vleče, toda vedno manj jih bo vleklo. Malo časa je še in bojim se, da ni daleč trenutek, ko bo že najstarejši pribil: Nikamor domov, moj dom je tukaj, tu so moji prijatelji, moji sošolci, moj rojstni kraj, na Slovenijo se sploh ne spoznam! Kaj tedaj?«

Kot Damoklejev meč visi to spoznanje in ta prihodnost z vso njeno gotovo negotovostjo nad Fabčičevim domom. Kje, domovina, si?!

Slednji rojak je šel v tujino za zaslužkom s trdnim namenom, da se vrne, od koder je prišel — v svoj rojstni kraj. Malo se jih vrne, razen če drugače ne gre, takrat spet poišče pot proti domu.

»Dokler ima naš človek službo, delo, ne misli dosti na vrnitev. Ko pa delo enkrat izgubi, ga zelo težko, vsaj v naših časih, ponovno stakne.

Terezija in Tone Štof z otroki, levo: slovenski župnik iz Augsburga, Joško Bucik

čim bolj neopazni, nemško govoreči ljudje. Svoje so dosegli — dom in družino — in so zdaj zadovoljni».

Tone ugotavlja to in se mu ne zdi prav, čeprav tudi sam dolgo ni našel poti v slovensko skupnost. Toda delo, družina, dom zaposluje človeka iz dneva v dan. Umik v zasebnost povzročajo tudi preveč glasni jugoslovanski bratje Srbi in Hrvati, ki jih je v teh krajih kar na pretek. Tudi duhovnik njihov je prihajal in enkrat mesečno je imel v tem kraju mašo v hrvatskem jeziku.

»Nam je bilo dovolj, da smo se polno vključili v nemško župnijo,« priporoča Tone. »Najstarejši sin, Erik, celo ministrira.«

Troje otrok je pri Stofu. Spremljajo najin pogovor, tudi starejša kdaj vmes posežeta. Monika obiskuje že drugi razred, Jasmini pa je šele pet let. Vsako leto vsaj dvakrat gredo v Slovenijo, na Gornjo Bistrico, kjer se otroci družijo z drugimi vaškimi otroci, da slovenska beseda lažje steče tudi v tujini.

Golo naključje je bilo, da sta se Tone in Terezika našla. Kako skrivnostna sila vodi človeška pota! Terezika je imela šele dvanajst let, ko je šla v Pariz — s trebuhom za kruhom. Devet let je bila tam, v Nemčiji pa je sedaj že petnajst let, Tone pa šestnajst.

Kamorkoli stopimo, povsod odkrijemo naše rojake. Svet domala več ne pozna meja, slednji zemljan je državljan tega sveta. In vendar — dom je samo eden! Stof, ki mu je bojda praded bil nemškega rodu, najdeva dom v svoji družini, a tudi tam ob Muri, ob pošumevanju njenih valov.

Kar mi je odkrivala sopotnica po Stuttgartu in njegovi okolici, tega preprosto ni mogoče zajeti v besede. Že četrto stoletja opravlja službo so-

Jelka in Štefan Fabčič, Stuttgart

Srečal sem prijatelja, ki že celo leto išče delo, za slednje bi prijel, samo da bi se lažje preživiljal. Zato pa je tudi dobro, da ostanemo skromni, da si postavimo neko mejo tudi takrat, ko nam gre vse lepo in dobro.»

Služba, delo, zaposlitev — vse to je nujno ... pravi Štefan.

»Prav tako je potrebna še druga naveza. Samo v tesni povezavi s Cerkvijo, tako z nemško župnijo kot s slovensko skupnostjo, se more slovenska družina skladno razvijati in se spopolnjevati. Osebnost se zelo dobro počutim v slovenski skupnosti. Nekaj bistvenega bi mi manjkalo, če se vanjo ne bi vključeval z vso svojo družino. Čutim pa tudi obveznost, da sodelujem v nemški župniji. Zato sem tudi sprejel sodelovanje pri župnijskem svetu. Nemškemu župniku bi rad bil še bolj v pomoč, ker vidim, kako si prizadeva, da bi mlade družine delavcev gostov čim bolj vključil v župnijsko občestvo.«

Nekateri ne najdejo poti v slovenska srečanja!

»To je res. Ne razumem pa, zakaj se jih otesajo. Ko sem prišel v Stuttgart, sem odkril mesto, kjer se zbirajo slovenski katoličani. Pri tem mi je pomagal prijatelj iz Münchna. Pri nemški maši se nisem dobro počutil, sedaj je drugače, ko mi nemščina ne dela preglavic. Vendar se tudi sedaj najlažje vživim v mašo skupaj s svojimi rojaki s slovenskim duhovnikom. Ko je maše konec, smo še dolgo skupaj, kaj pokramljamo, izmenjamo izkušnje, spoznanja. Ta povezanost je izrednega pomena za človeka v tujini. Žal moti razcepljenost naših ljudi, dejal bi, na dva tabora. Ne razumem, zakaj bi morali hibe, tipične za ljudi v domovini, prenašati še

sem, kjer je tako pomembno, da smo vsi kot eno povezani. Kdo so pravzaprav tisti, ki ustvarjajo napetosti med tistimi, ki se zbirajo pri društvu Triglav in tistimi, ki so vključeni v slovensko župnijsko skupnost? Že zdavnaj je, denimo — in to je druga težka hiba — župnik Ciril oznanil datum prireditve v slovenskem domu, neposredno pred tem pa konzularna šola ali društvo Triglav postavi ob istem času spet svojo prireditev. Teh sovpadanj je dosti in ustvarjajo nepotrebna trenja. Le čemu so morali naenkrat Dedka Mraza prenesti na dan, ko cerkev prireja Miklavža. Čemu je tudi potrebno, da se kakšna učiteljica spotika nad tem, češ, kaj vam bo pa tista maša, birma, obhajilo... kaj pa imate od tega. Nekaj neodpuštljivega se je zgodilo, ko je srbska učiteljica zapostavljala slovenski jezik, češ, saj so Slovenci v Jugoslaviji v manjšini, čemu se ne bi oprijeli srbohrvatskega jezika. To je neodpuštljiv prekršek ustave! Takih in podobnih stvari ne bi smelo biti, preveč drugih problemov ima zdomska družina, da bi jim še umetno pritikal težave.

Kakorkoli je že utečeno življenje delavca, našega rojaka, vselej je v okoliščinah tuje zemlje, vselej se lahko kdo od domačinov »spozabi« in reče: Proč z auslenderji! Ko je v Štefanovi tovarni šlo slabo in so morali odpustiti polovico delavcev, je postajalo zelo vroče. Mladi delavci so ustvarjali neprijetno ozračje do tujih delavcev, češ, tujce je treba pregnati, pa bo vse v redu. Pred tremi leti je bil Štefan v mojstrski šoli, profesorji so imeli v učnem programu posebne ure, v katerih so obravnavali, kako je treba postopati z delavci, ki prihajajo iz drugih dežel. Strpno, človeško, pošteno, pravično, enakopravno. Občutljivejši so od domačinov, zato se je na delovnem mestu treba še posebej potruditi in ustvarjati prijateljsko ozračje med vsemi.

»Priznati moram,« se zresni Štefan, »da je tu delavec cenjen, spoštovan, domala ni razlik med šefi in delavci; med njimi veje duh enakopravnosti. Pri nas, v naši tovarni je vsaj tako. Toda delati pa je treba — pošteno delati. Red mora biti, zato pa je tudi storilnost velika.«

Ne gre vse gladko kljub najboljši volji Cerkve in družbe v Nemčiji, da bi se tujci dobro počutili med njimi. Še vedno v nekaterih živi miselnost iz časa velikega tirana Hitlerja. Kdor je v svoji mladosti bil navdušenec Hitlerjugenda, se bo še do smrti otepal s kakšnimi zadržanji in miselnostjo iz mladosti; tak se le s težavo sprijazni z dejstvom, da so tudi gostje delavci ljudje.

Stuttgart, veliko mesto, ki živi tudi moje rojake! Hrani njihove spomine, zdaj vesele, zdaj grenke, in sprejema v svoj dobrobit tudi sadove njihovih žuljev. Mnogi naši rojaki pa so že iztrošili svoje moči v tem svetu, med temi ljudmi. Doroteja, sopotnica v tem velikem mestu, mi je odkrivala tudi to stran življenja naših rojakov.

Kaj vse sem doživela v tistih barakah, kjer so stanovali naši delavci. Tako skromno so živeli, kupovali so si najbolj poceni hrano, samo da bi čim več prihranili za dom. Videla sem jih, kako so si kupovali svinjsko repko in parklje. Pa so to imeli za boljšo hrano. Ko sem motrila tisto revščino, pa tisto ljubezen do doma, ki sem jo čutila predvsem pri naših Prekmurcih — dobri ljudje so to —, me je stisnilo pri srcu, da bi najraje na glas zajokala. Domotožje, ljubezen do doma so potiskali v ozadje. Živeli so v upanju, da bo prišel čas vrnitve... Mnogi se niso nikdar vrnili.

Zdaj vedo, da ni več poti nazaj. Počutijo se kakor izgubljeni. Izčrpani so in ostareli. Za domov niso, tu se ne počutijo dobro...»

Težka je Dorotejina pripoved, in dolga. Najsi jo poslušam še tako skrbno in najsi me pri srcu še tako stisne, kaj je to v primeri s tistimi, kar čuti človek na lastni koži. Doroteja jih dočuteva kakor gozd dreves z izruvanimi koreninami. Toda najsi bo tudi njeno delo še tako težko in morda nevhvaležno, z vso gotovostjo mi govori: Če bi mi bilo dano še enkrat prehoditi življenja pot, skoraj gotovo bi si izbrala isto delo, čeravno bi se mi znova porajalo isto vprašanje, čemu neki Bog pošilja v svet dobrih ljudi toliko trpljenja!

»Moja družina je moja domovina in moj dom!« mi je zatrjeval rojak Tone Casar ter mi predstavil svojo ženo Amalijo in hčerko prvoobhajanko. Ko je še doma učiteljeval, je s članki sodeloval pri Pomurskem vestniku, sedaj pa še tesneje sodeluje pri slovenski župnijski skupnosti v Stuttgartu. Že peto generacijo otrok slovenskih staršev je pripravil za prvo obhajilo. Župniku Turku pomaga v slovenski šoli.

»Delo v tukajšnji slovenski šoli je dokaj drugačno od tistega doma. Ure verouka so tudi ure slovenskega branja in pisanja. Težko je našim otrokom dopovedati denimo, da se samostalniki v slovenščini ne pišejo z veliko začetnico tako kot v nemščini. Teh težav je ničkoliko, toda samo z vztrajnim prizadevanjem je mogoče kaj doseči.«

Kramljava in se spominjava lepe prekmurske ravni, romarskega svetišča v Turnišču, Sobote in njenega gospodarskega napredka; vsaj Mura

Amalija in Tone Casar s hčerko, Stuttgart

ti daje to oceno... In spet je vse odvisno od Nemcev, za katere dela Mura z 90 odstotki svojih izdelkov... Če oni odpovedo, kaj se utegne zgoditi?

»Kdor pošteno dela, temu v Nemčiji ne zmanjka dela in ne kruha. Sicer pa smo Slovenci znani kot delavni, prizadevni, poštenu delavci, vestni in odgovorni. Tudi mladina slovenskih staršev gre po isti poti, tudi v razna slovenska društva se vključujejo, ne zahajajo na kakšna stranpoša, pridno študirajo na raznih šolah, tudi na univerzah v smeri pedagogike, fizike, matematike, arhitekture, višje upravne in podobno...«

Tone in Amalija sta velika optimista, socialna delavka Doroteja pa v svojem delu odkriva še mnoge druge manj prijetne vidike... Veliko je družinskih težav, trenja med starši in odrasčajočimi otroki.

»Pride čas, ko odrasčajoči otroci začno misliti s svojo glavo, hoditi svoja pota. Zgledujejo se po svojih nemških vrstnikih, češ, oni so svobodnejši, bolj sproščeni, nas pa hočejo starši zajeti v svoje toge navade, v svoj način mišljenja in obnašanja. Starši so tu nemočni, ne vedo, kaj zdaj storiti. Hudo jim je, ker se jim lastni otroci odtujujejo, potem pa še potiskajo na rob, se zanje ne zmenijo, potem začutijo, da so le še banka za njihove potrebe. Trpijo v sebi, ker so jim vse nudili, zanje so trpeli, zanje delali, samo da bi jim bilo lepše... zdaj pa nehvaležnost žanjejo, mislijo odrasli, nobena njihova beseda jim več ne zaleže, tudi v cerkev nočejo. Otrasa se verskih in družinskih navad, izročil... Starši si ne znajo pomagati. Prišli so iz Slovenije, navadno iz kmečkega okolja, otroke vzgajajo na način, kakor so tudi njih vzgajali starši... Prehajajo v pretirano strogo, ta pa se maščuje njim samim. Kako pomagati tem staršem, kako jih kljub vsemu povezati z otroki, da bi imeli z njimi več razumevanja in drugi več spoštovanja. Tudi prevelika zaposlenost obeh staršev ne rodi dobrih sadov. Zgodi se, da si mož in žena ves teden podajata le kljuko na vratih: eden pride iz službe, drugi odhaja. Otroke srečaš na ulici, ki imajo okrog vratu obešen ključ od hišnih vrat. Večno so sami, komaj kaj je skupnega življenja. Počasi se mož in žena odtujujeta drug od drugega, sta le še občasna sostanovalca... Še mnogo drugih težav pride vmes!«

Za dometom nemške marke ni vse z rožicami poslano! Bolečina nikdar ne počiva. Vsak dan ima svojo težo. Kdo bi jo mogel izmeriti? Slednji pa jo prenaša na svoj način.

Le kaj je za prešernim smehom Strojanovega Toneta iz Škofje Loke in njegove življenjske družice Katarine. Iz njunih besed in zadržanja odseva srečno življenje. Tone ne more izpovedati svojega presenečenja, da se je božja previdnost na tako čudovit način poigrala z njima in ju združila!

»V Esslingenu sva se bila prvič spoznala. To je mesto, kakšnih deset kilometrov zunaj Stuttgarta. Trije fantje smo pri slovenski maši brali besedilo o Kristusovem trpljenju. Bilo je to 26. marca pred trinajstimi leti. Tudi Katarina nas je poslušala. Zapičila se je vame, pred cerkvijo pa celo izjavila, da sem ji najbolj ugajal. Pred dvema mesecema je bila takrat prišla s svojimi starši čez lužo v ta kraj.«

Še danes se ne more Tone dovolj načuditi naključju, da sta se srečala — on iz Slovenije, ona iz Urugvaja. Bog ima svoje načrte. On vodi naša pota.

*Tone in Katarina Strojani z otroki.
Stuttgart*

»Bilo mi je 24 mesecev, ko so me starši prenesli čez mejo, najprej v Italijo, kjer bi morali čakati celo leto za odhod v Avstralijo, moji starši pa so se z menoj odločili za Argentino. Tam smo bili tri in pol leta, potem smo šli v Urugvaj. Tja segajo moji prvi spomini — na otroška leta, na šolo, prijatelje, sošolce.«

Spet je Tone segel v besedo.

»Tako, in nič drugače, ti je bilo namenjeno. Težke čase je preživljala. Toda ali imamo pravico izrekat sodbo komurkoli. Vsi smo v božjih rokah. In tako je najboljša.«

Pred trinajstimi leti je s starši spet prišla v Nemčijo, v Stuttgart. V bližino svoje rojstne Vrhnike, čeprav še vedno kar precej oddaljene.

Toneta je zanesla v Nemčijo želja po spopolnjevanju zobotehnika. Šef zdravnik je v njem odkril pridnega fanta, zato ga je nagovoril, naj še podaljša svoje bivanje v Nemčiji. Tone se je vdal. Sporočil je domov, da bo ostal v tujini.

»V Nemčijo nisem prišel zaradi denarja. Moji starši so bili naposled zelo premožni. V tujino me je vleklo, ker sem pričakoval drugačno družbeno klimo — več sožitja, razumevanja, spoštovanja, enakopravnosti. Po petnajstih letih moram priznati, da sem tu našel ustrežnejše pogoje življenja družbe in posameznika v njej. Počutim se srečnega, zadovoljnega, čutim, da sem polno integriran v to družbo, vendar sem hkrati zaveden Slovenec, ki se rad vrača v domovino svojih staršev in svojo domovino. Ugotavljam pa tudi, da so Nemci strpni do ljudi drugih narodnosti. Kajpada, povsod so dobri in slabi ljudje.«

Katarini so Urugvajci ostali v dobrem spominu.

»Dobrosrčni ljudje so, temperamentni, vendar nezanesljivi, zelo hrupni. Urugvaj je moja domovina, kjer sem se rodila, obiskovala šolo ter preživljala svoja otroška leta. Starši pa so mi tam govorili tudi o lepi slovenski deželi. Vselej sem gojila v sebi željo, da bi jo videla od blizu. Dostikrat sem pozneje obiskala Vrhniko in si ogledala domovino staršev. Lepa dežela je to.«

Njuni otroci zdaj spoznavajo poleg Slovenije tudi Argentino in Urugvaj, o prvi jim govori oče, o drugi in tretji deželi pa mati. Helena je stara enajst let, Martin osem, Irena pa sedem let. Poleg nemščine že sedaj govorijo slovensko in špansko. Dvakrat na mesec gredo k župniku Turku v Slovenski dom, kjer se učijo verskih resnic v slovenskem jeziku. Katarina, mati, jim govori o deželi Urugvaju in tamkajšnjih otrocih, Tone, oče, jim govori o ljudstvu pod Triglavom. Nečesa ne morejo razumeti: Zakaj je svet tako različen? Katoliške cerkve v Urugvaju so ob nedeljah in praznikih polne, cerkveni prazniki so dela prosti dnevi, v Sloveniji pa, kjer so tudi katoličani, pa je drugače. Urugvaj in Nemčija sta v tem pogledu na boljšem.

»Dan po tisti nedelji, ko otroci pristopijo k prvemu obhajilu, so oproščeni šole. Takrat naredijo izlet. Za vse je veliki petek prosti dan, otroci so po binškošnem prazniku prosti. Delavci tudi na binškošni ponedeljek ne delajo. Božični prazniki so za vse dela prosti dnevi — od 21. decembra do 13. januarja. Takrat imajo otroci zimske počitnice. Ob nedeljah se ne v Urugvaju in ne v Nemčiji ne dela. Božič je tudi v drugih socialističnih deželah prosti dan za vse, je družinski dan, ki ga vsi praznujejo, samo v Jugoslaviji in Albaniji tega ne spoštujejo. Zakaj tako? V Urugvaju so zavedni katoličani; teh je tam 95 odstotkov...«

Preveč vtisov je bilo na moji poti, da bi jih mogel vse hraniti v svojem srcu, slednjega pa, s katerim se srečujem, ostaja zapisan v mojo molitev. Ime slednjega se zvrsti v tišini zbranosti.

Na iztrganem listu svojega popotnega dnevnika sem razbral svoje zadnje vtise po bežnih srečanjih s svojimi rojaki v bližini Ulma in Stuttgarta. Na robu slovenske magistrale skozi lepo Gorenjsko sem zapisoval misli, ki so drvele iz srca!

Ko bi poznali vse tisto, kar je onstran dometa nemške marke, bi drugače sprejemali te naše zdomce, izseljence, ki se v počitniških mesecih vračajo v domovino na kratek oddih med svoje domače, na morje, v hribe. Poznati bi morali vso tisto revščino, s katero so se morali mnogi otapavati vsaj na začetku. Poznati bi morali tisto njihovo nenehno navzočo zgočo nezadovoljstva, skrito na dnu srca, tisto nemo nesrečo, diagnozo, ki jo do potankosti poznajo le oni sami. Rodni grudi so se odtujili, v novi zemlji pa se bodo družbeno in kulturno ukoreninili le njihovi daljni potomci. Poznati bi morali njihov nemir domotožja, ki jih nikdar popolnoma ne zapusti. Videti bi jih morali na delovnem mestu, sredi napornega dela z največjo mero storilnosti. Poznati bi morali njihov strah, da bodo morda že jutri na cesti, kajti število nezaposlenih se tudi v tej obljubljeni deželi iz leta v leto povečuje. Kruta je ta resnica in je ne more odtehtati nobena uspešnost pri delu, nobeno povečanje bančnih vlog, zavarovalnih in investicij. Ko bi mogli resnično pogledati vse to, kar je izza dometa

Ob slovenskih melodijah sem kakor v domovini...

nemške marke, izza limuzine z nemško registrsko tablico, potem bi jih prijaznejše sprejemali, bolj prijateljsko, bolj domače, bolj nesebično.

Z zlatim blagoslovom spremljaj, zemlja moja, vse, ki prihajajo in spet odhajajo.

Ivan Zelko

Zgodovina župnije Pečarovci

Nastanek in obseg župnije

V srednjem veku in še v novem so Pečarovci pripadali k martjanski župniji.

Vizitacijski zapisnik iz leta 1698 pravi, da so cerkev v Pečarovcih zgradili nekdanji katoličani v čast mučencema sv. Fabijanu in Sebastijanu.¹

Vizitacijski zapisnik iz leta 1756 poroča, da je bila cerkev postavljena v čast sv. Sebastijana, mučenca. Bogoslužje je v cerkvi na god sv. Sebastijana in še trikrat v letu: na praznik sv. Vita, drugo nedeljo po veliki noči in na praznik sv. Tomaža, apostola.²

Župnija je bila ustanovljena leta 1796.

K novo ustanovljeni župniji v Pečarovcih so pridružili 4 vasi iz župnije Gornja Lendava (Grad). Te vasi so: Bodonci s kapelo sv. Leonarda, Prosečka vas, Poznanovci in Zenkovci. Od župnije Sv. Benedikta v Kančovcih so pridružili župniji Pečarovci vas Dolino. Pet vasi (Dankovci, Mačkovi, Salamenci, Vaneča in Moščanci) pa je že prej spadalo k podružnici v Pečarovcih.³

Obnovljena cerkev v Pečarovcih

Iz zgodovine cerkve

Leta 1640 so Pečarovce napadli turški konjeniki in so ugrabili 16 ljudi, tri ljudi pa so razsekali. Napadli so tudi cerkev v Pečarovcih. Razbili so vrata na cerkvi, porušili oltar, uničili predikantov voz in odnesli predikantovo obleko.⁴

Leta 1698 sta v bližini cerkve stala dva stolpa, zgrajena iz lesa. V stolpih sta visela dva zvona. Cerkev je imela lesen strop in tlak. Oltar je bil samo eden. Na oltarju je bila slika sv. mučencev. V cerkvi je bila še lesena prižnica in kamnit krstilnik.⁵

Vizitacijski zapisnik iz leta 1756 pravi, da ima cerkev dva ključa, ki sta v župnišču pri licenciату. Župnišče je bilo leseno in še primerno. V njem je stanoval licenciат Tomaž Kozeri, ki je obdeloval tudi zemljišče.⁶

Vizitacijski zapisnik iz leta 1778 poroča, da je patron pečarovske cerkve grof Mihael Nádasdy. Poroča tudi, da so cerkev zgradili nekdanji katoličani. V cerkvi je bilo prostora za 600 ljudi. Ta lesena cerkev, pravi zapisnik, je v zelo slabem stanju. Nima ne zakristije in ne kora. Lesena prižnica je v slabem stanju. Božja služba je v cerkvi trikrat na leto. V bližini cerkve stoji župnišče, ki je tudi v slabem stanju.⁷

Pred letom 1808 sta bila prezbiterij s stropom in mala zakristija na novo zgrajena iz solidnega gradiva. Cerkev (ladja) je bila še lesena. Zaradi pomanjkanja denarja je bil del cerkve krit s slamo. Prezbitrij in večji del stare lesene cerkve sta bila krita z opeko. Cerkev je bila blagoslovljena. Imela je novi oltar, ki je bil posvečen po obredu. Na oltarju je bila slika sv. Sebastijana. Tabernakelj in svečniki so bili zapuščeni. V cerkvi

je bil tudi krstilnik. Z opeko je bila krita tudi zakristija in v njej je stala omara. Zvonik, ki je stal v bližini, se je rušil.

Ker so se ob ustanovitvi sebeščanske župnije pridružili župniji tudi Bodonci, najdemo v zapisniku tudi opis kapele v Bodoncih: Kapela je lesena, zelo stara, dovolj zapuščena, posvečena je sv. Leonardu. V njej je oltar s sliko sv. Leonarda. Kapela ima tudi srebrn kelih s pateno, oboje je pozlačeno, ima še mašni plašč, dve albi in en roket. Okoli kapele je pokopališče. V kapeli v Bodoncih se opravlja bogoslužje petkrat na leto: na praznik sv. Štefana, prvega mučenca (26. dec.), drugi dan po veliki noči in binkošti, na praznik sv. Štefana, madž. kralja, na praznik sv. Leonarda.⁸

Notranjost cerkve v Pečarovcih

Vizitacijski zapisnik iz leta 1829 pravi, da je bila sebeščanska cerkev iz darežljivosti vernikov na novo postavljena leta 1824 iz solidnega gradiva. Pokrita je z opeko in z žlebnjaki. Veliki oltar ima sliko sv. Sebastijana, nov tabernakelj ter 6 svečnikov.

Cerkev ima tudi stranski oltar v čast sv. Vita, mučenca. Kor je zidan, vendar na njem ni orgel. Pod korom je božji grob iz lesa. V cerkvi je še krstilnik in nova prižnica. Zakristija je obokana in v njej je omara. Zvonik je iz čvrstega gradiva, pokrit s škodlami rdeče barve.

Prvotno pokopališče je opuščeno zaradi ruševin stare cerkve. Sedaj je v bližini novo pokopališče. Pokopališče imajo še v Poznanovcih, v Prosečki vasi in v Bodoncih.

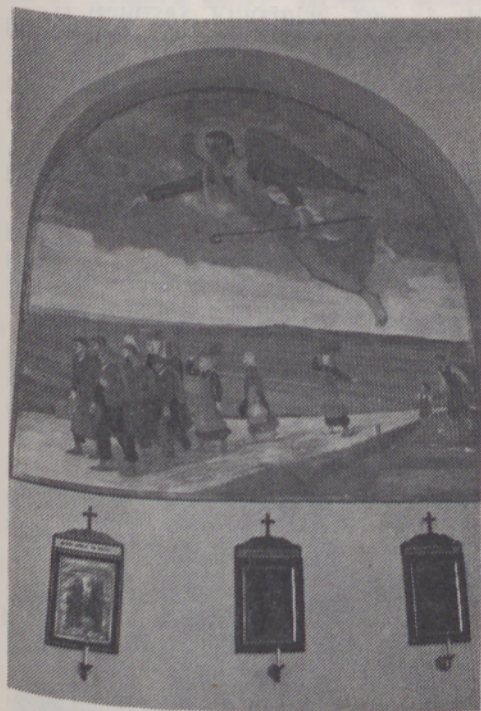
Cerkev ima pozlačeno bakreno monštranco in dva keliha s patenama. Omenjen je tudi kelih v bodonski kapeli iz leta 1639 in še veliko drugih stvari.

V župniji je tudi ustanovna maša za tišinskega župnika Franca Cipota, za katero je dano 100 forintov. Vsako leto se opravlja šest maš.

Župnišče je leseno. Zraven je vrt in hlev za konje.⁹

Dušni pastirji

V času reformacije (leta 1640) je bil v Pečarovcih predikant. Po reformaciji (po letu 1672) je bilo v Prekmurju veliko pomanjkanje duhovnikov, zlasti v gornjem delu Prekmurja. Zato je Cerkev nastavljala laike — licenciante, ki so deloma opravljali duhovniško službo (krst, poroko, pogreb). Nastavljeni so bili tudi zato, da župnije ne bi zasedli luteranski predikanti. Pomanjkanje duhovnikov je trajalo približno 80 let, dokler niso bili vzgojeni domači duhovniki. Domači duhovniki so začeli nastopati po letu 1730. Tudi v tem letu še ni bilo dovolj duhovnikov. Zato je Cerkev nastavljala licenciante do leta 1756. Leta 1756 so bili licenciati v Velikih Dolencih, v Puževcih in v Pečarovcih.¹⁰

*Karel Jakob: Za kruhom v tujino
(freska v pečarovski cerkvi)*

Ker je bil v Pečarovcih leta 1640 predikant, so grofje in njihovi služabniki menili, da bo pečarovska podružnica po reformaciji postala župnija in bo imela katoliškega duhovnika. Zato je leta 1658 Janoš Polanczy prodal polkmetijo pečarovski kapeli. Pogodba je v vizitacijskem zapisniku iz leta 1756. Napisana je v madžarskem jeziku. V slovenskem prevodu se glasi:

Jaz, Janoš Polanczy, sporočam vsem, ki se jih tiče, da sem od gospo-
da Sigismunda Sobotina — na gornjelendavskem gospostvu, v vasi, po
imenu Pečarovci, ki je v Železni županiji, — kupil polovično kmetijo s
podložnikom Miklošem Bóriczem. Ker je ta podložnik umrl, sam nisem
mogel več imeti omenjene kmetije, zato sem jo bil prisiljen prodati. Pro-
dal sem jo z dovoljenjem blagorodne gospe Sare Draškovičeve vernikom
sebeščanske kapele ali župnišču cerkvene občine za 60 forintov.

V večjo verodostojnost sem izdal to pismo in ga opremil s pečatom
ter svojeročnim podpisom.

Dano v mestu Murska Sobota, dne 24. avgusta 1656.

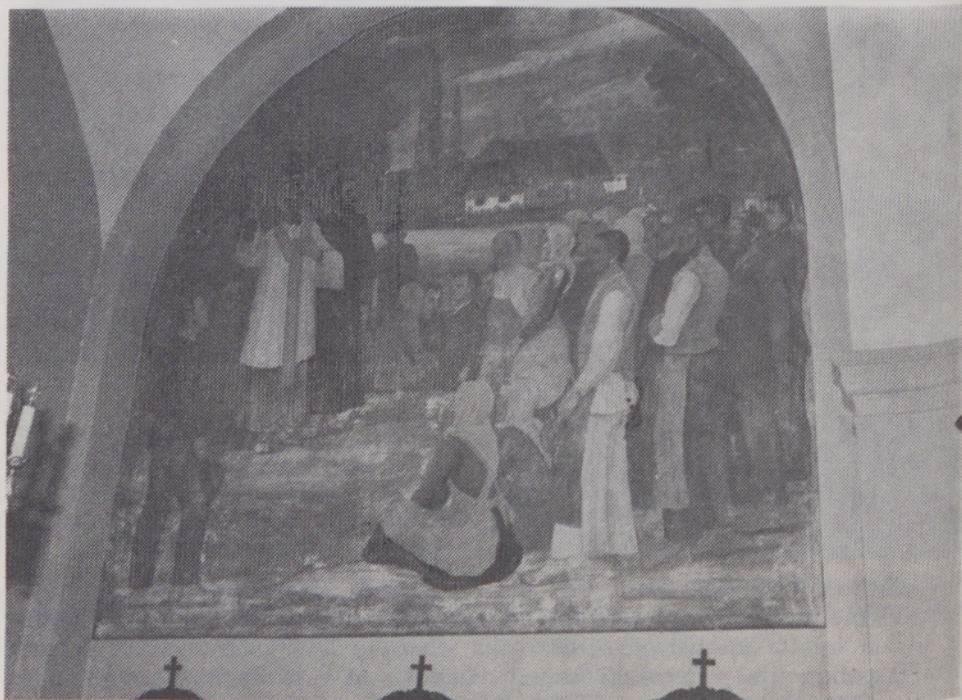
Isti kot zgoraj, svojeročno
pečat

Pred menoj: Štefan Luttar, namestnik sodnika plemičev Železne žu-
panije — svojeročno.

pečat

1) Pred to pogodbo je opisano celotno zemljišče — nadarbina v Peča-
rovcih — s pripombo, da jo sedaj obdeluje licenciat Tomaž Kozeri.

2) Leta 1796 je bila ustanovljena pečarovska župnija. Prvi župnik —
provizor je bil redovnik p. Fidelis Bernjak, frančiškan iz Nemetujvára. Ro-
jen je bil v Nedelici v župniji Turnišče. Govoril je slovensko, madžarsko,
hrvaško in srbsko.¹²

Karel Jakob: Sv. brata govorita našim prednikom (freska)

3) Štefan Sobjak, roj. v Kančovcih 23. marca 1783, ordiniran 10. sept. 1809. Pol leta je bil kaplan v Turnišču. V Pečarovcih je bil župnik od 1811 — 1815. Nato je bil kaplan v Tótszentmártonu (1815—1817), v Lendavi (1817—1824) in nazadnje župnik pri Sv. Benediktu od 1824 do smrti 28. marca 1833.¹³

4) Matija Borovnjak, roj. 6. nov. 1785 v Mlajtincih. Bogoslovje je študiral v Sombotelu, ordiniran je bil 30. avgusta 1812. Kaplanoval je pri Gradu in pri Sv. Juriju. Pri Sv. Sebeščanu je bil župnik od 1815 do 1830, nato pa župnik v Črensovcih (1830—1859).¹⁴

5) Jožef Habetler, roj. 19. feb. 1802 v Horvatlovč. Posvečenje je prejel 25. marca 1825. Bil je kaplan v Tótszentmártonu (jun. 1825 — marca 1828), na Cankovi (1828—1830), nato pa župnik v Pečarovcih od 1830 do marca 1871, ko je umrl.¹⁵

6) Aleksander Jambričovič, roj. 13. feb. 1829 v Ersekujvaru, posvečen 8. marca 1855. Bil je kaplan v Alsobagodu (1855), v Lendavi (1856—1861), v Turnišču (1861—1871), provizor v Pečarovcih (1871—1877), župnik pri Sv. Benediktu (1877 — 5. avg. 1892), kjer je umrl. Govoril je slovensko, hrvaško in nemško.¹⁶

7) Boldizár Vugrinčič, roj. 21. dec. 1842 v Medmurju pri Sv. Juriju. Posvečen: 23. aprila 1865. Kaplanoval je pri Sv. Juriju (1865 — od maja do oktobra), pri Gradu (1865—1869), pri Sv. Juriju (1869—1870), v Beltincih (1870—1874), pri Sv. Juriju (1874—1877). Nato je bil provizor v Pečarovcih (1877—1878) in župnik v Črensovcih (1878 — 1. okt. 1914).¹⁷

8) József Ivanóczy, roj. 17. marca 1842 v Ivanovcih (bratranec dr. Franca Ivanocyja). Posvečen je bil 9. marca 1868. Bil je kaplan v Beltincih (1868), na Gornjem Seniku (1868—1869), provizor v Števanovcih (1869), kaplan v Črensovcih (1869—1870), na Tišini (1870—1872), v Dobrovniku (1872—1873), na Gornjem Seniku (1873—1878) in končno provizor v Pečarovcih (1878—1896). Tedaj je stopil v pokoj in umrl leta 1903 v Radgoni.¹⁸

9) Karel Zrinyi, roj. v Soboti 26. sept. 1867; posvečen 15. jul. 1893. Kaplan je bil pri Gradu (avg. 1893 do febr. 1894), v Soboti (1894—1896), provizor v Pečarovcih (1896—1905). Nato je služboval še drugje in končno je postal župnik v Beltincih (1908—1914).¹⁹

10) Jožef Klekl st., roj. na Krajni 13. okt. 1874; posvečen 11. julija 1897. Bil je kaplan na Tišini (1897—1902), v Incedu (1902—1903), v Črensovcih (1903—1905), župnik v Pečarovcih (1905—1910). Nato je upokojen živel v Črensovcih.²⁰

11) Geza Tüll, roj. 17. marca 1881 v Farkašovcih; posvečen 27. jun 1905. Bil je kaplan v Vasszentmihályu (1905—1906), v Turnišču in v Incedu (1906), pri Sv. Sebeščanu (1906—1907), provizor v Pečarovcih (1907—1913), provizor na Gornjem Seniku (1913—1915) in prav tam župnik med leti 1915—1928.²¹

12) Ivan Perša, roj. v Izakovcih 2. aprila 1861; posvečen 14. jul. 1885. Bil je kaplan pri Gradu (1885—1887), provizor na Dolnjem Seniku (1887—1894), provizor na Gornjem Seniku (1894—1913) in župnik pri Sv. Sebeščanu (avg. 1913—1935).²²

13) Janez Bejek, roj. 19. dec. 1904 v Krogu; ordiniran 5. jul. 1931 v Mariboru. Provizor in župnik v Pečarovcih je bil od 1. dec. 1935. Umrl je 11.

okt. 1972 v Soboti. Pokopan je v Pečarovcih (več o njem gl. Stopinje 1974, 99—101).

14) **Friderik Gumilar**, roj. 13. aprila 1938 pri Sv. Juriju. Posvečenje je prejel 29. junija 1970, 5. 4. 1975 je bil imenovan za župnijskega upravitelja v Pečarovcih, od maja 1984 pa je redni župnik. Doma je iz Dolnjih Slaveč, iz zaselka Kukoja, kjer je bil rojen njegov slavni rojak Mikloš Kuzmič. Prva skrb župnika Gumilarja je bila prenova cerkve od znotraj in zunaj, potem župnišča in gospodarskega poslopja.

Šolstvo v pečarovski župniji

Pečarovska župnija je bila ustanovljena leta 1796, vendar šolstvo ni bilo takoj uvedeno.

Iz vizitacijskega zapisnika zvemo, da je leta 1808 v župniji deloval organist (ludimagister) Nikolaj Lopiš (Loppis), ki je nastopil službo eno leto po ustanovitvi župnije.

Drugi vizitacijski zapisnik iz leta 1829 omenja organista Mihaela Bertalaníča. O njem pravi, da je star 45 let in, da je bil prej 14 let organist na Gornjem Seniku. Govoril je slovenski, madžarski in nemški jezik. Stanoval je v hiši, ki se je že podirala.²⁴

Ce je organist vodil šolo in poučeval, potem je v vizitacijskem zapisniku navedeno, kakšne dohodke ima od poučevanja otrok. V obeh zapisnikih pa tega ni. Torej šole še ni bilo.

Obnovljeno župnišče v Pečarovcih

Prva šola je bila sezidana na stroške verske občine leta 1816. Leta 1870 so zgradili novo šolsko poslopje. 1913 pa so postavili že tretjo šolsko zgradbo.

Prvi znani učitelj je bil Jožef Szuppi. Leta 1859 je imel 31 učencev, leta 1880 je število naraslo na 141, čez dve leti pa je spet imel samo 57 učencev.²⁶ Verjetno je visoko število učencev iz leta 1880 navedeno zato, ker so upoštevali vse učence, ki bi takrat morali obiskovati šolo. Leta 1888 je bila namreč na Madžarskem uvedena splošna šolska obveznost.²⁷

Jožefa Szuppija je nasledil Štefan Horvat. Omenjen je leta 1889, ko je imel 103 učence.²⁸

Horvatu so sledili naslednji učitelji: Jožef Palatin, Alojz Vogrin, János Ábrahám, Viktor Černy, Jožef Küplen, Irén Szentirmay in Irén Vince.

Leta 1914 ni bilo učitelja, čeprav je bilo 130 učencev.²⁹ Pouk se je spet začel po končani vojni.

Na ozemlju pečarovske župnije je bilo leta 1924 kar 5 šol s 6 razredi.³⁰

Statistika prebivalcev pečarovske župnije³¹

leto	1803		1829		1853		1880		1914	
	kat.	lut.	kat.	lut.	kat.	lut.	kat.	lut.	kat.	lut.
Pečarovci	110	124	163	178	200	192	230	206	365	287
Bodonci	60	231	69	245	73	468	80	520	67	891
Dankovci	49	61	46	97	58	130	74	140	87	192
Dolina	6	113	11	151	10	150	16	165	22	217
Prosečka vas	80	79	83	71	92	69	85	105	182	155
Mačkovci	44	45	48	45	37	45	45	70	107	111
Moščanci	1	152	6	177	19	181	11	200	26	348
Poznanovci	57	58	30	101	29	125	50	130	64	284
Salamenci	58	153	55	152	98	140	93	155	114	327
Vaneča	4	142	17	185	26	150	20	170	10	309
Zenkovci	93	114	64	184	49	239	35	143	76	382
	562	1272	592	1566	691	1889	739	2004	1120	3503

Kratice pomenijo: kat. je katoličani, lut. je luterani.

OPOMBE:

- 1) Ivan Zelko, *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, V. Ljubljana, 1983, 256.
- 2) *Visitatio canonica 1756*; Škofijski arhiv Szombathely.
- 3) *Visitatio canonica 1808*; Škofijski arhiv Szombathely.
- 4) Batthyány család levéltár — P 1314 — Missiles III. — D1 48724 — Magyar Országos Levéltár, Budapest.
- 5) *Visitatio canonica 1698* — *Acta eccles. Slov.*, V, 256.
- 6) *Visitatio canonica 1756*.
- 7) *Visitatio canonica 1778*; Škofijski arhiv Szombathely.
- 8) *Visitatio canonica 1808*.
- 9) *Visitatio canonica 1829*; Škofijski arhiv Szombathely.
- 10) *Visitatio canonica 1756*.
- 11) *Prevedel škof Smej*.
- 12) *Visitatio canonica 1808*.
- 13) Dr. Géfin Gyula, *A szombathelyi egyházmegye története*. III. kötet. Szombathely, 1935, 409. (navajamo Géfin).

- 14) Géfin, 48.
- 15) *Schematismus venerabili cleri dioecesis Sabariensis pro anno 1831; Schematismus ven. cleri dioecesis Sabariensis pro anno 1853; Schematismus ven. cleri dioecesis Sabariensis pro anno 1859.*
- 16) Géfin, 170—171.
- 17) Géfin, 456.
- 18) Géfin, 168.
- 19) Géfin, 466—467.
- 20) Géfin, 197.
- 21) Géfin, 437—438.
- 22) Géfin, 318.
- 23) *Visitatio canonica 1808.*
- 24) *Visitatio canonica 1829.*
- 25) *Schematismus ... pro anno 1853, str. 96.*
- 26) *Schematismus ... pro anno 1859, 1880, 1882.*
- 27) *Kotnyek István, Alsófoku oktatás Zalamegyeben. Zalaegerszeg, 1978, str. 5, 63.*
- 28) *A Szombathelyi püspöki megye pápágának nevtára. 1889, str. 148.*
- 29) *Schematismus cleri Sabariensis pro anno 1914, str. 31.*
- 30) *Šematizem lav. knezoškofije za leto 1924. Maribor, str. 98.*
- 31) Podatki so vzeti: iz *Vis. can. 1808 in 1829 ter iz prej navedenih Šematizmov 1853, 1880 in 1914.*

Ivan Zelko

Turški napadi in ropanja v gornjem Prekmurju

Po letu 1640 je prišel pod turško oblast ne samo dolnji del Prekmurja, ki je bližje Kaniži, ampak tudi gornji del. Če katera vas ni plačevala Turkom davka, so tem več ropali, kakor bomo videli iz ravnjanja Turkov v Prekmurju.

Že leta 1605 so Turki šli proti Radgoni in so povzročili veliko škodo.¹

Spomladi leta 1637 so Turki ujeli in odpeljali v sužnost Petra Baloga in glavnega slugo soboškega grofa Dionizija Széchya.² Naslednjo jesen je dospelo 12 ali 13 turških konjenikov v okolico Sobote. Iz Tešanovec so odpeljali v ujetništvo dva podložnika — kovača, prej pa so požgali njuno seno.³

Strah pred Turki je bil nenehno navzoč, saj so Turki neprestano grozili vsem. Poleti 1641 so oropali vasi v okolici Grada (Gornje Lendave). Precej ljudi so odpeljali v Kanižo. Zato si je soboški grof Dionizij Széchy prizadeval, da bi v krajih, ki še niso pod turško upravo, namestili vojake.⁴

Blaž Temlin, tajnik v rakičanskem gradu (Dolnji Soboti), je napisal več pisem grofici Evi Poppel in grofu Adamu Batthyányiju, v katerih govori o turških napadih in ropanjih. Iz teh pisem nam je znano naslednje:

Kaniški Raci (Turki = Srbi, Rascius!) so junija 1640 odvedli v sužnost tri ljudi.⁵ Julija istega leta so Turki odpeljali v sužnost iz valptovega mlina v Sebeborcih ženo in dva otroka.⁶ Na bregu v Vaneči pa so 11. avgusta ponoči ubili enega podložnika, enega pa so odpeljali v ujetništvo.⁷

Zadnji dan leta 1640 so Turki ponoči napadli dve vasi: Bistrico in Melince, Banffyjevo posest. Bistrica je bila podložna Turkom, Melinci pa še ne. Blaž Temlin je opozarjal grofa Adama Batthyányija, da si Turki hočejo podjarmiti vse do nemške meje.⁸

Turki so grozili tudi vasem okoli Sobote. Imeli so namen požgati Rakičan, Soboto in Martjance ter izropati bližnje vasi. Vojske, ki bi se Turkom uprla, ni bilo, zato je Blaž Temlin prosil grofa Adama Batthyányija, naj pošlje v Soboto in Martjance 200 pešcev - vojakov.¹⁰

19. maja 1641 so kaniški Turki plenili v Dokležovju in so 22 ljudi odvedli v sužnost, štiri ljudi pa so razsekali. V dolnjem Prekmurju je bilo nekaj vasi, ki so bile na neki način že dve leti (od maja 1639) podložne Kaniži.¹¹ Turkom sta bila podložna trga Beltinci in Dokležovje. Prebivalci le-teh so hodili na delo v Kanižo. Tudi Bakovci in Krog sta bila podložna Turkom.¹²

23. julija 1641 so pridrli iz Kaniže Turki z veliko vojsko v bližino gradu v Gornji Lendavi (Grada). V Rađovcih, Poznanovcih in v Kovačevcih so ropali in veliko ljudi odpeljali v sužnost. V Poznanovcih ni ostalo v vasi več kot 10 ljudi.

Veliko škodo so naredili Turki tudi na soboškem gospostvu in sicer v vaseh: Salamenci, Bodonci, Zenkovci, Puževci, Lemerje, Brezovci, Predanovci in Gorica. Prebivalce so hoteli s silo odpeljati v Kanižo. Strah pred Turki je ljudi pregnal z domov.¹³

Turkom so bile podložne tudi vasi gornjelendavskega gospostva, kjer je gospodaril Dionizij Széchy.¹⁴

Avgusta 1641 so se iz Kaniže vrnili ujetniki in potrdili govorice, da Turki nameravajo napasti Rakičan, Soboto in Martjance. V gradu pa je bilo samo deset branilcev, zato je bil strah pred Turki toliko večji.¹⁵

Turki so občasno prišli celo do Radgone. Tako so sredi avgusta 1641 izropali Topolovce in dva človeka odpeljali v sužnost. Ropali so tudi v Bakovcih in odpeljali v ujetništvo deset ljudi.¹⁶ Turki niso prizanašali niti otrokom. Iz Martjanec so jih precej odvedli v ujetništvo.¹⁷

Dve vasi Lemerje in Predanovci sta tudi bili podložni Turkom. Vsak podložnik iz Lemerja je poslal v Kanižo en bokal (pint) masla. Iz Predanovec pa so nekateri dajali 4 forinte, na posameznika je bil določen bokal (pint) masla.¹⁸

Leta 1643 je bila vas Tešanovci v prepiru s Kanižo. Ker je v celoti pogorela in bila uničena, so grofje vaščane oprostili davkov, da bi si lahko popravili oz. zgradili hiše.¹⁹

Junija 1643 so Turki še vedno grozili, da izropajo Soboto, Rakičan in Martjance. Zato so bili ti kraji močno zastraženi in zavarovani.²⁰

Na gornjelendavskem območju je padla pod turško oblast tudi vas Rađovci.²¹

Avgusta 1643 so Turki uresničili del grožnje. Velika turška pehota, tri tisoč vojakov, je napadla in izropala vse dele Martjanec.²²

Bodonci so bili pod turško oblastjo od leta 1640. Plačevali so davek Agi Chiarnady in hodili na delo v Kanižo. Kljub temu je avgusta 1643 sam Aga ~~šel~~ z več Turki v Bodonce. Osem otrok so odvedli v sužnost, enega človeka pa so razsekali. Vse hiše v vasi so razrušili. Štiri otroke so izpuštili brez odkupnine, ostale štiri pa za enajst sto tolarjev.²³

Do avgusta 1643 vas Nemčavci ni plačevala davka in ni dala v Kanižo (Turkom) nobenega darila. Zato so si Turki sami vzeli, ko so avgusta 1643 izropali Nemčavce.

Odkup iz turškega suženjstva

Brez odkupnine Turki niso hoteli nikogar izpustiti iz ujetništva. Odkupnina za mlinarjevo ženo in dva otroka iz Sebeborec je znašala: 130 mernikov pšenice, 100 mernikov rži, 26 mernikov ajde in 6 mernikov ovsa.²⁵

Leta 1641 je bilo iz turškega suženjstva odkupljenih več ljudi iz Puconec, Mlajtinec (Mladetinec), iz Rakičana, iz Kupšinec in Vadarec. Kupšinci in Vadarci so bili pod turško oblastjo od leta 1635.²⁶ Da bi jih odkupili, je bilo treba plačati štiri tisoč tolarjev. Polovico vsote je dal Martin Lipič. Puconce in Polano je vzela v varstvo žena grofa Adama Batthyányja in dala Janezu Tratnjeku petsto forintov.²⁰

Blaž Temlin je avgusta 1641 po grofovem naročilu pripravil za odkup sužnjev 106 forintov in 96 drobiža.³⁰

Junija 1642 je neki podložnik Dionizija Szechyja iz Šalamenec nosil v Kanižo odkupnino za sužnje.³¹

Da bi si pridobili naklonjenost Turkov, so Martjančari poslali v Kanižo maslo in cesarjev denar.³²

Neprijetnosti in težave v 17. stoletju v Prekmurju

Prekmurje je največ trpelo v 17. stoletju, ko so Turki ropali in mnogo ljudi odpeljali v sužnost. Od Turkov so se tatvin in lopovščin nalezli tudi domači ljudje.

Leta 1614 so prebivalci Hodoša ropali v Križevcih. Vso živino so odpeljali s seboj. V Domafeldu (v bližini Hodoša) so izropali hišo podložnika soboškega grofa Tomaža Széchyja. Podložnika so žalili z grdo kletvijo, njegovo ženo so ranili in posekali drevesa sliv. Glavni povzročitelj je bil Janez David.¹

Ponoči, 2. septembra 1640 so prišli tatovi pred soboška vhodna vrata. Stražarje so pretepli in nekaterim zlomili kosti. Odnegli so tudi orožje. Naredili so tolovajstvo, umore in nasilje. Isto noč so napadli nekaj hiš in jih razdejali. Zaradi strahu niso hoteli naslednji večer na stražo ne vodja ne drugi pazniki.²

Nekega septembra 1640 je prišel iz Gradca eden od podložnikov grofa Banffyja in vstopil v gostilno v Soboti. V pijanosti je izgubil 8 tolarjev. Lotil se je gostilničarja, češ da je on ukradel denar. Zjutraj so našli podložnika mrtvega. Grof Banffy pa je pisal, da je denar njegov.³

Na posestvu svobodnjaka Ambroža Maroša v Nemčavcih se je julija 1641 naredila velika škoda. V njegovi hiši se je zadrževal lopov, katerega svak je bival na Dunaju. Imel je več tovarišev — lopovov, ki so s konji opustošili pokrajino do Radgone.⁴

Oktobra 1642 je bil v Soboti požar, ki je naredil veliko škodo. Malo je manjkalo, da ni tudi grad zgorel.⁵

V začetku junija 1642 se je zgodila velika nesreča v vaseh ob Muri: Krajni, Gederovcih, Sodišincih, Petrovcih, na Tišini, v Tropovcih, Gradišću, Satahovcih in v Rankovcih. Na njivah je bilo žito pomendrano tako, da ni stal niti en klas pokonci. Prejšnjo jesen pa je bila uničena ajda.⁶

Podložnik Blaž Bencik iz Sebeborec se je 11. julija 1854 vračal iz Ka-
niže. Pri Szécsysziget (jugovzhodno od Lentija) v pokrajini Csernaföld so
ga napadli trije tatovi in mu vzeli dva konja, vprežena v voz.⁷

Podatki so zbrani iz listin: Batthyány család levéltára — P 1314 — Missiles III.
— Magyar Országos Levéltár, Budapest.

Opombe:

2) DL 46322	18) DL 48786
3) DL 46327	19) DL 48787
4) DL 46501	20) DL 48792
5) DL 48722	21) DL 48797
6) DL 48723	22) DL 48799
7) DL 48725	23) DL 48800
8) DL 48736	24) DL 48801
10) DL 48749	25) DL 48725
11) DL 48753	26) DL 48726
12) DL 48756	27) DL 48730
13) DL 48762	28) DL 48758
14) DL 48765	29) DL 48759
15) DL 48767	30) DL 48769
16) DL 48768	31) DL 48780
17) DL 48782	32) DL 48802

Vilko Novak

Ob stoletnici Avgusta Pavla

Res nenavadna čustva me obhajajo, ko moram pisati ob stoletnici roj-
stva prijatelja in dobrotnika, vzornika, o katerem sem začel pisati že ob
njegovi petdesetletnici, s katerega delom sem pred vojsko stalno sezna-
ljal slovenski kulturni svet, s katerim sem se seznanil že pred več kot
šestdesetimi leti, katerega znanstveni spis sem prevajal kot maturant, ka-
terega vodstvo v svet madžarske znanosti in literature sem užival deset-
letja, o katerem sem napisal več kot vsi Madžari in Slovenci skupaj...

Družino dr. Avgusta Pavla nam je z veliko ljubeznijo in skrbjo pred-
stavil rajni Pavel Berden v Stopinjah za 1975. leto. Tudi njegove pesmi
nam je on prevajal, pridružili so se mu pa še drugi. V tej nenavadno du-
hovno in duhovno bogati prekmurski družini — med enajsterimi otroki
jih je petero študiralo, vsi za vzgojitelje — se je narodil 28. avgusta 1885
na Cankovi očetu kmetu in krojaču, ki se je selil iz kraja — po-
stavil si je hišo v Skakovcih, nato so se preselili v Potrno pri Radgoni.
Oče in mati sta bila doma v Strukovcih. Mati je rada brala slovenske
knjige in tudi sin Avgust se je pri cankovskem župniku Jožefu Borovnja-
ku seznanil s slovenskim tiskom. Borovnjaka so obiskovali mnogi slovenski
izobraženci, tudi pisal je v slovenske liste in bil goreč narodnjak.

Tako ni bilo čudno, da se je Avgust po opravljeni nižji gimnaziji v
Monoštru in višji v Sombotelu odločil za študij madžarskega in latinske-
ga jezika — kot krušnega poklica, ob tem pa za slovansko jezikoslovje, ki
mu je bilo ljubezenski poklic. Bil je najboljši študent profesorja Oskarja
Asbótha, pri katerem se je naučil srbohrvaščino, ruščino in poljščino.
profesor pa se je z njegovo pomočjo naučil prekmurščine, tako da sta

Odkup iz turškega suženjstva

Brez odkupnine Turki niso hoteli nikogar izpustiti iz ujetništva. Odkupnina za mlinarjevo ženo in dva otroka iz Sebeborec je znašala: 130 mernikov pšenice, 100 mernikov rži, 26 mernikov ajde in 6 mernikov ovsa.²⁵

Leta 1641 je bilo iz turškega suženjstva odkupljenih več ljudi iz Puconec, Mlajtinec (Mladetinec), iz Rakičana, iz Kupšinec in Vadarec. Kupšinci in Vadarci so bili pod turško oblastjo od leta 1635.²⁶ Da bi jih odkupili, je bilo treba plačati štiri tisoč tolarjev. Polovico vsote je dal Martin Lipič. Puconce in Polano je vzela v varstvo žena grofa Adama Batthyányja in dala Janezu Tratnjeku petsto forintov.²⁹

Blaž Temlin je avgusta 1641 po grofovem naročilu pripravil za odkup sužnjev 106 forintov in 96 drobiža.³⁰

Junija 1642 je neki podložnik Dionizija Széchyja iz Salamenec nosil v Kanižo odkupnino za sužnje.³¹

Da bi si pridobili naklonjenost Turkov, so Martjančari poslali v Kanižo maslo in cesarjev denar.³²

Neprijetnosti in težave v 17. stoletju v Prekmurju

Prekmurje je največ trpelo v 17. stoletju, ko so Turki ropali in mnogo ljudi odpeljali v sužnost. Od Turkov so se tatvin in lopovščin našli tudi domači ljudje.

Leta 1614 so prebivalci Hodoša ropali v Križevcih. Vso živino so odpeljali s seboj. V Domafeldu (v bližini Hodoša) so izropali hišo podložnika soboškega grofa Tomaža Széchyja. Podložnika so žalili z grdo kletvijo, njegovo ženo so ranili in posekali drevesa sliv. Glavni povzročitelj je bil Janez David.¹

Ponoči, 2. septembra 1640 so prišli tatovi pred soboška vhodna vrata. Stražarje so pretepli in nekaterim zlomili kosti. Odnegli so tudi orožje. Naredili so tolovajstvo, umore in nasilje. Isto noč so napadli nekaj hiš in jih razdejali. Zaradi strahu niso hoteli naslednji večer na stražo ne voditi ne drugi pazniki.²

Nekega septembra 1640 je prišel iz Gradca eden od podložnikov grofa Bánffyja in vstopil v gostilno v Soboti. V pijanosti je izgubil 8 tolarjev. Lotil se je gostilničarja, češ da je on ukradel denar. Zjutraj so našli podložnika mrtvega. Grof Bánffy pa je pisal, da je denar njegov.³

Na posestvu svobodnjaka Ambroža Maroša v Nemčavcih se je julija 1641 naredila velika škoda. V njegovi hiši se je zadrževal lopov, katerega svak je bival na Dunaju. Imel je več tovarišev — lopovov, ki so s konji opustošili pokrajino do Radgone.⁴

Oktobra 1642 je bil v Soboti požar, ki je naredil veliko škodo. Malo je manjkalo, da ni tudi grad zgorel.⁵

V začetku junija 1642 se je zgodila velika nesreča v vaseh ob Muri: Krajni, Gederovcih, Sodišincih, Petrovcih, na Tišini, v Tropovcih, Gradišču, Satahovcih in v Rankovcih. Na njivah je bilo žito pomendrano tako, da ni stal niti en klas pokonci. Prejšnjo jesen pa je bila uničena ajda.⁶

Podložnik Blaž Bencik iz Sebeborec se je 11. julija 1654 vračal iz Kanize. Pri Szécsyszigetu (jugovzhodno od Lentija) v pokrajini Csernaföld so ga napadli trije tatovi in mu vzeli dva konja, vprežena v voz.⁷

Podatki so zbrani iz listin: Batthyany család levéltára — P 1314 — Missiles III. — Magyar Országos Levéltár. Budapest.

Opombe:

2) DL 46322	18) DL 48786
3) DL 46327	19) DL 48787
4) DL 46501	20) DL 48792
5) DL 48722	21) DL 48797
6) DL 48723	22) DL 48799
7) DL 48725	23) DL 48800
8) DL 48736	24) DL 48801
10) DL 48749	25) DL 48725
11) DL 48753	26) DL 48726
12) DL 48756	27) DL 48730
13) DL 48762	28) DL 48758
14) DL 48765	29) DL 48759
15) DL 48767	30) DL 48769
16) DL 48768	31) DL 48780
17) DL 48782	32) DL 48802

Vilko Novak

Ob stoletnici Avgusta Pavla

Res nenavadna čustva me obhajajo, ko moram pisati ob stoletnici rojstva prijatelja in dobrotnika, vzornika, o katerem sem začel pisati že ob njegovi petdesetletnici, s katerega delom sem pred vojsko stalno seznanjal slovenski kulturni svet, s katerim sem se seznanil že pred več kot šestdesetimi leti, katerega znanstveni spis sem prevajal kot maturant, katerega vodstvo v svet madžarske znanosti in literature sem užival desetletja, o katerem sem napisal več kot vsi Madžari in Slovenci skupaj...

Družino dr. Avgusta Pavla nam je z veliko ljubeznijo in skrbjo predstavil rajni Pavel Berden v Stopinjah za 1975. leto. Tudi njegove pesmi nam je on prevajal, pridružili so se mu pa še drugi. V tej nenavadno duševno in duhovno bogati prekmurski družini — med enajsterimi otroki jih je petero študiralo, vsi za vzgojitelje — se je narodil 28. avgusta 1889 na Cankovi očetu kmetu in krojaču, ki se je selil iz kraja v kraj — postavil si je hišo v Skakovcih, nato so se preselili v Potrno pri Radgoni. Oče in mati sta bila doma v Strukovcih. Mati je rada brala slovenske knjige in tudi sin Avgust se je pri cankovskem župniku Jožefu Borovnjaku seznanil s slovenskim tiskom. Borovnjaka so obiskovali mnogi slovenski izobraženci, tudi pisal je v slovenske liste in bil goreč narodnjak.

Tako ni bilo čudno, da se je Avgust po opravljeni nižji gimnaziji v Monoštru in višji v Sombotelu odločil za študij madžarskega in latinskega jezika — kot krušnega poklica, ob tem pa za slovansko jezikoslovje, ki mu je bilo ljubezenski poklic. Bil je najboljši študent profesorja Oskarja Asbótha, pri katerem se je naučil srbohrvaščino, ruščino in poljščino. profesor pa se je z njegovo pomočjo naučil prekmurščine, tako da sta

Odkup iz turškega suženjstva

Brez odkupnine Turki niso hoteli nikogar izpustiti iz ujetništva. Odkupnina za mlinarjevo ženo in dva otroka iz Sebeborec je znašala: 130 mernikov pšenice, 100 mernikov rži, 26 mernikov ajde in 6 mernikov ovsa.²⁵

Leta 1641 je bilo iz turškega suženjstva odkupljenih več ljudi iz Puconec, Mlajtinec (Mladetinec), iz Rakičana, iz Kupšinec in Vadarec. Kupšinci in Vadarci so bili pod turško oblastjo od leta 1635.²⁶ Da bi jih odkupili, je bilo treba plačati štiri tisoč tolarjev. Polovico vsote je dal Martin Lipič. Puconce in Polano je vzela v varstvo žena grofa Adama Batthyányja in dala Janezu Tratnjeku petsto forintov.²⁹

Blaž Temlin je avgusta 1641 po grofovem naročilu pripravil za odkup sužnjev 106 forintov in 96 drobiža.³⁰

Junija 1642 je neki podložnik Dionizija Széchyja iz Šalamenec nosil v Kanižo odkupnino za sužnje.³¹

Da bi si pridobili naklonjenost Turkov, so Martjančari poslali v Kanižo maslo in cesarjev denar.³²

Neprijetnosti in težave v 17. stoletju v Prekmurju

Prekmurje je največ trpelo v 17. stoletju, ko so Turki ropali in mnogo ljudi odpeljali v sužnost. Od Turkov so se tatvin in lopovščin nalezli tudi domači ljudje.

Leta 1614 so prebivalci Hodoša ropali v Križevcih. Vso živino so odpeljali s seboj. V Domafeldu (v bližini Hodoša) so izropali hišo podložnika soboškega grofa Tomaža Széchyja. Podložnika so žalili z grdo kletvijo, njegovo ženo so ranili in posekali drevesa sliv. Glavni povzročitelj je bil Janez David.¹

Ponoči, 2. septembra 1640 so prišli tatovi pred soboška vhodna vrata. Stražarje so pretepli in nekaterim zlomili kosti. Odnegli so tudi orožje. Naredili so tolovajstvo, umore in nasilje. Isto noč so napadli nekaj hiš in jih razdejali. Zaradi strahu niso hoteli naslednji večer na stražo ne voditi ne drugi pazniki.²

Nekega septembra 1640 je prišel iz Gradca eden od podložnikov grofa Bánffyja in vstopil v gostilno v Soboti. V pijanosti je izgubil 8 tolarjev. Lotil se je gostilničarja, češ da je on ukradel denar. Zjutraj so našli podložnika mrtvega. Grof Bánffy pa je pisal, da je denar njegov.³

Na posestvu svobodnjaka Ambroža Maroša v Nemčavcih se je julija 1641 naredila velika škoda. V njegovi hiši se je zadrževal lopov, katerega vsak je bival na Dunaju. Imel je več tovarišev — lopovov, ki so s konji opustošili pokrajino do Radgone.⁴

Oktobra 1642 je bil v Soboti požar, ki je naredil veliko škodo. Malo je manjkalo, da ni tudi grad zgorel.⁵

V začetku junija 1642 se je zgodila velika nesreča v vaseh ob Muri: Krajni, Gederovcih, Sodišincih, Petrovcih, na Tišini, v Tropovcih, Gradišču, Satahovcih in v Rankovcih. Na njivah je bilo žito pomendrano tako, da ni stal niti en klas pokonci. Prejšnjo jesen pa je bila uničena ajda.⁶

Podložnik Blaž Bencik iz Sebeborec se je 11. julija 1654 vračal iz Kanize. Pri Szécsysziget (jugovzhodno od Lentija) v pokrajini Csernafield so ga napadli trije tatovi in mu vzeli dva konja, vprežena v voz.⁷

Podatki so zbrani iz listin: Batthyány család leveltara — P 1314 — Missiles III. Magyar Országos Levéltár. Budapest.

Opombe:

2) DL 46322	18) DL 48786
3) DL 46327	19) DL 48787
4) DL 46501	20) DL 48792
5) DL 48722	21) DL 48797
6) DL 48723	22) DL 48799
7) DL 48725	23) DL 48800
8) DL 48736	24) DL 48801
10) DL 48749	25) DL 48725
11) DL 48753	26) DL 48726
12) DL 48756	27) DL 48730
13) DL 48762	28) DL 48758
14) DL 48765	29) DL 48759
15) DL 48767	30) DL 48769
16) DL 48768	31) DL 48780
17) DL 48782	32) DL 48802

Vilko Novak

Ob stoletnici Avgusta Pavla

Res nenavadna čustva me obhajajo, ko moram pisati ob stoletnici rojstva prijatelja in dobrotnika, vzornika, o katerem sem začel pisati že ob njegovi petdesetletnici, s katerega delom sem pred vojsko stalno seznanjal slovenski kulturni svet, s katerim sem se seznanil že pred več kot štiridesetimi leti, katerega znanstveni spis sem prevajal kot maturant, katerega vodstvo v svet madžarske znanosti in literature sem užival desetletja, o katerem sem napisal več kot vsi Madžari in Slovenci skupaj...

Družino dr. Avgusta Pavla nam je z veliko ljubeznijo in skrbjo predstavil rajni Pavel Berden v Stopinjah za 1975. leto. Tudi njegove pesmi nam je on prevajal, pridružili so se mu pa še drugi. V tej nenavadno duhovno in duhovno bogati prekmurski družini — med enajsterimi otroki jih je petero študiralo, vsi za vzgojitelje — se je narodil 28. avgusta 1895 na Cankovi očetu kmetu in krojaču, ki se je selil iz kraja v kraj — postavil si je hišo v Skakovcih, nato so se preselili v Potrno pri Radgoni. Oče in mati sta bila doma v Strukovcih, Mati je rada brala slovenske knjige in tudi sin Avgust se je pri cankovskem župniku Jožefu Borovnjaku seznanil s slovenskim tiskom. Borovnjaka so obiskovali mnogi slovenski izobraženci, tudi pisal je v slovenske liste in bil goreč narodnjak.

Tako ni bilo čudno, da se je Avgust po opravljeni nižji gimnaziji v Monostru in višji v Sombotelu odločil za študij madžarskega in latinskega jezika — kot krušnega poklica, ob tem pa za slovansko jezikoslovje, ki mu je bilo ljubezenski poklic. Bil je najboljši študent profesorja Oskarja Asbótha, pri katerem se je naučil srbohrvaščino, ruščino in poljščino. profesor pa se je z njegovo pomočjo naučil prekmurščine, tako da sta

si v njej dopisovala. Že pred koncem študija je Pavel napisal knjigo: *A vashidegkúti szloven nyelvjárás hangtana — Glasoslovje cankovskega slovenskega narečja*, ki mu ga je nagradila in izdala Madžarska akademija znanosti 1909. V uvodnem poglavju 148 strani knjige je kratko označil pokrajinske in narečne skupine v Prekmurju (prevod F. Sobočana v Slovanu 1911 in v zborniku Slovenska krajina, 1935). V prvem delu raziskuje samoglasnike, v drugem pa soglasnike domačega govora, primerjajoč jih z glasovi v drugih slovanskih jezikih in knjižni slovenščini. Ob tem je zapisal ogromno množino prekmurskih besed in oblik, ki jih je zajemal tudi iz knjig in rokopisov. Pozneje je nameraval obdelati še oblikoslovje in druga poglavja slovnice domačega narečja, kar je pa ostalo v rokopisu. Knjigi je dodal tudi 15 ljudskih pesmi v svojem in Fidela Sreša (Bratonec) znanstvenem zapisu.

Asbóth sam je napisal dva obširna povzetka tega dela v madžarščini in nemščini (za poljsko revijo), pri Slovencih pa so pisali o njem Stanislav Škrabec v Cvetju, Matija Murko v Ljubljanskem zvonu (1912) in Fr. Ramovš, ki je v svojih spisih obilno uporabljal Pavlovo gradivo.

Tudi med prvo svetovno vojsko je Pavel nadaljeval z znanstvenim delom. Po diplomi je opravil vojaščino in enoletno prakso na peštanski »univerzitetni« gimnaziji, nato pa je bil imenovan za profesorja na gimnaziji v Tordi na Erdeljskem; po dveh letih, ko je konec 1913 doktoriral, je prišel na gimnazijo v Dombovár. Od tod so ga vpoklicali v vojsko in že v septembru 1914 je bil težko ranjen v nogo, da je še dolgo hodil z bergljami in s palico. Odslej je služil kot vojaški tolmač in prevajalec. Medtem pa je umrl profesor za srbohrvaščino na peštanski univerzi in profesor Asbóth je Pavla predlagal za njegovega naslednika, toda ministru se je zdel — premlad. Asbóth mu je objavil razpravo *Jezik najnovejšega prek-*

murskega slovstva (A legujabb vend irodalom nyelve, Nyelvtudomány 1916—1918), v kateri je Pavel obravnaval jezik v tedanjih katoliških objavah (Kalendar, Marijin list, Novine). Pohvalil je kulturni pomen teh publikacij: "...uspeh teh deset let daleč prekaša katerokoli prejšnje razdobje prekmurskega slovstva. To je pravi prerod, z veliko grajenja, z veliko rušenja, z vsemi napakami in vrlinami jezikovnega preroda". Kako je bil Pavel z vsem srcem za tem prizadevanjem za novo kulturno življenje svoje krajine, kaže njegov nadrobni in zavzeti prikaz teh publikacij. Pavel je v tem spisu označil jezikovno neenotnost v teh objavah, saj so pisali vanje ljubitelji svoj govor, kakor so znali in vedeli, mešali knjižne in izumetničene oblike, kakor prekmurski pisatelji že pred njimi. Za jezikoslovje pa je bilo pomembno tudi, da je Pavel tu podal v 27 točkah "glavne jezikovne pojave" prekmurskega narečja.

Istočasno je bila objavljena Pavlova razprava **Zbirka prekmurskih besedil in zgodovina dosedanjega zbiranja** (Vend szöveggyűjtemény és az eddigi gyűjtések története, Nyelvtudomány VI, 1916—1918). V njej prikazuje pomen zbirateljskega dela Števana Kuharja, ki je v Časopisu za zgodovino in narodopisje (Maribor, 1910—14) objavil množino ljudskih pripovedk, pravljic, zgodbic, rekov v znanstvenem zapisu. Za tem je Pavel objavil tu štiri pravljice v lastnem zapisu, madžarskem prevodu in z jezikoslovnimi razlagami.

Ko se je Avgust Pavel 1918 vrnil iz vojaške službe, so ga zaradi revolucionarnih razmer čakale težave. Ko je bilo osvobojeno Prekmurje, ga je okrožni šolski svet povabil za šolskega nadzornika za Prekmurje, češar pa ni sprejel zaradi družinskih razmer, kakor 1920 tudi ne mesta na filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer bi pa moral začeti kot asistent ali (po 9 letih službe!) profesor pripravnik na realki. Na univerzi bi predaval madžarščino in severovzhodne slovenske dialekte. Zavoljo takih pogojev, družine in — upanja na Asbóthovo stolico v Budimpešti, ki je prav tedaj umrl, se ni mogel odločiti za Ljubljano. Toda tudi to upanje se mu ni izpolnilo.

Pavel je bil v maju 1920 nastavljen na ženski gimnaziji v Sombotelu, 1933 pa na gimnaziji Ferenc Faludija. V tem času se je 1938 še enkrat odprla mogočnost za nastavev na univerzi, ko je umrl profesor za srbohrvaščino. Toda predvsem obtožbe rojaka Aleksandra Mikole, da ni hotel sodelovati pri njegovih protislovenskih namenih, so mu to onemogočile. Ker je bilo Pavlu znanstveno delo o prekmurskem narečju in ljudskem življenju onemogočeno, si je iskal druga področja. Tako je najprej 1924 prevzel (brezplačno) vodstvo muzejske knjižnice v Sombotelu in jo razvil v največjo prosvetno knjižnico tedanjega Prekdonavja (Dunántúla). Sestavil je zanj tri tiskane sezname, ji pridobil nove prostore, pridobil nove knjige in revije iz vse Evrope in še z drugih celin. To je bil temelj današnji veliki knjižnici v Sombotelu.

I. 1928 je postal Pavel namestnik odsotnega, le imenskega ravnatelja Muzeja Železne županije in vodja etnološkega oddelka, ki ga je zelo pomnožil, muzej pa dvignil do ugledne višine. Izreden dokaz Pavlovih znanstvenih organizacijskih sposobnosti pa je njegovo urejevanje in izdaja-

nje domoznanske revije *Vasi szemle* (Revija Železne županije) od 1933 do 1940, ko je razširil naslov v *Dunántúli szemle* (Prekdonavski časopis). Časopis je objavljala zgodovinske, etnološke, zemljepisne, naravoslovne in slovstvene razprave ter članke o ozemlju vsega Prekdonavja. Pavel je objavil v njem mnogo krajsih člankov in poročil s slovensko vsebino.

Av gust Pavel tudi ni mogel bolj uspešno raziskovati jezika in ljudskega življenja porabskih Slovencev, ker so bili njegovi obiski v njihovih vaseh sumljivi. Imel je vedno nasprotnike, ki so ga sumili politične nezanesljivosti zaradi sodelovanja s Slovenci v Jugoslaviji. Zato je napisal le razpravo *Odprta ognjišča v kuhinjah rabskih Slovencev* (Nyílttűzhelyű konyhak a hazai szlovenoknak, Néprajzi Ertesítő 1927, prevod pisatelja tega članka v Etnologu IV, 1931), v kateri je opisal ureditev prostorov v hišah, posebej pa kuhinj z vso opremo in z izrazi zanje. — Drug spis s tega področja je *Lov na brinovke v Prekmurju in Orsegu* (Rigaszás a Vendvidéken és az Orségben, Néprajzi Ertesítő 1942), v katerem je v porabskem narečju (z madžarskim prevodom) opisal ta ljudski lov. — Po smrti so objavili še njegov opis pridelovanja bučnega olja v pokrajini Orség, meječi na Prekmurje. Iz te pokrajine je objavil tudi opise ljudskega življenja (1936).

Slovencev se dotika tudi eden prvih Pavlovih slovstveno-narodoslovnih spisov: *Sorodstvo bajke o Orfeju v južnoslovanskem ljudskem pesništvu* (Az Orpheus-monda rokonai a délszláv népköltészetben, Ethnographia XX, 1909). Pri študiju latinščine je moral napisati nalogo o sestavinah bajke o čudežnem pevcu Orfeju v raznih evropskih in azijskih ljudskih izročilih. Omenja Gunduličevega Osmana, ki imenuje »Bugarina — Orfeja«, predvsem pa razčlenjuje slovensko izročilo o Kralju Matjažu. Devetem kralju in Devetem možu v ljudskem pesništvu. Predvsem se ustavlja pri baladi Godec pred peklom, ki jo je objavil tudi v madžarskem prevodu. Tu je Pavel prvič omenil Kralja Matjaža v slovenskem ljudskem pesništvu, s katerim se je pozneje toliko ukvarjal. S trditvijo o prihodu Orfejeve bajke k Slovincem »s posredovanjem Bolgarov, Srbov in Hrvatov« približal dognanju Ivana Grafenauerja čez 36 let, da so nam traško-ilirski-vlaški staroselci v zgodnjem srednjem veku posredovali z drugimi bajkami in legendami tudi starotraško-grško bajko o Orfeju in Evridiki.

Ko je mladi Pavel imel še v Budimpešti pri roki knjižnice, je mogel pisati take primerjalne razprave, za katere je uporabljal tuje knjige in časopise. In svoje znanje slovenskih jezikov je tedaj na teh področjih tako izkoristil in uveljavil, kot tega nihče drug na Madžarskem ni storil. Tako je napisal še študijo *Južnoslovanski viri lepe zgodbe o Bankojevi hčeri* (A Bankó leányáról szóló széphistória délszláv forrakai, Egyetemes Philologiai Közlöny 1913), v kateri je našel nove vire za madžarsko pripovedko, prevedeno v 18. stoletju iz hrvaščine, v hrvatskih in srbskih ljudskih pesmih. Tu se je naš rojak pokazal odličnega poznavalca srbskohrvaškega ljudskega pesništva in iskanja zvez med slovstvenimi deli.

Ko se je Pavel naselil v Sombotelu, je nadaljeval svoje raziskovanje slovenskih pesmi o Kralju Matjažu, misleč, da govorijo o ogrskem kralju Matiji Korvinu. Sam je že v zvezi z Orfejem zapisal, da je Matjaž morda

nadomestil v pripovedkah in pesmih »nekega prejšnjega, morda bajčnega slovenskega junaka«. In s tem je bil na pravi poti, toda zveza z madžarskim kraljem Matijo, ki je v resnici nekaj časa vladal delu vzhodne Slovenije, je bila tako mikavna, da se ji ni mogel odreči. Zlasti ne, ker ni poznal ukrajinskega slavista Zenona Kuzelja, ki je že 1906 v glavnem razjasnil temni lik Kralja Matjaža v našem izročilu, Ivan Grafenauer pa najprej 1921, pozneje pa v več razpravah, pokazal, da je v izročilu o Kralju Matjažu ohranjeno izročilo o raznih junakih, spečih v gori itn.

A. Pavel je 1927 v Kulturnem društvu v Sombotelu predaval o Hunjadijih v južnoslovanskem ljudskem pesništvu, kar je tudi objavil (A Hunyadiak a délszláv népköltészetben, Vasvármegye és Szombathely város Kultúregyesülete II. Évkönyve, 1926—27). V tej razpravi je razbral omembe ogrskih junakov v srbskohrvatskih ljudskih pesmih (npr. Janko Sibirjanin — Hunyadi János), predvsem pa se ustavlja ob Kralju Matjažu in pravi, da slovenske ljudske pripovedke »njega razglašajo za pravega narodnega junaka, večkrat že v nasprotju z zgodovinskimi dejstvi«. Da — prav to dokazuje, da naš Kralj Matjaž nima razen imena ničesar skupnega z ogrskim Matijo, o katerem tudi Madžari sami ničesar podobnega ne pripovedujejo ali pojejo.

Pavel je odslej zbiral vse, kar je mogel v Sloveniji dobiti ljudskega ali umetnega o kralju Matjažu, pesmi, slike, omembe v povestih, dramah in je pripravil veliko delo o tem gradivu. Ko je 1940 bil na univerzi v Segedu habilitiran za privatnega docenta za južnoslovanske jezike in slovstva, je v februarju 1941 tam v nastopnem predavanju govoril o Kralju Matjažu in Slovencih (Mátyás király és a szlovénok, Sorsunk II, Pécs 1942). Zasedba Prekmurja 1941 je delno zavrla Pavlovo delo v tej smeri. Pričakoval je, da bo mogel delati kot strokovnjak in rojak v kulturnem življenju rodne krajine, toda oblastniki ga niso pustili blizu, ker je imel o šolstvu in kulturnem življenju Prekmurja drugačne nazore. Pridobili so ga le, da je sestavil iz svojega gradiva, ki ga je želel tako po desetletjih rešiti, slovnico prekmurskega narečja, ki je pa niso sprejeli in ne odobrili prav zato, ker je v njej prekmursko narečje razglasil za sestavni del slovenskega jezika in ker je dal temu normiranemu jeziku obliko, ki je bila čim bližja knjižni slovenščini.

Avgust Pavel se je po prvih prevodih iz slovenščine v svojih študijah odločil, da bo Madžare seznanil s slovenskim slovstvom. Toda dolgo ni mogel najti založnika in šele 1936 je založba Nyugat (Zahod), ki je od 1908 izdajala istoimensko vodilno literarno revijo, sprejela v svoj program njegov prevod Cankarjevega Hlapca Jerneja in Potepuha Marka in kralja Matjaža, ki sta bila objavljena v skupni knjigi jeseni 1937 (Jernej szolga-legény és az ő igazsága. — Mihaszna Marko és Mátyás, király) s Pavlovim predgovorom o Cankarju in njegovem delu. Pavlov odlični prevod so soglasno pohvalile vse madžarske ocene. Prevod so še pozneje ponatisnili.

Poleg prevodov nekaterih Cankarjevih črtic je Pavel priredil še prevod povesti Na klancu (A szegénysoron, 1940), ki je bila tudi 1955 ponatisnjena obenem s Hlapcem Jernejem. — V vojnih letih je Pavel prevedel Prežihovega Voranca Boj na Požiralniku, del Levstikovega Martina Krpana, nekaj pesmi Aškerca, Župančiča, Jenka, Sardenka, Meška in več

slovenskih ter srbskohrvatskih ljudskih pesmi. Po njegovi smrti so izdali (Pomurska založba, 1959 in 1967) njegove prevode obenem z izvirniki (Slovenske ljudske pesmi — Szlovén népdalok).

V madžarski in nemški razpravi: **Madžari in Slovenci** (Ungarn und die Slowenen, v: S. Gál (ured.) Ungarn und die Nachbarvölker, Budapest 1943 in Magyarok és szlovének, (ur.) Gál I., Magyarország és Kelet-Európa, Budapest 1947) je strnjeno prikazal kulturne stike med narodom in tu govori tudi predvsem o stikih med prekmurškimi Slovenci in Madžari. Pavel je naredil za medsebojne stike s svojimi prevodi in članki o Sloven- cih več kot kdorkoli med Madžari. Pavel je že zgodaj začel pesniti tako v madžarščini kot v domačem narečju. O njegovih pesmih govori poseben članek v tem letniku. Manj znane so njegove sicer redke mladostne slo- venske pesmi (v Marijinem listu, Kalendarju, Novinah), ki so pa s pesmi- mi Jožefa Baše — Miroslava, ki jih je objavljajl skoro istočasno, najboljše, kar so pri nas napisali pesniškega. Žal, da sta oba tako kmalu utihnila. Da pa Pavel pozneje ni mogel pisati pesmi v knjižni slovenščini, kakor se nekateri sprašujejo, je docela razumljivo, saj je živel z madžarskim slovstvom od mladosti in je obvladal pesniški izraz v tem jeziku, medtem ko slovenske poezije ni poznal in ne spremljal tako temeljito.

Delo Avgusta Pavla v znanosti je ostalo nedokončano, ker se ni mo- glo zaradi razmer in ovir razviti njegovim sposobnostim in uspešnim za- četkom ustrezno. Njegovo organizatorično delo je sicer veliko in pomemb- no, toda ni bilo tisto, kar si je sam vse življenje želel in za kar je bil uspo- sobljen. Nedokončana pa je ostala njegova ustvarjalnost tudi zaradi nje- gove prezgodnje smrti, saj bi sicer po vojski dobil v Segedu profesuro in opravil vsaj del svojih zamisli. Tako pa je le še konec vojne napisal svojo drugo rusko slovnico (del prve med prvo vojsko je bil natisnjen, rokopis drugega dela pa se je izgubil) in podlegel nagli bolezni 2. januarja 1946, ko še ni dokončal šestdesetega leta. Želel pa se je po osvoboditvi vrniti v domovino, kar najbolje izpričuje njegovo narodno zavest.

Na Madžarskem vse bolj spoznavajo njegov posredovalni pomen med dvema narodom, njegove organizacijske uspehe (muzej, knjižnica, znan- stveni časopis), izdali so knjigo njegovih izbranih del in pripravljajo novo izdajo njegovih pesmi. Žal pa ga premalo pozna njegova domovina, kjer bi bili morali izdati vsa njegova dela v prevodu in mladi rod bi moral spoznavati našega prvega resničnega znanstvenika.

Pesmi Avgusta Pavla

V letu 1986 bomo 28. avgusta obhajali stoletnico rojstva pesnika in znanstvenika Avgusta Pavla. Svoja dela, znanstvena in pesniška, je pisal sicer v madžarščini, toda nikoli se ni nehal čutiti sina slovenskih staršev in samo takratni čas in okoliščine so povzročile, da smo Slovenci izgubili odličnega lirika, ki je začel resno pesnikovati šele po štiridesetem letu starosti, toda s tako predorno močjo, da je zbudil pozornost vse madžarske javnosti in ga kritik in esejist Anton Marék v razpravi Sodobni liriki onstran Donave med štiridesetimi imeni postavlja med najvidnejše.

Malo pred drugo vojno sta v razdobju treh let izšli dve zbirki pesmi Avgusta Pavla. Prva je izšla leta 1933, ko je v Nemčiji oblast prevzemal nacizem in se je svet začel bolj in bolj zapletati v medsebojne spopade. Čeprav je bila vojna še nekoliko odmaknjena, so veliki duhovi že slutili grozo, ki je nezadržno predirala v zavest človeštva, zato ni le naključje ali slučajni pesniški navdih, da je njen ledeni dih čutil tudi Pavel v srcu Evrope in je zbirki dal naslov: V naročju slepe doline pojem psalme. Druga zbirka je izšla tri leta pozneje, leta 1936, prav tako v Sombotelu kakor prva, in ima naslov Zažgani gozd. Naslova sta značilna za čas, ko je Evropa, ta Slepa dolina, drvela v katastrofo, kajti kmalu je ta Gozd evropskih ljudstev začel plamteti, ker »pobalini so podnetili ga z baklo«. Naslova sta vizija dogodkov, ki so sledili in temu ustreza tudi vsebina mnogih pesmi v obeh zbirkah.

Zbirka V naročju slepe doline pojem psalme je razdeljena na šest poglavij z značilnimi podnaslovi: Moje odrevenelo stoletje, Vonj davnih otav, Žalost se potepa z mano, Psalmi smrti, Psalmi ljubezni, Psalmi kruha. V zbirki je oseminpetdeset pesmi.

Uvodna pesem v prvi zbirki z naslovom Ne lepotiči besed! napoveduje obliko Pavlovih pesmi, ki se je precej oddaljila od stare šablone. Po obliki so Pavlove pesmi za tisti čas nekoliko nenavadne, saj se ne drži pravzaprav nobenega ustaljenega pravila pesnikovanja, ampak mu verzi žuborijo prosto kakor neurejen potok ali hudournik v naravi in nimajo niti stalno določenih rim niti trdno določenega ritma, zato so njegove pesmi pri bolj površnem branju po zunanji obliki nenavadne, trde, včasih skoraj krčevite. Pri pazljivem branju pa opazimo, da lepota Pavlovih pesmi ni v zunanji obliki, ampak neke druge, skrita je v pesmi sami in jo je treba najti in doživeti. Kakor napoveduje v uvodni pesmi, v njegovih verzih ni nekega leporečja, načičkanih, oguljenih besed, zato pa je izredna lepota v simbolih, saj mu je vsaka beseda, ki jo napiše, znamenje. Ko se znamenja kopičijo in se valijo drugo čez drugo kakor težka gosta lava, čutimo moč Pavlove besede in lepoto njegovega izražanja. Pavlov izraz je do kraja strnjen, nabit z energijo in apostolsko zanesenostjo. Mnogo besed ustvarja tudi sam, zato jih ne najdemo v nobenem navadnem slovarju in njihov pomen samo zaslutimo.

Za Pavlove pesmi je značilna neprestano navzoča žalost, ki pa nikakor ni neko namišljeno svetobolje, ampak resnična, globoka prizadetost, ki vedno znova neke privre na dan, naj poje o še tako veselih stvareh, čeprav zakrita in odeta v nekoliko obešenjaški humor.

Mislim, da mi, njegovi rojaki, lažje razumemo vir njegove bolečine. kakor so to mogli ali hoteli slutiti njegovi madžarski bralci, kajti, vsaj meni se tako dozdeva, vir žalosti je Pavlova izkoreninjenost, da on kot sin slovenskega rodu poje v tujem jeziku, ko je vendar do najtežjih korenin vraščen v slovensko zemljo, saj poje:

... v objemu kamenja zdaj hira moj razcvet.
Jaz pa sem do zadnjih lasnih korenin
vraščen tam zunaj
na kaduljastih prelogih
in v kukavičjih, čizkovih dolinah.
(Do zadnjih lasnih korenin)

Zato se vedno najraje ozira nazaj na davne travnike, na katerih se je kot otrok igral, kjer je vse v cvetju, medtem ko se mora v življenju mučiti na »nerodovitnih prelogih«, vedno znova prevaran in osiromašen nečesa davnega in lepega:

Nekoč mi je Usoda že prišla na pot,
izruvala me iz prastarih tal.
In od tedaj
surovo izruvane korenine
v temnih kapljah vse do danes jokajo,
prelivajo krvave solze.

Najbolj občutena, osebna in globoko doživeta je Pavlova pesem takrat, ko hodi po sledi svojega otroštva, po sledi svoje matere in očeta, zato mu razdvojenost vedno znova povzroča divjo bolečino:

Tisoč rdečih muškatlinovih oken
je iz mene v svet sijalo.
Zdaj je tisoč oken temnih
in muškatlin vsak je zdaj ledena roža —
(Žalost se potepa z mano)

Drugi vzrok za njegovo žalost je v njegovi občutljivi duši, v njegovem izostrenem čutu za družbene krivice in za bedo siromakov. Veliko poje o tem, kako bi moral nekaj storiti za revne, trpeče, preganjane, pa o tem le premišljuje in ne naredi ničesar. V potepuhu, ki je pred njim dvignil svoj zamaščeni, s cveticami okrašeni klobuk, bi moral spoznati Jezusa, kakor tudi v revežu, ki se je za trenutek znašel na hrupni sejmarski ulici, pa ga je strah pred bogatim svetom znova pognal v beg. V pesmi Pred sodiščem dojenčkov se obtožuje:

Spoznanje krivde in sramota mi z obraza rdi,
saj tudi sam pripadam družbi,
ki pozna služabništvo in najdenčka in vročo kri.
In samó jecjam in gledam proč.

Pesnik trpi tudi zaradi zla v tem svetu, ki je nagrmadeno že v toliki meri, zaradi človeške zahrbtnosti, izdajstva, krivičnosti in ohole ravnoduš-

nosti. Vendar njegova bolečina ni brez upanja. Vodi nas k določenemu cilju, čeprav večkrat po ovinkih, nikoli nas pa ne pusti v obupu:

Ti se usmiljeno skloniš nad svojega izgubljenca,
in napojiš me s kelihom odprtih svojih ran
znova z vero, z ljubeznijo do človeka,
pomiriš z vsemi zemeljskimi me strahotami,
in z ljubeznive, tople dlani
me ob rani uri nekega škrlatnega neba
odpuštiš veselega obraza nazaj
v stokrat močvirno, peklensko Sedanjost,
da bi znova veroval, se razočaral in odpuščal.
(Ko se osvobodim tega otrplega stoletja)

Pesnik Pavel je poleg črnoglednosti tudi preroško poln upanja, kajti veruje v nov čas, saj prihajajo novi apostoli:

In zabredli bodo
v te naše mrtve in vampirske dni.
In Takrat bodo razumeli vsi
tisočletno zgodbo biblijsko
o ljulki med setvijo pšenice.

Za Pavlove pesmi ni dovolj, da jih samo beremo in skušamo razumeti. Moramo jih predvsem občutiti, kajti v njegovih pesmih je veliko več vsebine, kakor jo je mogoče z besedami izraziti.

Kakor bolečina je v Pavlovih pesmih skoraj neprestano navzoča tudi smrt, kakor da je to dvoje isto. Toliko se ukvarja s smrtjo, da mu postane prijateljica, znanka, dobrohotna spremljevalka. V pesmi Mimo mene je šla smrt poje:

Nihče na svetu je ni videl.
Samo jaz!
Midva sva se ljubeznivo, sporazumno
drug drugega v oči ujela.

V pesmi Zdaj tako čutim... pesnik pravi, da mu smrt ne povzroča strahu, morda bolj radovednost, kako je na tisti strani kamor ga smrt vodi:

Zdi se mi,
če bi zdajle predme stopil kosec, režeče se Strašilo,
in bi stegnil proti meni roko ohromelo in koščeno:
mi na obrazu ne bi našel niti sence groze.

Ko bi imel še toliko moči:
bi šel Njenemu Veličanstvu Grozi
do naših hišnih vrat naproti,
bi pozdravil jo, kot davno že pričakovano
prijateljico drago.

Drugo skupino pesmi je Pavel posvetil svojim staršem s prelepim posvetilom: Očetu in materi, dvema bosjakoma, sončno veselima življenjskima popotnikoma, ki jima v torbi nikoli ni zmanjkalo kruha božje previdnosti in krepčilnega balzama; ki sta bila po srcu srečna poeta, kot ptice pod nebom.

Ljubezenske pesmi je pesnik Pavel posvetil svoji ženi. V njih ji sporoča, da vsa njegova borba, mrzličnost in nemir iščejo samo njo in veljajo samo njej. Žena je pesniku bila največja življenjska radost, obenem pa je bila tudi njegova bolečina, saj se je moral vedno znova odločati, komu naj sledi: ženi, ki je Madžarka in noče z njim v njegovo domovino, ali klicu svoje slovenske krvi, ki ga do bolečine mami, da bi se vrnil domov. Zmagala je ljubezen do žene, Slovenci pa smo prikrajšani za velikega pesnika.

V zadnjem ciklusu prve zbirke z naslovom Psalmi kruha je ena izmed najlepših Pavlovih pesmi z naslovom Kruh, prevod je bil objavljen v Stopinjah 1984.

Tri leta za prvo zbirko je izšla druga, leta 1936, z naslovom Zažgani gozd. Pesmi v tej zbirki so zbrane v petih ciklikih s podnaslovi: Nevidne korenine; V sonce strmeči vrhovi; Ptičjega žgolenja širine; Hrumi, buči divjina; Ozebla, ivnata trava. Pesmi druge zbirke so morda nekoliko manj osebne kot v prvi, so krajše in še bolj dovršene. Močno je poudarjena socialna nota, ko šele v prepoznamem preblisku spozna, da je za seboj pustil Nazarečana, ko je udobno naslonjen nazaj v avtu smuknil mimo siromaka. Tudi v tej zbirki se ponavlja hrepenenje po domu, zlasti v pesmi Nekdo me je poklical:

Poklical me je oče.
In mojih sestríc grličino hihitanje,
neugnanega mlina zaspano klopotanje,
belih gosk prebelo gaganje.
Pozvala me je vas in vaški travnik.

V mladih letih je Pavel pesnil tudi v domačem narečju. Eno izmed teh pesmi so prinesle Stopinje leta 1976 in sicer: Nede tak vsikdár, kak je bilo. Pesem je bila natisnjena v Novinah 30. sept. 1917, pesnik se je pa podpisal z izmišljenim imenom Sinek Martinek. Prva kitica se glasi:

Ne povesi obvúpáno, národ, glávo!
Ne de tak vsigdár, kak je bilo!
Stoj móčno na svétih, starínskíh tlej,
V lepšoj bodočnostíi vúpáanje mej!

Podrobnejše podatke o pesniku Avgustu Pavlu najdemo v Stopinjah 1976 in v sedanjih.

Mnogo Pavlovih pesmi je nastalo doma v Sloveniji in sicer v krajih: Soštanj — Moja mati, sveta težakinja; Ob vznožju Pece planine — Ob gozdnem robu je pripovedovala mati; Slovenska ves — Nekoč je oče hodil tod; Monošter — Vonj nekdanjih otav; Potrna — Božič, zasneženi božič!; Felsőcsatár — Praznik snežnega moža; Ledinka — Zgubi se, stari fant!; ob Kučnici je nastala ena izmed najlepših liričnih Pavlovih pesmi: Cvetje.

cvetni popki, razumem vas! V pesmi mrgoli nešteto barv, cvetic, spominov na otroška leta ob rdečih kapljah krvi in belih kapljah mleka, in iz vsega tega bogastva spodbujajoče gledajo smehljaajoči se, v modrosti dozorel in neumrljiv majhen deček, pesnik sam in njegova sončna otroška leta.

Avgust Pavel

Pesmi

PRIHOD APOSTOLOV

*Lászlu Mécsu
apostolu novih apostolov*

Prihajajo!

*Skroz tesne dimnike tovarn, po temnih rovih rudnikov
se krađejo k sájastemu znoju.
Plazijo se ti pod oknom,
ko jih v brezmesčni polnóci
zazna tvoj zavijajoči pes.
Nihčé jih ne opazi
in vendar
prek tisoč prepovedanih dreves
stopajo, da se trese zemlja,
na čelu barikad.*

*Skrivajo se za megleno gmoto,
jezdijo na žrebcih-oblakih
in na konjih-vetrih.
Po podzemnih skritih nedrjih
potokov prenicajo v tvoje travnike.
Z bleščečimi deževnimi nitmi
polzijo na tvoje žejne preloge.*

*Na vseh vratah
se k tebi pritihotapijo,
in ko si pot obrišeš s čela:
ti v uho prišepetajo nekaj
o ljulki, kobilicah in suši.*

*Doma
strmijo v tvoje začudene oči
s prašnimi pogledi družinskih svetnikov
in iz globine dna v nebo zazrtega vodnjaka
kot preroški in boleč urok.*

*Njih vera je še vera katakomb,
njihove poti — kalvárijske poti.
A jutri ali pa pojutri
bodo že svetniki
na teh krvavih, solznih Veroniških postajah.*

Prihajajo!

*Z usmiljenjem prekáljenimi štíti
in vsako krtovsko slepo
napihnjenost na poti
povaljajo.*

*Nekoč prispejo tudi sem.
In zabredli bodo
v te naše mrtve in vampirske dni.
In takrat bodo razumeli vsi
tisočletno zgodbo biblijsko
o ljulki med setvijo pšenice.*

Prihajajo!

*Že sedijo
na sleherni rjasti škripavi srčni kljuki.
In nekoč gotovo bodo k nam odprli,
ker z njimi je naš dobri Bog!*

(Iz zbirke Vak völgy ölen igy zsolozsmaok
prevedel Lojze Kozar) Lászlo Mécs (pesniško ime
premostrata Martončíka, slovaškega rodu,
je bil v tridesetih in do srede štiridesetih let,
pomemben pesnik katoliške smeri, ki je z branjem
svojih pesmi vžigal po vsem Madžarskem.)

KAKOR DA SI SE SMEJAL, PRIJATELJ?

*Kakor da si se smejal, prijatelj!
In zakaj? Zaradi katere vesele čudežnosti?
Iz kakšne skuštrane sejmárske radosti?
Na kakšnem pírú,
ob ščuvajočem vínu
spočel se ti je v dnu srca
ta nori in žgečkljivi smeh?
Ob kakšnem davnem veseljačenju
pozabil na trhlo, lužasto sedanjost
tega cirkumdedederumskega si grobišča?
Kaj ne vidiš, da na levi, desni,
pred teboj in za teboj,
v naročju, samokolnici in cizi, nališpani kočiji,
v obupanem pogledu,
v beli zibki zibajočo se prihodnost
vsi zdaj pokopavajo?!*
*Kaj ne slišiš
na srce trkajočega donenja,
razpokanih zvonov pogrebnega pritrkovanja?*

Res!

*Ob sipkem robu zevajočih grobov
smo se tudi mi nekoč smejali.*

Res!

Nekoč smo se smejali.

*Toda z davečim, mrtvaškim hropenjem
in s pogledom besne pameti,
kot taki, ki pijani v vinski kleti
namesto na igrive sode naletijo na naduta trupla
in jim v grlu obtiči
bersnati, veseljaški plaz veselja.*

*Ali pa, prijatelj,
se tudi ti samo zato režiš,
da se ti ni treba vreči jecajoč
v naročje prvemu, ki pride ti naproti
in s solznimi besedami prositi:
Morda veš,
doklej še trajal bo ta sončni mrk,
in kje najdem
iz tisočgrudnega, požrešnega grobišča
izhod v življenje?
Izhod!*

*Če si se, prijatelj, le zato smejal:
ne zameri brata svojega
odgovor terjajoči prizadetosti,
podaj mi roko,
in iščiva skupaj
— z upanjem v solzah, med žalostnim smehom —
skriti izhod.*

*In če med deskami se najde ozka reža
in skozi njo zagledava se v novo zarjo:
potem to najino prikrito hehetanje
ne bo več le boleča laž!*

*(Iz zbirke Vak völgy olen igy zsoltósmazok
prevedel Lojze Kozar)*

PRED SODIŠČEM DOJENČKOV

*Vedno, ko tod mimo grem:
pri kolenu obraslega potoka
malega otroka pred seboj zazrem.*

*Pravijo, ki tu doma so:
nesrečno dekletko zablodeto
je tu sramoto svojo utopilo.*

Odkar to vem,
vidim na ozki stezi
kaplje krvi.

In slišim, kako pod vodo
nakremžena otroška usteca
tožijo življenje mi in sončno luč.

In kot da drobna roka
med razigranimi drevesi bréga
s svojimi kostmi po meni sega.

Spoznanje krivde in sramota mi z obraza rdi,
saj tudi sam pripadam družbi,
ki pozna služabništvo in najdenčke in vročo kri.

Tudi na to že včasih mislil sem,
da bi ga prosil oproščenja.
Pa vedno znova se potuhnjeno izmuznem.

In samo jecljam in gledam proč.
Ni odpuščanja, se morda bojim,
za strahopetno krivdo
pred sodnim stolom na dnu vode utopljenih dojenčkov.

(Iz zbirke *Vak volgy olen igy zsolozsmazok*
prevedel Lojze Kozar)

KDO BO IZMERIL BREZMEJNO BRIDKOST ... ?

Bil sem pri sestrinah te dni,
pri sestrinah tam onstran meje.

Pod staro lipo na dvorišču
obnavljala spomine sva, izmenjala besede sive,
zdaj zdaj besede kot srce igrive
o mrtvih časih in o mrtvih dragih.
In v nazaj ozirajočih se očeh
je polzela tiha rosa žalosti.

Otroci pa so se medtem
lovili za pisanim metuljem
srečnega sedaj.
Naenkrat pa v najino sanjarjenje
zareže oster krik:
v otroški madžarsko-slovanski vojni
iskrečih se oči in z vročim gnevom
rjoveč zahteva ranjenec naroda svojega pravico;
in otroška vojska — iz iste korenine zrasli bratski pari —
temno gledajo drug drugemu v oči.

Stara lipa na dvorišču
maje žalostno s stoletno glavo.
Pod njo — v beraški revščini —
s slutnjo v prihodnost in z blede grozo
padeva drug drugemu v objem
moja sestra in jaz.

Čutiva: oropali so naju,
oropali so bratski srci najini.
oropali za bratska srca med seboj;
v prihodnji vojni vidiva
jih brez ljubezni, brez čara gnezda skupnega,
vidiva drug drugemu sovražne,
v bojni igri že sedaj so si sovražniki!

Tiho bratska bolečina najina kaplja
kot solze srčnih biserov.

Kdo bo izmeril brezmejno bridkost
ob davnih grobovih in novih mejah?
Kdo bo prisluhnil nemim krikom groze,
hlipanju zvodenele krvi?!

In kdo bo občutil, kdo bo vedel,
da so na državnih mejah čuječi kamni
samo drug k drugemu vabeče
bratske in prijateljske ponujene, proseče, ohromele roke?!

Kdo bo izmeril brezmejno bridkost,
bolečino odtrganih bratov?!

Otroci . . . ? Otroci
niso razumeli tragedije
zaradi njih prelilih solz,
sklenili so mir,
in zopet se veselo lovijo
že mimo preteklosti in ne še v prihodnosti.
Otroci niso opazili prepada pod nogami,
da so na robu igrišča lakótnega vrtinca.
In jesenski zahajajoči sončni trak
na vihrajočih jim laseh tke zlato zarjo.

(Iz zbirke Vak völgy ölen igy zsolozsmázok
prevedel Lozje Kozar)

KO SE OSVOBODIM TEGA OTRPLEGA STOLETJA

Lászlu Székelyu
z roba božje dlani

*V tem času
veliko hodim v srednjem veku
v ponižni, strgani meniški halji.*

*Po odmevajočih zagatnih hodnikih
starih samostanov s čipkastimi stolpi
tavajoči moj korak votlo doni.*

*Pred enakomernimi, statističnimi,
rezgetajočimi, hrapavimi dnevi
za žarek luči, za svetle besede
se sem zateka moja brezdomna lačna duša,
in vrh razpadajočih, kadilnodimastih oltarjev
zablesti v pričakovanju čudeža
do skrivnostnega zvezdnega neba.*

*V zlato odete, nežne,
zgrbljene, otrple kamnite svetnike zaslišujem
v svetli mesečni noči.
(Sodobna čudesa so tako tenka,
in na sodobnih vitezih
so pajčevinasti zmečkani plašči!)*

*V samo napol slutečih merah
trudeč se in tipaje iščem
nekaj, kar je izginilo iz Sedanosti,
iz tega luknjičavega, vrednote zanikavajočega rešeta.*

*Toda na vsakem ovinku se v senco zgosti
z lobanjo pod pazduho
kakšen roparski vitez.
In za vsakim stebrom
švigne proti meni
ožgane čarovnice grdo netopirjevo krilo.
In zdruvim dalje v še bolj žaltav svet.*

*Ko sedaj
pri vrtiljivih vratih svoje domišljije
včasih pobegnem iz otrple sedanosti:
se potapljam od stoletja do stoletja,
od mučnih temnic do kosti lomečih koles,
od grmade do goreče grmade,
in od križa do križa,
dokler me Tvoja žalostna bela senca
ne ustavi pod Golgoto.*

Tam se zrušim v tvoje ožgane roke
in se izjokam, potožim
pod tvojim plaščem dobrote,
s katerim me pokriješ.

Ti se usmiljeno skloniš nad svojega izgubljenca,
in napojiš me s kelihom odprtih svojih ran
znova z vero, z ljubeznijo do človeka,
pomiriš z vsemi zemeljskimi me strahotami,
in z ljubeznive, tople dlani
me ob rani uri nekega škrlatnega neba
odpuštiš veselega obraza nazaj
v stokrat močvirno, peklenško Sedanost,
da bi znova veroval, se razočaral in odpuščal.

(Iz zbirke Vak volgy ölen igy zsoltosmázok
prevedel Lojze Kozar)

POLETIJ DVAJSET MI BREZ PESMI

Poletij dvajset mi brez pesmi!

Kam ste utonila?
Kam zbledela vaša je slepeča luč?
Kdaj se je ohladil vaš žareči ogenj?
In kdaj utihnil vaš zveneči spev hozane?

Dvajset let mi pesem je molčala.
Samo v dnu duše je skrivaj curljala,
brezodmevno, z rahlim kлокotanjem
kakor voda skritega potoka.

Saj v gozdu je vihar divjal
in spremljale so ga skušnjave.
Da se rešim pred seboj,
sem v skrbi se drobne zakopal
in od jutra do večera v čem brkljal.
Zapri oči sem, da bi ne videl
deroče groze.
Zatisnil sem uho, da bi ne slišal
klokotajočega hlipanja vode
skritega potoka.
Okoval sem si srce.
da ne bi ga razgnala bolečina,
sveta jeza ali stud;
da ne razžene ga zavrela kri,
krvi mi vroče divje klopotanje.
Boga, človeka mrzlično iskanje.

Kajti noč — čuk! čuk! —
brezzvezdna, slepa noč se je vrtinčila,
hrumela okrog mene,
mi grlo stiskala,
da je pesem v grlu obtičala.

Zares,
Dvajset let sem le brkljal.
V roboti gluhi moker sem prežebal.
Skrival se v odpadlem listju.

Ali pa se žalosten
skrivaj ves zgrbil sem v osamljeni drevesni krošnji;
ali pa sanjaril sem o soncu in svetlobi
na zapečku dremajoč.
Čeprav so mi peruti kdaj pognale,
tisočslojna me pokrila je lupina,
in mavrični poldnevi,
škrjančkova pojoča jutra,
žgolenje, rime in mehko žvegljanje
zrušili so se v vodnjak brez dna.

Poletij dvajset mi brez pesmi!
Bridko jokajte,
da v jalovem uboštvu
brez pesmi in brez sonca,
brez cvetja in semena,
brez solz in brez veselja,
v potepu in okovih
zdrvela mimo ste v ledeni, gluhi in prividni smrti.

Morda pa jeseni bodo lepše!
Okov okrog srcá bo počil
in ves omaz se bo odluščil.

Gospod! O, daj mi nekaj še jesenskih,
sončnih, spevnih in pogumnih,
ptičjih spevov polnih popoldnevov!

(Iz zbirke Vak volgy ölen igy zsolozsmažok
prevedel Lojze Kozar)

O, MAMLJIVA, DRAGOCENA DIVJINA!

O, življenje, življenje!
O, drage Divjine ptičje žgolenje!
Prebeli, slepljivi sončni sij.
Zreli smeh jagodnordečih ust.
Ti mrzlica razpokanih ustnic, žejnih poljubov.
Žvenkljajoče srebro sanj.
Ti prvo sanjārjenje
in prvih poskusnih korakov klopot.
Grudastih jesenskih poti samotārjenje.
Na neznatnih bajtah mrtvaški prt iz suhih trav.
Na laporni pustoti
sončno, vabeče pokopališče.
»Pot mrtvaških nosil« in okrog veže mrliske
prekucavajoča se pomlad!

O, življenje, življenje!
Strašna, blodeča Divjina!
Če se kdaj-kdaj iz ovijalk tvojih izvijem,
— tedaj pozabim na pregon, na goščav strahove —
in na tvojih rožnatih čistinah
kot srečni otrok metulje lovim
in nazaj proti hrupni goščavi
smehljajočo se belo zastavo vihtim.
O, življenje!
O, varljiva, pastí polna dragocena Divjina!

Bedim ob bregovih mimo hitečih let;
in zajemam
posvečujočo,
zadoščujočo
krstno vodó za moje vedno bolj poganske dni;
in v razpokano, obrabljeno čutaro zbiram
nekaj osvežujočih požirkov
za žejno mizo omagujočih novih odhodov.

Iz naraščajočega mraka Divjine
kukavica vse manj našteva.
Jaz pa vedno pogosteje lokam
iz magnetne dalje spominov.

(Iz madžarščine prevedel Lojze Kozar)

ZDAJ TAKO ČUTIM . . .

Zdi se mi,
ko bi zdajle predme stopil kosec, režeče se Strašilo
in bi stegnil proti meni roko ohromelo in koščeno:
mi na obrazu ne bi našel niti sence groze,
ne bi se skr'il,
ne se branil strahopetno,
ne se krč'il kakor pes, ko poje zvon mrtvaški;
ampak bi s predanostjo, negibno, ravnodušno,
mirno gledal v vame srpo uprte prazne očesne votline,
kot planinski obstreljeni orel
v neumno, neusmiljeno puškino cev,
in bogme:
s prijaznim srcem bi, na pot pripravljen, stopil predenj.

Ko bi imel še toliko moči:
bi šel Njegovemu Veličanstvu Grozi
do naših hišnih vrat naproti,
bi pozdravil jo, kot davno že pričakovano
prijateljico drago.
Pobožal grčavo, koščeno bi roko,
bi posadil sebi jo nasproti
v najmehkejši naslonjač;
in počastil bi jo
z eno-dvema četrtrinkama najboljšega vina
(pred veselimi odhodi na veliko pot
se spodobi kratko in pristrčno slavje!).
Potem pristrčno čeb'ljajoč
napolnil bi popotno svojo torbo:
zgnjetel vanjo bi vse svoje neuspele sanje,
vse solze, kar si jih nabralo
v življenju je in v bisere strnilo,
in obledelo, izropano srce;
na vrh bi dal lepo zloženo
poslovilno pismo, zapečatenó s solzami;
s seboj ponesel bi še ovenelo,
smrt dehtečo jesensko vijolico.

Tistim pa, ki sem jih ljubil:
na revni mizi v dediščino bi zapustil
vso toplino svojega odmrlega srca,
oblake smeha kot ovčice,
in sinjih mi oči njih modri božajoč nasmeh.

Da vrne mi uslugo, samo to bi prosil Veličanstvo,
da moj odhod ne bo nikomur v bolečino
na tem nespametnem in smešnem,
pasti polnem, ponarejenem
svetu, ki ostal bo za menoј.

Potem bi svojo roko dal v njegovo rožljajočo,
in trčila bi zadnjič:
brez hlipanja, veselo, naglo bi odšel
z zanič cigaro v kotu ustnic,
polglasno prepevaje
preprosto in obrabljeno koračnico.

* * *

Q mesečna Noč!
Skrivnostna in zvodljiva Noč!
Kaj me spodbujaš, kaj me mamiš
z uspavalnim, svilenim, srebrnim mrtvaškim prtom?

(Iz zbirke Vak vólgy ölen igy zsolozsmazok
prevedel Lojze Kozar)

ČUDEŽI SE RODE TU DOLI!

Včasih se zagledam:
kako plove srebrni šcip!

In premišljam:
tam gori se podě veliki svetovi
na skrivnostni, voljni vrvi.

Dnevi brez kadila
iz slepe neskončnosti beže v še bolj slepo neskončnost
In večnokrožna, zvezdnoprašna pol
začetka nima in ne konca.

Tam gori se rojevajo svetovi,
šumeče se vale v naročje neznane usode.

Nam tu doli pa, slepim, gluhim,
krvavi srce
ob trdi besedi in hladnem pogledu.

Tam gori blodi in se rusi sto svetov.
In mi ne vidimo skoz svoje solze,
majcene človeške žaloigre
nas zdrobě!

Od zgoraj: gigantski svetovi
zapovedujejo zemskim potnikom
majhnost, molk.

A vendar trdno verujem,
da tu doli
na pustem, blatnem bregu življenja
— s človeškim pepelom zaraslim —
v solzi in smehljaju
neskončnejši, zagonetnejši
živijo ter se rušijo svetovi.

Vem, da je srce človeško
svetovja
najsvetlejša, a tudi najmračnejša bitje,
pa vendar iz dneva v dan vse bolj gigantsko blodi.

Tam gori krožijo
slepi le zakoni.
Čudeži rodijo se tu doli
v drgetajočih in stoskrivnostnih gubah
majcenih človeških src.

Prevedel Vilko Novak
(Mladika 1936)

M. G.

Pesmi

BELE SNEŽINKE

Bele snežinke
sipljejo tiho
v sanje se koč,
bele snežinke
z mrzlo ročico
božajo noč.

Bele snežinke
sipljejo radost
v mlade oči,
sipljejo žalost
v polje, gozde,
v zimske noči.

LAHNA MEGLICA (iz internacije)

Lahna meglica kot nežna koprena
lega na polja. In v mrak se ogrinja
speča samota kot mrtva boginja —
zarja kot roža v noč vene ognjena.

Senca nemirna je vstala iz groba,
plazi kot čudna pošast se iz gaja,
koder žalujka se z vetrom napaja,
časa je zvrhana molka do roba.

Rad bi pogledal, kak sreča se smeje,
rad bi pogledal v obličje ji jasno,
toda zdaj pozno je, pozno in kasno —
črne ob grobu cipresam so veje.

HODIM PO POLJU

*Hodim po polju,
v meni sije še dan,
gledam zeleno pšenico
in daljnjo sinjo ravan.*

*Hodim po polju,
dan se pretaka že v mrak,
bolj in bolj je počasen
v polju moj truden korak.*

*Hodim po polju,
v mrak prvi strmim —
v žarkih poslednjega sonca
kot zvezda večerna zgorim.*

V POLJU

*V polju sinja spi pšenica,
truden slak ob njej bedi —
v rži petpedika prepelica,
mesec v temno dalj hiti.*

*Muren gode speči travi,
v mesečini sanja mak
in gozdovi tam v daljavi
gledajo v polnočni mrak.*

*Vse je tiho, vse le sanja,
sanja tudi tiha pot,
ki, le kdo ve, kdaj popelje
nas utrujene od tod.*

OB SAMOTNIH URAH

*Ob samotnih urah rad kot cvet počivam.
In nad vazo, kjer plavica diha, sklanjam
trudno glavo in ne vem, o čem vsem sanjam —
misel v misel kot srebro molče prelivam.*

*Žejno srkam luč, ki v vazi se leskeče
kakor svetla rosa v kelihu jasmína —
in kot moč smeji se v meni bolečina —
čudno, zvrhana takrat je čaša sreče.*

*Ob samotnih urah sem kot cvet nemiren
in plavico gledam, ki umira v vazi —
O, kako so čudni tihih rož obrazi,
ko jim topla kri usiha v molk večeren.*

VEČERNA

*Truden dan kot zmučen potnik
nagne glavo. Temne riše
sence topol ob potoku,
v mraku ždijo trudne hiše.*

*Bor osamljen kot sirota
sam stoji na polju. Breza
svetle veje tam ob poti
v mrak kot trudne roke steza.*

*Vse je tiho. Še šumenje
gozda v spečo dalj izginja.
In od daleč mrak se temen
v noč brez zvezd spreminja.*

Pesmi

ČAS BELKASTIH MEGLIC

To je tisti čas
ko se čez noč
napredejo med trsi
belkaste meglice
ležejo na napete jagode
kot tolsti
uživaški angeli —
vsesajo se v grozdje
kot veseljača v moško moč
da se jagodova koža
zdrzne od mrzle zone
da se mokró združdajo
klopotčevi vzdih —

SONCE prežene belkaste trebuhe
meglic
z zlatimi bodali
v poznem dopoldnevu
kladivo bobna po sodih
brači so pisani
kot svete podobice
v cerkvi —

To je tisti davni čas
ko smo bosí otroci
dobili
gumijasto obutev —
do večera so se
noge razznajile
kot v toplicah
in zvečer
je drhtela v kad
grozdova srčna kri —

MOLITEV ZA GRUDE ZEMLJE

VSAKI grudi
zemlje
daj ljubezen
pluga
vsaki kaplji
bilke
daj pesem
motike
vsaki korenini
daj gnoj rasti
sleherni
krpi domačije
podeli
kar te prosi
daj ji
kar rabi
za zelena pljuča
srce
prsteno dušo
daj ji svoje roke
da te reveža ne izobči
da ti ne obrne hrbta
da ne postaneš nikogaršnji
hlapec
brez zemlje
zakopan —

Pesmi

KMETIČ JE ZAVRISKAL

Kmetič trte je sadil,
vsako s srcem je ogrel,
vsako s solzo je zalil,
z žulji jih zagrebel.

Cez tri leta je vesel,
grozd utrgal v toplo dlan;
grozd je v biserih blestel,
kmetič je zavriskal.

KO SRCE ...

Deklica na goro gre,
mlade noge jo bole.
Fant ji pravi: »Nesem te,
če mi daš cvetlice te!«

— Jaz cvetlic ne dam za to,
da me neseš na goro;
dam ti jih takrat samó,
ko srce bolelo bo —.

HEJ, NA PAŠO!

Mastno oznojena vrv
pod rogovi Šeke,
buh izdihljajev
v trepetanje trav,
loputanje kosmatih ušes,
odskoki kobilic,
ovijanje debelega jezika —
je to paša?!

Rosa se v bisere razcveta.
Črni murni
v luknje — smuk;
dajte no, muzikantje!
Roženina kravjih parkljev
reže pri prestopih v zemljo.
Pastirjeva šiba
pritisne obada ob dlako,
da se pocedi
nasesana kri.
Kravji rep švrka,
gobec buta v vamp,
belo vime potresava
in pozvanja
k skodelici mleka.

LESENA NOGA

Toplakov Frjan
v hodni srajci
z drgetcem v rokah
je bukov sablje
rokovičil otrokom,
odraslim grablje.
Pipa za tobak mu je bila
z usti zraščena;
obredno jo je nažigal,
cmokal,
puhal,
pljuval.
Na udratih plečih
mu je sedela
sinu izročena kmetija.
Za v Galiciji odtrgano nogo

so mu dali leseno;
zvečer jo je porinil
pod posteljo,
podnevi včasih
vrgel za otroki.
Njegovo drnjohanje
je skakalo
skozi zaprto okno.
Prevžitkoval je s Trezo
v prejšnji
svoji zidnici —
neodvisnež.
Odnegli so ga skupaj z leseno nogo:
Vedno je trdil,
da mu jo bo
sveti Peter zamenjal.

JURJEVŠKA (NAPITNICA)

Jurjevški griči, rosne doline,
Ščavnica draga, k Muri hitiš,
polja bogata, cvetne ravnine,
Jurjevčan-kmetič, v raju živiš!
Zdrave, ve naše zlate gorice,
živele, naše polne pivnice!
Stari in mladi se veselimo,
v jurjevški fari živeti želimo!

Rožički vrh in Sovjak in Ženik,
zlato že grozdje v soncu zori,
mnogo je žlahtne kapljice žejnih,
vince jim srca naj vradosti!
Zdrave, ve naše zlate gorice,
živele, naše polne pivnice!
Stari in mladi se veselimo,
v jurjevški fari zapeti želimo!

Bodo lasje nekoč osiveli,
žuljava roka tresla se bo,
bodo kozarček prsti prijeli,
misli hitele bodo v nebo.
Zdrave, ve naše zlate gorice,
živele naše polne pivnice!
Stari in mladi se veselimo,
v jurjevški fari umreti želimo.

Pesmi

NEKOČ

*V srebrnini se blešči
gladina jezera.*

*Razsute sanje
v lažnih objemih.*

*Vroče iskanje
zasilnih izhodov.*

*Praznina,
ki zasenči krvavo globino.*

*Topli pogledi
brez nabrušene ostrine.*

*Mlahavo capljanje
v senci bujnih las.*

*»Kot luna sem
iztirjen in nepričakovan.«*

JULIJSKI UTRINEK

*Nadležna sopara,
ki se vsiljivo zajeda
v peščeni prod
pristne rahločutnosti.*

*Nežno otipavanje
preranih gub
v ožgani koži
zgaranega obraza.*

*Ta topli kruh
grenak in slan,
koliko je v njem
neskončne dobrote!*

PREROK

*Sklonjen
v tiho šepetanje
kot zrela trava
pred nasilno košnjo,
sam
omamljeno drhti
v pomladno jutro.*

*S prikrto bolečino
se ozira daleč,
ves je zlomljen
kot krvavi vzdih,
ker so besede
plehke in tesnobne
brez vsebine večnosti.*

VEČER JE DOLG

*Večer je dolg
in zatohel
v somraku
tihih korakov.*

*Nekdo prisluškuje,
nekdo me zasleduje
s pajčolanom strasti.*

Jože Gerič

Tri pesmi

IZPOVED

*Trhle so naše besede, Gospod,
trhle in preperele,
ni več življenjskega soka,
svežine in jasnosti v njih.*

*Poteptali smo bisere
nepremišljeno in poceni,
postali naveličani rod smo
ponavljajočih se fraz.*

*Kje pa globine srca so,
žuboreče življenje
tvojih večnih dobrav,
zakladi tišine in molka?*

*Smo mar še svečeniki
ljubečih, trpečih duš,
ali samo večji igralci
na odru sodobne sivine?*

VČASIH SE SPOMNIM

Večkrat ozrem se nazaj
in odgrnem zaveso minulega,
se v sanjah sprehodim
po domačih poljanah,
ko tod še niso brneli
traktorji hrupni,
ko ni se še reklo
atrapin, deherban, ekaluks,
ko so še polja rodila
sama od sebe
in od umetnih gnojil
ter strupenih snovi
blagoslova še nismo prosili.

Ne vem, koliko svetih spominov
je že obledelo
na minule otroške dni,
koliko čiste davnine
se še v duši iskri.

SREČA OPOTEČA

Sreča je opoteča,
za njo drviš
z neukročeno hitrostjo
brezčutnega sodobnika.
O, ne zavedaš se,
da si že večkrat
mimo šel,
kjer tiho ždela je
na mahu gozdne jase,
v cvetu bele ajde,
v pesmi lastovičk,
o, nisi je ujel!
Kolikokrat še, ti nesrečnik,
na pot se boš podal
in v hrepenenju neutešen
trdno boš obstal?

Dve pesmi

V TIŠINI MRAKA

*Vse misli moje šle so za teboj
v tišino mraka.
Srce drhti, nemirno čaka
na toplih mi oči predragi soj.*

*Vse dolge dni, noči samotne, tihe
jagnedi v vetru šelestijo,
njih drobni listi se solzijo,
ko čutijo srca boleče vzdihne.*

*Večernih meglic šepetanje
spomine nate mi budi.
A čas, ta blagodejni čas beži,
spomin bo nate kmalu kakor sanje.*

MATERINA SMRT

*Listje pada, sin,
zunaj veter piha,
glej, kako trpim!*

*Listje pada, iz cerkvenih lin
glas zvonā oznanja smrt.
Nebo je črno, črno.
Žalno pesem veter poje.*

Jože Ravenko

Krizantema v risu neke poti

IZTRGANI LISTI, na predvečer sv. Vida, junij 1973

BETI IN MOJCI,
ko sta postali odrasli

Zbogom, Ljubljana!

Beti se je pri tem nasmehnila. Čutil sem, da je ta nasmeh iz bolečine porojen. Vstal sem kakor za slovesno uro! Grenak je bil njen nasmeh. Komaj je zadrževala solzo, ki je že čakala za okopom spodnje očesne mišice. Čutil sem, da se bo tisti veliki roženkranski luster sredi Plečnikove čitalnice zdaj zdaj spustil na naše glave. Že tako je bilo videti vselej, da preži na nas, da le čaka ugodnega trenutka, ko nam bo zagodel.

Toda zakaj naj bi jokala? Za Ljubljano, Za to čitalnico, v kateri je predsedela toliko ur? Za tem mestom, v katerem je doživela toliko grenkih ur?

Že odhajaš, Beti? Slovo?

Jaz še ne. Mojca odhaja danes! Še dan dva pa grem tudi jaz. Takrat se bom tudi jaz poslovila.

Tiho in bleda v obraz je stala zraven Mojca — dekle iz sončne Primorske. Kot bi jo tomajski bori rodili. Imela je viharško vztrajno srce.

V njem je hranila mnoge bolečine. O njih domala ni nikdar govorila. Imela je srce, ki je znalo globoko in vztrajno ljubiti — tudi na nemogoč način.

Zbogom, prijatelj, ne Ljubljana! je rekla Mojca.

V obraz je postala še bolj bleda. Spomini so se mi navrgli. Njeno ljubezen sem spoznaval, odstiral tančico z njenega spomina, njena razočaranja, uspehe in tveganja.

Imela je fanta. Bil je postaven fant, človek izklesanega značaja. Nad vse ga je ljubila. Življenje bi dala zanj. Brez njega ni mogla. Pomenil ji je življenje. Brez študija, brez knjig, diplome, tudi brez službe bi lahko žive-la, brez njega ne!

Dobila si službo, celo v neposredni bližini svojega rojstnega kraja. Diplomlo si dvignila. Zasluženost po letih napora!

Vse to je res. Kljub vsemu pa je v meni tako vse prazno, da mi duša bruha krike od bolečine!

V junijskem jutru nas je zateklo slovo. Vse je žarelo z oken in iz narave. Pomlad je butala z vseh lin zemlje. Še na pločniku se je med komaj vidno razpoko zeleni kosmič prebijal k soncu. Narava je poganjala iz svojih najglobljih zakladov. Vse je žarelo, vse je bilo živo, vse je peo.

Kako pošastno in grozno je hoditi sredi tega zelenega orkestra z bolečino v srcu!

Moj Bog, kadar nam odtegneš sonce, ki nas greje, nam daješ moči, da še močnejše zahrepenimo po njem. Kadar nam odtegneš bitje, ki ga nadvse ljubimo, daj nam moči, da še močnejše zabivamo. Daj, da prerastemo temo in spet najdemo ljubezen. Krhka bitja smo. Onemoglo trpimo.

Stopili smo h Križankam.

Kolikokrat sem že šel to pot skupaj z mnogimi mladimi prijatelji, tudi Mojca in Beti sta bila med njimi. Molče smo zdaj šli drug ob drugem, z bledim obrazom in vedno težjim korakom. Tudi kavica in kozarec belega nista pomagala. Boleča nemost nas je obšla. Nazdravili smo. Beti je jokala — kot bi nas to slovo za vselej hotelo ločiti.

Pisali bomo nova poglavja. Življenje je kot reka, teče in teče — vodovje v isti strugi — domala neznano kam. Svet je velik in povsod so ljudje. To upanje moramo vselej imeti. Spet kdo stopi v našo bližino, da znosneje bivamo.

Bodi pokončna, Mojca!

Kako težko je za slovo izreči prav zadnjo besedo. Toda beseda je lažja od molka, v katerega se potem zagrremo. Molk pride k nam ob uri, ko bi moral biti nekdo zraven pa ga ni več. Odstrne nam tančico s spominov na srečanja, kramljanja, vesela snidenja, prijateljske ure...

Mojca je vedela, da sva s Petrom — njenim fantom — dobra prijatelja. Nekako srečnega sem se počutil v pogovoru z njim. Tudi potem, ko je kazalo, da Mojca ni več njegovo dekle.

Tudi on me je poiskal drugi dan v Plečnikovi čitalnici. Vedel sem, da bo prišel. Slutil pa sem tudi, da med njima vendarle ne more kar tako biti vsega konec.

Zaželela sva si — vse dobro za ta dan in za vse druge dneve! Tudi o vremenu sva pokramljala. In o prijateljih.

Malo jih srečujem! Vsakih tolik časa ktereга srečam!

Zavila sva k Zlati ladjici. Med naju je vedno bolj stopala Mojca. Bog ve, kod je zdaj. Kako prenaša zdaj svojo Primorsko. Toda zdaj sva bila prepričana, da mora čutiti oba. Kot bi završala s svojim nekdanjim smehom in dobro voljo.

Mojca se je bila prišla posloviti. Z njo je bila tudi Beti. Iz Betinih oči so prišle solze, Mojca je močnejša, kot sem si mislil. Ena solza ni prišla iz njenih oči, čeprav je bila težka bolečina v njej. Bal sem se, da jo bo strlo. Mojca je še vedno vsa tvoja!

Nemo je strmel v daljavo. Zbiral je moči, da bi spregovoril pa je spet strmel... Z očmi. Z usti. Mirno. Bledo. Dostojanstveno.

Nekaj se drzno v njem spočenja — sem pomislil. Ne srd in ne grenkoba. Samo zatajena, nikdar dovolj izrečena ljubezen. Ga je strlo — tudi njega, da ne zmore besed? Izgovoril sem tisto ime — Mojca — zaradi katerega se je oglasil. Prinesel ga je s seboj — na lahkih krilih svojega srca.

Ljubljana zame ni več to, kar je bila. Nje ni več...

Izdavil je te besede, kakor ni bila njegova navada. Vselej je bil pokončen in je bila jasna njegova misel in njegova beseda. Bil je prijatelj, bolj kot so si mogli o tem misliti drugi. Bil je kljub vsemu človek duha, kot drugi niso mogli biti, čeprav so govorili morda lepše in odločnejše besede.

Kamor stopim, vse je pusto in prazno. Sprehodim se v bližnjih gozdičkih, ne zaznavam drevesa, ne trave, ne neba. Temne misli se podijo vame... Zgodilo se je — to si očitam — da so mi postala mikavnejša druga dekleta. Bilo je samo slepilo. Mojca je čudovito dekle.

Da se je mož njegove sorte odpiral pred mano, čeprav sva bila prijatelja, kaj podobnega se mi doslej ni zgodilo.

Nekoč sem bil doma. Bila sva z Mojco že iskrena prijatelja. Nisem zdržal doma. Spomnil sem se je, tekel sem na postajo in se s prvim avtobusom odpeljal v Ljubljano. Tu je bila ona. Bila mi je vse. Vse je dihala z njenim dihom. Čutil sem jo v mestu in srečen sem bil. Sedaj pa, ko sva se razšla, in ko je tudi ona zapustila to mesto, ne vidim v njem nobenega čara več. Ljubljana zame nič več ne pomeni; sleherni čar je izgubila. Kaj naj zdaj počnem, kam naj grem? Kako spet najti pot do nje? To moram storiti. Toda ali je mogoče priklicati čas, ki je minil? Mar nisem povozil svoje sreče? Mar nisem pohodil njenega srca, mar nisem onečastil njene veličastne duše, ko sem prezrl njen dar?

Prav imaš, slednja ljubezen je dar neba. Bog sam prihaja z njo!

Komaj sem zmogel še kakšno besedo. Molk je bil moj odgovor. Položil sem roko na njegovo ramo, da bi začutil bližino prijatelja, ki z njim trpi njegovo bolečino.

Ljubezen je moč, ki nas osvobaja za neslutene lepote, a nam tudi drzno do pekla odtisne solzo. Prihajamo drug k drugemu, se veselimo in občudujemo. Svet se nam odpira v čudežni lepoti, ljudje postajajo doma- la pravična bitja. Potem pa nekaj useka med nas in smo si — tujci. Kot bi se dan spočel v svetlem soncu, utonil pa v noč plesnivih pajkovih mrež, v mrtvost podzemlja. Ljudje smo in preostane nam le še krik po odrešenju, in če v nas ni moči in vere, če krikov ne zmoremo, smo zapisani smrti.

Peter je iskal obale, kjer bi se spočila njegova duša, ki je klonila, a je vendar še hotela živeti.

Naročil sem Mojci, naj stopi k tebi, preden zapusti mesto!

Tudi sam sem jo čakal, pa je ni bilo. Morda bom sam zbral toliko moči, da jo poiščem na Primorskem. Ne vem...

Preveč oba trpita, da bi moglo biti to kaj drugega kot ljubezen. Dar neba je, ki ga ne smeta zavreči!

V njegovih očeh se je nekaj zaiskrilo. Kanček upanja! Bil je spomin na večer njunega zadnjega srečanja.

Izrekla je besede, ki mi več ne dajo miru. Tako rada te imam — je rekla, da tega ni mogoče izraziti; tega ne boš mogel nikdar do konca razumeti. Vse bi žrtvovala zate. Naposled sprejemam tudi to žrtev, da ma odsloviš, če se ti zdi, da boš srečnejši z drugo. Odpovedujem se svoji sreči v tebi. Pojdi v miru. Neznosno mi bo živeti brez tebe. Toda ne misli na to. Pojdi in ostani dober!

Moram ji pisati, moram se opravičiti, morava nazaj na isto pot! Ni druge izbire!

Umolknil je. Solze ni bilo iz njegovih oči! Pokončna drža je bila v njem, čeprav ga je v srce trgalo, v dno duše! Velika bolečina ne potrebuje solz. V daljo se je prehitevala njegova misel. Zanj se je ona hranila, o njem so se vrstile njegove sanje. On se ji je odmikal. Le čemu?

Kako lepi so trenutki lepe ljubezni. Kako malo je potrebno, da se ta človeška vezanina spet raztrga.

Vstala sva in si podala roke.

Prijatelj! je še dejal. Če si kdaj trpel najhujšo bolečino, če se ti je kdaj zamajalo življenje v usodni brezup, potem moli zame, za naju, da bi spet našla skupno pot!

Izrekel je to prošnjo in odšel. Nenadoma, kakor je bil prišel. Kot ukopan sem obstal na tistem pločniku pred Nuk-om. Tako me je stisnilo v grlu, da bi na glas zajokal. Gledal sem ga, kako odhaja — pokončen fant, toda s strtim srcem. Čutil sem v sebi njegovo bolečino ter bolečino njegove Primorke. Bogve, ali čuti najin pogovor. Morda kje joče, hlipa, morda celo moli. V najhujši bolečini se moraš nekemu zateči!

Kako bi ne molil, zate, Peter, in za Mojco. Oba trpita. Za mnoge molim, vsem podarjam svoje misli tako ob večerih. Za Marico, za Beti, za Mileno, za Štefana, Jelko — kdo bi naštel vsa imena. Prirasli ste mi k srcu. Tudi jaz ne morem brez vas. Eno sem z vami, to čutim, to v srcu nosim, sanjam o vas, branim vas, iščem vas v duhu.

Kar je v meni lepega, vse ste mi vi!

V očeh sem začutil toplo solzo. Potem se je razlila po licu. Razbeljen v sebi sem tipal za neko skrivnostjo, iz nje pa sta izstopili imeni tistih, ki sta se bili poslovili. Znova sem v solzah zaznal Beti. Nekaj bežnih trenutkov je prebila pred mano. Trdno se je oprijela moje roke in se tresla od joka. Mojca, tisto vitko dekle, je blede motrila ta prizor. Tonila je v lastni nemir. Potreben bi bil le še bežen trenutek sunka, morda le beseda neizskrenega človeka — sesedla bi se od slabosti. V njej so ostali kriki. Tudi Peter bi ponovno stopil pred mene — kot v videnju. Z njim je v naravo stopal kes. Iskal je tolažbe in sprave.

Mladim je bilo usojeno, da se borijo s svojim srcem. Ne morejo brez ljubezni, toda pogosto ne znajo ljubiti, ne znajo se odpreti. Drugi za ljubezen žrtvujejo vse, celo na svoj študij pozabljajo. Ne znajo stvari postaviti na svoje mesto. To je narobe.

Bom zmogel prestopiti prag Plečnikove zgradbe? Pretežke so bile te misli.

Ozrem se. Z roko v roki sta se bližala Marjeta in Slavc. Marjeta me je bila opazila, zato je pohitela k meni.

Kaj ti je, kaj se dogaja s tabo. Bled si... Si jokal? Zakaj, povej! Ti lahko pomagava? Lepo prosim, če smeva!

Hitela je s prošnjo, da bi morda kaj ne zamudila.

Pomiri se, nič takega ni. Ne moreš pomagati. Kako bi le mogla. Vse bo še dobro. Bilo je samo slovo. Preslaboten sem, da bi mogel bolj pokončno sprejemati tujo bolečino. Tudi sam sem moral trpeti. Težko pozabiš tujo bolečino.

Marjeta je vedela, da mi je spet nekdo odpiral svojo bolečino. Nekdo od mojih prijateljev je moral biti.

Vsi prihajamo k tebi, kadar nam je hudo. Ti pa nas poslušas in pri tem sam trpiš! Vem, da ti ni žal, vem, da ti nikdar ne bo žal, pa naj bo še tako hudo.

Zvečer sem odšel na svoj dom — v majhno sobico pod Golovcem. Pretesna je bila za moje misli, toda med svojimi stvarmi sem se počutil dovolj domačega.

Moj Šef mi je govoril o službi, ki bi jo moral imeti, o dohodkih, ki bi jih moral prejemati — od ne vem kod. Da bi se ustalil, da bi imel dom, kamor bi se vračal. Bilo bi dobro, da bi se vsaj zavedel, da imam neke dom, da bi se odrešil od občutka brezdomstva, ki včasih rohni v meni.

Bog bodi vekomaj zahvaljen, da je trenutkov z občutkom brezdomstva iz dneva v dan manj. Ljubljana postaja moje poznanstvo, moj dom, moj zrak, ki ga radostno vdihavam, to mesto postaja moj polet, moja mladost, moj zanos. Zaradi mladih prijateljev, ki jih srečujem in se z njimi pogovarjam.

Večer sem hotel imeti zase. Odložil sem knjige, nekdo pa je potrkal — kar na prvo hrupno. Tako trka moj sosed, dober prijatelj Feri.

Moraš z mano — je dejal Feri. Njemu bi ne mogel odreči, čeprav sem si želel tišine in počitka.

»Umreti od ljubezni« — je dejal. Že nekaj tednov ga vrtijo. Zgodba iz študentovskega življenja. Da se pogovoriva o njem — je še dodal.

Odšla sva. Z nama je bil še Maks, Ferijev prijatelj.

Film je tekел, z njim zgodba. Zakonsko zvezo skleneta Davor in Minja. On prestavlja izpite. Ni jih naredil pravočasno, ostal je brez stipendije, ko mu je potekel absolventski rok. Minja odhaja na podeželje in kot učiteljica poučuje vaške otroke. Denar, ki ga prisluži, pošilja Davorju, ta pa ga zapravlja z drugimi dekleti. Minja je plemenita, požrtvovalna; fanta poskuša reševati. Napeti prizori. Končno se razideta. Vzporedno teče druga zgodba. O zdravniku, ki požrtvovalno opravlja svoje zdravniško poslanstvo, drugi pa obiskuje »teren« z lepim avtomobilom, išče družbo z mladimi poročenimi ženskami. Na cesti doživi nesrečo. Umre — s slabo vestjo. Zdravnik na kolesu obiskuje veliko število bolnikov, doma pa ima sam duševno bolno ženo, do katere ima strašno mero potrpežljivosti; zanjo skrbi kot za otroka. Prav njega obišče Minja. Vsa je pretresena. Ko se od njega posloví, ga poljubi na čelo. Zvrstilo se je več prizorov, v katerih režiser razkrinkuje podlost intrigantov, nečloveškost in nestrpnost učitelj-

skega zbora do novinke Minje, osornost matere do svojih otrok, ljubezenske potegavščine študentov.

Filma je konec. Tiho odhajamo. Mir je na obrazih, toda v srcih se ponavlja film in njegova zgodba. Kot bi prav vsak tolkel v sebi neko svojo misel. S Ferijem odplakneva pri točilni mizi grlo s šilcem činarja. Manj navzoče je potem poldrugournno bivanje v kinodvorani. Sestra od študentke Irme z Goriškega pri točajni mizi naju vabi, naj jo obiščeva. Z možem sta posvojila otroka. Čisto majčken je še. Videti bi ga morala. Tako je prijeten. Obljubiva, toda ne veva, ali bova to tudi speljala.

V mestu srečava znanca. Povedal nama je, da se je popoldne udeležil krvodajalske akcije. Dobro je to — meniva. Na Vegovi se zaustaviva pred napisom: Očistite nam zrak, saj nismo sesalci za prah! Sama sva pred tem napisom, vsi drugi gredo mimo. Mar jim je, kaj mladina spet počne s temi človečanskimi gesli. Bilo nama je v pravo razvedrilo, ko sva se Pod skalco srečala s Šmarskim Frančekom. Vrgel je v nekaj stavkov svojega doživetja ob srečanju mladine v Svetini nad Celjem. V programu ima srečanje z mladino na Dolenjskem. Pouči naju:

Vera je temeljnega pomena za življenje slehernega človeka, nujno se je treba o tem pogovarjati ter drug drugemu pomagati za njeno rast.

Hitel je s svojim prepričanjem.

Potem smo se poslovili. Z vtisom velikega prijatelja!

Kaj ti je? sem vprašal znanko, ko je na pločniku pred Plečnikovo zgradbo rinila vame s svojo pripovedjo!

Odslovila sem ga — pripoveduje dalje. Pa se je vselej znova poskušal vrniti. Medtem se je sprijateljil kar s štirimi mojimi znankami. Vse je šlo po vodi. Zdaj preži ponovno name. Kaj neki hoče? Znanci, prijatelji, domači pa me kar naprej opozarjajo, naj tako ne mučim človeka. Da se mi bo vse to še kako maščevalo. Kaj pa si morem. Ni moj tip. Ali naj mu izkažem usmiljenje? Naj ga sprejem kot nebogljenca, ki ne more nikogar osvojiti? Lahko sem usmiljenja z njim, toda srca mi ne bo mogel nikdar osvojiti. Ljubezen se ne da odkupiti.

Morda sem ga kdaj ljubila — ponovno razmišlja deklica. Morda sem kdaj mislila, da bo moj ideal. Ljubljana pa je mesto, ki požira drobne mladostne ljubezni. Naposled — lahko sva si prijatelja, lahko se obiskujemo, toda poslej ne moreva biti več fant in deklica, ki z roko v roki gresta denimo po pločniku, na sprehode, v kino in podobno.

Morda pa je Tagore imel prav, ko je rekel: »Če si ne moremo nekoga v polnosti osvojiti, je najboljšo, da ga v vsej polnosti zapustimo...« Ne misliti več nanj. Kaj pa, če tega vendarle nismo zmožni? Kaj pa, če to sploh ni človeško? Meni pa se močno dozdeva, da tistega, ki smo ga nekoč iz dna srca ljubili, ne moremo nikdar v vsej polnosti zapustiti — od njega se ne moremo oddaljiti, pa naj moralisti še tako govorijo, da je to treba narediti.

Jaz pa bi rad ostal vsakemu človeku prijatelj, slednjemu ki sem ga srečal, slednjemu bi rad postal brat, kakršen koli je že moj bližnji, naj bo grešen ali ne, veren ali neveren. Nad nobenim, ki sem ga že enkrat srečal, več ne morem narediti križa za vse večne čase!

Zaželel sem si sprehoda.

Na klopci na Vegovi so posedali štirje: trije študentje in moja stara znanka — Francka. Andrej, eden izmed sedečih mi pravi Čas je, da me poročiš, dovolj sem star in izkušen!

Ustregel bi ti. Vem pa, da še nisi dokončal študija, torej še nisi izpolnil svojih dosedanjih obveznosti, zato nikar ne razmišljaj o poroki.

Tudi dve uri pred smrtjo bo prehitro! se je našalil Štefan, ki je imel visokošolski študij že za sabo.

V tej šali je bilo vendarle nekaj resnice.

Trojka kolegov s faksa se je ta dan pojavila v veliki Plečnikovi čitalnici. Ni bila njihova navada. Eden izmed njih je že okusil, kaj pomeni prehitro vskočiti v zakonski jarem. Z Madžarko, s katero se je bil poročil, nista mogla najti sožitja. Če bi vsaj dobro leto počakal s poroko, bi končal študij in morda tudi spoznal, da ne spadata skupaj... Tako pa si zdaj belita glavo, kako bi poroko ali zakonsko zvezo, ki sta jo sklenila vendarle ohranila. Ona ne popušča. Na vsak način hoče v Budimpešto, on pa sončne Primorske ne zamenja za noben košček zemlje na svetu. Še najmanj pa za rusko-madžarsko metropolo — kakor ji večkrat očita.

Poroka — to je zadnje, na kar bom mislil — pravi Mirko.

Trezno je gledal na svet, na ljudi. Modro je vselej izgovoril. Kar je povedal, je veljalo. Njegov cilj je bil — končati študij. Za tem naj bi se začelo vse drugo. Dneve in dneve presedi ob študijski mizi svoje skromne sobice, sklonjen nad knjigami. Velika prijatelja sta z Milanom. Oba sta zagnana v študij. Ko bi še njegov gazda, pri katerem stanuje, bil nekoliko manj grob in manj avanturist, bi se ne imel nad čim pritoževati. Tako pa mu včasih kar krepko gre na živce. Mirko pa se tolaži: Tudi to bo minilo, kakor vse na svetu!

Mira, Ljutomerčanka, dan na dan presedi v veliki čitalnici Plečnikove stavbe. Bere, izpisuje si — pomembne odlomke. Potem premleva v sebi, da bi vse hranila v svojem spominu. Skoraj nikdar ne manjka ob sredinih srečanjih pomurskih študentov. Za vse je dovolj odprta, za nikogar preveč. Neki večer je obrisala fanta, ki je hotel v pogovore vnesti svojo ravnodušnost do vsega, kar uči sveto pismo.

Sami idealisti smo — je hitel s svojimi pripombami.

Le kakšno duhovnost bi radi? Kaj pa to sploh je? Kar naprej govorimo o nekih vrednotah? Kaj pa to sploh je? Zunaj tistega, kar gre v standard, v žep, v denarnico, ni ničesar, kar bi štelo. Biti materialist — se pravi človek, ki računa, načrtuje, tehta, pridoda, sešteva, je edino, kar je smotrno. Vse drugo je utopija...

Starčke in ženice bi on dal vse v domove. Niso za delo! Prijatelj je zanj tisti od katerega ima kakšno korist!

Drugih razmerij zame ni! je pribil. Starši? Kaj pa so starši? Spravili so me na svet, sedaj naj poskrbijo zame! Potrebujem avto!

Čemu potem hodiš k sredinim srečanjem? mu je zabrusila Mira. Srepa je gledala vanj in zahtevala odgovor zase in za druge, ki smo ju okrožali.

Pridem, ker so mi všeč nekatera dekleta. Zelo rad kaj z njimi pokramljam, rad se z njimi nasmejem, pošalim. Nobeni nauki me ne zanimajo. Kaj bi z njimi! Po pameti je treba vse stvari urejati in nihče nima pravice, da bi me preprečil v tistem, kar mi je v ugodje!

S pogledi so se zapičili vanj. Kaj se je natančno rojevalo v njihovih glavah, tega ne vem, vem le to, da on ni bil njihov prijatelj, vsak se ga je ogibal. Morda celo nihče ni z njim soglašal. Mira pa mu ni ostala dolžna.

Najraje bi te oklofutala. Le kako si drzneš tako misliti, še bolj, kako si drzneš tako govoriti vpricho drugih. Kam pa bi prišli, če bi vsi tako mislili in tako delali, kot si pravkar govoril!

Mira si je prizadevala, da bi utemeljila svoj napad.

Ogenj, ki je zagorel v srcih vseh dvanajstih apostolov, živi še danes. Njihova misel še danes gradi boljši svet, spreobrača ljudi, njihova misel je še danes pogon ali gorivo za najplemenitejša dejanja v svetu. Materialist, kolikor je resnično samohod Jaza, gradi perspektivo nasilij v svetu, vseh vrst dram, samomore, izničenj, ovira človečnost, zanos revolucionarjev, vseh, ki jim je cilj pravica, resnica, poštenost, bratstvo... Želim si samo to, da bi ostala idealist. Prisluhnila bom joku otroka ter ga pritislila na srce, če je treba, starčku se bom približala, če je le mogoče, ja ne bom odslovila od doma, ko več ne bo za nobeno rabo. Če bom srečala odraslega, sključenega morda, pod težo življenja, let, vsaj v srcu bom izročila molitev Bogu: Bog, olajšaj mu bivanje, blagoslovi ga. Prepričana sem, da bo začutil neko bližino in misel, ki ga bo osrečila. Že beseda ga bo opogumila, da bo lažje prenašal breme svojega trpljenja.

Dovolj mu je naložila. Nisem — vse do konca srečanja — posegel v besedo. Tisti večer smo se razšli z neko težo v sebi!

Osvobodil sem se vsega šele, ko sem bil sam na poti domov. Slovo pred Plečnikovo zgradbo je ponovno oživelo pred mano... Da sem bil takrat zraven, je božja milost. Čeprav jecljajočih besed, vendar bližina prijatelja je bila.

Besede Primorke za slovo:

Hvaležna sem ti za vso duhovno moč, ki si mi jo dajal. Mnoge ure so bile pregrenke, da bi jih mogla sama prenesti. Ne vem, kako bi preživela. Ostal boš v mojem spominu!

Komaj za vsako deveto stvar je beseda. Najgloblja radost, največja žalost ostane za vselej neizrečena, samo plen nemih ustnic je. Toda pride dan, ko mora biti tudi to razkrito, v nekem drugem redu bivanja, ki ga na zemlji le še slutimo.

Miriada zvezd na nebu — na poti domov. Emilov glas me je spremljal. Čutil sem njegovo bližino. Prišel je, kakor vselej, kadar se je preveč zvrstilo čez dan, da bi mogel biti sam. Kadar je prišel on, sem jaz utihnil, v srcu in v duši je zavel mir. On bi govoril. Ekstaza večera, zgovornejša od besed. Kar je zavelo med nama, ni bila več zemlja in vendar je vse iz nje poganjalo. Kot bi bil le še spomin, daljno daljni, na svet in življenje. Dojemal sem zgodbo, ki mi jo je Emilov glas v dušo odtisnil. Njegov duh je v meni spočenjal pripoved.

Bilo mi je nekoč, da bi zakričal v veselje od bolečine. Videl sem pred sabo prepade, ki jim ni bilo mogoče izmeriti globine. Sinje gore so bile nedosegljive. Ko bi se mogel za vedno naseliti v grebenih gora, kjer oru

gnezdijo; tam je zemlja najbližje soncu. Vpil sem po vrelcih, ki so pošumevali nekje za orjaškimi stenami. Pradavnina se je tam navrgla v svojih skrivnostnih šepetih. To je bil jezik večnega molka. Tam je morala biti ura rojstva, orošena s prvim jutrom stvarjenja. Tja se je moral iztekati jok otrok, nedolžnih in nerojenih, zapostavljenih in nepreskrbljenih. božji srd tistih, ki so na konici svoje trpljenjske zmogljivosti izjecljali zadnji krik, ki je bila molitev in protest hkrati: Da sem bil jaz Bog, bi drugačen svet ustvaril!

Ljubezen je radost in odrešenje — odtisnem Emilovemu duhu svoj nauk!

Ali sestopa tudi v konico bivanjske stiske — nadaljuje bližina svojo sodbo. Beti mi je prinašala grozo in radost hkrati, bolečino in obup. Zadalja je rane, pogosto zato, da jih je potem lahko blažila. Bila sva drug ob drugem. Poslušal sem njeno bevskanje, včasih podobno smehu hijen. Ko pa je umolknila, sta se spet duši bližali v opoj in polet. Spet sem ji odpuščal, molk je vse zravnaval. Odpiral je daljave, prostranstva, obzorja. Kar je bilo kdaj v meni zatrtega, potlačenega, neizrečenega, vse se je razprlo v neznanskost neznanega upanja, pil sem iz samih gorskih vrelcev, svežih in žuborečih. Besede so se nagovorile v svojih porajajočih se jutrih. Pogledi otrok so se navrgli, belih angelov, ki jim je bilo usojeno na zemlji trpeti, duh pa jih je oživel za božansko ekstazo miru in ljubezni. V tistem molku, ko so si duše segle v roke, je nekaj čudežno lepega prihajalo v mojo zavest, privrelo je v hipu in me osvojilo. Beseda izgovorjena bi zasenčila tisti hip sreče. Samo otroci so se na tistih ravneh igrali ob žarkih opoldanskega sonca. Vse je bilo deležno tistega opoja: sonce, trave, domovi, vsi, ki so v srcu iskreno mislili, vsi, ki so šli z roko v roki v prostranstva. Odpuščal sem. Samo, da je prišla, da je bila, da sem ob njej splaval v tiste dalje, da sem lahko priklical nebo na tisto nemogočo obalo. Bila je, gledala je in molčala. Za slovo je rekla: Na svidenje, ne hodi sam, ne bodi nikdar sam... Potlej se ni več ozrla.

Preveč srca si imel, Emil, in premalo pameti — se je v njegovo senco zdaj jasno zasekala moja beseda. Morda sem bil jaz senca in je bil on bolj živ od mene. Poti zemlje so se zanj končale, toda vsi vrelci, ki sem jih, občan te zemlje, lahko le slutil — vrelci lepote, ljubezni, miru — so zanj bili na doseg roke. Hrepenenje je bilo zanj odčarana pravljica. Zanj se je vse razklenilo. Bival je v novem svetu, na blagoslovljeni obali popolne svobode, v prazniku brez meja.

Neke rane so bile, neko trpljenje mi je bilo navrženo in kriki. Iz vsega tistega je sedaj le še ekstaza radosti in nepojmljive sreče. Kaj je bilo tisto drugo kot le krik po večni ljubezni, ki me je radostno prevzela v tistem hipu popolnega zemeljskega izničenja v zadnjem stresu človeškega, ki mu zemljani rečete smrt — mi rojstvo! Kaj veš ti o tem! Ti si rišeš jabolko z najlepšimi barvami in jo potem reklamno serviraš ljudskim očesom. Ponujaš lepo jabolko z najlepšega drevesa, zaužiješ pa ga ne. Kaj veš ti o večni ljubezni, ko človeške nisi nikdar doživel, opoj neba in rano pekla. Kaj veš ti o tisti ljubezni, ki je v temelju vsega bivajočega. Le besedičis lahko o njej z najbolj izbranimi citati, kar jih je človeški genij vrغل v pismenke. Podoben si kirurgu, ki je s skalpelom brskal po srcu, da bi odkril korenine ljubezni. Kaj veš, ti zemlja, o prijateljstvu z Bogom, dokler ga sam nisi okusil!

Priklical je svoj alibi. So bile sanje?

Pod sabo sem čutil trdna tla in negotov korak, ki je ubiral pot po Dolenjki, od tam pod Golovec. Zdravstvuj, Emil, sem izdrl iz sebe, potem ko njegove bližine več nisem zaznal, z mano pa je šla njegova svetla misel. Začutil sem se lahkega — z njegovo mislijo, ki se mi je zdela lepa, mistično orošena, prelepa za to bivanje, dovolj močna, da mi je, zemljanu, krepila upanje za tisti zadnji stres, ki ga je Emil poimenoval novo rojstvo.

Emilov duh je odplaval v noč, v meni je pustil svojo sled. Spet sem bil sam v svojem molku. Ura se je skrčila v minuto. V veselju je trajala moja misel, mesečina je spremljala mojo molitev. Rad bi se povzpел k zvezdam, kjer bi si izprosil jamstvo za zadnji stres. Ves zamolk sredi noči je srebril obzorje moje duše. Nič več nisem bil sam. Vse je bilo z mano, kar je živega. V svetli noči sem zaznaval skrivnosten dan, lep kot so lepa sama nebesa. Bog, kdaj me popelješ v svetišče svoje oživljajoče ljubezni, kdaj me prideš blagoslovit za zadnje korake, za milost vstajenja!

Svetloba jutra po mučnem spanju. Sončni žarki pršijo skozi okno. Dovolj bi bilo bivati in imeti odprte oči za vse stvarstvo — iz božjih rok je prišlo. Čudež bivanja. Dovolj bi bilo poslušati, gledati, dovolj bi bilo celo smejati se. Jutro je in brskam po knjigah. Misli, misli, misli — o, premisliti sleherni misel! Kako preprosto bi bilo samo bivati sredi lepega stvarstva.

Iztegnem roko in v polno udarim po steni, da se je onstran nje nekaj zganilo. Ali je treba izdreti resnico sveta in tistega, kar je zapisano? Ali ni vse v nas in bi bilo treba to samo odkriti? Rad bi opustil vse knjige sveta, vse bi zmetal v neznano brezno. Mar ni v življenju potrebna le roka, ki te osrečuje, srce, ki s tabo čuti, um, ki raziskuje globine človeške biti. Plemenitosti me nauči, Gospod, Stvarnik tega jutra, odprtosti za vse, kar na zemlji ljudi osrečuje.

Nov dan v veliki Plečnikovi čitalnici. Glave študentov so sklonjene nad knjigami — kot vsak dan. Eni prihajajo drugi odhajajo. Neskončna je ta povest.

Jože Ravenko

Med pismenkami novega spomina

Stojim na razvalinah
nečesa neizrekljivo lepega —
kaj je že to bilo?

Minatti

Takle pogovor na daljavo, v tem hipu, ko se dan sklepa z večerom. Poraja se noč. Na nebesnem svodu se utrinjajo zvezde. Čudno skrivnostno postaja; opoj dneva se je strnil v večerno idilo. Meni se dozdeva, kot bi sanjal, kot bi romal v daljo, kjer se na konci bivanja seseda jo radosti, kjer je vse posuto s tistim, kar na zemlji ljudi osrečuje.

Kako zelo si želim tja, kjer ni več iskanj, kjer si toplo ujet v koordinate vseobsegajoče ljubezni.

Potem ko vse mine, izcejaš resnico.

Ni bil komet, ne zvok svinčene krogle. Prihajalo je kot predirljiva sirenica z onstran morij. Odmetavam šifre, ker sem zanje izgubil ključ. »Čas bo spet iz koordinat (neba in zemlje) izluščiti nekaj prastarih preprostih resnic, (ki jih poznajo mravlje in mah...« Tako pesnik Minatti.

Pristal sem ob gomili šifer, razprt v molčečo vdanost.

Ko stvari oznanjajo mir, stopijo v svojo obrednost; zapičijo se v človeka s shrljivo lepoto.

Čudovita je pokrajina neznanega, v katero se stvari razklenejo s svojo nemo govorico. Ob njihovi neukrotljivi krotkosti se sesedeš v razvalino svojih vsakdanjih poti; prestreljen od človekovih vsakdanjih laži, velikih in majhnih, oblastniških in podložniških, kulturnih in primitivnih; začutiš, kako se v tvojem nemiru duha močno in vzvišeno uveljavlja strastna potreba po bivanju in resnici.

Zasvojila me je noč in miriade zvezd.

Kot bi po srebrnih nitih nočne bleščave šla melodija — ta grenka reka v dnu srca. Komu si se namenila darovati svojo temno polt? Akropolis, Adieu!

Nažrta bolečina ob iztiskanju skrivnostnih glasov, ki se oddaja v svoji moči in v svoji zarji. Ljudje izpuhtevajo svoje drame — na grobovin svojih pravljič.

Moja pesem se je prevešala v noč, ki je po samotnih gozdovih v pokoj odmevala.

Jutro se je dajalo v razkošnost belih telohov ob molčečem jezeru na podnožju Krima. Noč se je razpustila v hvalnico Stvarniku. To je mimohod hrepenenja, novo iskanje, nov krik srca. Tako rotim moči, ki me demonško oblikujejo.

Na okopih jutranje megle se drevesa spogledujejo. S pesnikom bi jih objel, nor od njihove mladosti.

Rad jih imam
molčeča okna
s cestami in hrepenenjem
pod pol zaprtimi oknicami
rad jih imam
steze ki z drobnimi stopinjami
drže do samotnih dreves
staro samotno drevo
rad jih imam
daljne zvonove nad zamišljenim barjem
in otožne ptice v ločju
rad vas imam
tihe dobre stvari...

Pohitel sem v veliko čitalnico Plečnikovega spomenika pri Križankah. Modrost se je tam pretakala. Čitalnica se je že pred osmo zapolnila. Trubar pred velikim vhodom v čitalnico — v doprsem profilu je sključeno motril prihajajoče. Cigaretni dim je že zjutraj polnil hodnike ter ovijal marmornate stebre. V veliki čitalnici se mi je zdelo tako domače. Sklonjene glave — kot vedno. Tišina. Pretakanje knjig v glave. Le tu in tam

pokašljavanje. Pa spet kričanje knjižničarja v telefon. Niso mu uspeli vteptati v glavo, da je med njim in sogovornikom žica, ki pretaka njuna sporočila. Potem spet zakoraka sredi učilnice. Morda pa ni dolgo, kar je prišel iz vojske. Tam pa je korakal. Korakal. Korakal — za svobodo in naš dom! Za stosedemdeset študentov je bil to trening v potrpežljivosti. Studentje so! Naučijo naj se reda. Vselej sem jim na uslugo. Oskrbujem jih s knjigami. Delavec ima oblast. Mi smo gospodarji, neomajni. Jim bomo že pokazali — tej inteligenci. Delu čast in oblast!

Raje bi uro popravil, ki že leta kaže pol enajsto in se nikamor ne premakne. — To ni moj posel! odrezavo odgovori vsakemu, ki se spotakne pred njim pred tem neredom. In koliko namiznih luči ne opravlja svoje naloge! — Predlagal bom na delavskem svetu, da te luči vzamejo v pres-tres!

Nad knjižničarjevo kabino in njegovo ponesrečeno telefonsko celico se iz sredine stropa spušča ogromno kolo električnih žarnic. Podobno je roženkrancu ki se v rakovniški cerkvi že desetletja spušča nad oltarno mizo. Včasih se nam zazdi, da bo vsak čas treščilo na kabino in telefonsko celico, na knjižničarjevo telefonsko slušalko in na njegovo glavo. To nam ne zbuja strahu.

Vsak dan prenaša velika čitalnica v svojem drobovju veliko število študentov. Vsak ima svojo zgodbo in vsak rine svojo pot naprej.

To jutro je velika čitalnica zasedena. Z zadnjo možnostjo sem se okoristil. Iščem sedež. Na smeh mi gre, ko zagledam Silvo, sklonjeno nad svojimi knjigami. Redko se sicer zgodi, da je tako zbrana in da je sploh v čitalnici. Poskušala se je na svetovni in nemščini, pa je na občem zboru študentov in profesorjev predaleč iztegnila svoj jezik. V imenu študentov je zahtevala reformo študija ter dopolnitev kadra, pa tudi — zamenjavo. To se Ocvirku ni ravno dobro zdelo, ker je večina puštic merila nanj. Pozneje ji je strah zlezal v pete in prste. Odšla je v tujino. Dve leti je ostala, vendar tudi tam ni končala in sedaj se spet poskuša na Pedagoški akademiji.

Silvi je malokdo kos — mi je pripovedoval pred dnevi njen sovaščan. — Silva! Ta pa zna s fanti. Mimogrede si najde družbo. Srečal sem jo z nekim fantom, ki ga še v njeni družbi nisem doslej srečal. Spremljal jo je na postajo. Le za kakšen dan je odhajala domov — v Jelševje. Ugotovila je, da ji je potovalka le pretežka. Nasmehnila se je prvemu fantu, in ta je moral vleči tisti tovor vse do postaje, vmes pa sta še stopila v restavracijo kjer se je on — kavalir — vsekakor moral izkazati. Tudi za cigareto ji je potem odštel — z upanjem, da se bosta še videla.

Zalital sem po svojih bukvah. Ta štamparovina z juga — ki zanjo ne maram ne malo ne dosti. V uvodno zbranost sem bil zamišljen, prisluškoval tišini v sebi, ujel sem se v trenutek molka pred zagrizenim hlata-njem za novimi obzorji.

Le kam si se udril? se je v en glas strnilo nekaj glav! Kako si? Kaj počneš? Včeraj te ni bilo v NUK, kod si se vendar potepal? Naj te ne skeli štamparovina, dolgočasna je sicer, pa bo tudi to minilo.

Na jetra mi gre ta njihov vsakdanji in naveličani. Kako si, kaj počneš, prideš kaj na klepet, pridi, boš kakšno modro povedal. Odveč mi je že tiš-ti hihitajoči smeh, ki je podoben pljuvalniku — tistemu pred katalogi na hodniku.

Pri Silvi se je spet sklenil moj pogled. Kot bi se več nikamor ne mogla izpreči. Podoba ure, ki že več let nikamor ne pride. Vselej je na istem mestu. Iztiskujem tudi sam resnico življenja, bivanja, in vse se mi sprevrča v nasprotje. Le tu in tam me spreleti kakšna osvežujoča misel in pred mano se razpre novi svet. Kako čudežen je ta preblisk, to spoznanje in — tisto doživetje. Denimo ob včerajšnjem sprehodu skozi gozd. Praprotno se je pokončno dvigala, vmes je bila zelena trava. Srne so se pasle in v drevju so gnezstile ptice. Malo jelševje se je tako čudežno opletalo v nizke oblake. Kakor da je veselje oznanjalo bratstvo, mir in nežnost pomladnega popoldneva. Koliko rož se je sesulo v oko. Zgovorne so bile plave vijolice. Kot otroci so bile, ki vsem ponujajo le svojo skromnost in se v tihoti razdajajo. Kako daleč je bila strojna civilizacija! Tu je bil mir in — zeleno odrešenje.

Kot bi sanjal o indijskih boncih, kako se po večerih njih misli spretavajo v neznane nirvane.

To šepetanje študentov, škripanje s stoli, korakanje po čitalnici — v meni se je vse sprevračalo v neko kovinsko glasbo. Čemu neki se tako nenadoma v meni vse zoži? Med praprotjo in košatimi drevesi se je na mah vse spremenilo. Trave bi povesele svoje vršičke. Nič več nisem videl tistega čudežnega vonja. Macesen, stara oguljena krošnja, ob kateri psi samotneži odlagajo svoj dolg zemlji, je žalostno sameval; mravlje so ga obkoljevale od strašne dolgočasnosti. Bilo je suho in pusto. Zemlja se mi je zazdela vsa razpokana, vanjo so mravlje spuščale svoja jajčeca, iz katerih pa se je izvalil — mrčes.

Tisti smeh v NUK-u, tisti uobičajeni smeh, neumni smeh, prisiljeni smeh, nezanimiv smeh, in kovinsko zveneč tiste garderobarice; navajeno natezanje ličnih mišic, odpiranje oči. In tisti standardni: Kako si?

Kako si, kje pa si včeraj bil, kje si se potepal?

Pokaže se siva upravnikova glava, za njim zajetna glava strojnika, pa zaspane oči biologa, raztegljivo telo slavistke, ki je že od ranega jutra čepela ob historični slovnici; ta se mi približa: Kje pa si včeraj bil, iskala sem te, neke stvari iz logorovine mi niso povsem jasne... Komu pa naj bi bilo vse jasno!

Zacvilijo stranska vrata. Po nerodnosti tistega orientala, nedavno se je vrnil s celomesečnega štopanja v Indijo in nazaj. Zvedavo spet vržem glavo tja proti vratom. Darko s svojo vojaško opremo, zaraščenim obrazom. Stisnil je levo oko, ustnice so se mu nakremžile, v ličnih mišicah je za trenutek nekaj otrpnilo, kar naj bi bilo podobno smehu. Tak je njegov jutranji pozdrav. Torba mu visi čez desno ramo. Nemarno, kakor je nemarno zapraskana njegova brada. Izglodane kavbojke, vojaško nemaren suknjič z naramnicami. Zdaj bo nekoliko postal in se oziral naokrog. Njegov pogled nemirno išče tisto drobno, vihravo, brezskrbno deklico. Jaz ostanem pri svojih knjigah; po meni drsi njegovo iskanje, nekoliko me je strah, da bo tudi mene odkril, utegnil bi spočeti pogovor, ki ga spet zlepa ne bi končala. Svet se mu dozdeva kot skrotovičena gmota, ki mu ne moreš dati pravega imena... Darko nima besed za ta red bivanja. — Plovemo, jadramo, letimo, štopamo, a nismo ne ptice ne letalovlaki. Govorimo, govoričimo, ugotavljamo, sklepamo, ocenjujemo, ukazujemo, svarimo, pa nismo ne svetniki ne uglašeni kozmopoliti, ko so vase posrkali modrost in obzorja brezbrežnih dalj.

Darko je sprostil napetost svojih ličnih mišic. Našel je, kar je iskal. Zdaj bi Darko kot uvod v študij, kot molitev v delo prvo uro posvetil svoji ljubezni. Na hodniku — z dekletom sproščenih potez v obrazu. Tja čez kataloge do upravnikove pisarne bi se razlegal njun smeh. Spet bi v čitalnici bila nekaj časa tišina. Le, ko je zakorakala Sanda posredi čitalnice, takrat smo premnogi dvignili glave in se spogledali; njen korak je bil strumen, spominjal je na nemški škorenj. Suhljati Franci, človek z veliko dušo in lepim srcem, bi vselej dvignil glavo in se narahlo nasmejal. Kdaj kdaj sva se srečala s pogledi. Razumela bi se. V njegovem smehu sem vselej našel nekaj, kar me je globoko osrečevalo. V njem sem čutil prijateljsko razprtost duha in srca.

Prav ta dopoldan se mi je nakretilo, da je k meni pristopil bivši bogoslovec, sedaj študent psihologije. Pomolil mi je Nobelovca Nerudo. — Beri to, ti Izraelov sin, obličje Boga Jakobovega, prerok neznanega Boga. Ne reci, da ne boš!

Njega je bilo treba poslušati. Gregorja. V meni je sapa zastala. V trenutku je znal bruhniti iz sebe vso ihto, ves gnev. Z vseh področij človeške znanosti bi znal žreti knjige. Nanizal bi sto in sto ugovorov proti vsaki ustaljeni resnici. Tonil bi v debate, neskončne. Izpuhteval bi svojo kožo, ki se je nalepljala na kosti. Črni. Visoki. Nemogoč. Z orlovskim nosom. Ko se je zasmel — dve beli čeljusti bi izstopili, v dveh rogovilah so bili zasajeni zobje. Viharniški. Pribiti.

Ti, ki si se nažrl teoloških spekulacij. Razumeš, ti!

Smeh in beli zobje so prodirali vame. Trdno sem stal, da bi ohranil pokončnost duha. Besed nisem spravil iz svojih ust. Ni bilo presledkov med ploho negovih krikov.

Kako naj izpovem svoj verujem jaz, psiholog in jezni mladenič, sredi stehiniziranega sveta, v katerem živimo, sredi življenja, v katerem se nekateri krčevito borijo za pravega duha, velikega duha. Za zdrave ideje, za napredek, za boljši jutri, za novo, boljše, lepše, plemenitejše, pristnejše, svobodnejše. Kako naj verujem v nekaj, kar bi vse to presegalo, v moč, ki vse to prežema, vodi, izpolnjuje, izbira, ločuje? Kako naj verujem v tvojega Boga — neskončno dobro bitje, kot praviš — v to ljubeznivo in usmiljeno, pravično in resnicoljubno? Praviš, da živi med nami, v vseh porah družbenega, osebnega in političnega dogajanja. Kako naj upam vanj, kako naj ga ljubim in mu služim z besedo, mislijo in dejanjem — z vsem svojim življenjem?

Gregor je bil samo eden izmed mnogih v tisti veliki čitalnici, ki so bili včasih razbeljeni od tolikih perečih vprašanj. Ni bil najbolj kritičen, celo miren in tih je bil, toda kadar je prišel pravi trenutek, takrat je bruhalo iz njega.

Sedaj je vrgel svojo črno grivo čez suhljata ramena in bruhnil v smeh. Sprehodila sva se po ulicah v bližini Plečnikove modrostne okame-nine. Zavila sva v Križanke. Kavica s smetano. Sok. Pomenila sva se. Govorila v nedogled. Je bila misel pomembnejša ali to, da sva našla čas drug za drugega? Da sva se menila o rokavih Mure in tihoti vrb, ki se sklanjajo k vodi? Kakor je v njem prej vse kričalo, se je zdaj nenavadno umiril.

Smeh je bil njegova osebna vrlina; za domiselno pripoved bi dal cekin. Preden sva zavila v čitalnico, sem mu v skrajšani pripovedi posredoval zapis, ki sem ga bil prebral v zadnjih dneh v nekem časopisu.

Zgodilo se je na zgornjem Bavarskem. Neki kmet je vodil svojega konja h kovaču, da bi ga podkoval. Če bi bil naš Martin Krpan, bi obosenega konja verjetno kar odnesel h kovaču. Bavarskemu kmetu se kaj podobnega ne bi zljubilo. Kmeta je spremljala žena, tudi v kovačnici je stala za konjem. Tam pa je konj nepričakovano sprožil zadnjo nogo in zadel kmetico, ki se je mrtva znašla na tleh. Krajevni tisk je o tem široko poročal, nič pa ni zapisal o tistem, kar se je bilo dogajalo pri pogrebu. Vsaj osemdeset od stodvajset duš v domačem kraju je ob odprtem grobu izrazilo kmetu vdovcu sožalje. Župnik, ki je vodil pogrebne obrede, in je bil tik ob grobu, je opazil tole: Kadar je kmetu stisnila roko kmetica, je on hvaležno pokimal, kadar pa mu je šapo stresel kmet, je vselej odkimal. Po pogrebu je župnika le premagala radovednost, da je ožaloščenega kmeta vprašal, kaj neki je pomenilo tisto smešno kimanje pri grobu njegove žene. Ta mu je odgovoril: »Oh, gospod župnik, takole je bilo. Ženske so mi izražale prisrčno sožalje, pokimal sem v zahvalo. Ko pa so mi možakarji dali roko, so me vsi po vrsti spraševali: Mi prodáš svoje kljuse? Jaz pa sem vselej odkimal.«

V smehu sva se vračala nazaj v veliko čitalnico. Umirjena, spočita. Prijatelja. Da je svet zamotan in ga ni mogoče povsem razvozlati, o tem je psiholog bil prepričan, gnev je skupaj z drugim valil le na družbo, ki ji je pripadal: obetala se je v najlepših vizijah, rojevala pa je iz dneva v dan same nezadovoljne otroke, nemirne, oporečniške, mlade revolucionarje.

Tisti dopoldne se je pred mano zvrstilo še nekaj oporečniških Gregorjev. V meni je kipel.

Za pridnost bi podelil Nobelovo nagrado gorenjski Alenki. Počitniške mesce je preživela v teh učilniških prostorih. Že zgodaj zjutraj in — pozno zvečer. Sklonjena nad knjigami. Strumni koraki Sande ne prekinjajo njene zbranosti, tudi Darkov in Francetov hreščeči smeh na dnu čitalnice je ne spravijo s tira.

Ko bi šel mimo nje v veliki čitalnici, bi se pri njej zaustavil; spregovorila bi besedo, dve, zaželel bi ji uspešnega študija. Potem bi se napotil k sedežu številka 72 na levi strani, blizu vhoda iz hodnika s katalogi. Navadil sem se bil na ta sedež. Grede k svojemu sedežu mi je oko odkrilo Pavla, medicince, strmečega v »roženvenski« obroč nad čitalniško kabino. Menil sem: Sedaj mora biti pri Muri, deroči reki njegovega rojstnega kraja. Ljubljanska Alenka se je urila v angleščini. Umaknil sem pogled nanjo, v meni pa je vendarle ostal njen smeh, njena dobrohotnost, človeška odprtost, študijska doslednost in zavzetost. Globoko v moji zavesti je ostal njen lep lik, z mano so ostala tudi njena premnoga vprašanja, tolikera in tolikšna, ostra, predriljiva, vrvrajoča kot izvir vode izza skalnate rebri.

Ko bom diplomirala, kaj potem? bi vrgla svojo misel.

Začela boš hoditi v službo; kar si od družbe prejemale, boš družbi dajala. Poročila se boš s svojim lepim črnim fantom, dobrosrčnim Ljubljancanom. Z njim boš imela otroke, ki jih boš vzgojila v poštene ljudi.

soodgovorne člane samoupravne socialistične družbe. Nič hudega ti ne bo.

Klavrna tolažba. Kakšna prihodnost neki? V meni je včasih, kot bi se vse zaklelo. Misliš o življenju, prodiraš v resnico tega sveta — v ta napredek in vrtoglavi tempo in — znanstveni socializem, ki vanj ne verujem ne malo ne dosti ne. Greš sem, greš tja, na ulici pozdraviš kolegi-co s faksa, pa ti še ozdravi ne. Ta urbanizirani človek, družbeni in teh-nični, je docela izpraznil samega sebe. V čem je smisel in kje je resnica? Človek umira. To je vsa resnica o nas. Zevajoči grob tega našega sveta.

Njena podoba bi se vračala k meni sredi študija, sredi noči, sredi sprehodov in žgočih asfaltov. Njena vprašanja bi tulila v meni in na vse strani. Z njo so prihajali tudi drugi — študentje, ki sem jih poznal in so bili moji prijatelji, in še procesija drugih, ki jih nisem poznal, a z istimi vprašanji. Vedno več jih je bilo. Z odprtimi usti. Z razbolelo dušo.

Tesnobnega bi se počutil. Po tvoji zavesti so gomazili njihovi vpijoči glasovi. In spet bi prišel glas, ki bi te vrgel iz morečih, nikoli domišljenih in nikoli dovolj izkričanih vprašanj.

»Podirajte ideale in padali bodo bogovi, njihova mesta bodo prevze-mali idoli...« Vame je usekalo, da bi zavpil od nemira.

Človek proti naravi. Obsežna knjiga Franceta Avčina, v kateri sem rdeče podčrtal stavke:

»Ne čudimo se mladim, ne obsojajmo jih kar počez, če se iztirijo iz uglajenih tirov... Najprej poglejmo pred svoj lastni prag in pometimo svojo zlagano moralo vsakršne vrste, potem šele obsojajmo mladim njihov beat, norenja, seksualne ekscese, ves ta slepi pobeg razvrednotenega mla-dega človeka.«

Težko je biti miren in z vsem zadovoljen v zmešnjavi vljudnih oderu-hov, okostenelih birokratov, saj je reja prašičev pomembnejša od vzgoje intelekta, zmeraj najprej gospodarstvo. Ampak — mladina naj bo ideal-na! Toliko poveljevalnih besed o vsesplošni enakosti ljudi, pa kljub vse-mu se morajo eni s težavo preživljati, sebe in svoje družine, drugi pa si kupujejo in gradijo letne hišice — za njihov znoj. More mladina kar tako mimo mrzlične gonje za denarjem, ki je življenjski program premnogih odraslih? Mladi ljudje so zdolgočaseni ob nenehni gonji za denarjem, udobjem. Ljubezni, dobrote, sočutja, prijateljstva, tovarštva pa kar ni na spregled. To mlademu človeku krni pravega duha in mu jemlje voljo do življenja. Mlada duša je čista, zato ceni in terja čistost človeških odno-sov. Otrok je čista, uravnovešena narava. Če današnji mladostnik to ni več, je tega kriv današnji starostnik.

Mi stari smo krivi, če današnja mladina ne more drugače opravičiti svoja početja kot s standardno izjavo: »Ko pa nam je tako strašno dolg-cas.« V ospredje nam je vselej le to, kar lahko vpovčimo. Za nas je ugle-den in veljaven le tisti, ki razpolaga z udobnim stanovanjem, lepim avtu-mobilom, letno hišico. Za nas postaja življenjska sreča popolna, če imamo v roki tudi moč, če držimo za ročico paragrafov in nam je drugi samo kroglica, ki nam odletava na našem računalniku. Počasi pa gotovo sto-pamo v Bergmanov svet, kakor se nam razodeva v filmu Kriki in šepeta-nja. To je svet brez ljubezni, nabit s sovraštvom, nerazumevanjem, svet ciničnega izzivanja usode, svet kamnitih src. Ta svet občuteva mlad

človek kot zatohli svet; zato kriči po odrešenju, kriči po drugačnem, boljšem svetu. Želi si ljudi, ki bi imeli malo več smisla za človeškost, za nežnost in za ljubezen. Obsedene z željo po višjem standardu, z mislijo na zaslužek, na napredovanje, jih ne prenaša.

»Le zakaj moj oče nima nikoli časa zame,« me sprašuje zdaj Magda, zdaj Alenka, zdaj ta, zdaj ona. »In nikdar nima časa, da bi se pogovoril z menoj — o stvareh, ki mene najbolj zanimajo. Če pa se že pogovarjava, govori najraje le o mojih prestopkih. Če začenjam z resnim pogovorom, se mu zanje zdim premlada.«

Vedno ponavljajoči nauki, dreveči vsezveličavni nasveti — z viška, avtoritativno — jim dobesedno presedajo. Kritike, očitki, nezaupanja, vzdih: Oh, v mojem času so mladi bolj ubogali, v nas je bilo neprimerno več idealizma in poleta, tudi glede oblačenja smo imeli neprimerno boljši okus.

Kdo bi se ne naveličal teh večno ponavljajočih — fraz!

Nestrpni so. Svetniško se jezijo na napake starejših. Mar niso vsa njihova početja pokazatelj duhovne podobe vsakokratne družbe, ki kaže na slepe ulice potrošniške družbe, tolikere oblike odtujevanja v dvajsetem stoletju. Govoriti o enakopravnosti in enakosti vseh članov socialistične samouprave družbe in hkrati kopičiti na trgu Marxa in Engelsa v Beogradu mercedese, dodeljevati enim kar naprej za nagrade mestne krače, drugim pa krompir, to ni ravno oblika socializma, ki bi pritegovalo sodobne proletarce. Pomisliti je treba tudi na sodobne jate kulturnikov, ki kot vojaško organizirana četa juriša na stolčke oblasti v kulturi in na mastne honorarje. V mladem rodu, ki čuti vse to in s tako klimo ni zadovoljen, je nekaj zdravega, je nekaj upanja, da bo bolj uvidevna, je prežeta z ljubeznijo do svoje domovine in rodu. Ko bi le bili učenci boljši od svojih učiteljev!

Mladina ne prenaša niti sence dvojne morale, nobene ponarejenosti, pozdravlja pa odkritost, iskrenost, sovraži vsako hinavščino, krivico, vse, kar človeka razvrednoti in ga ponižuje. K sreči ne prenaša tudi Boga, tistega namreč, ki odloča o vsem, ki je razsojevalec na tem in onem svetu. ki šari z vsemogočo oblastjo; mladina ne prenaša tistega Boga, ki je samoumeven, izračunljiv, do podrobnosti registriran v predalčkih dogmatizirane zavesti. Tistega Boga namreč ne prenaša, ki so ga ljudje prikrojili po svojih merilih. Kdor je zlagan, kdor je skregan z načeli evangelija, pa naj jih še tako zagovarja, sodobna mladina — in mladina vseh časov — ne prenaša. Kristjani iz navade so zanje povsem navadne lutke, igračke, pajaci. Kako naj verujejo v Boga tistih, ki bi ga kar naprej častili z nedeljsko udeležbo mašne daritve, potem bi pa kar naprej ogovarjali druge, v podjetju pa mimogrede kaj izmaknili, češ, saj je to malenkost; kako naj verujejo v Boga tistih, ki se kar naprej trkajo na prsa, doma, v šoli, v službi pa kar naprej delajo zgago? Težko je verovati v Boga, ki bi ga zanimalo predvsem duše, ne pa ljudje. Težko je verovati v Boga tistih, ki kličejo duhovnika, da poškropi grob, kjer bo počivalo truplo človeka, ki je vse življenje veroval le v denar, v bogastvo, v pijačo in mu je, denimo, tudi vzgoja otrok bila španska vas. Težko je verovati v Boga tistega, ki izpoveduje kakor skala trdno vero vanj in je pripravljen dati tudi življenje v obrambo verskih dogem, a že več let ta isti trdno verujoči, ni s svo-

jim najbližjim spregovoril ene same besede. Pri njem je povsem zbledela evangelistova beseda: »Vemo namreč, prešli smo iz smrti v življenje, ker ljubimo brate.«

Ne Beti, ne Emil, ne Magda in ne Alenka in toliko drugih nikoli niso mogli razumeti, čemu so ljudje z zlatom krasili »božje hiše«, zakaj so se duhovniki oblačili v svilo pri daritvi velikega trpina, Kristusa. Mar ni bil Kristus ves navzoč pri revnih ljudeh, ki niso imeli ne hrane ne obleke. Veličastne stolnice z dragocenimi umetninami so sicer radi občudovali, toda z očmi vere jih niso mogli prenašati — tisto zlato, srebrno, marmor, ljudje na ulicah pa so stradali kruha. Vedeli so natančno, da je Kristusov blagoslov tam, kjer ljudje trpijo. Tudi sodobne božje stavbe jih niso navduševale, te železobetonske, marmornate, velikanske cerkve danes, ki jih gradijo doma in po svetu, niso prinašale blagoslova za njihova ranjena srca, ker vedo, da dvesto milijonov otrok ogroža lakota in sedemsto milijonov odraslih ne zna ne brati in ne pisati, potrebovali bi sredstva in učiteljev, da bi se opismenili.

Od dobri kapljici bi sedeli, pijani od načrtov za prihodnost. V dnevnem tisku so nekateri modrovali o narodu, o ljudski oblasti, o samoupravljanju. Slavist se je dvignil in slovesno deklariral:

Narod, to smo mi. Ne resolucije, ne tisočerkokrat tisočero z velikimi besedami popisanih papirjev ne more pomagati nič, če ni drobnih in tankih vezi prijateljstva med ljudmi, brez ovir in brez meja.

Resnica je, ki je ni mogoče izbrisati z obličja zemlje:

Cerkev, to smo mi — vsi ljudje, ki izpovedujejo vero v Kristusa; ko lahko izpovedo z apostolom: Vemo, prešli smo iz smrti v življenje, ker brate ljubimo! Cerkev, to smo mi: po drobnih vezeh prijateljstva, brez ovir in brez meja; le tako se vračamo k viru, h Kristusu, ki te vezi blagoslavlja, poglavlja, dopolnjuje in potrjuje.

Ni razlogov za kakršnokoli črnogledost.

Nič nas ne more odvrniti od Njega, ki nam daje moč za upanje. Kdor resnično veruje, zanj se odrešenjska pot premočrtno uresničuje.

Sedeli so može v kavarni podeželskega mesteca na Slovaškem. Sedeli in moževali o usodi, ki čaka človeštvo. Optimisti so slikali svetlo bodočnost, ki nas čaka z razvojem tehnike. Dvigali so čaše in nazdravljali. Tudi pesimisti so se nalivali, toda z drugačno utemeljitvijo: Tako ali tako bo prišel neki komet — repatica — in bo vse fuč; ko pa se človek dobro nabrglja z dobro kapljico, pa ima še vsaj nekaj svetlih trenutkov. Razprava je postajala vse bolj akademska, pa tudi argumenti so postajali vedno krepkejši. Sodišče ni moglo ugotoviti, kdo ima prav. Po teži argumentov sodeč, človeštvu kar dobro kaže. Na mrtvo so pretepli nega od optimistov kar trije pesimisti pa so morali na oddelku za nezgode v šok sobo.

Ni opravičila za črnogledost. Čemu bi bežali pred svetom, v katerem živimo, čemu bi ga ne sprejemali takšnega, kakršen je? Vse pa mora v nas dozorevati, četudi za ceno prometejskega spora s sodobno tehnično civilizacijo. Iz vsega moramo reševati dobrine, ki so trajne. Ne smemo izdati Antigone, ki se je žrtvovala za mnogo svojih načel, ne pa za anti-kreonsko oblast.

Indijskim igralcem miljejskega gledališča je Richard Schechner členil igralsko tehniko. Obdajal ga je čuden svet. Članom svojega gledališča v Evropi je pisal:

»Jutro je nemirno: krave slišim in otroke, zvonce koles, glasbo, družino pod menoj; cestne prodajalce, zelo glasno petelinje kikirikanje, nekaj avtomobilov. Toda navadil sem se koncentrirati. Trik koncentracije ni, da pustiš stvari zunaj sebe, temveč, da dovoliš, da gredo skozi. Torej prepuščam ves ta hrup, kot da bi bil morska voda, jaz pa ribiška mreža. Le največje stvari se ujamejo; vrsta verig asociacij. Po tihem si prepevam.«

Iz dni, ki so nam dani za bivanje, rešujmo dobrine, ki bodo tlakovale našo prihodnost. Gorje, če bodo toliki mladi morali kdaj v prihodnosti ugotoviti, da so se šli filozofe, revolucionarje, celo svetnike, potem pa so se kaj hitro prelevili v uradnike, birokrate, diplomate, izkoriščevalce, užitarje, funkcionarje.

Tolstoj si je večkrat v dnevniku zapisal strogo vprašanje: Povej, Lev Tolstoj, živiš po načelih svojega nauka? Kot razbeljeno železo se je vprašanje zasadilo v vest. Odgovoril pa si je v razkačenem obupu: Ne, uniram od strahu, kriv sem in zaslužim zaničevanje!

Ljubite! V tem je seme Prihodnosti.

Bilo mi je nenadoma dovolj. Hotel sem se otresti sleherne misli in stopiti v očarljivi svet pozabe. Džungla Vitomila Zupana. Kaj bi s pesmi-jo? Utolaži te beseda, a ti navrže tisoč novih nemirov.

Rekel sem, kar tako, grem po cigarete v bife.
V resnici sem si zaželel uročnih pijač,
človeških glasov, kretenj rok, pogledov, stopinj.
Bil je prepir in pretep in kvantanje
v jezikih od tod in z juga.
Točajka je bila siva v obraz, a preživela bo.
Hrumenje, kričanje, krohot, kletev, zven
razbitih kozarcev, napad in beg duš samotarjev
s stavbišč, iz samotnih domov, iz menz,
s skupnih ležišč.
Velike roke, nerodne besede, neuglajene kretnje,
majavi koraki, joj, kje je njih dom.
Vsi oblečeni v suknjiče, puloverje, v srajce.
Ujeti v vrtnec sobotnih pijač so se stopli.
Metali so jih v policijsko marico ko polena,
tako dela tudi military police.
Ko sem šel počasi domov,
sem vzljubil žabe, ki so kvakale na barju,
od daleč, a tako domače, navajeno, naše, doneče
naše.

Misli so rojile kot golazen. Nemir se je vsedal naprej.

Odšel si v naravo, da bi se ti duh sprostil. Pred tabo so znova vstajali obrazi. Mnoga vprašanja so iskala odgovore. Narava je bila močnejša. Tu bi se prah življenja polegel, stvari so postajale dobrotne. Na obrazu se je porajal smeh in prsti so se poigravali. Tja si izstopil v hram, radost in sreča se je sesedala v resnico neba. In videl si:

Vsi listi vro spečo ljubezen, iz njihovih čašic si izsanjal ljubko brezo; njeno belo stebelce je božalo tvojo dušo. Nanjo si naslonil svoj obraz in čutil si njen dih — dih zemlje, prastare, večne. Čutil si njene oči, kako zro v tebe, življenje je klilo iz nje, duh večnega je donel iz vsakega utripa njenih trepalnic. Drevesa imajo včasih človeško podobo. Pritiskal si svoj obraz na krošnjo mlade breze, čutil si utrip srca. Tja v njen utrip ne moreš s svojo razorano pametjo, tja lahko stopaš s čistim srcem, s čisto dušo. Ko stopaš v njen hram, ne smeš biti omadeževan z izcedki človeške filozofije. Divje si odmetaval s sebe sleherno senco izkrivljene človečnosti, izdimljene in prenapete. Skozi tančico zlatih neumnosti si si odžiral nekaj svobode. Tam, kjer trepetajo vitice živega, ni časa ne prostora; tam se strnejo človeška hotenja v svojih najjasnejših cvetovih. Pogledal si navzgor: Steblo se je vzpenjalo visoko pod nebesni svod, in zgoraj, kakor da bi angelci gnezdili, plesali in peli. Tako majhen si bil v svojih besedah, tako majhen in neznamen v svojih mislih. Po njej se ti je pogled vrgel visoko proti nebu, proti oblakom. Ob njej si zaslutil slast srečne ljubezni — odkrival si srečo molka. Dobroten se ti je zdel — tvoj veliki prijatelj. Zavel je veter; pripogibala je svoje veje, kakor da bi te hotela objeti za slovo, za spomin. Onemel si. Zagledal si jo kot deklico v solzah. Breza je sklanjala svoje veje, kakor da bi hotela zakriti svoj obraz. Čutil si, kako je iz njene nega stebela prihajalo bolno vzdihovanje. Ihtelo je, jokalo. Tako jočejo ljudje, kadar jih v prsih tare silna bolečina; izjokajo se, da bi jim bilo lažje. Nemo si zrl v njene veje, v njeno očarljivo krošnjo. Je bila bolečina, radost ali sreča? Izbruh zatajene ljubezni? V dalji se je odkrival macesen — s polomljenimi vejami. Omahnile so njegove roke. Vabile so glavice pisanih trav v svoj objem. Morda pa v tem macesnu bogovi teme snujejo človeško bolečino in nalamljajo njegovo strto srce. Bolestni vzkliki v nebo so morda kar njegov vsakdan. Kam kažejo, macesen, tvoja hrepenenja? Kdaj se smeješ in kdaj poješ? Kdaj jokaš? In kaj snuješ v svojih listih, ko se ti sok pretaka v zadnje koreninice, kjer snuješ življenje? Ali je mogoče, da bi ničesar ne čutil? Je mogoče, da bi nikdar ne zaznal, kaj je življenje, kaj ljubezen? Ogleduješ se po božjem stvarstvu in kažeš svetu svoje gole suhe veje. Lahko se izjokaš do onemoglosti, lahko izkričiš, potolažil se ne boš.

Mar naj čakamo tistih obzorij, kjer ne bo več solz, ne žalovanja? Kjer bo vse izpolnjeno, dopolnjeno, kjer ne bo več kam hrepeneti in kam iskati?

Mar ne oznanjata macesen in breza enkratnost stvarstvu? Mar nista s silo ljubezni čudež, ki sredi narave zori?

Živeti slast je že samo zato,
ker rožni grm je tako dišeč,
ker trava je močno zelena
in cvet kostanjev vinsko rdeč!

Pesnik, ki je hodil med razcvetenimi vrtovi in začutil materinsko dlan narave.

(Odlomek iz neobjavljenega romana »Onkraj okopov mir zveni«.)

Iz nenapisanega dnevnika

Gablingen, konec aprila 1944.

Zbogom Joco. Nekaj naših fantov so, nič ne vemo kam in čemu, dali na transport. Še to me je zadelo. Skupaj smo preživljali taboriščne dneve kot bratje: Joco, Lado in jaz. Vse taborišče ve, da smo nerazdružni. Joco je najmlajši, velik optimist, poln poguma, njegova vedno obvelja. Sedaj gre. Z Ladom ostaneva sama. Če bi se to zgodilo, ko smo še kolikor toliko človeško živeli v prejšnjem taborišču, bi tulil in jokal kakor otrok. Sedaj, odkar smo v tem nemogočem taborišču in je naš položaj tako brezupen, mi je že skoraj vseeno, kaj pride. Zbogom Joco, tesno ga stisnem k sebi, s solzami v očeh pogledam Lada, Joco pa gre v zbor za transport. Mogoče je zanj dobro, nihče ne ve, kje bo kdo preživel.

Cor meum torquetur intra me,
et formido mortis cecidit super me.
Timor et tremor venerunt super me,
et contexit me pavor.

Lacta super Dominum curam tuam ...

Preloži svojo skrb na Gospoda — pa ne morem. Nisem sposoben več zaupne molitve. Bojim se, da sem povsem kakor fantje okrog mene, čeprav me je Gospod mazilil in me izvolil, da bi bil luč, vsaj kresnica. Stalna napetost, strah pred jutrišnjim dnem, o katerem ne moreš sam nič odločati, ampak si mu izročen na milost in nemilost. Vsi smo živčni, zapeti, občutljivi, zamerljivi. In kmalu bo minlo dve leti, da nisem bil niti en trenutek sam. Biti skupaj je lahko nekaj dobrega, postane pa muka, če je prisiljeno. To prisilno skupno bivanje noč in dan, na tako tesnem prostoru, več let.

Kako težko je včasih verovati v dobrega nebeškega Očeta.

Gramozna jama nekje blizu Augsburga, 27. 4. 1944.

Spet smo v gramozni jami, ne v isti kot pred dvema tednoma, ko so nam Amerikanci zbombardirali taborišče v Haunstettenu. Danes so z zažigalnimi bombami skurili Augsburg in tudi naše malo taborišče je zgorelo. Nič nam ga ni žal. Življenje več kot tisoč mož na tako majhnem prostoru je bilo res neznosno. Tam tudi nisem nič zgubil, ker so mi že prej vse pokradli razen tistega, kar nosim vsak dan v tovarno s seboj. Da je taborišče zgorelo, smo zvedeli, ko nas iz cik-cakjarkov, kjer smo bombardiranje preživeli, niso vodili v taborišče, ampak smo mimo tovarn korakali po Haunstettski cesti v mesto. Večina hiš je ohranila fasado, a strehe so zgorele. Razdejanje v tem delu mesta je skoraj popolno, pa se nam prebivalci nič ne smilijo. Profesor Pečovnik nam je v gimnaziji rekel: vojna ljudi strašno pokvari. Takrat seveda ob tem nadebudni gimnazijci nismo kaj posebnega čutili. Da bodo zavezniki Hitlerjevo Nemčijo strli, je zdaj na dlani, a za taboriščnike je izmed vseh ljudi najmanj upanja, da bi ta dan doživeli.

Korakamo že zunaj mesta in ne vemo kam. Ko bi mi kdo dal malo vode! Tako zelo sem žejen. Moji sopotniki tudi. Prek ceste je napeljana gumijasta cev najbrž za gašenje požara. Na enem mestu brizga iz nje curek vode. Ko bi se smel skloniti in se odžejati. Los, los! se derejo capoti.

Brez kruha, ki ga sicer ob večerih dobimo, brez čaja ogabnega okusa, ki bi ga pa nocoj z užitkom popil, bomo preživljali to noč. In brez kocev seveda. K sreči še imamo zimske plašče. So sicer iz istega ničvrednega zebrastega blaga kakor suknjič in hlače, so pa le. Ko se je začelo mračiti, se je nebo stemnilo in preko našega bivališča v peščeni jami je šla lahna ploha. Kakor drugi, sva tudi midva z Ladom z razgrnjenim plaščem lovila deževne kaplje. Ker je plašč od umazanije masten, zadrži za kratek čas lužico vode, s katero si zmočiva od žeje žareče ustnice.

Pfersee, 30. 4. 1944.

Dva dni smo prebili v gramozni jami. Drugi dan smo dobili kruh in čaj, po en koc in tudi vodo so delili. Kruh smo dobili tudi za prejšnji dan. Tako smo si nekako opomogli. Ves čas pa nas je spet razjedala skrb, kaj bo z nami. Tovarne Messerschmitt so ob tem bombardiranju srečno odnesle, zato upamo, da nas bodo obdržali nekje v bližini Augsburga. Prav nič si sedaj ne želimo, da bi nas poslali v matično taborišče Dachau. Od tam že nekaj časa prihajajo poročila, kako je prenapolnjeno, da v njem razsaja tifus in podobno. Danes zjutraj so nas zopet uredili po številkah barak iz našega prvega taborišča Haunstetten. Midva z Ladom sva še vedno baraka 4, najin starešina je še vedno Hugo. Sredi popoldneva smo v predmestju, napisi slovejo Pfersee. Pred nami je množica kasarniških poslopij. Takoj nam je jasno, da nas bodo v enem izmed njih nastanili. Krenili smo proti veliki lopi z velikanskimi dvojnimi vrati. Naši fantje Rusi se izredno znajdejo. Takoj jim je jasno: ko se bodo ta vrata nocoj za nami zaprla, to noč ne bo več možno priti ven, ker poslopje še ni ograjeno kakor se za dachauske jetnike spodobi. Najnujnejše je treba storiti. Začnejo urinirati kar med korakanjem in vsi jih posnemamo. Od zadaj moraš paziti, da te kdo ne zmoči, spredaj, da ti ne zmočiš predidočega. Popolnoma preprečiti pa se seveda ne da, zato se čujejo kletvice v vseh jezikih, ki so njih zastopniki tukaj. V trenutku teče po betonskem tlaku potok urina, saj nas je nad tisoč.

Dvorana je doslej očitno služila za vojaška vozila, najverjetneje za tanke. Ob eni steni ima dvojna velikanska železna vrata, ob nasprotni so majhna okna, ob vsakem oknu z mrežo zagrajen prostorček kakor nalašč, da se v njem naseli starešina barake in njegov pomočnik. Za nas navadne je vsa dvorana natrpana z enonadstropnimi posteljami. Seveda se moramo nastaniti ob svojem starešini. Tesno bo, a nekoliko bolje vendarle kot je bilo v Gablingenu.

Če bo seveda kdaj Amerikancem prišlo na misel, da bi vzeli na piko to kasarno, bo zadostovala ena mala bomba, da bomo — tisoč mož — družno šli na oni svet bodisi od požara ali zračnega pritiska ali pod ruševinami ali vsled panike.

Z Ladom sva nastanjena v pritličju, nad mano počiva prijazen Čeh, Iazar po imenu.

Jutri bomo šli zopet v tovarno, verjetno tako kot iz Gablingena: malo peš, malo z vlakom, pa zopet peš. Lado se krepča s cigaretami, jaz pa skušam zopet urediti svojo notranjost. Če se mi bo posrečilo zopet moliti, bom morda znova zaživel. Ker sva v teh dneh vse izgubila, vso zalogo, bo moralo zelo dvignil zavoj od doma, ki je verjetno na poti. Prejeti zavoj od doma, čujte, to je nekaj čudovitega. Pride od doma moje sončne mladosti in ti od tam prinaša pozdrave. Vonja po domu, po sreči otroških dni. To je mamin poljub otroku, ki joka. Prišel bo, saj moja sestra Justi ne zamuja. Kot učenec drugega razreda sem ji z nemogočimi črkami napisal v spominsko knjigo: lepe cvetke so svetele, ali kmalu so zvenele. Le ena je, ki zove se: ne zabi me. Pri vsem tem pričakovanju je pa kako res, da gratia supponit naturam.

Pfersee, 1. maj 1944.

Spet kliče nas venčani maj k Mariji. Sklenil sem, da bom skušal majniške dneve preživeti z Jezusom in Marijo. Pod srajco na srčni strani še vedno nosim v škatljici Evharističnega Gospoda s seboj. Zadnje dni sem ga zelo zanemarjal. Svetih podob je samo še par. Vsak četrtek in nedeljo bom zaužil zelo majhen košček. Vsak dan bom zmolil molitve Mariji v čast, ki jih znam in Marijine pesmi bom brundal ob brnenju strojev v tovarni ter se naslajal ob njihovi vsebini. Moram se duhovno okrepiti, saj sem zelo nebogljen, odkar je odšel Joco. Tudi pripravljen je treba biti za uro, ob kateri morda pride Gospod, da mu odprem. Sedaj sem »doma« že v četrtem taborišču: prvo je bilo matično Dachau, nato Haunstetten, potem Gablingen in sedaj Pfersee. Je to zadnje, kjer bomo nekoč osvobojeni ali pa pokončani?

Z Ladom sva se razgledala po dvorani in obiskala naše slovenske fante. Nekateri so pogumni, drugi zelo izmučeni in potrti. Enega izmed slovenskih fantov so nastanili v revirju, ki so ga uredili na skrajnem koncu dvorane. Je pljučni bolnik, TBC. Sklenili smo, da bo vsak od dnevne porcije kruha odrezal tenko rezino, da bomo temu rojaku vsak večer nesli deset grizljajev dodatnega kruha. Tako se bo okrepil in morda bolezen premagal.

Pfersee, maj 1944.

V tovarni teče delo naprej, vendar so civilni uslužbenci opazno pod vtisom zbombardiranega mesta. Vsak ima pač svoje skrbi. Iz množine naročilnic, ki jih dobivamo in vpisujemo v kartoteko, sklepam, da dajejo sedaj z vso silo prednost gradnji izredno armiranih avionov Me 262. (Po švabsko rečemo: zwozwooundsechzig). Zdi se, da bi prav ta avion naj bil V3 (Vergeltungswaffe 3), ki bi obrnil potek vojne v prid Nemcev. Ko smo mimo tovarniškega letališča korakali, smo enega poskusnega že videli zaritega v zemljo.

Kadar nas alarm nažene v cik-cakjarke precej daleč proč od tovarn, nam je lepo. Navadil sem se, da tam hitro zaspim in nadomestim pomanjkljivo spanje v noči. Tudi v tem taborišču moramo namreč zelo zgodaj vstajati in potem korakati v platnenih čevljih z lesenimi podplati. Oni dan sva z Ladom iz jarka v doseg roke opazila velik lepo razraščen regrat. Skrbno sva ga izruvala in spravila v žep. V tovarni imam poleg

nekaterih reči skrito stekleničko octa. Otroško sva se veselila te solate, saj je že osemnajst mesecev nisva okusila.

Povsem druga muzika je, kadar je alarm ponoči, ko smo v taborišču. Starešine barak patrolirajo med posteljami in se derejo: vsi ostati v posteljah. Tudi nje je seveda strah, zato se še bolj derejo. Mislim, da ob taki priliki vsak, ki kaj zna, moli.

Pfersee, 10. maj 1944.

Od doma sem prejel pismo napisano 5. maja. Novic v izobilju: v Savinjski dolini so zelo proslavili 1. maj. Partizani so mobilizirali vse moške do 46. leta starosti. Med njimi seveda brata Jožeta in vse tri svake. Otroci se v maju vsak večer zberejo pri kapelici in molijo za očke in borce. Sestra Mara je v Beogradu doživela hude čase ob bombardiranju. Mama pošilja vlogo za mojo izpustitev. Vse to sestra Justa piše šifrirano, a tako dognano, da imam popolno sliko o položaju. Mama je pa kar slovenski pripisala in za čudo: srečno je šlo skozi cenzuro. Takole piše: Preljubi Francek, želim ti, da bi bil zdrav in da bi mogel vse težave in žalosti srečno prenašati in se srečno vrniti domov. To ti iz srca želi tvoja mamica. Zraven je priložila drobno rožico iz domačega vrta. Kdo bi ob tem ne jokal?

Pfersee, maj 1944.

Naše taborišče Pfersee je sedaj »urejeno«. Oni, ki ne delajo v tovarnah, so pridno opravili delo. Najvažnejša je seveda ograja iz bodeče žice. Ob okenski strani lope so nam vojaki odstopili nekaj kasarniškega zemljišča. Tam so naši fantje postavili leseno uto, napeljali vodo z nekaj pipami in koritom za umivanje ter izplakovanje stranišnega jarka. Živeli bomo komfortno.

Naš slovenski fant v revirju je umrl. Ko smo prišli zvečer iz tovarne, sem zvedel. Našel sem ga v zaboji ob umivalnici. Jutri ga bodo odpeljali. Do večernega zboru je bilo še dovolj časa, da sem ob mrtvem čul in molil rožni venec. Po zboru sem šel v revir vprašat tam ležeče, kako je umrl. Pretresen sem od njih zvedel, da je od nas zbrane grižljaje kruha za-menjaval za tobak.

Lado je za vožnjo z vlakom v tovarno izdelal prototip spalnega stolčka. Sestoji iz treh deščic take velikosti, da jih zložene lahko nosiš v žepu suknjiča. Dve imata po sredi zarezo in se ob uporabi vložita ena v drugo, da na vrhu nastane križ. Nanj položiš tretjo deščico, sedeš in spiš.

V tovornih vagonih se vozimo tesno stisnjeni kakor sardele v pločevinki. Malo koristi, da si nekateri redno zjutraj oberemo uši s perila in jih pokoljemo. Tam v vagonu se jih spet nabereš. Te uši! Ko smo prišli v matično taborišče Dachau, smo vsepovsod brali: ena uš, tvoja smrt. In koliko zafrkavanja so počenjali sobni starešine, če so pri kom uš našli. Tukaj smo povsem ušivi. V Haunstettu smo se nekajkrat še oprhali s toplo vodo, tu še za umivanje z zelo mrzlo vodo težko prideš na vrsto. Zraven tega počenjamu še neumnosti. Čudno, da študiran človek v paničnem strahu tako brezglavo ravna. Ker jih je že nekaj zbolelo za tifusom, ki ga prenašajo uši in je nekdo pogruntal, da uši ne grejo na tebe, če si telo mažeš z razredčilom, ki ga krademo v tovarni, sva se seveda tudi

z Ladom »zaščitila«. Čez teden sva se pridno mazala z razredčilom, v soboto umila z milom, nato pa takoj spet namazala. Civilni uslužbenci v tovarni na ta novi duh, ki je šel od nas, niso reagirali, ker so pač navajeni, da od nas jetnikov prihajajo vsemogoči duhovi. Ko sva po dveh tednih ugotovila, da se uši kljub »zaščiti« pri nama kar dobro počutijo, sva preizkus končala. Podobno tudi drugi sotrpini.

V zvezi z našo ušivostjo smo oni dan doživeli vesel dogodek. Junak je bil seveda ruski tovariš. Če bi ga kdo prijavil, bi ga verjetno stalo življenja. Takole je bilo. Ko se del poti v tovarno in iz tovarne vozimo v živinskih vagonih, sta z nami v vsakem vagonu po dva SS-ara s puško v roki seveda. Sedita vsak na svojem stolu in se mrko držita. Kaj je storil brat iz Rusije? Segel je za srajco, poiskal uš in jo vpricho nas spustil prvemu od zadaj za vrat. Ne bodi len ga je posnemal tovariš in storil isto drugemu. Kakor da bi bili zmenjeni, nihče ni črhnul, nihče se glasno zasmel.

Pfersee, 6. junij 1944.

Kako sem srečen. Od doma sem dobil pismo in zavoj, v njem še »črno« pismo. Mama se dobro drži. Upajo na skorajšnje svidenje. Tam v Savinjski dolini je zelo razgibano. Imajo dvojno oblast: podnevi Nemce, ponoči partizane. Zato se jim zdi, da je dan X blizu. V moji šentjurski župniji, ki je tik pod hribi, je še več razburljivih dogodkov. Zgorelo je župnišče, šola in mežnarija. Spet živo mislim na moje drage župljane iz treh, štirih župnij. Na tisti lepi kelih, ki sem ga dvigal vsak dan, namesto da bi zvonili z zvoncem, pa so ministranti ob nedeljah udarjali na gong. Dobro, da nisem stanoval v župnišču, preveč bi mi bilo žal za njim sedaj, ko so ga požgali. V kaplaniji, čisto zraven cerkve sem imel dve sobici. In ljudje so mi pravili gospod župnik. In Veronika, kako mi je negodnemu mladeniču stregla kakor pravemu gospodu. Večkrat sem ji rekel: Veronika, boste videli, da bom delal pokoro za to, ker tako dobro jem v teh hudih časih.

Pfersee, junij 1944.

Iz različnih blokov so nas nabrali kakih 200. Nedelja je. Najprej sem se ustrašil, kakor se v taborišču bojiš česa novega. Potem smo zvedeli, da gremo na razušenje v bližnje civilno taborišče. Izbrani smo po presoji starešin blokov. Vse skupaj je seveda farsa. Kaj pomaga, če se nas bo dvesto vrnilo brez gnid in brez uši, ko bomo pa še to noč dobili tuje od ostalih osemsto. Čez četrto ure je napovedan odhod.

In sedaj sem v silni stiski. Pred menoj je odgovornostipolna odločitev. In nikogar ni, ki bi ga mogel vprašati za svet. V drobni kovinski škatlici, zaviti v lep robček nosim pod srajco svojega božjega Brata. Dve mali hostiji in tričetrto. Če ju pustim doma in skrijem v postelji ali med svojimi drugimi rečmi, je velika nevarnost, da me kdo okrade, saj bo večina sostanovalcev doma in je zelo verjetno, da bodo v naši odsotnosti brskali po tujih ležiščih. Naj vzamem Evharistijo s seboj? Na razkušenje v plin bomo morali oddati vso obleko in perilo. Ali bom moral ta trenutek zaužiti svete podobe do kraja? Moj Bog, Sveti Duh, kaj naj storim? Bolj ko strah, da bo onečlašeno Najsvetejše, mi je hudo, če bom zaradi tega nesmiselnega raz-

kuženja ostal sam. Tako strašno sam. Ker ni več časa za razmišljanje, odločim, da se bom odločil gredoč.

Korakali smo po neznanih cestah. Opazovanje tujega sveta me je zmotilo, da nisem več tako napeto razglabljal, kaj naj storim. In smo se znašli pred neznanimi barakami. Takrat mi je šinila v glavo rešilna misel: lese-nih cokol ne bo treba dati v plin. Vodili so nas v barako, kjer so nameščene prhe, kakor smo jih imeli tudi mi v taborišču Haunstetten. Bogu hvala. Najprej je bilo treba sezuti cikle in jih položiti v vrsto na hodniku. Dobro sem si ogledal in zapomnil, kje sta moji cikli, kajti ena od njiju je za nekaj časa postala tabernakelj. Nato je vsak udeleženec zvil perilo in obleko tako, da se je videla jetniška številka ter sveženj oddal v plinsko kamero. Skupina za skupino smo šli pod prho, nato so nas po dachauskem običaju obrizgali z razkužilom in že smo bili na hodniku. Kako sem planil k svojim coklam. Zahvaljen Bog, vse je v redu. Krčevito sem jih držal, ko sem iskal svoj sveženj obleke in perila.

Aleluja, srečno se je končalo. Z lahkim korakom stopam, ko se vračamo domov osveženi po kopeli. Jaz pa s svojim božjim prijateljem.

Sedaj že tri dni dežuje. Tu in tam malo preneha, da se potem tembolj ulije. Že tretjič nas je pralo zjutraj, ko smo korakali v tovarno, že dvakrat smo se zvečer do kože premočeni vrnili v taborišče. Za v posteljo imam k sreči rezervno srajco, suknjič in hlače pa zatakнем v špranje Lazarjevega ležišča nad menoj, da se sušita. Če dvignem v noči glavo, me oplazi moker suknjič in tudi zjutraj je še ves moker in trd, ko ga nadenem. Hlače seveda prav tako. Zasij nam zopet zlato sonce!

Iz Dachaua je po ne vem kakem kanalu prodrla vest, da so tam obesili 92 ruskih oficirjev. Tako poskrbijo, da ne bi zapadli miselnosti, da se taborišča humanizirajo in da se nam ni treba bati. Pa vendar je vse taborišče v naelektrnem nemiru in pričakovanju, v Normandiji so se izkricali zavez-niki.

Lojze Kozar

Binca

Krstili so jo za Albino, rekli so ji Binca. Imela je komaj devet let, bila pa je bistra, svetlolasa deklica z zelenkastosinji očmi in majhnim prisrčnim noskom. Hodila je v tretji razred in je imela dobro prijateljico Metko.

Ko sta nekega dne šli v ranem mrzlem jutru v šolo in sta se na ozki, še ne dobro shojeni gazi držali pod roko in se stiskali druga k drugi, da bi jima bilo topleje, zato sta pa vsaka z eno nogo bredli v cel sneg, je Metka nenadoma, brez vsakega vzroka zadeklamirala: Firer, ti si svinja, ves svet te zdaj preklinja.

Binca je stavek ponovila in zdelo se ji je imenitno, kako se svinja in preklinja lepo rima. Komaj sta se usedli vsaka v svojo klop, je že vstopila učiteljica in začeli so dvigati roke v nacistični pozdrav. Ko so se otroci usedli nazaj na svoja mesta, je Binca odprla svoj zvezek in na zadnjo stran na prazen list napisala z velikimi črkami: Firer, ti si svina, ves svet te zdaj preklina. Sošolka, ki je sedela poleg nje, je hotela videti, kaj je napisala in ji je hotela zvezek vzeti.

»Rezka in Binca, kaj imata med seboj?« je zaklicala učiteljica. Binca je obsedela, Rezka pa je vstala in v zadregi mečkala svoj predpasnik.

»No, Rezka! Kaj imata z Binco?«

»Nič. Binca je nekaj napisala.«

Binca je skrila zvezek pod klopi in hlastno iskala zadnji list in ga je iztrgala, toda že je stala učiteljica zraven nje in ji list iztrgala iz roke, ker ga je pa Binca močno držala in ga ni hotela izpustiti, sta list raztrgali na dve. Učiteljica je prebrala, kar je bilo na listu napisano in bi skoraj omedlela.

»Kaj pa je na tistem delu lista, pokaži!«

Binca ji je dala list, saj je vedela, da je ta del prazen. Učiteljica je malo pomislila, potem pa je dvakrat krepko z dlanjo udarila Binco po licih, da ji je glavica kar opletala. Najprej je sklenila, da je s tem stvar opravljena, vendar se ji je dogodek vso uro motal po glavi in pred njo so rasli strahovi: Če se stvar razve in zvedela se bo, saj bodo otroci od Rezke zvedeli, kaj je bilo na listu napisano, ona, učiteljica pa tega ne bo prijavila, ji koncentracijsko taborišče ne uide, če se ji ne bo zgodilo še kaj hujšega. Ko so otroci odšli iz razreda, je v košu za smeti poiskala papir in ga zgladila. Toda kaj s papirjem? Naj otroka prijavi? Ko bi šlo samo za otroka, toda tu gre za njegove starše. Bincin oče je že tako v zaporu, zato bo kriva mati. Naj šestero otrok izgubi še mater? je premišljala. Toda naj zaradi tega zavržem svoje življenje, sem to dolžna? Potem se je spomnila: zakaj pa imamo ravnateljico, naj se ona s tem ubada. Toda povedati bom pa le morala, kdo je to napisal. Dogodek je tako na dlani, da ga ni mogoče ne zatajiti ne kakor koli spremeniti.

»Tale listek sem vzela neki učenki,« je rekla, ko je stopila v ravnateljico pisarno.

»Gromska strela! Kdo si je drznil kaj takega napisati?«

»Otrok gotovo ni pomislil, kaj dela. Kaj pa taki mali otroci vedo o svetu!«

»Ne zagovarjajte jih! Tudi otroci so že okuženi, dokaz je ta papir. Ste stvar prijavili?«

»To pravkar delam.«

»Mislim, oblastem.«

»Mi smo podrejeni vam in vse, kar se šole tiče, mora iti prek vas. Vendar ne bom za vašim hrbtom storila nekaj, kar pripada samo vam. Gre tudi za vaše zasluge.«

»Dobro. Bom uredila. Napišite otrokov naslov pod to svinjarijo.«

Učiteljica je napisala, kar ji je bilo ukazano, z bridkostjo, kakor da si piše svojo smrtno obsodbo, toda drugega izhoda ni videla.

Naslednje jutro je bilo zelo mrzlo. Prejšnji dan popoldne je snežilo, zvečer pa se je zvedrilo in ponoči je nastal mraz, da je rezal do kosti.

Bincina mama je že zgodaj odšla nekam v vas po opravih, starejši otroci so opravljali živino, Binca pa se je pravkar spravila s postelje in se je hitela umivati, da bi se napravila za šolo, ko so vrata v predsobo odletela in treščila ob kuhinjsko omaro, da je steklovina v omari zacingljala, kakor da je vse šlo v črepinje. Vstopilo je pet mož v temnih uniformah in z mašincami v rokah. Obstopili so Binco, ki je imela obraz še ves moker, saj se še ni umila do kraja. Bila je v tanki srajčki na nogah pa platinene

copate. Naglo je hotela poiskati brisačo, da bi se obrisala, saj je s temi možmi vdrlo v kuhinjo nekaj tako mrzlega kakor sama smrt. Niso ji pustili. Tesno so jo obstopili.

»Hodiš v šolo?« jo je vprašal eden izmed njih, ki je za silo govoril slovenski. Binca je samo prikimala.

»V tretji razred?« Binca je prikimala.

»Ti si Binca. Kaj si včeraj napisala v zvezek?«

Binca je molčala. Ni se dobro zavedala, zakaj bi lahko bilo to, kar je napisala, nekaj tako važnega, da zaradi tega pride kar pet vojakov k njim, toda podzavestno je čutila, da je storila nekaj, česar ne bi smela in kar ima lahko strašne posledice. Ne, tistih norih besed ne bo ponovila, pred odraslimi nikoli, predvsem pa ne pred temi temnimi možmi. Če bi bili z Metko sami, bi si lahko stavek stokrat ponovili in se hihitali ob svina preklina, toda pred temi je to čisto nekaj drugega.

Več kot desetkrat se je ponovilo isto neizprosno povelje: Povej, kaj si napisala; ob vsakem ponovnem vprašanju pa je Bincina odločnost, da stavka ne bo ponovila, samo bolj narasla. Začela je tiho jokati in vsa se je tresla od mraza, saj so možje pustili vrata na stežaj odprta.

Nazadnje je mučitelj rekel priliznjeno in hlinjeno dobrodušno:

»Vidim, Binca, da si ti pameten otrok. Dobro veš, da se kaj takega ne sme govoriti. Kar prav je, da ne ponavljaš takih grdih besed. Nič ti ne bomo storili, ti nam samo povej, od koga si to slišala.«

Zdaj pa to! Binca je vedela: če povem, bodo ravno tako spraševali Metko, Metka pa je to slišala doma, je rekla, tudi od svoje mame. Potem bodo pa Metkino mamo morda celo vzeli s seboj in je ne bo več nazaj. Naj Metka ostane brez mame. Ne, ne bo povedala, za nobeno ceno ne!

Ko ni mogel iz Binca izsiliti odgovora, so začeli vojaki okrog nje postajati nestrpni in hlinjena prijaznost izpraševalca se je vse bolj spremenjela v pretnje:

»Če ne poveš, od koga si te grde besede slišala, te bomo vzeli s seboj. Nikdar več ne boš videla ne mame, ne bratov ne sester. Zaprli te bomo in boš v ječi od lakote umrla. Podgane pa ti bodo pojedle prste in roke, ušesa in nos.«

Tudi to ni pomagalo in poskusili so še zadnje. Namerili so na otroka orožje in vojak je rekel:

»Binca, štel bom samo do tri. Če do tri ne boš povedala, te bomo ustrelili. Ena, dve...«

Binca se je naglo sklonila, šinila tistemu, ki je stal blizu vrat, med razkoračenimi nogami v vežo, od tam pa je zdirjala kar čez njive in travnike nekam proti potoku.

Vojaki so buljili v prazno mesto med njimi, nato je eden zaklical: Za njo! Obkrožimo jo! Vi trije z desne, midva z leve.

Binca je bredla v novozapadli sneg, padala, se pobirala, copatke so bile takoj polne snega in tenka srajčka je postajala vse težja od sprijetega snega, lovila je sapo in se ji je zdelo, da ji bo srce nekaj do kraja stisnilo. Ni jokala, samo globoko je ječala, nepočesani lasje so ji padali na oči in jo slepili, ob vsakem padcu je grebla v sneg, da bi se hitro izkopala. Pred seboj ni videla ničesar, le sivino, ki se je raztezala v brezkončnost in kako naj tej brezkončnosti pride do kraja, toda hitela je in ječala. Potem pa so,

ko se ji je zdelo, da že neskončno dolgo beži, kakor iz tal zrasli pred njo tisti temni možje in so jo obkolili kakor tolpa volkov, ki si hoče privoščiti za zajtrk ubogo upehano jagnje.

Obstala je in uvidela, da je beg nemogoč. Začela je na vso moč hlipati.

»Zdaj nam hočeš še uiti, smrklja,« se je zadrli zasliševalec in jo z dlano tresčil v obraz, da se je pocedila kri iz nosa in ust.

»Ne preveč, kamerad! Prej nam mora povedati pravega krivca.«

Odslej je najprej pred vsakim vprašanjem dobila krepko po licu, po glavi, kakor je pač nanese in nato je sledilo vedno isto vprašanje: Kje si to slišala? Kdo ti je to povedal?

Binca pa je molčala. Ko si je brisala krvaveči nos, si je kri z golo roko razmazala po vsem obrazu. Stala je tam v globokem snegu, v katerega se je vdrla do pasu, prenašala udarce, toda povedala ni ničesar. Še zverji bi se morala smiliti, vojakom se ni. Morda pa se je in morda celo vsem, toda drug pred drugim tega niso smeli pokazati, kajti najmanjša popustljivost katerega koli izmed njih bi ga lahko veljala glavo, drugi se namreč boji najvišjega, tretji drugega in tako navzdol do najnižjega, najvišji pa se boji vseh, ki so pod njim. Tak je včasih svet. Ali pa morda ne samo včasih? Gotovo pa v časih nasilja.

Binca bi se že davno sesedla, ko je ne bi obdajal zmrzel sneg, toda moči so ji pohajale in mraz ji je jemal poslednje moči.

Tedaj je od doma sem privihrala Bincina mati. Jokala je na glas, vpila in zmerjala.

»Vi volkovi, kam ste mi odvlekli moje dete! Vas ni sram, pet moških se spravi nad ubogega otroka. Kaj vendar imate z otrokom?«

Hotela je vzeti otroka, toda vojaki je niso pustili blizu, vlekla jih je proč za uniformo, za roke, toda napadeni vojak je samo zamahnil z roko in mati je obležala v snegu, pa se je takoj pobrala in začela napadati drugega. Bila je razdražena kakor zver, ki brani svojega mladiča.

»Čakaj, čakaj! Nečesa sem se spomnil. Pa ti povej, ženska, kaj si ti naučila svojega otroka, Binco?«

»Kaj sem jo naučila? Menda ne preklinjati in koga pretepati! Moliti sem jo naučila in deset zapovedi, ki jih vi ne znate. Poglejte, kaj ste naredili otroku, saj je ves krvav in če ga kmalu ne izpustite, bo tu pred vami zmrznil. Zverji ste in ne ljudje!«

»Kaj pa tisto o firerju, da ga svet preklinja? Kdo pa je to naučil otroka, če ne vi?«

»Me imate za tako abotno, da bi kaj takega učila otroka. Ni dovolj, da je mož zaprt, zdaj ste se spravili še nadme in nad moje otroke. Pustite mi otroka, sicer bom tako rjula, da bo vsa vas tekla skupaj.«

»Nič ne bo tekla. Preveč se vsak zase boji, da bi zaradi drugega kam tekel.«

»Tako je. Samo jaz naj bi bila tako neumna, da bi otroka učila nekaj takega, kar otrok ne more zadržati zase.«

Zasliševalec se je znova obrnil k Binci:

»Binca, tako ali tako boš umrla. Ne gremo prej od tod, dokler ne najdemo krivca. Povej, kje si slišala tiste grde besede. Ti boš zmrznila tukaj, saj nimaš skoraj nič na sebi, toda še prej bomo ustrelili tvojo mater, če ne poveš, kar te vprašamo.«

Binca je začela samo še pretresljiveje jokati.

»Zvežite ženski roke na hrbtu!«

Vojaki so materi strgali ruto z glave in ji z njo močno zvezali roke. Postavili so jo proti Binci in namerili vanjo orožje.

»Samo ti, Binca, lahko mamó rešiš. Povej, kdo ti je povedal tiste grde besede, pa bomo mamó izpustili in tebe tudi.«

Kako je Binci, tej ljubeznivi mali deklici, prišlo kaj takega na misel, ve samo dobri Bog, toda nenadoma ji je prišlo kakor odrešitev na misel, da tako ne bo nikomur škodovala in je komaj slišno rekla:

»Vojaki.«

»Si nora! Kaj pa govoriš. Kakšni vojaki?«

»Tisti v grmovju na drugi strani potoka. Nanje ste potem streljali.«

»Ah, tako.« Je rekel zasliševalec skoraj kakor z nekakšnim olajšanjem. In je odgovor pojasnil ostalim, ki Binca niso razumeli.

V zadregi so pogledali drug drugega, vrgli mašince na pleča in odšli v gosjem redu dosledno stopajoč drug drugemu v sled.

Mati pa je pograbila Binco, jo stisnila k sebi in stekla z njo domov, da jo ogreje in oživi, saj je bila mala bolj mrtva kakor živa.

X X X

Leta so tekla in iz majhne Binca je postala dobra skrbna mamica. Vsa tista groza ni zapustila na njej hujših sledov, le v sanjah jo še včasih obstopijo temni možje in stiskajo okrog nje vse tesnejši obroč, dokler je ne osvobodi zavest, da je groza mimo in Bog daj, da se nikoli več ne vrne.

Jože Ftičar

Izza žične ograje

1. SEJM BIL JE ŽIV

Vačov Jožko, po rasti najvišji od naše četverke, se ni zmotil: številne vprege so se razpostavile na obsežnem dvorišču prav kot lončarske, ko pripeljejo svojo pravkar izdelano kramo na vaško trato. Le da so jih tokrat namesto živahnih kmetov pričakali gospodje v dolgih črnih reverendah, kmetice pa so, nič kaj živahne, lezle s kolesljev in hitele predstaviti gospodi svoje drobljance. Tam ob strani so čakali tudi že urni možaki, nedeljsko napravljeni, ki so na kolesih prehiteli vprežna vozila. Drobljanci pa so še kar počemeli vrh voza, ogledujoč se plašno na vse strani in premišljuječ, kako bodo poslej v tej velikanski stavbi služili svoj staž nekoč sicer zaželene, a zdaj po razsulu domovine tako vprašljive učenosti. Strah jim je splahnel šele, ko so črno gospodo slišali čebljati slovensko.

»A, lej, lej, brtalani mali!« je krilil z rokami prileten gospod zagorelih lic in živahnih, modrih oči, ki se je staršem predstavil kot domačin iz Fillovec. Hudomušno bezajoč v nanovo pripeljane gojence je skušal le-te prebuditi in podžgati v smeh.

»Zahomotani ste ko novi vrči in pütre«, jih je odvijal iz cap in jim pomagal z voza. »Da niste pifurali s sabo še pökanic in tablic?«

»Ja, res ni manjkalo dosti«, so poprijele matere, »tako stežka so šli z doma. So pač še majhni in jih tudi težko damo proč.«

»Le brez skrbi, bomo skrbeli zanje kot se šika. Smo jih komaj že čakali«, je pristopil visok gospod kratko pristriženih las in pokimaval z glavo. Očetje so nam brž veleli, naj se poklonimo gospodu ravnatelju in mu kušnemo roko. Storimo to vsi po vrsti; roke si gospod sicer ni dal poljubiti, pač pa nas je sam pobožal po glavi.

»Saj ste pripeljali vsega, kot da greste v Ameriko«, se je še pošalil, »pa še na pol poti niste.«

»Malo živeža smo navrgli«, so povedali očetje, »da jim boste imeli kaj kuhati.«

Visoki gospod nas je vidno zadovoljen prepustil prefektu, temu filovskemu dobrovoljnéžu, ki je takoj velel zapeljati h gospodarskemu delu zavoda onstran dvorišča. Očetje so poprijeli nagomilane žaklje krompirja, prosa, ajde in drugih pridelkov, eden je prispeval celo sončnično seme. Nas so pa z materami napotili h kupu slame; tam naj napolnimo slamarice in jih lepo zašijemo. Slame je bilo dovolj, živine pa očitno bolj malo, zato smo se lotili dela brez pomišljanja in naphali »strožake« na debelo. Ta in ona je morala prišiti še številko na perilo ali zglavnik; zavodni red pač to zahteva, nič ne pomaga.

»Kaj misliš, nas bodo dali tja v tiste golobnjake?«, vprašam Vaneka in pokažem na bele mansardne utice, ki so molele iz visoke strehe.

»Ne vem, mogoče. Saj tam bo kar fajn,« me je hitel potroštati, »bomo vsaj videli daleč. Znabiti vse do domačih polj.«

»To pa že ne,« ugovarja trezni, razsodni Jožko, »kvečjemu do Rakičana ali v najboljšem primeru do Beltinec.«

»Bogve kdaj nas bodo spustili domov«, jokavo potarnam in se zagledam skoz žičnato ograjo tja proti Rakičanskemu logu.

»Vište ga no, še tukaj ni, pa bi šel že domov,« me karajoče krcnejo mati. »menda nisi več bábek, da bi se cmeril in se me držal za janko.«

»Boste že prišli, za svetke. Kajne, gospod, da jih pustite?« je zagostolela Svetkova mati.

»Samo, če bodo posebno pridni,« je dejal gospod Ogrinč, »za vsake kvatre jih pa ne čakajte.« Vačova je dodala, da nas bodo drugekrat prišli sami obiskat.

»Vište, deca, tamle je Pištek varaški,« nam pokažejo ličen koleselj iz Turnišča, s katerega je urno priskakljajl deček, manjši od nas vsaj za prst ali dva. »Le pogledjte ga, kak je frišek, čeravno je manjši od vas,« so uganile isto naše matere. Tudi starši »friškega dečkeca« so bili videti mlajši od naših.

Ko smo nabasali slamarice, so pristopili očetje in jih nesli proti visoki zgradbi, pred katero smo čutili nekak sveti strah vsi od kraja.

Vzpenjajoč se po cikcakastih stopnicah, domala nepreštevni, smo se znašli v velikanski podstrešni sobani, za katero so gospodje rekli, da bo naša spalnica. Tu so nam odkazali železne postelje z žičnato mrežo, na kateri je bilo moči poskakovati. Iz prijaznosti so nam izbrali ležišča skupaj, sovaščanom, in še Pištek varaški je dobil prostor zraven nas. Prepustili smo jih materam, sami pa smo se zapodili najprej h golobnjakom občudovaje razgled, slednjič pa se ustavili na oknih južnega pročelja, ki je gledalo na

soboške in rakičanske njive. In glej, tam za kak »vgonjaj« daleč je hrumela mlatilnica oranžne barve. Ob pogledu nanjo mi je takoj malo odleglo: »mašin muvi« — vendarle nekaj domačega v bližini!

»Ja, kje pa je peč, mlatec?« povpraša Števek, najmlajši od nas.

»No, kaj misliš, ugani!« ga dregne Vanek. Števek pomišlja, gleda naokoli pa nejeverno zmajuje z glavo.

»A ne vidiš, precej tam za onimle drogom, s katerega visi kabel, je iznajdljivo vzkliknil Pištek. »Mlatec na električno. Še nisi slišal zanj?« Števek odkima in nezaupljivo boljši v neznano mu napravo.

»Viš ga, varašanca, najmanjši je, pa največ ve,« zine Jožko, prime Pišteka pod pazduho in ga nagajivo dvigne.

»O, tudi jaz sem že videl to napravo,« se vštulim z besedo, »narisana je v Mohorjevi knjigi Električar. Še vse kaj drugega žene kakor takle mašin.«

»Se že spet važiš,« me okrcva Vačov Jožko, »kot da mi tega ne vemo.«

»Škoda, da ne moremo zraven,« rečem bolj zase, »kaj bi dal, ko bi lahko šel zdaj k mašinu!« In spet se mi ustavi oko ob visoki ograji, ki obdaja Martinišče kroginkrog, da ne more več nihče ven, kdor je zašel noter. Zdajci me je čudno zaščemelo v grlu in le s težavo sem se ubranil ihtu. Ne le videli, celo zaduhali smo mašin z omlačeno prosenico vred. Kar naprej smo se čudili, da ima tako majhna naprava, kot je ta motor na električno, tako veliko moč.

»Prima je, edino fučka ne,« je zaključil pomenek Bajžin Vanek.

Ta hip nas je poklical gospod asistent, po slovensko je govoril z nami in nam pokazal, kako moramo postiljati, da bodo vse postelje lične, enake, kakor v škatlici. Posebno važen je bil zavihek rjuhe ob vzglavju, ta mora biti pri vseh enako širok in uglajen.

»Hajd, zdaj pa na dvorišče,« je vzkliknil zatem, »žoga že čaka!« Zapodimo se za njim, ne meneč se za starše, ki se po malem že poslavljajo. Občudujoč našo naelektrenost pa se še pomudijo in nas z neprikritim olajšanjem opazujejo v družbi martiniških gospodov. Gospod asistent nas po kratkem podajanju žoge že seznanja s pravili poglavitne igre z žogo: med dvema ognjema. Bila je to res kunštna igra, na moč razgibana, in na prostnem dvorišču tudi najprimernejša. Starejši dijaki so igrali že tako perfektno, da smo mi negodniki kar zijali. Sploh so bili starejši dijaki za nas »sile«, že napol gospodeki. Kako so se to pozdravljali med sabo, prihajajoč spet na staro mesto! So pa držali kar vidno razdaljo od nas malih.

»Vište, vište, kakšen fejš štijo imajo!« so se čudile naše matere in pri tem jim je kar vidno odleglo. Saj je to res nekaj, kar bo v njihovi odsotnosti privezalo nase srca njihovih malčkov.

Medtem pa so gospodje napotili očete v ravnateljevo pisarno. Gospod ravnatelj je z neprikrito veselostjo pripovedoval zresnjenim kmečkim veljakom, kako težko so že čakali na gojence in v strahu, da jih ne bo, opravljali celó devetdnevno k martiniški Mariji, naj jim vendar že pošlje gojencev v zavod. Zdaj se jim je odvalil kamen s srca: »postajamo kompletna družina.« Očetom pa ni to nič kaj zjasnilo mračnih čel, še jih je skrbelo: da ne bodo šole čisto madžarske? V tem primeru bo za otroke težko, saj ne znajo pisati po madžarsko. Oni sami bi se laže šolali, ko so pohajali madžarske šole še pred prvo vojno.

Ravnatelj Gundek jim je, hoteč razporediti oblake skrbi, na široko razkladal, kako je bil konec julija, kmalu po imenovanju, pri sombotelskem škofu; ta mu je dal ne le jurisdikcijo za opravljanje verskih obredov v slovenščini, temveč je izrecno naglasil, naj v zavodu molijo in širijo evangelijski nauk v jeziku, ki »ga razume ljudstvo«, to pa je slovenščina. Po novem resda pripada tudi Martinišče madžarski inspektoriji, vendar zaradi tega še ni treba obupati: poglavitno je, da so zavod pustili v rokah Slovencev, s tem odpade vsak strah pred pomadžarjenjem njihovih otrok. Treba je skratka zaupati v božjo Previdnost; posebej se kaže priporočiti Pomočnici kristjanov, veliki zaščitnici salezijanske družbe.

»Lejte, hoteli so nam poslati vojaštvo v zavod, in po osebnem posredovanju madžarskega oficirja Galambosa, ki vneto obiskuje našo kapelo in pobožno pokleka pred našo Marijo, smo dosegli, da so poslali vojaštvo v rakičanski grad ter nas pustili pri miru.«

Bajzin oče je izrazil zaskrbljenost spriči listka na vratih gimnazije, da »se bo začel pouk za madžarske dijake,« medtem ko za slovenske nič ne piše. Dodano je le, naj pridejo tudi »vendsko govoreči dijaki,« čes da se bodo že privadili madžarščine in potem nadaljevali skupaj z madžarskimi.

»No vite,« je zakrilil z rokami gospod ravnatelj, »že ta pristavek dopušča sklepanje, da bo pouk potekal tudi v slovenščini, četudi v narečni obliki. To tembolj, ker smo zatrdno izvedeli, da je potrjena cela vrsta naših profesorjev, ki so poučevali na gimnaziji za časa Jugoslavije: predvsem sta to profesorja Julko Lovak in Janko Navčec, potem katehet Kelenc, potem profesor Vrtenko s soprogo, profesorja Korel in Čuk, sami Slovenci. Pred kratkim so slovesno zaprisegli, tako da sploh ni treba obupati. Pomirite v tem smislu tudi svoje žene, matere naših gojencev.«

Slednjič je očetom zagotovil, da je »prava sreča«, da so njihovi otroci našli pot v Martinišče; slovenski predstojniki si bodo prizadevali, da jih postopoma vpeljejo v pouk madžarskega jezika in ustvarijo most med starši in učnim osebjem, med slovenščino in madžarščino.

»Le kaj bi tarnale in jadikovale, kvočke smētene,« je skušal obrniti še skrb na šalo hudomušni prefekt Lovrenčec, »kaj jim bo pa manjkalo tu razen dudke in slinčka? Razen administratorja Pála Reménya smo tu sami Slovenci, potrjeno večji ravno take vzgoje, kot so je bili »knapi« deležni doma. Med dijaki je tudi komaj kateri Madžar. Kje bo rini! Madžar sēm, k salezijancem, ko jim je ta način življenja tuj in mrzek kot juncem ponos! »Na našo srečo!« se je široko zahahljal in tiesknil po hrbtu to in ono žensko. Preden so šle, so hotele imeti zagotovilo, da jim bodo pomagali tudi pri učenju madžarščine, njihovim sirotekom, ki bodo zdaj res kot piščeta brez koklje.

»Ja no, zato smo pa tu, gromska strela!« je pisnil prefekt. »Mislite, da bi nas drugače pustili ostati? Figo debelo, utopili bi nas v žlici vode!«

Potem ko so odrajtali oskrbnino — tudi zanjo je dejal gospod ravnatelj, da je izposloval nižjo, kot jo plačujejo drugod na Madžarskem — so nas očetje poiskali, nam zažugali, naj vzamemo študij resno kar se da že od vsega začetka in se ne predajamo le igram, takim in drugačnim, so nam pomolil svojo raskavo dlan, obljublajoč, da nas bodo prišli vsak čas pogledat, saj so kot večji kolesarji bolj gibljivi od žensk.

Matere so ostale še toliko, da so nam prinesle s »kôl« še zadnji paket, a ne najmanj pomemben: priboljšek. Ta je moral biti spravljen v posebno omaro jedilnice in bo dostopen izključno v času malice. Bile so to zvrhane cule dobrot od čebričkov z domačo zaseko do klobas, gnjati, šunke in rebrca, kruha in pogač in piškotov vsake vrste, medu in drugih poslastic. Police v visokih omarah so kar zaječale. Tačas so imele ženske tudi priliko pokukati v svoje osnovno delovišče — v kuhinjo; občudovale so poseben nadstropni valj v steni med jedilnico in kuhinjo, ki je rabil izmeničnemu transportu hrane in posode. Zdel se jim je hudo domiselno s kuhanjem vred, ki so ga videle vrteti se po kuhinji v belem predpasniku z naramnicami.

»Potem pa le dobro kuhajte tem našim šolarčkom«, so mu pomahale, ta pa je smejočih oči v tolstem obrazu potrjeval svojo kuhinjsko suverenost.

»O, bomo že. Ve pa tudi še pridite in se ne spozabite z nas«, je namignil na shrambo v kuhinji.

»Vište, deca, nič ne boste sami,« so troštale svoje golobučmane, šoli zapisane, ko so jih v zadnje objemale. »Takšne fejest gospode boste imeli, same naše ljudi. Samo ubogajte jih, pa vam bo dobro tu ko v devetih nebesih.« To o nebesih smo vzeli z rezervo, vsi od kraja, nekateri še posebej.

»Bogme, tako dobro jim bo,« je v visokem sopranu vrisnila Svetkova mama, »da bomo doma kar zamolčali vašim bratom, sicer bodo na vrat na nos drli semkaj vsi.« Pri tem je prezrla, da smo nekateri brez bratov na domu, na primer midva s Pištekem, in da utegne biti najinima materama to posebno hudo.

»Pa med sabo si pomagajte,« sta v en glas naročili še Bajžina in Vačova. »potem vam bo lažje.« In že so posedle na voz, ko se je ravno vračal iz mesta gospod administrator, edini Madžar med predstojniki. »Naši gošpodje« so posredovali med ženskami in vljudnim tujim gospodom suhega obraza, a iskrivih oči. Še on je potolažil zdaj že zasolzene kmečke revice, poudarjajoč, da bodo v njih, vzgojiteljih, imeli otroci druge starše. Sicer pa je še nekaj dni do pouka, tačas jih bodo pa že pripravili na prvo srečanje z novo šolo. Pospremil je voz do vhodnih vrat in še potlej mahal za njimi.

V zavodu se je zdajci oglasil zvonec in naznanil konec odmora. Madžarski gospod z naočniki brez okvirjev in kratko pristriženih črnih las, ki smo mu morali reči »tisztelendő ur«, nas je razvrstil in povedel v učilnico. Bil je to pravcati hram učenosti, z velikimi klopmi in še večjimi pult; ležal je nad kapelo in gledal proti severu. Na prednji steni je visela podoba mladega Jezusa z napisom: ORA ET LABORA. Približno 12-letni Jezus je kazal mil, malce otožen izraz, sicer pa je bil videti dokaj špasen v svoji nabrani srajčki roza barve — imel je skorajda dekliski izraz. Spominjal je prejkone na odsotnost deklic v tem izključno fantovskem zavodu. In je spomin mi je zaplaval mimo pultov ven, tja daleč na poljane, v naše domove do gorkih ognjišč, okrog katerih se sučejo naše sestre in matere, ki so po neki posebni pravici obvarovane tega odmaknjenega zavodnega življenja. Deležni smo ga le mi, fantiči, nemara zato, da postanemo — popiči, kakor smo si nagajivo šepetali med seboj. Dobili smo vsak svoj sedež in pult, prvošolčki spredaj, za nami starejši, po razredih.

V odmoru me je nagonsko povleklo ven k južni stranici ograje. Zagrebel sem prste v visoko žico in se zagledal čez polja, tja na daljno nepregledno ravan, kjer je v sivini nedoločljivosti tonila zapuščena domačija...

Kapela s svojim majhnim oltarčkom in kipom Pomočnice kristjanov na levi strani, je sicer nudila določeno uteho in kanček domačnosti, vendar le v zvezi z molitvijo in pesmijo v slovenskem jeziku. A kolikor je že potolažila osamljena otroška srca, jih je somrak z nočjo naslednji hip toliko bolj razprl v osamo. V novi, sveži postelji se sploh ni bilo moč pomiriti drugače, kot da si si približal kak oprijemljiv predmet od doma, kakšno skrito igračo ali vsaj žepni robec, če drugega ne. Jaz sem imel le to zadnje, kajti piščalka se mi je sklala, eroplan pa je bil daleč prevelik za s sabo. Za silo je zalegel tudi robec, saj je dišal čisto po domače in s svojim vonjem pričaral mater, očetnjava. Zato sem nenehno tiščal glavo vanj, s pobožnostjo, kakor so jo nekdanj poklanjale pobožne duše škapulirju.

Le kako se umiriti po ukaznem molku, kako zaspati? Krčevito sem tiskal robec, morda bom pa le izšel iz njega dovoljšnjo mero uspavalnega vonja odmaknjenega mi domovja.

2. V KVADRATU DOMOVINE

Visoko navešen zvonec za dvoriščnimi vrati je predstavljal predmet, pred katerim je imel vsak prišlek poseben strah. Posebno predirljiv, odvrtno rezek zven je imel zjutraj, ko je s svojim zagnanim jekom surovo pretrgal še spokojno tišino noči. Zgodnja ura nas pri tem niti ni tolikanj motila, vsaj nas s kmetov ne. A že dosti zgodaj smo začutili odpor do te soldaške hkratnosti vsega počenjanja, združene s povelji bolj ali manj nadutih asistentov.

Sicer pa so bili asistenti — zaenkrat še sami Slovenci — na moč prikupni mladeniči. In priljudni, vsaj nekateri so se znali skloniti tudi k nam, malim. Le da jih je kot senca spremljal povsod strogi »tisztelendő ur«, ki je veljal za nekakšnega superasistenta, a še zdaleč ni mogel dohajati naših fantov ne v prijaznosti ne v živahni uigranosti v dijaški vsakdan mladostnikov. Kot da je čutil, da so naši asistentje vse preblagi, je svoj nastop zmerom nekoliko naostril in si nadel kar se da strog uradni videz.

»Kar zasuci se, fantek, le,« je rad podvizal nas počasnejše, pri čemer je njegov »fiacskám« kmalu postal že stalna krilatica vsiljenega predstojnika.

Drugače pa je življenje prve dni steklo v dokajšnjo ubranost: dopoldne učilna, v nji priprave za šolo z zavijanjem zvezkov, branje, učne ure madžarščine z našimi gospodi, odmori z obilico iger z žogo, navečer pa je ta vsakdan prijetno popestrilo petje — izven dnevnega reda — v družabnem krogu na dvorišču ali na dolgem, močno odmevajočem hodniku. In tu so prišli starejši dijaki še posebej do izraza, nič manj kot pri igrah, z našimi asistenti na čelu. Petje slovenskih narodnih je bilo tako ubrano in poživljajoče, da ga je z neprikritim zadovoljstvom spremljal celo naš madžarski nadasistent. To tembolj, ker je bil, kot smo kmalu izvedeli, po rodu Slovak. Na zunaj tega seve ni pokazal. Čudili smo se le, zakaj si je pustil pomadžariti priimek. Preveč si pa nismo belili glave z njegovim narodnostnim zadržanjem, bolj nam je bilo mar, da je nam pustil slovensko peti in govoriti in ni kazal, vsaj v začetku, nejevolje ob tem. Za nas je bilo poglavitno, da so bili v prvem planu naši asistenti. Prišli so iz Preka: z Radne, Kapele, Veržeja, odkoder so jih ob razsulu pregnali Nemci. Skupaj s starejšimi dijaki so znali ustvariti pristno predvojno vzdušje, kot so zatrjevali višji

predstojniki sami, kakor da se ni zgrnila nad nas črna noč okupacije. Prav zato smo jih občudovali, se zgrinjali okrog njih in se počutili v njih družbi kot v okrilju domovine. Najmlajši jim sevé nismo bili dorasli; naše prerivanje okrog njih jim je bilo bolj v sitnost kot v ugodje, kljub temu pa so skušali po svojih močeh premostiti prepad med mladimi in starejšimi, ali kot pravimo, generacijami. S slovenskimi knjigami, ki so nam jih potisnili v roke tu in tam, so nam prav tako pričarali košček domovine. Bilo nam je, skratka, kot da smo pristali na edinem obranjenem otočku poražene domovine, v oazi, ki ne sme potoniti v puščavo.

»Si videl, kako je »fiacskam« vihal nos nad nocojšnjima vižama?» spodbode Tine Frančka po končani večerni serenadi.

»Menda ja, kje pa je mislil, da premoremo Slovenci tako udarni pesmi kot sta Slovensko dekle in Naprej, zastava Slave! Toliko da se ni podelal v hlače! Menda ve za vstuljene vohune in kar sluti, kakšno godljo mu bodo skuhal pri Lhosócyju«.

»Kar je res, je res, fantje. Dovolj je toleranten in lahko zahvalimo Boga, da nismo dobili na vrat hujšega zlomka,« pomodruje Štef Rajbarič. Zaprli so se v kabinet za inštruktorje in se domenili, kako bodo parirali tem domnevnim špicljem v zavodu, ki jih je treba odkriti za vsako ceno in onemogočiti. Posebno budni morajo biti zdaj ob začetku šolskega leta. Rustec je pribil, da morajo poiskati stike z onimi dijaki in študenti, ki jih je VMKE (vendsko-madžarsko kulturno društvo) poslalo poleti v notranjost Madžarske na priučitev madžarskega jezika. Mnogi od njih da so dokaj uporno razporejeni, ker so jih madžarski gazde marsikje izkoristili le za ceneno delovno silo.

»Jim že pokažemo, kdo smo in kaj zmoremo! Tu v Martinišču moramo skovati pravcato državo v državi, nekakšno Mursko republiko, Slovenijo v malem!« je udaril s pestjo po votlo odmevajočem pultu. Sploh je imel Rustec po ravnateljevem mnenju načrtov, kolikor skuštranih kodrov na glavil

Kot poglavitno nalogo so sklenili poskriti slovenske knjige, zrežirati z gojenci nekaj slovenskih iger, da poživijo slovensko kulturno življenje v zavodu. Na vsak način morajo zagotoviti, da bo Martinišče v jedru slovensko in kot tako odskočna deska na zahtevno področje osvajanja celotne soboške gimnazijske mladine. Obrazi so jim kar žareli od navdušenja in kazno je bilo, da bodo snovali načrte vsak zase še pozno v noč.

3. DOGOVOR NA VIŠJI RAVNI

Novonastavljeni martiniški ravnatelj Gundek se je ravno vračal z župnišča v svoj zavod, ko je na poljskem kolniku srečal profesorja Lovaka in Navčeca. Seznanili so se bili že pred tedni, ko sta prinesla nov sveženj slovenskih knjig iz gimnazije v Martinišče. Beseda je dala besedo, profesorja sta pospremila ravnatelja vse do križišča pred zavodom.

»Slabo nam kaže,« je črnogledo pojamlal Navčec, »pomislite, šolska uprava je odstavila prof. Démetha in za ravnatelja gimnazije postavila tistega Madžara Podlakyja.«

»Ne zaupajo niti tako zanesljivemu tipu, kot je ta vogrski domovinčar, sicer pa prekmurski domačin,« je povzel besedo prof. Lovak.

»Veste da ne,« skuša pojasniti ravnatelj. »Gartner in Lhosócy ven in ven trobita, da ni zaupati niti tu rojenim Madžarom, da se varujemo: domači gospodje da se samo obiskujemo, politiziramo in slovensko občujemo med seboj. Zato pa so spravili iz Prekmurja vse slovenske kaplane in jih premestili v notranjost Madžarske.«

»Le kaj nas čaka,« je potarnal spet Navčec, »po vsej priliki bodo isto naredili tudi z nami.«

»Nikakor ne,« ju je bodril ravnatelj, »saj nimajo sicer kadra, ki bi bil večš obeh jezikov in prav tak jim je potreben. Kako naj sicer iz čisto slovenskih dijakov sklepljejo čez noč madžarske? Ni razloga za obup. Nasprotno, pridita k nam in bosta videla: pri nas imamo še Jugoslavijo, Slovenijo v malem!«

Nato jima je razlagal o okrepljenem narodnostnem delu klerikov asistentov, o slovenskem zbornem petju in recitacijah, o gojitvi slovenske knjige in tako naprej. Ko je dodal še velikopotezne načrte v zvezi z uprizorjanjem ljudskih iger, mu je profesor Julko navdušeno vpadel v besedo:

»Potem želim na vsak način sodelovati. Ali smem pomagati morda pri režiji?«

»Brez nadaljnjega«, je dobrovoljno odvrnil gospod Gundek. »Na vajah boste več ko dobrodošli. Sicer pa moramo ohraniti določeno opreznost, ne toliko zaradi administratorja Madžara — ta je dokaj strpen, vsaj za zdaj — kot zaradi špicljev, gojencev, ki so nam jih Madžari vsilili, da poročajo o vsem. Predstave sevé ne morejo biti javne, ampak strogo notranje. Toliko pa moramo biti že previdni, da se sami ne onemogočimo pri obla-
steh.«

S tem sta se strinjala tudi kolega, ki ju je Gundekovo poročilo o martiniški »Iliriji oživljeni« sredi okupiranega Prekmurja vidno poživilo. Posebno Julko se je ves razgrel:

»Na noben način ne smemo vreči puške v koruzo, tudi če jo vojaki so. Asistentje morajo skupaj s starejšimi gojenci zgraditi trden temelj narodnega osveščanja, da bodo uspešna protiutež VMKE-ju, soboškim madžaronom in renegatom, kot tudi madžarsko usmerjeni mladini, ki jo bodo nedvomno vzgajali na vseh šolah. Obraniti moramo našo mladino!«

V tej zvezi so še posebej poudarili pomen, ki naj bi ga imeli martiniški oratorijanci, prek katerih naj zavod izžareva slovenski vpliv v pomadžarjeno mesto, s posebnim ozirom na njegovo mladino.

»To morajo biti fundamenti našega naprejidénja, da povem z besedami Nikole Nandora, ki vihti zdaj pero v zanosu zmage. A za izhodišče narodnostnega boja moramo zavzeti odločno znanstveno stališče zanikanja vendskega naroda in vendščine, te pglavitne zmote Madžarov, bolje povedano madžaronov«, je vročično razvijal akcijski načrt Lovakov Julko, »ter poudarjati jezikovno in narodno istovetnost Prekmurcev z ostalimi Slovenci.«

Ravnatelj Gundek se je poslovil z vidnim vzradoščenjem, da je našel v obeh kolegih zaupna somišljenika in obetajoča sodelavca. Ko so gojenci legli k počitku, je tiho vstopil v kapelo, se zahvalil Mariji za doslej izkazano pomoč in se priporočil za novo. Priporočil ji je kar vso svojo martiniško družino. V zahvalo pa bo dal obnoviti njen kip.

Ubogi Gundek še zdaleč ni slutil, kakšni oblaki se zbirajo nad Martiniščem in njegovimi gojenci.

Zvonar Januš

Jasna, zvezdnata noč je jela bledeti. Prva medla svetloba je dahnila od vzhoda.

Na vasi pod hribom, obdanim okrog in okrog z goricami, so se poredko oglašali zgodnji petelini. Le na temenu Vršiča je bil še popoln mir.

V koči, ki je stala čisto na vrhu, tik ob kapelici svetega Urbana, varuha goric, je zdajci nekaj zaškripalo. Stara stenska ura se je počasi sprožila: tin, tin, tin!

Januš se je dvignil z ležišča in stopil k oknu.

»Treba bo iti,« je zamrmral in pogledal proti Gaju, izza katerega se je vedno bolj svetilo jutro.

»Spet smo dan bliže smrti! Mladim smo v napoto. Samo za zvonarja sem še dober in svetemu Urbanu za tovariša!«

Med tem momljanjem je pogladil predečega mačka, ki se je brusil okrog njega, kakor da ga razume; oblekel je hlače in suknjič, stopil v cokle in se pokrnil s staro, oguljeno kapo. Stopil je v predklet in odtod na podstenje.

»Lep dan bo; megla se kadi iz Žabnjeka, da le grmelo ne bi danes iz nje!«

Ozrl se je za svetim Urbanom, se odkril, kakor da ga pozdravlja, nato pa krenil počasi po hribu. Prej jasen obraz se mu je zresnil. Januš je začel mrmrati jutranjo molitev.

Bleda svetloba mu je zalila suhi, od žil nabrekli obraz. Kratki, škotinasti brki so mu štrleli narazen in sivi, redki lasje so mu pokrivali le še rob glave. Saj jih je imel Januš že čez sedemdeset in z rožicami mu tudi ni bilo nikoli poslano. Slabel je naglo in razen svoje zvonarske službe se ni lotil nobenega dela več. Že to mu je bilo pretežko; ampak da bi pustil svoje zvono, o tem ni maral nič slišati.

Ravno je odmolil, ko je bil pri cerkvi ob vznožju hriba. Mrko ga je gledalo mogočno belo zidovje in še mogočnejši novi stolp, ki njemu ni bil nikdar všeč.

Potegnil je ključ iz žepa, odklenil težka hrastova vrata pod starim zvonikom in vstopil. Pobožno se je pokropil, zavil na levo pod novi stolp, kjer so visele tri vrvi njegovih ljubljencev zvonov. Prijel je slovesno za najdebelejšo in počasi potegnil. Jeknilo je mogočno in se glušeče odbijalo po okroglem zidovju od vrha do tal in grmelo na Januševo ušesa. Zvonil je dolgo, enakomerno; globoko se je pripogibal ob vrvi in s težkim dihanjem si je dajal takt. Naj bi se godilo okrog njega karkoli, on bi ne videl in ne slišal. Duša mu je splavala ob vrvi navzgor do velikega in pela sta skupaj, da se je razlivalo čez spečo vas preko polj; čez vso široko ravnino, daleč tja do stajerskih hribov.

Odzvonil je. Globoko si je oddahnil in se ozrl navzgor: »Težek, vedno težji mi postajaš! Treba te bo spet namazati.« Obrnil se je in odšel po stopnicah s počasnimi koraki v stolp. Stopnice so bile zložne, pa vendar se jih ni mogel privaditi. Polomljena lestev v starem zvoniku mu je bila ljubša, pa tudi pot je bila tam krajša. Tu pa hodiš vedno okrog, vedno više, pa komaj učakaš konca; to ni za stare kosti.

Dospel je med line. Prav za prav to niso bile line. Zid je prehajal v stebrovje z dvanajstimi stebri in to stebrovje zopet v zid tik pod vrhom, ki pa je bil kakor odrezan, le na enem robu se je nadaljeval v majhnem stolpiču. Teh dvanajst mogočnih stebrov je bilo kot dvanajst apostolov, ves stolp z majhnim stolpičem na vrhu pa kakor dvignjena desnica cerkve, kaže s kazalcem v nebo — tako so dejali rajni gospod in Januš je s svetim strahom hodil po tej »desnici« in med »apostoli«.

Tu je bil najprej prostor za največji zvon, ki naj bi nekoč tu visel. Januš ga najbrž ne bo doživel. Saj niti treba ni. Potem bi moral njegov veliki na drugo mesto in novi bi bil veliki. Dva mala sta visela nad tem prostorom, pa Januš ju danes ni niti pogledal. Stopil je zdaj po strmi lestvi še više. Tu je visel njegov veliki! Janušu se je zjasnil obraz. Objel je zvon z radostnim pogledom. Vedno ga je z veseljem gledal, kako tudi ne, saj mu je zbujal toliko prijetnih spominov! Dolgih petdeset let sta bila že skupaj. Petdeset let! To je bilo takrat, ko je Januš začel hoditi zvonit, ker je bil oče že star. Takrat je bil veliki še svetel in nov. Tudi Januš je bil mlad. Zdaj pa sta oba stara, zvon je počrnel, Januš pa se ukrivil.

V starem zvoniku je imel veliki nekdanj tovariša. Pa je prišla vojska in ga pobrala. Tudi Januš je moral na vojsko in nečak Jožek ga je nadomestoval. Skrbno mu je zabičeval, kako naj zvoni in otrok naj nikar ne pušča, da ga ne poškodujejo. Januš se je vrnil in zdelo se mu je, da veliki poje lepše, odkar ga poganja zopet on. Kmalu nato je veliki dobil tovariša, novega, manjšega; čez nekaj let pa so oba potegnili v novi višji stolp in še tretji, srednji, se jima je pridružil. Sedaj so peli, da jih je bilo veselje poslušati. Spet so tekla leta in Januš se je postaral. Čutil je to in vedel, da ne bo več dolgo, ko bodo zapeli tudi njemu.

Skoraj nevede, kot je bil že vaje, je med tem razmišljanjem poiskal zaprašeno steklenico z oljem in počasi, skrbno, da se ni razlila niti kaplja, vlival pod trizobo os zvonovega jarma.

Močno se je stegnul, da postavi steklenico nazaj. »Spet boš laž...« Zdajci se mu je stegnilo pred očmi, silna slabost ga je obšla. Lovil se je z rokami in se zvrnil vznak s tramovja na trda cementna tla.

Obležal je negibno, hropel mukoma, kri je začela močiti tlak.

Dobre četrte ure je ležal, toda v sveži jutranji sapi se je kmalu zavedel. Odprl je oči in pogledal okrog sebe. V glavi mu je silno šumelo, misli so se mu blodno mešale, da ni vedel, kaj se godi z njim. Poskusil je vstati. Desnice ni mogel dvigniti. Uprl se je z levico in se trudoma postavil pokoncu.

»Pa saj ni treščilo v stolp? Veter šumi, drevesa pa so mirna!« Tedaj je začutil nekaj toplega za vratom. Segel je z roko tja. Kri se je cedila iz rane na glavi.

Kapa je ležala na tleh. S težavo jo je pobral in si z njo obrisal kri s tilnika. Silno težko je stopal po strmi lestvi do spodnjih zvonov. Nekajkrat je omahnil, skoraj bi se bil zvrnil z glavo naprej. Po stopnicah je šlo laže; oprijemal se je zidu, toda večnost je minila, preden je prišel na tla.

Postal je nekoliko, nekajkrat sunkovito zajel zrak in stopil v cerkev. Bilo je še temno. Večna luč je ugašala; zdaj zdaj bo otrpnila. Hotel je stopiti naprej, toda čutil je, da je ne bo mogel sneti. »Hani moram naročiti, potem pa grem domov.«

Kuharica je vprav odpirala, ko je prišel Januš pred župnišče. Ni pozdravil kakor navadno. »Luč ugaša... stopite vi tja... jaz moram domov,« je s težavo povedal. Jezik se mu je trdo obračal v ustih. Tedaj ga je Hana pozorneje pogledala: »Jezus! Kaj vam pa je, kakšni pa ste?« Bil je silno bled, prsi so se mu hitro dvigale, z levico se je oprijemal zidu, desnica mu je visela negibna navzdol.

»Eh, saj ni nič... nekam slabo mi je...« Sesedel se je na stopnice.

»Umrl bo! Vode!« Hana je planila v kuhinjo in se vrnila s polnim lončkom vode. Roka se ji je tresla, da je voda pljuskala čez rob. Močila mu je čelo. Zagledala je rano na glavi. Krvav je! Le kaj mu je? Pijan vendar ni tako zgodaj. Tedaj je odprl oči in opazila je blodni, topi pogled. Takoj ji je bilo jasno, kje se mu je primerila nesreča.

»Malo je bolje,« je spet s težavo povedal. »Domov grem!« Dvignil se je ob zidu, toda desno nogo je komaj premikal.

»Počakajte, grem po Jančija, da vas spremi, saj ne pridete sami!« Odšla je buditi hlapca, toda Januš ni maral čakati. Tipal je naprej in omahoval, kakor da je pijan.

Pri cerkvi se je hotel ozreti po zvoniku, pa ni mogel dvigniti glave. »Kdo bo... k maši...?« je blodil. Misli so se mu mešale, da že skoraj ni vedel, kaj se godi z njim.

Za cerkvijo je naredil še nekaj drsajočih korakov. Pri stari hruški ob larku je omahnil. Krvavordeče sonce se je dvignilo izza goric. Upri je vanj oči: kri, ogenj... Veke so se mu same zaprle; onesvestil se je. Takrat je pritekel hlapec.

Prenesli so ga domov.

K maši je odzvonil Jožek.

Čez dva dni pa so zapeli zvonovi in veliki mu je pel zadnjikrat.

(Mladika, 1936)

Lojze Kozar, ml.

Kapljica spoznanja

Nisem videl lepe jesenske pokrajine: ne gozdov, ki so pokrivali dolga slemena nizkih hribov, ne njiv, ki so kakor dobra mati imele polno naročje darov, ne sonca, ki je z zlatimi žarki oblivalo vso to lepoto in jo s svojo lučjo še olepšalo. Moje oči so bile sicer odprte, toda vsa ta lepota ni mogla do mojega srca. Mojo dušo je preplavila žalost, potrlost, obup, bolečina. Ni ji nisem vedel ne imena ne vzroka. Od nekod se je priplazilo tisto čustvo, ki ji more najbolj pritisniti človeka k tlom, ki ga more narediti najbolj nesrečnega. Zagrizlo se je v moje srce in ga žrlo, kakor žre ličinka koloradskega hrošča zelene liste krompirja, dokler ne ostanejo le štrclji.

Iz globine moje notranjosti so prihajali na površje vedno novi »čemu« in »zakaj«. Porajala so se vprašanja, na katera sem si že velikokrat odgovoril. Toda v tem trenutku so zbledeli vsi odgovori. Divje je plapolalo v meni. Bil sem kakor pregret parni kotel, ki grozi, da ga para raznese.

Čeprav so bila tudi moja ušesa zaprta, so vendar ujela neki glas in ga bliskovito poslale v centralo, ki je bila dotlej zaposlena le sama s seboj.

Dospel je med line. Prav za prav to niso bile line. Zid je prehajal v stebrovje z dvanajstimi stebri in to stebrovje zopet v zid tik pod vrhom, ki pa je bil kakor odrezan, le na enem robu se je nadaljeval v majhnem stolpiču. Teh dvanajst mogočnih stebrov je bilo kot dvanajst apostolov, ves stolp z majhnim stolpičem na vrhu pa kakor dvignjena desnica cerkve, kaže s kazalcem v nebo — tako so dejali rajni gospod in Januš je s svetim strahom hodil po tej »desnici« in med »apostoli«.

Tu je bil najprej prostor za največji zvon, ki naj bi nekoč tu visel. Januš ga najbrž ne bo doživel. Saj niti treba ni. Potem bi moral njegov veliki na drugo mesto in novi bi bil veliki. Dva mala sta visela nad tem prostorom, pa Januš ju danes ni niti pogledal. Stopil je zdaj po strmi lestvi še više. Tu je visel njegov veliki! Janušu se je zjasnil obraz. Objel je zvon z radostnim pogledom. Vedno ga je z veseljem gledal, kako tudi ne, saj mu je zbujal toliko prijetnih spominov! Dolgih petdeset let sta bila že skupaj. Petdeset let! To je bilo takrat, ko je Januš začel hoditi zvonit, ker je bil oče že star. Takrat je bil veliki še svetel in nov. Tudi Januš je bil mlad. Zdaj pa sta oba stara, zvon je počrnel, Januš pa se ukrivil.

V starem zvoniku je imel veliki nekdanj tovariša. Pa je prišla vojska in ga pobrala. Tudi Januš je moral na vojsko in nečak Jožek ga je nadomestoval. Skrbno mu je zabičeval, kako naj zvoni in otrok naj nikar ne pušča, da ga ne poškodujejo. Januš se je vrnil in zdelo se mu je, da veliki poje lepše, odkar ga poganja zopet on. Kmalu nato je veliki dobil tovariša, novega, manjšega; čez nekaj let pa so oba potegnili v novi višji stolp in še tretji, srednji, se jima je pridružil. Sedaj so peli, da jih je bilo veselje poslušati. Spet so tekla leta in Januš se je postaral. Čutil je to in vedel, da ne bo več dolgo, ko bodo zapeli tudi njemu.

Skoraj nevede, kot je bil že vaje, je med tem razmišljanjem poiskal zaprašeno steklenico z oljem in počasi, skrbno, da se ni razlila niti kaplja, vlival pod trizobo os zvonovega jarma.

Močno se je stegnil, da postavi steklenico nazaj. »Spet boš laž...« Zdajci se mu je stemnilo pred očmi, silna slabost ga je obšla. Lovil se je z rokami in se zvrnil vznak s tramovja na trda cementna tla.

Obležal je negibno, hropel mukoma, kri je začela močiti tlak.

Dobre četrte ure je ležal, toda v sveži jutranji sapi se je kmalu zavedel. Odprl je oči in pogledal okrog sebe. V glavi mu je silno šumelo, misli so se mu blodno mešale, da ni vedel, kaj se godi z njim. Poskusil je vstati. Desnice ni mogel dvigniti. Uprl se je z levico in se trudoma postavil pokoncu.

»Pa saj ni treščilo v stolp? Veter šumi, drevesa pa so mirna!« Tedaj je začutil nekaj toplega za vratom. Segel je z roko tja. Kri se je cedila iz rane na glavi.

Kapa je ležala na tleh. S težavo jo je pobral in si z njo obrisal kri s tilnika. Silno težko je stopal po strmi lestvi do spodnjih zvonov. Nekajkrat je omahnil, skoraj bi se bil zvrnil z glavo naprej. Po stopnicah je šlo laže; oprijemal se je zidu, toda večnost je minila, preden je prišel na tla.

Postal je nekoliko, nekajkrat sunkovito zajel zrak in stopil v cerkev. Bilo je še temno. Večna luč je ugašala; zdaj zdaj bo otrpnila. Hotel je stopiti naprej, toda čutil je, da je ne bo mogel sneti. »Hani moram naročiti, potem pa grem domov.«

Kuharica je vprav odpirala, ko je prišel Januš pred župnišče. Ni pozdravil kakor navadno. »Luč ugaša... stopite vi tja... jaz moram domov,« je s težavo povedal. Jezik se mu je trdo obračal v ustih. Tedaj ga je Hana pozorneje pogledala: »Jezus! Kaj vam pa je, kakšni pa ste?« Bil je silno blede, prsi so se mu hitro dvigale, z levico se je oprijemal zidu, desnica mu je visela negibna navzdol.

»Eh, saj ni nič... nekam slabo mi je...« Sesedel se je na stopnice.

»Umrl bo! Vode!« Hana je planila v kuhinjo in se vrnila s polnim lončkom vode. Roka se ji je tresla, da je voda pljuskala čez rob. Močila mu je čelo. Zagledala je rano na glavi. Krvav je! Le kaj mu je? Pijan vendar ni tako zgodaj. Tedaj je odprl oči in opazila je blodni, topi pogled. Takoj ji je bilo jasno, kje se mu je primerila nesreča.

»Malo je bolje,« je spet s težavo povedal. »Domov grem!« Dvignil se je ob zidu, toda desno nogo je komaj premikal.

»Počakajte, grem po Jančija, da vas spremi, saj ne pridete sami!« Odšla je buditi hlapca, toda Januš ni maral čakati. Tipal je naprej in omahoval, kakor da je pijan.

Pri cerkvi se je hotel ozreti po zvoniku, pa ni mogel dvigniti glave. »Kdo bo... k maši...?« je blodil. Misli so se mu mešale, da že skoraj ni vedel, kaj se godi s njim.

Za cerkvijo je naredil še nekaj drsajočih korakov. Pri stari hruški ob jarku je omahnil. Krvavordeče sonce se je dvignilo izza goric. Uprl je vanj oči: kri, ogenj... Veke so se mu same zaprle; onesvestil se je. Takrat je pritekel hlapec.

Prenesli so ga domov.

K maši je odzvonil Jožek.

Čez dva dni pa so zapeli zvonovi in veliki mu je pel zadnjikrat.

(Mladika, 1936)

Lojze Kozar, ml.

Kapljica spoznanja

Nisem videl lepe jesenske pokrajine: ne gozdov, ki so pokrivali dolga slemena nizkih hribov, ne njiv, ki so kakor dobra mati imele polno naročje darov, ne sonca, ki je z zlatimi žarki oblivalo vso to lepoto in jo s svojo lučjo še olepšalo. Moje oči so bile sicer odprte, toda vsa ta lepota ni mogla do mojega srca. Mojo dušo je preplavila žalost, potrlost, obup, bolečina, ki ji nisem vedel ne imena ne vzroka. Od nekod se je priplazilo tisto čustvo, ki more najbolj pritisniti človeka k tlom, ki ga more narediti najbolj nesrečnega. Zagrizlo se je v moje srce in ga žrlo, kakor žre ličinka koloradskega hrošča zelene liste krompirja, dokler ne ostanejo le štrclji.

Iz globine moje notranjosti so prihajali na površje vedno novi »čemu« in »zakaj«. Porajala so se vprašanja, na katera sem si že velikokrat odgovoril. Toda v tem trenutku so zbledeli vsi odgovori. Divje je plapolalo v meni. Bil sem kakor pregret parni kotel, ki grozi, da ga para raznese.

Čeprav so bila tudi moja ušesa zaprta, so vendar ujela neki glas in ga bliskovito poslale v centralo, ki je bila dotlej zaposlena le sama s seboj.

Centrala je le bežno prisluhnila hlipajočemu glasu, toda ta je vedno bolj privlačeval njen pozornost. V centrali so vklopili snemalne naprave, ki so zabeležile pogovor dveh deklet za mojim sedežem sredi polnega avtobusa.

»Oh, ko bi ti vedela, kako mi je hudo,« se je jokaje oglasil prvi glas. To je bil glas dekleta, ki ga nisem niti videl, niti poznal. Temu glasu je odgovarjal pomirjujoči glas drugega, ravno tako neznanega dekleta.

»Pusti to, saj bo minilo.«

»Ne bom več mogla stopiti pred očeta. Le kako bi mu še lahko pogledala v oči?«

»No, saj ni tako hudo, če si mu povedala par ostrih besed. Kolikokrat sem se že jaz sprla z očetom, pa sva kmalu oba pozabila na prepir.«

»Jaz pa ne bom pozabila in tudi oče tega ne bo mogel pozabiti. Tako strašansko nesramna sem bila. Zaradi Slaveka, ki ni držal besede, da bi prišel pome in bi šla skupaj na ples, torej zaradi take malenkosti, sem se sprla z očetom. Kar drla sem se nanj.«

In med hlipanjem je dodala: »Veš, to je bilo prvič, da sem videla očeta jokati. To je strašno.«

»Ne ženi si tega tako k srcu,« je z mirnim glasom spregovorilo drugo dekle. »Jutri bove zgodaj vstali in še pred poukom boš telefonirala očetu, se mu opravičila in bo zopet vse dobro.«

Da bi prijateljici posušila solze in pregnala bridkost iz njenega srca, je začela pripovedovati, kakšen sprejem je doživela doma, ko se je šele po polnoči vrnila z veselice.

»Oče mi je rekel, da je bilo to prvič in zadnjič. In še je dodal, naj si nikar ne mislim, da s sedemnajstimi leti in nedokončano šolo lahko delam kar se mi zljubi. Seveda sem bila tiho in si mislila svoje, pa vendar mi je neki glas šepetal, da ima oče prav.«

Hlipanje za mojim hrbtom je prenehalo in do mojih ušes so prihajale le vedre, poplesavajoče besede obeh deklet, dokler se ni oglasil sprevodnik z naveličanimi in stokrat izrečenimi besedami: »Prosim, pomaknite se še malo nazaj!« Val ljudi, ki je leno sledil temu glasu, je odnesel obe dekleti nekam nazaj v odmaknjenost.

In glej: Drevje ob cesti je rumenelo. Njiva ob sadovnjaku je bila vsevprek posejana z bučami, ki so bile tako umetniško obarvane in izpostavljene večernemu soncu, ker so koruzo že potrgali in bilje pospravili. Pred hišo so se igrali trije otroci in na klopi pred steno, ob katero so se upirali zadnji žarki sonca, je sedela stara žena, verjetno babica in s toplim pogledom spremljala razigrane gibe otrok.

Vse to sem videl in vsega tega sem se veselil. Kar naenkrat se je v moji duši zjasnilo, kakor da bi potegnil močan veter in odpihnil težke, sive oblake. V mojo dušo je spet posijalo sonce. Ni bilo več nobenega »čemu« in »zakaj«, nobenega nerešenega vprašanja, ampak so vsi prejšnji odgovori imeli svojo vrednost. V moje srce se je naselil tako čudovit mir, taka blaženost, kakor sem jo užil v letih, ko sem tekal po trati pred hišo in opazoval vrabčke, kako izletavajo iz luknje na steni, v kateri so gnezdili.

Preden sem zvedel za bolečino neznanega dekleta, sem gledal le svojo. In čim bolj sem pestoval svojo žalost, tem bolj se je zažirala vame in me uničevala. Ko pa se me je dotaknila tuja bolečina, sem ozdravel.

Avtobusni motor je že davno utihnil in tudi dekleti sta verjetno že spali v svojem dijaškem domu v pričakovanju naslednjega dne. Jaz pa sem še vedno premleval to čudovito skrivnost, ki mi je bila razodeta. In zahvaljeval sem se za to veliko milost, da je trpljenje postalo zdravilo in moč. Razumel sem, česar dotlej nisem mogel, kako je lahko trpljenje nekega človeka pred dva tisoč leti moč in rešenje za tisoče in tisoče ljudi. Kakor me je tisti večer dvignilo in rešilo trpljenje nepoznanega dekleta, ki se tega sploh ni zavedala, tako in še mnogo bolj me vsak trenutek dviga in rešuje trpljenje Njega, ki ga v velikem veselju slavi moja duša.

Valter Dermota

Nož z roženinastim držajem

Duhovni svetnik Franc Štuhec, župnik pri Sv. Juriju ob Ščavnici, se je trudil, da bi bil čim zvestejši učenec Gospoda Jezusa Kristusa in izvrševalec njegovega nauka. Veliki vtis je nanj naredilo branje Janezovega evangelija, kjer ta osebni prijatelj Jezusa Kristusa pravi, da je njegov učitelj »prava vinska trta in je njegov oče vinogradnik« (Jan 15,1). Ker sveto pismo zopet na drugem mestu (Mt 5,48) terja, da moramo biti »popolni, kakor je popoln naš nebeški oče«, se je župnik Štuhec odločil, da bo vinogradnik in bo vneto gojil vinsko trto. Dva župnijska vinograda, eden v Rožičkem vrhu in drugi v Sovjaku, sta spadala k dušnopastirski nalogi jurjevskega župnika.

Kdor reče vinograd, reče tudi vino in kdor reče vino, ta reče tudi vinski klet in vinske sode. Z vinskimi sodi pa je treba previdno ravnati, ker sicer se lahko dogodi, da kaj ne bo v redu.

Pri Svetem Juriju ob Ščavnici so, kakor vsako leto, slovesno obhajali praznik župnijskega zavetnika in vzornika svetega Jurija. Praznovanje v cerkvi se je nadaljevalo v obednici. Prišli so dekanjski duhovniki, med katerimi sta se odlikovala ljutomerski župnik Lovrčec in križevski dekan Veiks. Treba je povedati, da ima vsaka župnija v ljutomerski dekaniji vinograd, nekatere celo po dva. Duhovni gospodje so se zato dobro spoznali na vino. Rekli bi lahko, da je bilo med njimi neko, malo skrito, malo prikrito tekmovanje, kdo se bo na področju poznavanja vinogradništva in vina boljše izkazal. Med desetimi duhovnimi gospodi, saj je prišel celo apaški župnik, so bili tudi njihovi kaplani. Ti so bili posebno pozorni, saj so se tudi pod tem vidikom uvajali v svoje bodoče dušnopastirsko delo. In dobro poznanje vinogradništva je bilo že polovico uspeha, saj si o tem lahko v tako vinorodnem okolišu, kot so Slovenske gorice, govoril z vsakim vernikom.

Prej ali slej je razgovor moral priti do vinogradov, vinskih kleti in vina. Ko so načeli to vprašanje, je vsem nekako zastala sapa in vsi so nestrpno pričakovali, kako se bo tokrat stvar končala.

Začel je kapelski gospod. »Čuj Franček. To vino pa ima nekaj v sebi.« Obrnil se je na jurjevskega župnika domačina. Sicer spoštljivo, ker je bil Franc Štuhec gostitelj, vendar v svesti si svoje strokovnosti.

Župnik Franc Štuhec ni nič odgovoril. Samo slovesno si je iz velike steklenice natočil obtoženo vino, ga dvignil proti soncu, da je pokazal njegovo barvo, primaknil k ustom, srknil za majhen požirek in tlesknil z jezikom v znamenje strokovne ocene. Nič se mu ni mudilo. Vsi so umolknil in se obrnili k sogovornikoma. Župnik Štuhec je dejal: »Mislim, da ima okus od železa!«

Sedaj so si vsi natočili in poskušali. Slišalo se je samo tleskanje z ustnicami in jeziki. Gledali so se vprašujoče med seboj. Tedaj je ljutomerski župnik Lovrčec s kozarcem v roki in silno pomembnim izrazom na obrazu dejal: »To je okus po volovskem rogu!«

Na licih mladih kaplanov si lahko bral začudenje. Saj je vino dehtelo in imelo okus po tramincu. O kaki roževini ali železu pa jim še na misel ni prišlo. Bolj kot na strokovno oceno so se nekako, sicer nestrokovno, na pol v šali na pol zares izrazili: »Naj bo železo ali rog, glavno je, da teče!«

To je župnike najprej osupnilo in potem užalostilo. Mladi rod duhovnikov vendar čisto po svoje raste. Niti ne zavedajo se, o kako pomembnih stvarih se menijo. Kakor da jim za to ne bi bilo mar, ali bi imeli to za otročarije, ki jih uganjajo odrasli.

Omizje se je razdelilo v dva tabora: polovica župnikov je trdila, da ima vino okus po železu, druga polovica pa je menila, da po rogu. Kaplani so se počasi, na podlagi večkratnega okušanja tudi začeli opredeljevati ali za eno ali za drugo stran.

Samo križevski župink Veiksl, ki je bil tudi dekan ljutomerske dekanije, je ostal zunaj prerekanja in je namignil jurjevškemu župniku Štuhcu, naj mu dovoli spregovoriti. Župnik Štuhec je vzel slovesno v roke nož in potrkal na kozarec: »Posluh! Prosim!« Razgreto razpravljanje se je končalo, kakor da bi vodo izlival iz kadi, in sredi tišine je dekan Veiksl izrekel svoje mnenje:

»Zdi se mi, da imata oba prav: ljutomerski gospod, ki pravi, da ima vino okus po roženini in domači gospod Štuhec, ki meni, da po železu. Čuj, Franček, ali ne bi dal sod pretočiti, da bi videli, kaj je notri in kdo ima prav?«

Župnik Štuhec je osuplo pogledal okoli sebe in ni vedel, kaj naj naredi. Saj je vendar vino iz polovnjaka in ta ima 325 litrov. To ne more biti zares.

Toda omizje, zlasti mladi kaplani, so silili: »Naj se pokaže, kdo ima prav! Ali železo ali rog ali oboje!« Ker jih je vneto okušanje, da bi odkrili, ali ima vino okus po železu ali po roženini ali po obojem, prisililo k pitju traminca, ki je imel okoli 20 stopinj alkohola, dobro razpoložilo, so postali glasni, bolj kot bi se za duhovne gospode spodobilo. Tudi župniki so bili radovedni, kdo od treh poznavalcev vina ima prav. Navalili so na župnika Štuhca in ta se je malo nerad, vendar pa zato, da ne bi kvaril praznika na čast svetega Jurija, vdal in naročil gospodinji Nežiki, da naj pretoči vino in izpraznijo sod.

Pretakanje takega polovnjaka s 325 litri lahko traja tudi eno uro.

Toda danes se nikomur ni nikamor mudilo. Drugekrati so bodisi župniki s svojimi koleslji, bodisi kaplani s kolesi ali peš našli vzroke, da so se razšli. Tokrat pa so vsi čakali. Menili so se o vsem. Občutilo pa se je, da vse mika vedeti ali ima prav domači župnik Štuhec, ki meni, da ima vino

okus od železa, ali ljutomerski župnik Lovrec, ki trdi, da gre za roževino ali križevski župnik in dekan Veiksl, ki pravi, da gre za železo in roževino.

Ko je kosilo šlo že proti koncu in so na mizo prinesli gibanice z orehi, je gospodinja Nežika stopila k župniku Štuhcu in mu na tiho nekaj zašepetala na uho. Župnik Štuhc je najprej, skoraj jezno, skimal z glavo, potem pa nekako predano prikimal. Pri tem se je nalahno nasmehnil, kakor bi hotel reči: »Da se more kaj takega zgoditi.« Nato je vzel v roko nož in potrkal na kozarec.

Dejal je: »Nežika nam bo povedala, kako je s stvarjo!«

Vsi so prisluhnili. Nekateri so celo vstali, da jim ja ne bi ušla kaka beseda.

Nežika je povedala: »Na željo gospoda župnika Štuhca vam povem, kaj je bilo v sodu: žepni nož z roževinastim ročajem!«

Duhovni gospodje so se oddahnili. Dvomi so bili utemeljeni. Rešitve samo delne. Križevski župnik in dekan ljutomerske dekanije Veiksl pa je zadel pravo. Vsi so bili zadovoljni: župniki zato, ker so pokazali svojo strokovnost in kaplani, ker so se nečesa naučili, kar se jim je zdelo daleč od njihovega poklicnega dela. Toda ker so pastirovali v Slovenskih goricah, so morali vedeti tudi to.

Stanislav Koštric

Krvavo spominjanje

Rahel veter je s prijetno svežino blažil popoldansko vročino. Ravnina je drhtela pod težo zrelega žita. Bil je čas žetve, napete naglice, ko naj bi pridelek čimprej pospravili v pripravljene kašče.

Po parku se je sprehajal starec. Tako zapuščen je bil. S težavo je drobil svoje korake v trpki osamelosti. Spomnil se je svoje žene Veronike, ki mu je pred kratkim umrla. Odtaval je globlje v preteklost.

Pred njim je zadihaval razposajeni majski večer. Fantje so se zbrali na križpotju ob kužnem znamenju. Z bolečino je zadonela mladostna pesem v toplo pomladno noč. V poznih urah so se porazgubili vsak v svojo smer. Z lahkoto je preskočil nizko ograjo in izginil v sadovnjaku. Previdno se je približal cimprani hiši in zavil po podstenju na južno stran k osamljenemu oknu. Umirjeno je potrkal z dogovorjenim znamenjem. Pritajeni šum je zašelestel v kamri. Pristopila je k oknu, obsijana v mesečini je neslišno dahnila:

»Ti si?«

»Saj sva se zmenila,« je ostro posegel.

Bila je tišina: globoka, napolnjena z nežno skrivnostjo, prežeta z neizpolnjenim hrepenenjem.

»Kako si upaš?« jo je zaskrbelo.

»Veronika!« je zašepetal in prijel njeno dlan ter jo ohrabrujoče stisnil.

»Česa se bojiš?« se ji je vprašujoče zagledal v motne oči in jo igrivo pobožal po razpuščenih laseh.

»Dobro veš, starši ne dovolijo, češ da sem še premlada,« je žalostno pripomnila.

»Toda jaz te imam rad in bom čakal, pa čeprav dolgo,« jo je skušal opogumiti.

Preveč je bila raznežena. Slonela je na oknu vsa nesrečna in neumirjena. V njem je vzkipelo. Težko se je premagal, vendar je tesneje stopil k njej in jo objel v okenski praznini. Na lahko se ji je zadihal v obraz in jo krčevito poljubil na usta. Odrevenela sta v bujnem trenutku, neobčutljiva za čare majske noči.

Starec se je stresel iz tega daljnega spomina. Vsedel se je na klopco in vzdihnil:

»Vsem sem odveč. Pustili so me v tej hiralnici. Kaj mi pomaga, če sva imela z Veroniko petero otrok, ko me pa zdaj nobeden noče vzeti k sebi. Njihovi bežni obiski mi zadaajo le še večjo bolečino, ne pa da bi me razveselili. Pa še takrat se jim zelo mudi. Dokler sem delal, je bilo dobro. sedaj ko so moje roke težke in obnemogle, pa naj hiram v kruti zapostavljenosti! Koliko sem se zanje trudil? Velikokrat sem garal tudi v poznih urah, samo da bi moje hčerke hodile posebej lepo oblečene. Naj bo, nekako bom že,« je trdo odsekal in pljunil na potko.

Pred njim je stal deček in se mu radovedno smehljajal:

»Stric, kje ste pa vi doma?«

»V tisti veliki hiši na drugi strani parka,« je odgovoril dečku.

»Tam so pa sami stari,« je deček pokimal in stekel v sredo parka.

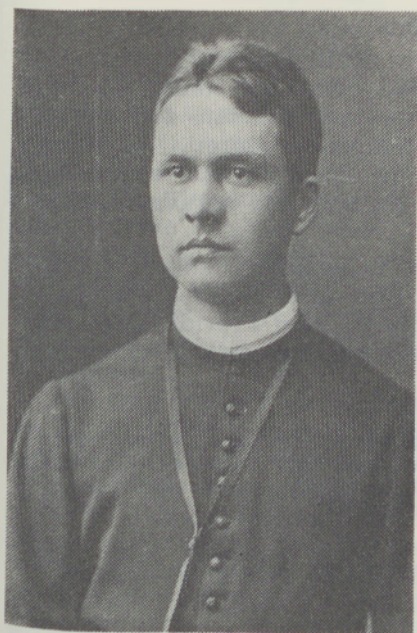
Spreletelo ga je čudno občutje. Slutil je svoj konec. Tako krvav je bil. Nikoli ni pričakoval, da bo končal v takšni osamljenosti. Zamahnil je z roko in odšel čez cesto v bližnjo gostilno na brizganec.

Dr. Franc Ivanocy

S poti po Italiji

Naš dr. Franc Ivanocy se je kot profesor sombotélskega bogoslovja v dneh od 22. decembra 1887 do 6. januarja 1888 v družbi nekaj več kot 200 oseb udeležil romanja v Rim in nekatere druge kraje Italije. Ivanocy je to potovanje natančno opisal v dveh zvezkih: prvi »Dnevnik o moji italijanski poti« govori o potovanju do Rima in bivanju v Rimu. Nekoliko spremenjeno je del teh zapiskov objavil v šestih podlistkih v sombotélskem dnevniku Vasmegyei Közlöny 1888 (št. 4—10). — V drugem zvezku pa je popisal svoja doživetja v Neaplju in Firencah ter na poti domov, česar pa ni objavil v tisku. Oba zvezka vsebujeta toliko za Ivanocyjevo mišljenje in čustvovanje značilnih ter pomembnih zapisov, da jih nekaj v prevodu objavljamo, saj tega našega vélikega moža še vse pre malo poznamo. V teh vrstah ga bomo spoznali kot ljubitelja narave in umetnosti.

RIM — Ker se lepota in vzvišenost najvidneje javljata v vélikih stvaritvah narave in umetnosti, je zelo naravno, da jih sleherni človek želi uživati. Naj bo človekovo razpoloženje še tako mračno, bo kako véliko umetniško delo, naj bo glasbeno ali likovno, tako dobrodejno vplivalo nanj, da bo nerazpoloženje minilo in se bo vsaj za hip zvedrilo smehljajoče se nebo čustev. Naj muči srce najtežja bolečina, lepa mojstrovina narave ji bo prizgala svetlobo in ob njenem ognju bo vzplamtela ljubezen do Vsemogočnega, ki bo spet potolažila trpeče srce. — Ker je človek tako ustvarjen, je zelo naravno, da ga nehoté vleče k lepoti narave in stvaritvam umetnosti.

*Dr. Franc Ivanocy kot bogoslovec
4. letnika*

Da bi potešili to hrepenenje smrtnikov, je veliki Stvarnik ponekod v naravi razsiral lepoto, drugod pa, kjer teh ni, je vzbudil velike duhove, ki so z umetnostjo nadomestili pomanjkljivosti narave. Toda na svetu so tudi taki kraji, kjer narava in umetnost tekmujeta. To videti, te lepote uživati, je tako imenitno in vzvišeno, da si je težko misliti kaj bolj veličastnega.

Ena najbogatejših dežel sveta s stvaritvami narave in umetnosti je Italija, saj pod njenim smehljajočim se nebom živeje polje kri, po njenih vedrih livadah se z užitkom pase pogled in ob njenih umetninah se plemeniti okus, se dvigajo čustva in srce se potaplja v veličastno lepoto.

Tako nenavadno je človekovo razpoloženje! Bolest in radost se menjavata pri večini smrtnikov in menim, da je več žalosti kot veselja. In če se kdaj zasveti žarek radosti, ga kar hitro zakrijejo črni oblaki življenja... bridkosti srca.

NEAPELJ — Ko bi me kdo vprašal, kakšen vtis je naredil name Neapelj, bi mu obrnil poznani rek: »Videti Neapelj in ne umreti, marveč živeti in znova in znova videti Neapelj.« Kako tudi ne, saj je tu vse tako ljubeznivo, vse tako lepo, da je le tu mogoče spoznati naravo v njeni užitek vzbujajoči lepoti, tu more sin severa spoznati, kakšen je bil nekoč raj.

Če je tvoje razpoloženje bolno, ubogi človek, pridi sem in dobra mati narava ti bo z nežno roko vtila na rano zdravilni balzam in razrvano srce se bo prebudilo v novo življenje, otroške radosti bodo napolnile zaskrbljene prsi do zadnjega kotička in bolest bo pozabljena. Če vsakdanje skrbi življenja obtežijo koga, naj pride sem in pozabil bo vse, samo sedanost bo pred njim v vsej svoji lepoti. Če je že življenje samo komu breme, naj pride tudi on sem in tu si bo oddahnil od bremena, nove moči mu bodo napolnile vse telo in radostno bo nadaljeval življenjsko pot.

Raj je ta Neapelj, ki prinaša srečo vsakomur.

Toda čim ljubše nam je kaj, tem težje se od tistega ločimo. Tako smo tudi tu. Odidemo iz Neaplja in spet je pred nami vse hudo, vsa beda. In srce občuti dvojno boleost, bridkosti preteklosti napadajo z obnovljeno silo našo voljo in tedaj se uresniči: »Videti Neapelj in umreti.« Da, umreti, toda tam, na tistem lepem kraju, tam, kjer se sonce ljubezniveje smehlja, mesec čudoviteje zre dol, morja opojni čar dehti in vsa narava v nežnem objemu uspava umrjočega človeka.

Samo poldrugi dan sem sicer preživel v Neaplju, toda ta poldrugi dan je zapustil v moji duši tako lep, tako ljub, tako čaroben spomin, da Neaplja pozabil nikdar ne bom. Celo, če me bo kdaj Previdnost osrečila, da bom mogel na daljše potovanje, bo Neapelj zopet eden od ciljev moje poti.

(Pripomba prevajalca: Ko je Ivanocy za božično prilogo časnika Szombathelyi Ujság 1909 — štiri leta pred smrtjo — napisal uvodno razmišljanje: Ob betlehemskem malem zavetju, ga je takole ganljivo začel s spominom, ki se navezuje na gornji odlomek iz dnevnika pred dvaindvajsetimi leti:)

Čim bolj se bližamo času starosti, tem bolj se odkrivajo nekateri dogodki naše mladosti in po dolgem času se zopet prebudijo v pozabljenje pogreznjeni liki. Potem ko so se razpršili mladostni upi o naši prihodnosti, prinašajo le spomini iz preteklosti pomiritev in mir našemu srcu, ki je bilo od viharjev življenja tolikokrat bičano in menim, da se v zadnji dobi življenja zato tako radi sprehajamo po livadah, posutih z ovenelim cvetjem naše mladosti.

V nekem odličnem obdobju svojih mladih let sem preživel nekaj dni v lepem Neaplju. Razkošni sijaj narave na eni strani, na drugi pa tiho pričevanje Pompejev o neustavljivi sili propadanja sta zapustili močno sled v moji duši.

Vse se je zabrisalo v dveh desetletjih, le ena postava je ostala in to je neki kip v neapeljskem muzeju, ki predstavlja Psyche.

Kot bi ta Psiha, v kamen vklesana podoba staroveške duše, nekaj iskala.

V istem času sem našel nasprotje te Psihe v rimskih katakombah.

Tudi tam lepa ženska podoba, tudi ta s široko odprtimi očmi, išče tisto, kar staroveška Psiha; med obema je ta razlika, da poganska Psiha išče v prahu na zemlji s sklonjeno glavo tisto, kar išče Oranta (moleča ženska) v katakombah z visoko dvignjenim čelom, z rokami, stegnenimi proti nebu in z očmi, zagledanimi daleč v prihodnost, v večno prihodnost — in tudi najde.

FIRENCE — Zjutraj ob šestih smo prispeli v Firenze. — Najprej smo se peljali k stolnici. Mesto dela zelo prijeten vtis s svojo nenavadno čistočo in izredno eleganco. Tukaj ni videti na hišah tiste množice glinastih kipcev, brez katerih si dandanes mnogi že ne morejo misliti v slogu zgrajeno palačo in ki so dostikrat prav res zelo neokusni. Tu so hiše preproste, toda tudi v preprostosti se kaže neki plemeniti okus in v sleherni ulici se človek zave, da je tukaj čut za umetnost zelo razvit.

S. CROCE — (Iz Palazzo Vecchio) smo odšli v cerkev S. Croce (sv. križ) na istoimenskem trgu. — Toda mnogo bolj zanimiva je notranjščina cerkve. V tej cerkvi so namreč nagrobniki vseh velikih mož Firenc, ki so povečini tudi tu pokopani.

Kar more kiparstvo ustvariti za slavljenje človeka, to je tu vse moč videti. Šel sem po vrsti od nagrobnika do nagrobnika in povsod sem videl kaj novega. Človekova slava in veličina nam govorita tu iz kamna, toda tisti, katerih slavo razglša, tukaj globoko molčijo, ker so njih telesa strohnela, njihov duh pa, vdahnjen v njihova dela, drugod govori potomstvu.

Ogromno tvarine se tu ponuja duši v resno razmišljanje in bila bi zelo hvaležna stvar, posvetiti vsaj en dan temeljitemu ogledu cerkve, da bi človek mogel po vrsti prebrati majhne, toda mnogo povedne nagrobne napise velih ljudi.

Ko smo prispeli na Michelangelov trg, se že nismo mogli premagati, da ne bi skočili z voza. Božansko veličanstvena podoba je pogled dol na večno lepe Firence. Čeprav je bila vsa ravnina povečini pokrita s snegom in je zato bilo treba močno občutiti, da smo na zemlji, se mi je duša zazibala v doslej nikoli občuteno nadzemsko čustvovanje, ko sem se razgledoval po tej pokrajini, enako blagoslovljeni od narave in umetnosti.

Nikoli nisem imel pesniških nagnjenj in te pomanjkljivosti tudi nikoli nisem obžaloval, toda v Neaplju in Firencah mi je bilo hudo, da imam takó prozaično naravo, ker, čeprav mi je duša sprejemala te sijajne podobe, mi jezik niti približno ni sposoben tega izraziti.

Moj Bog, kako srečna je lahko tista duša, ki more nemoteno tukaj preživljati svoje dneve! Kako imenitno je, sanjati o preteklosti tega lepega mesta in gledati nazaj v pretekla stoletja ter videti vladanje velikih duhov, ki so blesteče zvezde v zgodovini tega mesta. Če že na človeka moje prozaične vrste dela tak velik vtis lepota tega mesta in če more že mojo vsakdanjo dušo božanski duh narave potopiti v tako sladko opojnost: kaj so morali občutiti tisti svetovni duhovi, ki so tukaj preživljali dni svoje slave, tisti za lépo in plemenito tako občutljivi duhovi, ki še po smrti vzbujajo s svojimi deli najplemenitejša čustva. Dante, Michelangelo, lord Byron in drugi so tu preživeli najlepši del svojega življenja, tu so ustvarjali svoje najlepše zamisli! Resnično najbrž nikoli in nikjer ni nudila narava tóliko lepega občutljivim srcem, kot v lepih Firencah.

Pozdravljam te, ti lepo mesto, z daljnega severa, moja duša je s teboj, moje srce je tam v tebi in če je bil v mojem življenju lep dan, potem so ti dnevi najlepší, ki sem jih preživel pri tebi. Kot omamen sen vstaja pred menoj tistih nekaj hipov, ki sem jih preživel v objemu tvojih rok in če mogoče nikoli več ne bom občutil lepe strani življenja — ti si mi jo pokazala, ti si dala okusiti moji ubogi vsakdanji duši najplemenitejše užitke.

Po domači zemlji

Vsi prevozijo z avti in avtobusi, sami ali v družbi, po Sloveniji, najraj pa po tujini. Le redki pa poznajo domače, bližnje kraje in razen gostiln le redki tudi kako krajevno »znamenitost«, staro cerkev (mogoče celo s freskami), grad, ki se ruši in rojstni kraj kakega skromnega pisatelja izpred dvesto ali sto let, ali celo iz našega stoletja, ki si je prizadeval, da bi ljudje v tistih sušnih letih tuje nadvlade brali kaj tudi v domači besedi... Kar vprašajte naše srednješolce in celo visokošolce, ali so bili tam in tam deset ali dvajset kilometrov od domače vasi in kaj so tam videli — pa boste spoznali, koliko velja domača zemlja z domačimi ljudmi. Kako brez tal jim je sedanjost in kako krhka bo njihova prihodnost.

Letos si je naša četverica zaželela videti od blizu najprej našo slavno Muro, po kateri se imenujemo in ki o njej zadnji čas precej pišejo ter govorijo, ker ji grozijo moderna strašila, zemlji ob njej pa poguba... Na televiziji smo videli lepo oddajo, ki nam je pokazala Murin izvir v Avstriji, nato pa natanko svet ob Muri od Radgone dol, rastlinstvo in živalstvo, predvsem ptice. Kaka nenavadna drevesa rastejo ob njej, da si niti njihovih imen nismo zapomnili, kake cvetlice! Da bi vsaj malo od tega videli, smo zavili pri vasi Kot proti Muri, prišli do mrtvice, mrtvega rokava in zagledali rožnate tulpike — lokvanje. Zvedeli smo, da plavajo malo naprej na večji mlaki lepe bele tulpike, ki smo jih res zagledali. Od njih smo krenili proti rečni strugi v borbi s komarji in obadi, občudovali rumene »male sunčance«, ki komaj tekmujejo v velikih skupinah z mnogo višjimi, do tri metre visokimi rožnatimi cveticami. Vmes se dvigajo visoka drevesa, vrbe, topole in še druga nam neznana. Pa smo že pri temni strugi in pred očmi nam v duhu rastejo »lepšo prihodnost« obetajoče hidrocentrale, baje bodo kar štiri druga za drugo, ki bodo Muro čisto zajezile in pokvarile, celo uničile talno vodo daleč naokoli... Toda veliki načrtovalci in graditelji prihodnosti tega nočejo videti, oni vidijo le svoje lažnive številke in »predračune«, ki jih bodo čez leta razkrinkovali, obsojali — odgovoren pa zanje ne bo nihče.

Oglejmo si zato Muro in njeno okolico s cvetjem, rastlinjem in pticami, dokler je še kaj videti! Z Muro je pač tako, kot z vso našo krajino severno od nje: pozabljamo njeno zgodovino, ne zanimamo se zanje («koliko pa to nese?!»), ne zanimamo se za svoje ljudsko izročilo — edino plešemo še, ker to turistično reklamo zanima — in tako se dogaja, npr., da Zgodovina Slovencev (1979) kar najbolj skopo in pomanjkljivo piše o prekmurskih Slovencih na začetku tega stoletja. Omenja npr. »Frana« Ivanocyja, čeprav ga nihče ni tako pisal; še lepši je »Josef« Klekl (dvakrat; ali je to nemška ali češka oblika imena?!). Nič bistvenega ni povedanega v tistih štirih zamotanih stavkih, ni omenjen Kalendar in še manj Ivanocyjeva narodnostna borba.

In podobno bi našli o nas v isti knjigi v drugih razdobjih zgodovine. — In ker smo pri Muri: Letos so izdali knjižico Župnija Beltinci, na koncu katere sta lepo natisnjeni dve pesmi dveh beltinskih rojakov. Ena je naslovljena: Sen od Mure in pod njo ime pesnika Jožefa Baše-Miroslava. Toda pred leti so v Ljubljani izdali knjigo Glasbena folklor Prekmurja,

ki je sicer dobra, toda v opombah, ki so jih pregledali »strokovnjaki«, je tudi kritika iz te pesmi, ki jo je nekdo pel kot ljudsko pesem, več pa ni znal. Na drugem mestu v isti knjigi pa je druga kritika te pesmi, ki jo je pel (več ni znal) zapisovavcu izobraženec, ki je sam zbiral in prirejal ljudske pesmi. Pa ni vedel ne on, ne nihče drug, da je ta Baševa pesem bila že dvakrat natisnjena, celo v zbirčici njegovih pesmi 1936.

Rekli smo: vsa država in še čez govori o Petišovcih, Ini Lendava, nekateri pa tega strašila, ki nam je obetalo raj na zemlji, zdaj še videli nismo. Beremo in poslušamo na TV, kako prodajajo to pravljico bogastvo, ker nam je ostala po njem le — topla voda za tolažbo, ki se je pa tako sramujemo, da jo imenujemo z — grško besedo: terme... Koliko ljudi ve, da je to grška beseda in kaj pomeni?! No, lep, veličasten nagrobnik stoji tej ponesrečeni vrtini, v obliki hotela in kopališča, več kot nič in mogoče bodo srečno razprodali staro železje. Madžari že pišejo romane, v katerih razkrinkavajo vrtanje in uničevanje začetka teh panonskih naftnih vrelcev (Lispe), zapiranje in obsojanje strokovanjakov in še in še — zelo poučno branje

Hitimo rajši dalje skoz Lendavo in njeno okolico in se veselimo njene dvojezičnosti, ki nam pokliče v spomin nemo Slovensko Porabje, ki je moralo dolgo čakati na dvojezične — table, dvojezičnosti v šoli, uradih, društvih pa ni dočakalo — tuja enojezičnost zmaguje povsod, celo v cerkvah, saj so slovenski jezik pregnali že iz dveh cerkva, drži se le še v eni...

Hitimo do bele bogojanske cerkve, da odženemo bridke misli, pohitimo skozi pridobitniški devizni vrelec v Moravcih, mimo vseh novih hiš, ki jih v vseh vaseh gradijo s prigaranimi markami, šilingi, dolarji... (nekateri imajo v njih savno in najmodernejše ogrevanje), duh pa umira v njih... In pridemo do starodavne martjanske gotske cerkve, s častitljivimi šeststoletnimi zidovi, prelepim stolpom in stenskim slikami, ki bi jih morali dan na dan hoditi — kot turniške in selanske! — občudovat razrede naših šol... Zdaj pa niti v Soboti »centralizirani« srednješolci ne vedo zanje, ker jih nobena razsvetljena glava ne popelje štiri kilometre do njih... Ustavimo se na martjanskem pokopališču: tu je nagrobnik župniku Jožefu Horvatu, tudi po rodu »belem« Hrvatu, ki se je mogel, kot mnogi njegovi rojaki, naučiti slovenski, da je deloval med nami. Plečnikov nagrobnik mu razglša zahvalo, nas pa kliče k prošnji, naj bi Hrvati in Slovenci v Porabju pomagali v cerkvi ohraniti slovensko besedo, 1100 let po sv. Cirilu in Metodu, ki ju slavi tudi Cerkev na Madžarskem...

In še tih postanek ob najnovejšem martjanskem grobu, pred kratkim umrlega župnika Janeza Erjavca in pohitimo skoz Sebeborce v Andréjce, da poiščemo drugi dom dr. Franca Ivanocyja. Imeli smo može — pa jih nismo vredni, ker jih ne spoznavamo, ker jih pozabljamo, tajimo, ker nam jih zagrinjajo z lažnimi besedami. Danes si niti zamišljati ne moremo, kaj je pomenila Ivanocyjeva borba za slovenstvo in človeške pravice, za kruh Slovencev med Muro in Rabo od konca prejšnjega stoletja do njegove smrti 1913. Ne poznamo njegove borbe za mohorske knjige, ki so jih hoteli madžarski oblastniki pregnati čez Muro — pa v Soboti v debeli knjigi natisnejo laž, žaljivo izmišljotino, da je tišinski župnik in dekan, častni kanonik Ivanocy — bil proti mohorskim knjigam, tedaj, ko je njegova fara imela največ naročnikov... In ta laž se z drugimi neresni-

camii v tisočih izvodov širi, se poučuje in — končno odvzame v Soboti ime ulice dr. Ivanocyja...

V takih mislih pridemo v Andrejce in sprašujemo, ali vedo, kje so bili doma Ivanocyjevi. Začuden obraz — nikoli nič takega slišali, saj so evangeličani. Obupani gremo dalje in na drugem gumnu razlagamo, da je prišel iz sedanjih Ivanovcev, da je bil duhovnik — tedaj se evangeličanki posveti in veselo zakriči: ja, vej je pa to poposko, tisti kašteu tan na bregi — vej se pa Ivánovci po njem zovéjo!!... Čast tej evangeličanki, ta privoščii celi vási, da se imenuje po Francu Ivanocyju! In je že vedela povedati, kdo je danes lastnik tega »kaštela« (gradiča). Ko smo prispeli na najvišji vrh vasi, smo na levi zagledali večje poslopje, ki je še v prezidavi: spoznali smo s slike nam znano zgradbo z višjim delom v sredini in dvema kriloma ob straneh, ki sta zdaj še v neometani opeki. Zavili smo po mehki kolni poti in bili takoj tam: zapuščen globok gorički vodnjak, zanemarjeno drevje, osrednji del stavbe ima še stari omet, novi krili pa sta sezidani manjši, kot sta bili prej. Spodaj kos goric — spredaj pa razgled z Goričkega na Ravénsko in Dólsko — razgled, kakršnega je imel mladi Ivanocy v znanosti, ki ga je vodila na daljni Vzhod, v zgodovini, v človeški misli, razgled o položaju svojega ljudstva v zgodovini in svetu...

Dom Ivanocyjevih v Andrejcih

In se spominjamo: kako je neki po usodni pomoti zapisano v Kalendarju Srca Jezušovoga za leto 1915 pod sliko te hiše v tedanji obliki, pred znamenitim Rogačevim spisom o življenju in boju Franca Ivanocyja: Rojstni dom dr. Franca Ivanocyja?! Vemo in je v istem Kalendarju pravilno zapisano, da se je Ivanocy narodil v Ivánovcih — toda ni povedano, da

jim je hiša pogorela, ko je Franc imel nekako štiri leta. Tedaj so se preselili sem v Andrejce v hišo, ki je bila last nekega veleposestnika Gónaija, kakor piše pod manjšo sliko te hiše v istem Kalendarju na str. 36: Gónai letovišče v Andrejcih. Tu je oče postal viničar lastnika hiše, da je mogel z ženo v njej prebivati. In tu je res bil dom — čeprav ne rojstni — Franca Kodile, sem je hodil kot dijak in študent na počitnice, tu mu je umrl oče, ko je on bil profesor v sombotškem bogoslovju in iz te samote je odpeljal naslednje leto osamljeno mater k sebi na Tišino.

Kdaj je Ivanocy odkupil ta dom za svoje starše, tega še ne vemo — toda gotovo je tako bilo, saj je v oporoki malo pred smrtjo določil, da prepušča gorice in nekaj zemlje s poslopji v Andrejcih tišinski župniji, da bo mogel župnik lažje živeti — »toda ta posest nikoli ne sme priti v svetne roke« je dodal. Rogač pa piše v življenjepisu: »Slabo faro je s tem popraviti nakano, ka njoj je nihao andrejsko svojo hižo i gorice« (Kalendar za 1915, str. 110).

Tišinski župniki so uživali to posest do zadnjega časa, ko jim je bilo odmerjeno, koliko zemlje smejo imeti in tedaj so prepustili pač to najbolj oddaljeno zemljo. Postala je verjetno »družbena last« in danes je — iz družbinih rok — prešla v zasebne roke. Ko bi kje drugod v kulturnem svetu imeli kakega dr. Ivanocyja, bi ta dom v prvotni obliki z zemljiščem postal spominski dom velikega narodnega buditelja, vzgojitelja in branitelja in bi ga po njem imenovali. Ulici v Soboti pa so 1960 odvzeli dostojno ime dr. Franca Ivanocyja, ki kljub temu za slovensko zgodovino ne bo nič manjši in ki ga bodo prihodnji rodovi zagotovo temeljiteje spoznavali, kot ga poznajo današnji ter mu dali v svoji zavesti in v javnosti mesto, ki mu gre.

Koliko stvari je še nepojasnjenih v Ivanocyjevem življenju, dokazuje tudi tole sporočilo p. Vinka Škafarja, beltinskega rojaka:

Franc Škafar iz Beltincev, rojen 1909 pod Lipo, mi je v teh dneh povedal, da je njegov stari oče (mamin oče) Andrej Zadravec (1858—1941), čevljar, zelo pogosto pripovedoval o svojem sošolcu v Gomilicah, kamor so takrat od Lipe hodili v osnovno šolo, FERENCU KOUDILI, ki je pozneje spremenil priimek v Ivanocy in bil dekan na Tišini.

Po pripovedovanju Zadravca bi naj mali Ferenc zato prišel v Gomilice, ker je bil tam učitelj KOUDILA, Ferencov stric, ki ni imel svojih otrok. Kot osnovnošolec je Ferenc Koudila Andreja Zadravca večkrat spremljal pod Lipo. Zadravec je še bil posebno ponosen, da je njegov sošolec iz Gomilic postal doktor bogoslovja in dekan na Tišini. V izredno čast si je štel, da na svojega sošolca iz Gomilic ni pozabil in ga je enkrat celo kot dekan na Tišini obiskal pod Lipo. Zadravec bi svojega sošolca, velikega Slovenca Ivanocyja takoj postavil na oltar. Sicer pa je tudi Zadravec imel doma slovenske knjige, tudi Mikloša Kūzmiča prevod svetopisemskih zgodb.

To sem zapisal, ker bi lahko Ivanocyjevo otroštvo bilo tudi s te strani osvetljeno. Tako je F. Ivanocy tudi sam bil deležen ljubezni svojega strica laika.

V zborniku Ivanocyjev simpozij v Rimu je na str. 54 zapisano, da je Ivanocy kot osmošolec objavil članek o prekmurskih Slovencih. Članek smo šele zdaj dobili in je veliko presenečenje. Povzet je po Meyerjevem leksikonu in poroča o tim. polabskih Slovanih in Lužiških Srbih, ki jih Nemci imenujejo tudi »Wenden«, ki da so z drugimi slovanskimi rodovi ustanovili »Veliko Hrvaško« in »Veliko Srbijo«. V avstroogrski monarhiji »so tudi Vendi, posebno na Štajerskem in v ilirskih provincah, kot na Kranjskem, Goriškem in Gradiški, dalje na Ogrskem ob južni meji županij Vas in Zala.« Tako je Ivanocy — čeprav po tujem viru, ki zgodovinsko ni pravilen — razglasil kot osmošolec, da so prekmurski Slovenci eno z ostalimi Slovenci, kar je trdil v svojih madžarskih spisih tudi pozneje (glej Ivanocyjev zbornik!).

Kmalu smo pri Sv. Benediktu v Kančovcih, kjer samevajo grobovi Franca Ivanocyja, njegovih staršev in drugih — blizu mogočnih lip na trgu pred nekdanjo šolo. Na cerkvi je spominska plošča Miklóšu Kūzmiču, prvemu katoliškemu pisatelju, ki je ustvarjal tu spodaj v Ivanovcih v lesenem župnišču temelje slovstvenemu delu prekmurskih katoličanov. Obiščemo še evangeličanske Križevce, kjer je deloval jezikovni mojster Janoš Kardoš, ki je tako uspešno prevajal madžarske pesnike. Po glavni cesti se spustimo do Puconec, kjer je pred poldrugim stoletjem mladi pastor Aleksander Terplan tako mojstrsko prelił psalme — žoltäre v naš jezik.

In zdaj zavijemo skoz Górico, Brézovce, Lëmerje in Zenkóvce proti Strúkovcem. Približali smo se jim naokoli, po neasfaltirani cesti, videli, da je vas zelo razmetana ter začeli dvomiti, da bomo našli, kar iščemo. Moramo vprašati, da pridemo na lepšo cesto čisto spodaj na ravnini, toda zelo moramo paziti, da ne prezremo hiše, na kateri piše: V etoj hi'zi se je narodo Števan Kūzmič 1723 — 1779. To seve ne more biti res, ker je ta hiša novejša. Še bolj pa je nerodno, da je nekak spomenik, ki so ga postavili v zadnjem času prevajavcu Novega zakona (1771) v prekmursko narečje, tako nerodno postavljen, da ga s ceste komaj opaziš, pa še napis moraš brati od strani, ne naravnost s cestne strani. Tudi oblika spomenika ni niti približno kaka umetnina, kakor je tudi napis, ki hoče navajati Kūzmičeve besede, nekoliko popačen.

Sonce je ves dan pripekalo, mnogo smo videli, govorili in poslušali, mnogo doživljali, zato smo utrujeni krenili proti domu, v mislih na Avgusta Pavla, katerega starša sta tudi bila doma v Strukovcih in katerega stoletnica rojstva čez leto dni nam je bila v mislih, bolj grenkih kot veselih.

S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje

Kak se oblādajo čeméri pa mérnomi čutenji nadela pot

Dragi mi brat,

obračan se k tebi v iméni našega Odküpitelá, šteri je grehe toga svej-
ta na sebe zéó, se dáó rozpétiti na križ i vmoriti, naj bo svéto njegovo
odičeno téjlo. Tak túdi jes ščen adno breme na sebe zéti pa pišen tebi na-
mesti svojoj sestri. Ve san njoj napisala adno kratko pa lágoje pismo, sa-
mo san je nazadnje rastrgala. San njoj vse vóstreskala pa nazaj vrgla, ka
me krivila. Jes ne ven, ka má nesréčnica to za natúro, ka si more takšo
božnijo zmisliti z méne; šče na kraj pámeti mi ne pride, ka bi mejla po-
želenje po njenon možévi, dúpla nora smétena. Viš, to ti ona brncne meni
samo zatou, ka san namesto njój pisala adno pismo njemi, števani. Pismo
je ona gorftrgnola, nej ka bi ga splój dála njemi, te me pa obgrzávala kak
razdražena kobila. Zdaj te pa pitan, kak je mogoče, ka je adna ženska,
štera je ži v lejtaj, féltekeny (ne ven, kak se to slovenski pravi) pa se
zaletavle v méne. I to te, gda san zbrála vse svoje dúšne sile, ka bi njéno
familiijo odvrnóla od nesréče. Tak me viš v svojoj zasleplenosti pošiknola
krej od mojega Bogi dopadljivoga misijónskoga nakanénja. Ti praviš, naj
se ne mejšan v njúv žitek, naj si rávnajo kak njín mila vola, da pa jes
vidin, ka takši žitek pela v pogubo i toga nesmin dopistiti. Tak nas je na
zadnjem dúhovnon gyúlejši pofčila sama Mater Principia dekolí mámo
koga na svejti, šteromi lejko na dúšni hasek kaj tanačúvlemo, ga more-
mo opoméjnati, njemi pravo pot kazati, tak tisto, štera v pogúbeo pela,
kak túdi tisto, štera ga od toga odvrné — to naj postáne naše misijonstvo,
ka nómo samo v kloštri pisnivile pa oči k nébi obračale. Cilou pa moremo
to činiti gnesdén, gda se velka bójna dela, zato ka či de svejt šou tak na-
prej, kak se zagnao — sama velka hamičija, paróvnost i odúrjávaje —
te se náskori v pékeo prikota. Liki gda človik za svoje dobročinenje taksi
vdárec nazaj dobi, te kak človéče stvorenje nemre svoje vžaljenosti zata-
jiti, to boš razmo. Kak ti pravin, napisala san njoj grozovito pismo, njoj
vópotočila, ka je hújša kak Eva s paradížoma i tak nádele. Ve bi trepéta-
la, gda bi to čtejla. Pismo san nej včasí odposlála, sletkar se mi pa te
seadno prelágoje vidilo. Naj bo zbogon, si mislin, seadno njoj ne voščin,
ka bi jo tak sméknolo, kak je mené njéno. Tak viš, san se te raj vješla za
sroé, rekši, naj bo to samo moja bolečina, moj križ. Naj nagrizávre žalo-
vitost samo moje srce, nej ka bi se razplamenéjla v srd med nama. Na-
mesto njega se nej nadela pot k smilenosti, prek njé pa k lúbeznosti, štera
edino naj má prostor v našen srci. Tak viš, san si jes poiskala tebe, pa te-
bi malo potóžin. Naj zato, ka bi šou k njój, jo idóu móo namesto méne pa
njoj bódikaj zgúcao, liki ka bi njoj tak lipoi méno razložo, odket shaja
moja goréčnost pa jo v Boga imé na razmévanje zazávao. Tak te lejko
vúpavi obej, ka srd zgibij svoj zálec pa ka se pomáli napravi v najinij

dušaj eden novi žlak k pomirenji. Viš, braček moj, vsi smo lidje, tudi me nūne, kak tudi matere, med njimi najina sestra. Sirota se kak kvočka zagnala v mēne, čiravno san nej štela bantuvati njenij picikov, liki jiva samo pofčiti, kaj je naj odgajata. Izda mi žao, ka ne pošleta Ančike k nan, eli bār Micike, dičak pa tudi, bogzna, či vsemi tomī, ka želejmo od njega, ne obrnē rbet. Ve mi dosta sprepiše, on največ, samo se včasī pitan, či nej malo klūknjeni, mi piše samo od nikšij štercov namesto od gospo-de, kak denok to. Tak te idi k njoj, mili braček moj, naj sprevidi svojo zaletējnost pa jo požaluje, nej pred menov liki pred svojin Stvoritelon, večnin Sodnikon. Naj njoj pomāga k pravomi spoznanji, štero je potrebno, ka se v našij srcaj znova pobidi vōra i lūbeznost, potrebna v sakšen stališi. V ton blagon nakanenji i milosrēnon vūpanji ostanen tvoja

sestra Sholastika

Šče to ti ovadin, samo nikomi ne povej, tudi rodbini nej, ka se svaja napravi tudi na takšen posvečenon mesti, kak je kloster. Mater Principia pa Mater Dolorosa sta se sposvadili, ovidēn sta se tak štūkali, ka vse grmelo. Smo se ži bojale, ka se ga vkūpzgrabita. Bečka nūna so li svoje tirali, ka moremo ken več pisati svojin domācin, naša Mater Dolorosa pa ka nej, si praj s ten samo nemēr delamo, pa ka ona ne folga telko pisen sprečtēti. Mater Principia so skoro trēskali po stouli-, ka nan more nahati pisma na mēri nej je stāvlati, Mater Dolorosa pa se li nej dala dolpotrejtī, rekoč, ka so praj med nami tudi ništerne zavrejte, dūplaste, štere ne preštīmlejo, ka je praf pa ka nej. »Te je pa vi zgōjite, kak trbej, zatōu ste tū, nej za žandarā!« so brēknoli Mater Principia. Ne ven, kak to vse vōpride, da se ne dā potrejtī nej adna nej drūga, samo se mi tak vidi, ka zaj li več pisen pride do nas, lēkaj samo ove debelejšē odpirajo pa spreglēdnejo. Nej ka bi te to zdaj nazajdržalo, ka mi ne bi pisao, eli tak malo, ka nej vredno vrōke zēti. Ti mi samo napiši, dosta, samo slove malo bole vkūp tiskaj, ka de več na papēr šlo. Piši mi, kak je s štrkovin dedekon Ivanon, so se ži potrli pa spreobrnoli eli izda nej. Čūjen, ka so betēžasti, pa kak sta si mogla naskriž priti oča pa sin. Ve jes vse za sēbe obdržin, vōri.

Mala prememba v gustuši, pa velke smetlinge z gospodov

Draga sestra!

Naznanin ti, ka san dobo tvoje pismo, samo ti pišen komaj zdaj nazaj, zato ka san ga čteo dobre tri tjedne. Nega časa vse naednok. Mi smo tak pomali zdravi, čiglij dosta delamo. Lejko si Bogi zafalna pa svojin starišon, ka so te dali v kloster, bouši žitek si si zvōlila. Naj ti samo zdravje služi, ve te zato nemrejo oči tak jako boleti kak se tožiš, da mi lejko napišeš tak dugo pismo, ka či bi slove v adno rendo sklao, bi je lejko potegno znān do Pašnjeka, či nej cilou do Dūge gomājne.

Kak vidin pa preštīmlen, si fcinila, draga sestra, adno velko dobro delo. To, ka si stopila na svoje srce pa raztrgala tisto pismo, to de ti na ovon svejti jako visoko gorzeto. Sigdar je bouše, gda človik mā s kin v svājō priti, ka se na tretjo peršono nasloni, dokeč nejdejo čemerje vo žnjega. To tvoje zadnje pismo je vredno, ka ga človik večkrat prečtē pa si ga k srci zeme, tudi v našen kmečkon stališi. Ve bi dobro bilo, či bi ga

poslunoli tudi politikušje pa vsi državni ravnitelje, kij politiko grožajo pa mer eli bojno delajo. Viš, zato pa Bog stvoro telko narodov, ka da dva v svajo prideta, te se lejko na druge obrneta pa prek njij sporazumejta i poravnata. Samo ka gnesden to peldo slabo spelavlejo, Hitler svoje tira, nej gledoc na levo, nej na desno. Tak se vidi ka ravno on svejt v bojno potegne. Samo te nan Bog pomagaj, vsen. No, od toga ti non pisao, ve se v to ne mejsate, liki me zato skrbij, ka si v velkon varaši, tan bi pa znalo hidou biti, ci bojna vodorapne. Zato pa ci boš vidila, ka vse na to pela, te se raj rendaj prti domi, tu je zato li bole gvušno, da nega varašov.

To san pa rad, ka prišla k van tista vučena sestra z Beča, bar noš telko nevole mejla z ovov drugov lagoon nünov. Tak boš nan lejko, draga Ana, kaj več vovadila s svojega klosterskoga žitka. Znaš, ka smo vsi želni znati, kak se ti tan godi, ciglij si v dobron, zasiguranon mesti.

To, ka si želna znati, ti ščen napisati tak po vrsti, ci bon mogóci. Naj začnen pri starišaj. Našemi oči se pa odprla rana na nogi, furt njin teče znje pa strašno vunja, ka cela iža dejne. Najbole je hidou pri gorica. znaš, gda smo dvóji tan, to je pa tak največkrat. Múva s svakon navadno odideva na štale, pa šče tá pride bóžna saga. Škoda, ka te nikaj ne pistijo vó v varaš, v Pešti bi znán dobila takše vracvo, ka bi njin valalo. Tá mazala, ka je tú dobijo, njin rano samo bole čemerijo (eli so pa doktori za nikoj).

Zdaj ti pišen nadele, san ravno prišeo s Kapčanskoga, ka san tan nikšo otavo pogódo, te tleden jo pokosin. Domače krme nan znaš premalo odi. mámo přeci máre, pa šče Tulpa má skotiti, Gyöngyös de pa znán tudi breja, da san ži jo trikrat gono k biki.

Malo nedele šče ostalo, ka ti skončan, to pisanje. Mati so zdravi kak má biti. Skoro bi lejko pravo, ka njin zdravje služí v to formo kak njúvoj sestri pri Svétkovij, štera se ži zdaj radújejo, ka do drugo leto, ci Bog dá, svojega sina pri oltari gledali. Ravno tak múva z Jožkon, čiravno naj přeci skrbi, zato ka do velko premicijo služili pa moremo ži zdaj priprave delati. Zagotovo ščen tudi tebe opomejnoti: ken prle si daj pravice delati za Jugoslavijo, znaš ka moreš priti na to našo premicijo. To ti je nej samo naš velki rod, liki je to moj pa Jožkov nigdašnji prvi pajdaš. Mi trje smo si bili, skoro bi lejko tak povedao, kak svéta Trojica, ka je adna kotriga delala, to je druga znala, nieden nej nikaj skrivao pred drugin. Novimešnik de svojo prvo daritev v domačoj farnoj cerkvi služo, ciglij se indri školao, to ti je takša šega, pa tak se tudi šika. Bogvari, ka ne bi prišla prišestno leto, znaš ka bi zamera bila, tudi slavje de vèkše, pa oča Bog se z vèkšov radostjov na nas zglédne, ci pride kcoj adna posvečena persona tudi z naše iže.

Tak priden zdaj na mlajši rod. Me spita vleš od svaka, cilou pa od njúvoga očo. Stvar ti je zdaj znaš takša. Prišla sta si naskriž, pa bi skoro lejko pravo, zavolo malenkosti. Gda sta s kolami pri gorica. bila, ka sta vozila tá nove prusnice, so oča odišli nikan vójs pa jij dugo dugo nej bilo nazaj. Svak so se ži navolili čakati, midilo se njim domo, vpregli so pa pomali šli, ve me rekši dójdejo. Da pa očo nej bilo za njimi, prišli so peški koli pounouči, v deždži. Te so se mogli spreladiti, odtistijmáo so furt be-težasti. Zato pa nemrejo sini odpistiti. Ve se čudin, zakój sirmak vse vopovejo. So pravili, ka so bili pri adnoj pajdašici, svaki pa znaš, kak da

bi žareče vógelje v oslico potekno, včasí so v ognji bili: tak, van se šika pajdašico meti, zdaj da ste ži tretjikrat dedek, kama je to valóu?! — To tebe nikaj ne briga, či máva poštene guče pa nikšij briencov med sebov, so se odrezali dedek. — Či me doma zadósta ne preštímléte, si moren indri pajdašijo iskati. — Tak se ti znaš vse to razneslo, v to formo, ka praj dedek šóco májo. To jij pa jako svadí, zavolo grdíj gučov pa spóta ne krvijo sebe líki sina, poleg toga pa odúrjavlejo túdi sinovo prevelko po-božnijo, ravno tak túdi cemeštírio i vse, ka je s cérkvijo fküpprikapčeno. Kak Blažov mladi zna povedati, bi lekaj túdi pod Lipov níkšo pajdašico meli, pa nej ka bi vodila kakšo božnijo, líki praj samo telko, ka pridejo na pódstinje, jo malo polúknejo pa idejo domou. Manka (žena) znajo za to, pa jij zatogavolo nimajo hídou. Znajo ka vse fküper bole špajs kak istina. Ovak pa jes ne vórjen, ka bi štrkov stári nevórvani bilij; ve bi ti od toga več znala povedati Veruna. Zaj ži cajt, ka prideva na njo. Ravno san znakrmo máro pa znapójo, pa ti pri lampici napišen dele. Veruna kak znaš pride pogósci domou, cilou tak v nedélo odvečera, največkrat z Jo-zekom, on se je izda za janko držíj. Za vajino nepriliko jes ži duže znan, kak si mislíš, záto ka te ona prehítejla. Ži včasí po tíston tvojen písmi svákí se nevólivála, te san njoj pa vélo, naj mi ga prnesé, pa mi ga rejsan dála čteti. Gda san ga přečtio san jo najprle malo ošónao, rekóč, ka si denok moreš misliti od Ane kaj takšega! Nega guča, ka bi ona mejla kakše takše nóre bábjé namejné. Od drugin: to ka Števani návuke tála, shája samo žnjénoga nekanénja, ka pofčí njega kak véta naravnoč. Obtrétjin, ona se čúti dúžno, ka nan pomága odgajati našo deco, viš, da je sáma nima, materínsko čútenje pa kak ženska znábiti šče izda má. Čiglij je mogla z večními oblúbami zatajiti, je záto ščísta nemre v srci zadišiti. Gda san njoj vse tak resno raztomačo, san v pámet zeo, ka san jo poméro pa na právo míšlénje spravo. Te njoj več žao bilo, ka ti tak ostro nazaj zosejkala. Zdaj se ži stára, ka si njoj praj gvúšno zaméjrla, ka se njoj ne glásiš, pa njoj právin, ve njoj ti samo piši, pa malo nazájzemi od vsega tistoga, ka si njoj vósklala. Od toga tvojega písmá, ka si mi ga nazádnje písala, san njoj níkaj nej povedao, nega potrejbe. Vidin, ka si ži brezi nje-ga sírsnola pa vsebe šla. Čiravno si od tvojega písmá níkaj dóbra ne obéj-če, líki eden víhér (nej zamán ka sta si sestri), ga seadno scákúvle, ka de ti té lejko písala. Tak ti adno dobročinenje včasí drúgo dobro nakanénje pobídí, šče prle, kak do njega pride. No, falabogi se, kak vidin, ta stvar vrédi spelávlé, glavno je, ka med vama nej přišlo do sváje. Najvékše zas-lúženje za to máš ti, tak je túdi Bogi povóli. Ti pa túdi moreš razmítí njo, svojo starejšo sestro: gda njoj v ton našen kmečkon stálíši težko, njoj na miseo pride, kak bi njoj lejko dobro bilo, či bi se odišla za vučitelco fčit (viš, tebi sta našíva spunila volóu, njoj pa nej). Pa túdi či njoj ta mi-seo ne vdári vó živívo, njoj seadno róva odznótra v natúri pa zbúnta krf, znaš, človík je človík, níšče se nemre scejla potrejti (šče tebi, posvečenoj, je zadržáni srd parkrat med slove vujšeo v písmi, ka si ga meni napisála). San ti ži písmo vküpkélo pa ga šteo odnesti na pošto, pa san rávno fríške glasé dobo z Dólnjega kraja. Tak ti malo šče od našega děčkeca notride-nen. Si mi níkaj načmígnola, ka se ti včasí malo klúkneni vídi. Ve da bi čúla našo mater, bi ináči míslila od njega. Znaš ka so oni přejgnja kuhar-ca tan, gda májo gospode pri íži, to je pa nej tak porejci (pa nan to domá

naopak odi), da šče barātje odijo knjin. No, ato na prošćenje so meli lekaj celi šereg gospode za stolon. Gospódje se, znaš, radi kaj šengarijo, pa pitajo Hajdukov dičaka: No, Jožek, zakój pa ti neščeš jesti dobrega kokóta? Dičak malo premišlávle, te se pa skorajži: — Zato ka na kúre skáče. — Gospodje v smej. — Ja, šenta, kúretino pa zato štimaš, nej? ga napelavlejo dèle. — Nemren je viditi. — Zakój ti pa kúre ne pašejo? — Zato, ka krej ne bižijo, ka kokoti popistijo. Malo pokvóčejo, se prestáplejo kre njega, te pa samo počúčnejo. Naj je voda nosi! — Gospodje so se skoro nej mogli stávití od smeha. Ve njemi znan svak ne bi pústili brbrati takše, pa so ravno odišli v pivnico, vino (tisto bouše) pa s šejfon jemlejo (nimajo lágva na pipi).

— Ja, ka pa te ti najraj ješ? — ga pitajo nazadnje g. dikan. — Ve te vidili, se odrejže Jožek, zbiži vó pa prnesé sklejščo prejsnoga zelja z listja, na tikvaj, si sède zásto pa si ga tak sladko počótka, ka nej forma. Veruno je srán grátalo, znaš ka njoj to špot, pa njemi ódeleč miga, naj henja pa nesé vó, dičak je pa ne bóga. Gda süne tisto zelje, te se z rokávon obriše (kak vidi štercel) pa se hápi pregádati, kak je zelje najbouše jesti na svejti, kak njemi gústuš od ščávnjeka na zelje vdaro, gda so njemi ščávnjek popi priskútili pa tetica peštanska (viš, ti maš túdi zasluženje za to). Dobro njemi kakšešte zelje, prejsno, skvašeno, na sühon, naj je samo zelje, pa ka najbouše zelje skúhajo v vési Cimeštrova vúna. Nazadnje šče gospódon na znanje dao, ka dá se vozóškola pa de gospód, te cemeštrijo nazaj knán správi, zavolo zelja. Gospódje so vse pokali od smeha. Te so ži svak prišli nazaj, pa ne ven, či ga ne bi vópotočili, ka njin špot dela, či ne bi čúli čerensovskoga plivanúša: — Vište, to van je pravi grívi svéti Francíšek. Tú ga mámo! — pa ga pohrdajo po glavi. To pa svak jako radi čújejo. Bi dosta ráj bili, či bi dičak šou za baráta, kak za svèckoga popa. Zato so ga na méri naháli. Gda so pa gospodje odišli, se Veruna sklála na sváka: — Tak, ti pistiš, ka nama dela špot pred góspodov?! Či ga ti ne namegóčeš, ga spókan jes sama. — Se rejsan hápila, dokeč so njoj nej svak prebránili, rekši: — Samo ga naj pa rada boj, ka nima poželenje mesa.

To san ti napisao, ka boš vidila, ka te naš paklin nej tak klúknjeni, kak se tebi vidi. Naša mati pravijo: samo najte, čeden je kak vuk. Tak, zdaj me pa ži prsti bolijo od klajhasa, pa naj bo, ka noš zandírala zavolo kratkoga pisma. Samo znaj, to je dúpliško, do svétkov zdaj pisma ne čakaj. Mo meli to velko jesénsko delo na njivaj, senžatáj pa pri gorica. V Boga ime se potroštaj pa zbgon stani.

brat P
s familijov

Dohodek z reberijov, štiri poslednje rečij i Benedikamus Dominum.

Nejsan šče dobila tvojega odgovora, draga sestra, pa ti seadno pišen, čiravno si znan nej želna pisma od mene. No, či san se ti zamejrla, ti samo telko poven na zadnje pismo gledóč, ka gnesden ne mislin več tak noro pa divje, kak mi je na pero cúpnolo. Ne ven, kakša tentácija me obládala, gvúšno me hudi dúj napelao. Jes san te voule, ka se múvi za to ne bófali, máva bole resne stvarij rišávati.

Na priliko to z našin dedekon (jes jij tak zovén kak moja deca). Vi-din, ka ti túdi nimaš méra zavolo njij. V skrbi za naše nemrtélne dúše se znami vřed bojiš, ka ne bi náskori vésnoli pa šli nepripravljeni na ov svejt. Spitavleš, kak čújen praviti, zakoj denok neščejo k spóvidi pa gda se ta ftraglivost hápila prinjij. Edni so znaš toga mišljenja (cilou možácje), ka to njúvo nasprotúvanje shája od tiste reberije Vrchákovoga Draša pri lejtnon pobiranji dohódka. Ne ven, či ti to ži šteri pisao od nas trej, jes san ti nej. Znaš ka so Draš bili od nigda notri zeti kak žalár, nej njin bilo mus dávati dohodek cérkvi, pa so ga zato seadno kaj kaj nosili. Tak so te túdi prnesli malo silja, naš gospod si pa zgučijo: — Ej, oča, to van nej vředno, nesite si vi samo to domou. — Draš so pa to naópak zarazmili, ka nájmre premalo, pa so včasí bréko zagnáli: — Ka te pa vi s ten siljou, to povejte! — so pokazali na velki kúp zrnja na gúmlí, šteri je ségao skoro do húte. Nej so se mogli staviti od srda: — Nimate svojega zadósta, na svojij vnógij njivaj, ka morete jemati nan sirmákon?! Odávali te to zrnje, jélibar, za to van ide, ka ga drago stržite pa si ken več nagrabitel! Je nej to paróvnost, se dostaja to vašemi stani? — Naš plivanoš so se Draši nej dali potrejti:

— Vi te mene hidou meli, vi? Tak štimate svojega dúhovnoga paste-ra, ka ga ošpótate pred cejlóv vesnicov?! Samo si nesite domo to capo, neščen jes nikaj od vas, eli odségamao vi túdi mene ne iščíte. nej na spo-vid, prečiščavanje, nej na krst, sprevod eli zdávanje, iščíte si drúgoga po-pa. Jes vas ne poznan več. —

Gda so šli Draš domou prek našega škegnja, so njin naš dedek pot posodili pa njin za dohodka valou praf dali. Sin Števan se pa postavo na plivanošovo stran, znaš ka more krénjij držati kak cemešter. No viš, od-ústijmao se dedek góspodi ogiblejo, či samo morejo.

Drúgi pa malo dele iščemo zrok tomi, túdi jes tak štiman pa presodin, ka oni to odúrjavanje ži duže nosijo v sebi, znabiti ži odtistijmao, kak je Števan cemeštíjo prejkzéo. Kak da bi jij sinova goréčnost pumpala prtí vsemi tomi. Od spovidi se radi špajsajo povési, ka je praj to tak, kak da kmet pela voz gnojá na njivo. Nakladé tak ka kumaj pela pa šče san kluma žmetno poleg krav. Kaj kaj šče rivle po žlakaj, gda pa gnoj dól-zmeče na njivi pa ga razbrca, te si pa séde na prazen pod pa se pela oléksano prtí dómi. Fúčka si pa cibálunče z nogami, radújoč se, ka se rejšo adnoga velkoga téra. Te si pa komaj malo odejne, pa naklada pa drgoč — ... Jes nemren spreviditi, či je to grej eli nej, lejko je samo pre-kšéna prilika, oni šče svéte rečij na špajs obračajo. So ži lekaj dikan to čúli pa so se nádebéli smijáli. Ti, draga sestra, bole znaš zvagati žmečavo našij grehov, ti presodi, či se morejo s toga spovidavati. Što ga zna, zna-biti se tomi smije san smileni Bog oča nebeski. Ne misli, ka se to oni nor-ca delajo, nej, njúva prekósnica šče povedati: človik sigdar grej nakáple na sebe, nigdar se sčista ne spreobrne, zakoj teda télko k spóvidi lejče.

Tvoj straj zavolo njúve nevorvanosti je pa po mojen prevelki. Jes mislin, ka oni seadno močno vóro májo. To ti lejko posvedoči adna pri-lika, štera je túdi na špajs obrnjena, da pa v svojen fundamentuši vadlújo vórnó, Bogi predano dúšico. Gda sta šče živela Balážoviva stárida (ta so največkrat šrájali) pa šteri betežen búo, so njemi radi pravili: — ej, čaka

te Benedikamus Dominum, samo se pripravi. — Te san jii pa jes adno nedelo opròsila, naj nan ženskan denok povejo, kak je bilo nigda svejta, gda so dva mrtveca v vèsi naednok zakopali. — Joj, joj, te si šče ti nej prinas bila kak snihička? Ve ti je pa to bilo na tiste hirešne sprotoletne kvatre, gda ži vino sfàlilo pa sta naidnok vrgla žlico v kot stari Domin-kec pa Benedikov Toni (šče prèci mladi). To ti je bũo znaš nevsagda-nešnji dũpliški sprèvod. Najprle so prnesli Dominkeca na Benedikov dvor. Te so pa prnesli vò Tonija Benedikovoga. Plivanoš pokažejo, naj ga denejo dol poleg Dominkeca. Te pa stopijo skunec, poškropijo oba, malo zmũvijo, malo zmolijo, te pa razšerijo rokè ober oba drèjva pa zospèjvlejo tak nà-debeli po dijački: **Benedikamus Dominum!** Jes san poleg stao pa san zravna zarazmo, hajda, nesimo zdaj oba mrtvaka, Benedika z Dominken na cintor, mus! Vcasi mignen pokòpiči, naj jiva zdignejo. Pa san rejsan vgòno, plivanoš so ži začnoli delati svoje velke stopaje tantà prti svètomi Jožefi. Nosačje so si friško pošiknoli oba na rbet pa se komaj popaščili, ka so lejko vujšli prèdnjij. Viš tak, snihička moja miła, to ti je tak ostalo v cerkvi odtistijmáo, šče pri mrtvečkij mešaj lèkaj nũcajo te sprèvodnu zospèv: **Benedikamus Dominum!** Pomèjni panikaj drũgo kak: mũjramo. pobiramo se s toga svejta eden za drũgin, smrt ne čaka, hajda, pripravi-mo si dũšice, ka ne vòjznejo na ovon svejti. Nikomi se ne rači v pèkli cvrejtj. — Gda so to povedali, so si vrgli kršćak venkraj na glavo, rekši: viš ka se jes tũdi razmin na te cerkvene ričij nej samo naš Števek. Ta pri-lika ti lejko potrdi, ka mislijo naš dedek pogòsci na smrt i štiri poslednje rečij, tak ti zavolo toga nej trbej biti v dvòjbi. Mũvi pa najbole včini, či pozabivi na svoje male nevòulice pa molivi zanjij. Mi drũgi smo tak po-mali zdravi, Šeka se nikaj zaphàla, je mogeo iti Števan koršmita vòzvat, ovak bi jo mogeo pelati k pũci. Tũdi tebi zelen zdravje,

zbogon — V

Akademios Athenaios

Anton Trstenjak - osemdesetletnik

Veseli smo prijatelji, znanci in številni bravci njegovih del, da se bli-ža univ. profesor in akademik, dr. Anton Trstenjak, svoji osemdesetletnici (r. 6. jan. 1906 v Lomanošah pri Gor. Radgoni) ves mladosten in delaven. Ob njegovi sedemdesetletnici mu je rajni Pavel Berden postavil vpraša-nja o njegovem življenju in delu, na katera je profesor Trstenjak v Slo-pinjah zanimivo in duhovito odgovarjal. Te odgovore je vredno še pre-brati.

Tudi zdaj ne bomo pisali o njegovem obsežnem delu znanstvene razprave, ker tu ni mesto za to, marveč hočemo le počastiti moža, ki mu toliki med nami dolgujejo veder pogled na svet, odgovore na stiske in te-žave, ki so jih našli v njegovih poljudnih knjigah o človeku in njegovi poti — knjigah, ki jih prevajajo v srbohrvaščino, češčino in italijanščino. Mohorjeva družba pa jih ponatiskuje in le želimo, da bi jih dobil v roke tudi najmlajši doraščajoči rod, da bi našel smer za svojo življenjsko pot.

Anton Trstenjak je filozof in psiholog in njegovo mesto v tej znanosti je čisto posebno pri nas. Saj prej tako široko razvite psihologije (dušeslovja) nismo imeli, on pa se je po svetu seznanil z njenimi najnovejšimi smermi in dal Slovencem temeljna dela o psihologiji umetniškega ustvarjanja, psihologiji dela, obširen Oris psihologije kot prvi izčrpen priročnik o sodobni teoretični in uporabni psihologiji pri nas in končno še psihologijo samoupravljanja, ki bi morala biti učbenik v naših podjetjih in šolah.

Posebno mesto zavzemajo v Trstenjakovem delu njegovi številni spisi — tudi v tujih jezikih — o barvah, ki obravnavajo nasprotje med zlivanjem in razstavljanjem barv itn., s čimer je postal profesor Trstenjak mednarodno priznan strokovnjak, doma pa izvedenec za barve, ki pripravlja predloge za barvno opremljanje novih šolskih, tovarniških in drugih stavb in prostorov.

Profesorju Trstenjaku se je godilo podobno, kot že v preteklosti mnogim našim umetnikom in znanstvenikom: poznala in priznavala jih je tujina, doma pa so kaj malo vedeli o njih. Tako so o Antonu Trstenjaku dognali na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti: »Trstenjakovo delo je že dolgo znano tudi v tujini; član je mnogih nacionalnih in mednarodnih znanstvenih in strokovnih društev. Glede na kvaliteto in obseg dela je dr. Trstenjak med najbolj znanimi in produktivnimi jugoslovanskimi psihologi«. (Letopis SAZU za leto 1979, str. 58—59)

In po vsem tem ga je Slovenska akademija znanosti in umetnosti šele leta 1979 izvolila za svojega — dopisnega člana, za rednega člana pa leta 1983.

Ob častitljivem prazniku voščimo profesorju Antonu Trstenjaku vsi pomurski rojaki še mnogo zdravih let, da bo mogel napisati tudi tisto delo, ki mu je najbolj pri srcu!

Lojzetu Kozarju za 75 let

Stari možacke so inda duge bele bajusi nosili,
viseče nadva kraja, med njimi pa pipo so žulili,
prignjeni s palicov čest so si služili kak starci,
ki z visine sedendeset so let gledali večnost nad sebov,
minljivost svetâ pa pod sebon — poklanjala cela se vês njin,
ešče plivanuš poštûvali njuvo so rejč...

Ka pa, či popi so čest doživeli li redko,
ka seden so križov nosili, pomâli se šetali gori pa doli,
premišlâvali žitka dogodbe — s precimbov zdigavali svoje roke
pri oltari, v kočujaj sideli kak dâvnoga časa spomin...

Zdaj pa ništerni z vâs kak dečki ste brzni, peški pa z auton,
v guči pa s peron prek sveta se paščite. Skrmâ samo mislite:
te pa rejsan telko že let klačin zemlô pa ona menê?...

Ti srečen Gorčanec! Mladost sprevaja te tela, dûha,
da sebi pa drûgin si v radost, na hasek!

MARTINJE na bregi Ti daleč odpiralo svet,
krščen si na slavnnon Seniki, da te Košičov duh je sprevajao,
gda si se sankao po bregi dičarec pa sledi, gda
gledao prek si mejê, gda — prâvi Gorčanec — vore si
peški klafrâo na Ravénsko po Dôlinsko,
s peciklinon mero bregê pa dole...

Gda te je Sôbota vpelala v svet pa življenje,
vučenost si pa knigo dale spoznávaô na Ptuji —
Pa gda čarne si šole dijak bio kre Drave,
ne si šče znao, ka čakajo gombe erdeče ta na monsinjorskon talari,
tegôbe dekânske, hunski pregôn kak v romani
pa v Lendavi fârovski ričet...

ODRANCI so novo ime ne samo v tvojem življenji,
v celoj našoj krajini, Cerkvi slovenskoj... Dugoj si vesi
misijonsko cerkev postavô, leseno, kak nigda bilê so —
V njej si dûše okrepo, prenôvo, da zozidali novo ste cerkev,
ga Pot pa Življenje Gospodovo na stênaj žari...

Talentomi vnogi bili so ti dani: sükao si čopič,
pesmi včiš mlade pa stare, da v zboraj leto za letom doni...

Pa kak je v mladosti tvojoj prileto v ženavle balon izpod néba —
tak se oglâsila tvoja je Pesen, tak nan po tvojen je Peri
iz srcâ pa iz misli spregovorila gorička je zemla
v knigi slovenskoj: kakši je Prag, kak v Pajkovo mrežo
zappleče se naša deklina, kak Pejgov žmeten je žitek,
kak v časaj nemérnih Janoš licenciât kaže pot v nove čase,
kak Zanke nalêčene so naših lûden v tújini...

Pa ka je šče vmes Tvojih črtic, spominov —
nazadnje Posvečnjek šče, ki posveto
v denéšnje je čase...

STOPINJE so naša pa Tvoja lubezen,
za trūd Tvoj smo z njimi vsi Ti zahvalni!
Zato naj Bog Te šče dolgo žive
na hasek naše Krajine — knige naj nove
nam stke domišlija Ti živa, lubezen
do naše zemlé!

Kako lepo je biti dober

Pogovor s pisateljem Lojzetom Kozarjem
Ob njegovi 75-letnici življenja

Ob lepem življenjskem jubileju Kozarju pristrčno čestitamo in se veselimo, da je še vedno trdnega zdravja, da je še vedno neutruđen snovalec ter plodovit pripovednik.

Slovenska literarna zgodovina uvršča pisatelja Kozarja v tematski krog »večerniške oziroma popularne pripovedne proze«, ki ustreza književnim in vzgojnim programom Mohorjeve družbe zadnjih sto let. Njegov tip pripovedi je namenjen preprostejšemu, predvsem pa kmečkemu bralcu. Zato je fabulativno bogat, v sklepnih delih pa prosvetiteljsko nazoren — v smislu krščanskih etičnih načel.

Poznamo osem Kozarjevih daljših pripovednih tekstov. Pomembne pa so tudi njegove pesmi, novele in črtice, meditacije, prevodi, priredbe versko vzgojnih besedil.

S Kozarjem je stopil v slovenski literarni prostor porabski človek in njegov svet, pa tudi dólinski prekmurski svet, z njegovimi ljudmi in življenjem. Uvrstil se je v »mohorsko generacijo pisateljev«, ki se je začela pred enim in četrt stoletjem s Franom Erjavcem, Jurčičem, Kersnikom in in nadaljevala prek Ivana Cankarja s Finžgarjem, Meškom, Detelom, Pregljem, Bevkom, Jalnom in drugimi.

Kozarjeva dela so slovenskemu svetu razodela čudežno lep svet pod Srebrnim bregom, vas Martinje, kjer je bil rojen, Goričko z njenimi borovimi gozdovi, Gornji Senik, Borečo, dólinski svet ob Muri. Kozarjev človek je potomec tistega preprostega, zatiranega prednika slovenskega dela Železne županije, ki je stisnjen v pravokotnik med Radgono, Mursko Soboto, Velemer in čez Dobro do Borinja, Monoštra in Čretnika, kjer so si segali v roke z gradiščanskimi Hrvati. Temu v trpljenju prekaljenemu človeku se je posebej oddolžil z najobsežnejšim proznim tekstom »Licenciat Janez«. Mnogokaj je prestal ta del slovenske zemlje, je zapisano v prologu v ta roman. Poleg turških vpadov in monoštrskega klanja tudi tisoč let pritiska gospodarsko močnejših in vsaj na zunaj kulturnejših Nemcev.

»Od severa in vzhoda pa so jih stiskali Madžari, ki jim je njihova stara slava stopala v glavo najbolj takrat, ko so se morali tudi sami globoko klanjati močnejšim... Prestali so grofovsko tlako in dajatve, palice in klade, nasilje pandurjev, ropanje in požige Krucev, medsebojno versko mržnjo, preboleli so kugo, premagali lakoto, čeprav komaj razumemo, kako so mogli obstati v času, ko še ni bilo krompirja in koruze na njihovih njivah.«

Ideja plane v dušo, z njo tisoč obrazov. Tako nekako je zapisal Cankar. Se tako pri slehernem pisatelju zasnuje volja, da bo nekaj napisal?

Zelo nazorno je Cankar to povedal. Tudi pri meni se tako dogaja, pri slednjem, ki mu je dana milost in muka ustvarjanja. Misel je v meni, z mano živi. Del mene je. V meni živi in zori. Pride čas, ko moram to misel vreči iz sebe. Sama sili na dan. Snov začne kar mrgoleti, oblikujejo se osebe, zgodba teče. Saj se tu in tam zatakne, večinoma pa gre vse kot po tekočem traku. Vse se je spočelo z nekim naključjem. Človek opazuje, kaj se v svetu dogaja, v družbi, v ljudeh. Iz vsega potem plane neka zamišelj, ko ideja v meni zori, plane v dušo tisoč obrazov, kot pravi Cankar.

Mora na dan? Čemu vendar?

Mora iz ljubezni do resnice, iz hrepenenja, da bi na svetu bilo več lepote, več resnice, svobode in dobrote. Da bi se ljudem odpirale oči za temeljno spoznanje, ki osrečuje: Kako lepo je biti dober! Moje sporočilo je namenjeno neznánemu bralcu. Niti ne pomislim na to, kako bo on to sprejel. Vsak pisatelj se potruji, da njegovo sporočilo doseže naslovnika — bralca, toda prvenstveno mora biti on zvest tistemu, kar se v njem poraja. Kar je porojeno iz trpljenja, iz neke osebne prizadetosti, samo tisto more biti polnokrvni otrok — umetniški izdelek.

V kakšni prizadetosti in osebni bolečini se je porodil motiv zdomstva?

To zdomstvo — znamenje naše narodne tragike! Tem večje, ker smo v prvih povojnih letih na vse zvočnike vpili: V novi državi zdomcev ne bo. Zdaj pa vidimo, da jih je celo več. Kaj pomeni biti zdomec? Ni tako preprosto! Tujec si, kamor prideš, nenehno si med tujimi ljudmi. Doma nimaš. Razbita družina. Človek je izkoreninjen iz domače družine, svoje

Sezonci se poslavljajo na sobočki postaji v 30-ih letih

rojstne vasi, trgajo se sorodstvene vezi, izgubljaš navezo dobrih tovarišev. Kakšne posledice so za otroke, če je oče kar naprej v tujini; žena trpi — vse trpi. Preveč bolečine je za vsem tem, preveč trpljenja. Ob tem dejstvu te srce zaboli, sili te k razmišljanju, želiš si, da bi tega ne bilo na svetu. Zame je to resnično nekaj strašnega. Zato v moje osebe polagam svojo bolečino, vživljam se v položaj zdomca, človeka na tujem, izkoreninjenega iz domovine, družine, prepuščenega na milost in nemilost »tujim gospodarjem«, ki pogosto nimajo razumevanja za ljudi, ki so prišli od drugod.

Poleg »zdomstva« izražajo Vaša dela še druge tematske kroge?

Zelo rad posegam v našo polpreteklost, v življenje ljudi na prehodu iz Avstroogrske v starojugoslovansko državnost. Opazujem, kakšen je bil odmev družbenopolitičnih prelomnic v življenju ljudi. Državne institucije me prav nič ne zanimajo kot take, temveč človek, ki je bil vedno tarča, žrtev tistih, ki se jim je v rokah posvetila oblast. Zdi se mi, da so posebnost v mojem pisanju črtice. To so vesele, lahke, igrive zgodbe, pripovedi, ki so vse zajete iz življenja in govorijo zanj. Te pripovedi so vse iz vojnih let, povojnih — vse pa so osebno pogojene. Nastajale so iz čistega veselja do drobnih radosti v vsakdanjem življenju.

Tematska novost je zadnji roman »Premakljivi svečnik«, ki je več kot eno leto izhajal v našem verskem tedniku »Družina«, na koncu ga je »Družina« izdala v knjižni obliki.

Sami bodo ostali na rodni zemlji

Sežejo Vaši literarni prvenci daleč v preteklost?

Že v gimnazijskih letih me je mikalo, da bi pisal. Imel sem dobro profesorico za slovenski jezik. Bila je to Silva Trdinova. Videla je, da pišem dobre šolske naloge, zato me je spodbujala, naj bi v počitnicah pisal krajše spise. Storil sem, kakor mi je velela. Poslal sem ji, očitno pa jih ni prejela. Kot študent bogoslovja sem spet pisal, spise pa objavljal v prekmurskih Novinah in Kalendarju Srca Jezušovoga. Nič pa se nisem oglašal v bogoslovnem literarnem glasilu »Lipica«, pač iz preprostega razloga, ker me nihče ni povabil k sodelovanju. Ko sem kaplanoval v različnih krajih naše škofije, ni bilo časa za pisanje, preveč sem imel duhovniškega dela. Trbovlje, Hrastnik, Brežice in Turnišče so bile župnije, kjer duhovnik takrat ni našel časa niti za počitek. Iz Turnišča so me nasiloma odposlali na madžarsko župnijo. Tudi tam ni bilo mogoče pisati, sem pa tam pisal dnevnik. Čutil sem, da moram zapisovati vsaj kakšne iskricke, črtice, vendar vse zelo kratke. Ti zapisi so nekoč pozneje prišli v roke duhovniku Jeriču. Spodbujal me je, naj jih na vsak način objavim. Toda kje v tistih povojnih letih? Vodstvo Mohorjeve me je zaprosilo, naj bi kaj napisal za Koledar. Napisal sem povest »Deček z golobi«. Ta povest mi je še danes zelo draga. Zdi se mi, da je ena najboljših povesti, kar sem jih zapisal. Kmalu za tem sem napisal pesem »Nema piščalka«. Janko Moder, ki je oba prispevka sprejel in prebral, me je spodbujal k nadaljnemu pisanju. K pisanju me je zelo spodbujal tudi zdaj že rajni Štefan Steiner. Na njegovo pobudo sem napisal prvo daljše prozno besedilo »Pajkova mreža«. Toda še preden je ta izšla, sem napisal »Takšen prag« in je ta tudi izšel pred »Pajkovo mrežo«. Finžgar je bil navdušen nad

tem besedilom, Stanko Cajnkari pa je vztrajal, da sem nekatera besedila moral opustiti, še danes pa sem prepričan, da na škodo celotnega besedila.

Kje ste iskali pobud za literarni izraz?

Vsak ga ustvarja sam, iz sebe. Nekateri slovenski pisatelji sem radi prebiral že od malih nog, pozneje se je ta krog nekoliko zožil. Še danes pa se rad vračam k Cankarju, k Dostojevskemu in Reymontu. Človek v romanih Dostojevskega me je vselej zelo zanimal. Veliki Dostojevski je bil zame in je še dandanes veliki mislec, veliki raziskovalec človeškega srca in duše, pobudnik za razmišljanje o Bogu, svetu, človeku, njegovem življenju, cilju, delu. Zares pronicljiv opazovalec sveta! Dostojevskega sem prvič bral v hrvaščini, ko sem še bil v Martinišču v Murski Soboti dijak.

Podoba je, da iz vaših del zelo izstopa sporočilo: Kako lepo je biti dober!

Prav to želim sporočiti vsem neznanim bralcem mojih del: Koliko dobrega je v slehernem človeku, le odkriti ga je treba. Tudi v najslabšem človeku bomo odkrili vsaj zrnce dobrega. Kako lepo je biti dober! Na nevsihljiv način želim to posredovati bralcu ter ga za to tudi navduševati. Zato je razumljivo, da najraje rišem svetle strani življenja, človekove slabosti pa skušam prikazati z veliko mero razumevanja.

Vsak pisatelj mora verjetno tudi sam veliko brati?

Dela drugih, ne svoja. K svojim delom se nerad vračam. Dandanes ljudje, posebno mladi, nimajo bralnih navad. Nekoč smo veliko brali. Branje človeka duhovno bogati, pravimo. S prijateljem Camplinom sva se pogovarjala o današnjem žalostnem dejstvu, češ, mar ni čuden ta svet in današnja družba, kako malo ceni prosvetne delavce; v primeri z drugimi poklici so zelo malo plačani. Mnogi tožijo! Toda če smo iskreni, kaj pa je plača ali denar v primeri z izobrazbo, z znanjem, ki ga prosvetni delavec ima. Ali ni izobrazba največji zaklad? Kaj pa se da meriti s tisto neko ubranostjo, ki jo doživiš ob prebrani knjigi?

Kaj bereš in povedal ti bom, kakšen si, kaj misliš... Tako nekako se glasi stara resnica. V našem času so zelo brana dela — denimo Hoffmannov roman »Noč do jutra«, Torkarjeva »Umiranje na obroke«, dela Bojana Štiha, Marjana Rožanca, Alojza Rebule. Od revij je na prvem mestu »Nova revija«. Iskana so ta dela zaradi resnice, ki jo prinašajo pisci. Rad preberem vse tisto, kar je napisano v prid našemu slovenstvu. Pisci opozarjajo na nevarnosti, ki ogrožajo obstoj naroda in njegove kulture. To tem bolj čutim, ko vidim, kaj se dogaja z mojimi porabskimi rojaki, ki jim že takorekoč bilje poje.

Vsega, kar se danes napiše, pa res ni mogoče spremljati. Plejada pisateljev in pesnikov je. Koliko pa so njihovi besedni izdelki resnično umetnost, pa je drugo vprašanje. Čas bo prinesel svoje, on vse postavi na pravo mesto, ene ohrani, druge izbriše. Dostikrat se sam sprašujem, komu je

pravzaprav namenjena pesem, ki jo pri najboljši volji bralec ne more dojeti?

Literarna kritika o Vaših delih ne govori dosti.

To me nič ne moti, celo se mi zdi, da je tako veliko boljše. Veliko bolj so mi pri srcu tisti nešteti bralci, ki mi osebno pišejo, ko so prebrali to ali ono moje delo. Tisto, kar ti posamezniki napišejo, povedo iz tistega osebnega dna, kjer so se srečali s pisateljevo osebno resnico. Kritiki pa pogosto zadevajo mimo pisateljeve osebne in družbene ter literarne resnice.

Letos je vsa Jugoslavija v znamenju proslav 40-letnice osvoboditve. Tudi vi ste štiri desetletja župnik v Odrancih. To je veliki življenjski lok: mnogo spominov, mnogo doživetij.

Kako ste doživeli svobodo v prvem desetletju?

O tem raje nebi govoril. Tista prva povojna leta — v Odrance sem prišel v novembru 1945 — so bila zelo čudna. Pregnan sem bil na Madžarsko med okupacijo, strašno vesel sem potem dočakal našo svobodo. Kaj pa se je dogajalo potem? Kar naprej so se vrstila razna zasliševanja, kar naprej si moral za kaj »sedeti«. Preveč grenkega sem v tistih letih doživljal, da bi mogel kdaj vse tisto vreči na papir. Zdaj pa vidim, da mnogi po Sloveniji veliko pišejo o podobnem.

Ko bi svoboda znala peti kot sužnji peli so o njej! Tako nekako sem nekeje bral. Sedaj pa vendarle živimo v svobodi!

Res, nihče nam ne kroji usode. Sami svoji gospodarji smo. V nekem smislu pa bi bilo treba več svobode, vsaj kar se tiče tiska, oddaj na radiu in televiziji, kar zadeva enakopravnosti človekovih nazorov. Sedaj je povsod v ospredju le volja enih in istih ljudi, v šolah je propagandni le ateistični svetovni nazor. Sodobni naš človek je tudi predmet vsemogočih mahinacij, manipuliran je na vseh področjih. Priznati pa je treba, da je tudi danes veliko ljudi tako med izobraženci kot preprostimi, ki so dovolj pokončni, trdni v svojem prepričanju, imajo svoj kritični pogled na vse. To so samobitne osebnosti, na katerih sloni prihodnost naroda in napredek družbe. Ti so nosilci narodove kulture in našega slovenstva.

V štirih desetletjih ste spremljali tudi razvoj odranske vasi ter njenih ljudi? Kaj danes rečete o tem?

Odranci, oz. Odrančarje, so v materialnem pogledu strahovito napredovali. Vse je posodobljeno — pri delu doma in na polju. Saj človek kar ne more verjeti, kakšne vile imajo nekateri, kako mehanizirano gospodarstvo, imajo avtomobile, traktorje z vsemi mogočimi priključki. Vsega tega se z njimi zelo veselim. Zaskrbljujoče pa je to, da v teh sodobno urejenih hišah manjka tiste domačnosti in tiste sreče, kot so je bili naši ljudje deležni v starih hišah. V duhovnem oziru ni napredka, vsaj ne splošnega. Pa vendar! Od vsega se najbolj veselim mnogih družin, ki so resno vzeli svoje krščansko življenje, ki skrbijo za versko vzgojo svojih

otrok... Tu je moje največje veselje, ker vem, da samo iz zdravega raste veliko.

Na koncu pa moram pribiti, da imam rad naše ljudi. Za to govori že dejstvo, da sem toliko let rad vztrajal med njimi.

»Dragocenejša od tega, kar povedo o mojih delih kritiki, so mi pisma mojih bralcev!« pravi pisatelj Kozar. Le nekaj odlomkov iz teh pisem:

* Ravno v teh dneh se mi je nakopičilo dela od vseh strani in čeprav sem zvečer še tako utrujena, ponočujem ob **PREMAKLJIVEM SVEČNIKU**! Nesporno imate velik pripovedniški dar in kar je še več vredno: Imate kaj povedati, in to, kaj lepega v teh časih, ko največkrat vsiljujejo le grde stvari. Vaši vzgojni posegi so nevsiljivi, pa močno sugestivni. Vaše zgodbe zanimive in prepričljive, slog pa preprost in ravno zato zelo lep. Slišim že dobre ocene tudi od drugih. Po moji sodbi bi moral prebrati to knjigo vsaj vsak duhovnik. Veselim se z Vami Vaše velike zmage in Vam iz vsega srca želim še in še novih uspehov. (S. T.)

* Iskrena hvala za vsako podano misel skritega duhovnikovega trpljenja v Premakljivem svečniku. Zdaj komaj razumemo božjo previdnost za nesrečo pri cerkvi... Sprejmite, prosim, kot tihi glas iz občestva. Mogoče je boljše tako. Mir notranjega prerodenja, ki ste ga in še posredujete drugim, naj Vas objame v veselem velikonočnem jutru (N.)

* Knjigo »Materina ruta« sem že drugič prebral. Zelo je zanimiva in poučna, zdaj humorna, zdaj resna, skoraj vedno pa pretresljiva. Vse, kar ste doslej napisali, je silno lepo in poučno za naš čas. Sedaj komaj čakam, kako se bo končala Vaša povest »Premakljivi svečnik«. (J. S.)

* Napisali ste čudovito knjigo **PREMAKLJIVI SVEČNIK**. Prebrala sem jo v treh vmesnih presledkih. Ponovno jo bom brala, počasi in s premislekom, oziroma razmišljanjem. Veliko dobrega mi vaša knjiga nudi, daje mi poguma v premagovanju težav vsakdanjega življenja... Še enkrat za Vašo knjigo tisočkrat hvala... Knjigo posojam ljudem; prizadevam si, da bi knjigo prebralo čim več ljudi; širim jo, kjerkoli imam dostop (S. Č.)

* Petinštirideset let sem tukaj in neprestano opravljam svoje delo in vendar, s človeškimi merili merjeno, brez vsakih vidnih sledov. Ali je župnija kaj boljša, kakor je bila prej? Ali se mi je posrečilo odpraviti eno samo pregreho ali slabost izmed ljudi? Nič, Janoš, prav nič! Ob takih mislih se zalotim, kako raste v meni prezir do samega sebe. Tak prezir pa je napačen, ker raste iz napačnega. — Če te prav poznam, se tudi ti, Janoš, grizeš. In sicer že dolgo. Grizeš se zaradi tega, kar bi lahko bil, pa nisi. Nekako sovražiš samega sebe. To ni prav. To je zanka, v katero te hoče satan dokončno ujeti. Glej, vse življenje bi moral slediti božjemu klicu. Če tega nisi storil doslej, zdaj še ni nič zamujeno. Ni zamujeno, toda morda je prav skrajni čas, da se daš Bogu na razpolago... vdano reci: Govori, Gospod, tvoj služabnik posluša. — To ni tako težko, kajti ne predajaš se sovražniku, ampak prijatelju, ljubečemu nasledovalcu, ki ti je sledil vse življenje, pa te je šele sedaj, ko si se upehal in ne moreš naprej, dohitel, da te potrepla po tvoji izmozgani in od križa oguljeni rami, se ti z milino svojih oči zazre v obraz in reče: Janoš, prijatelj moj, vse, kar si v življenju iskal dobrega, lepega, veselega je v meni. Ti tega nisi vedel in si iskal drugod. Nisi hodil za menoj, zato sem pa hodil jaz za teboj, in zdaj sem tukaj, da me ne moreš več zgrešiti... (odlomek iz Takšnega praga)

* Kaj ni nasilje že to, da si šel iz domovine? Kaj pa je treba svobodnemu ljudstvu tlačaniti svojim sovražnikom, ki so mu požigali mesta in vasi, ropali, morili, oskrunjali, sedaj so pa zlepa in z denarjem dosegli cilje, za katere so začeli drugo vojno: dosegli so, da jim mi služimo da, smo njihovi sužnji, oni pa naši gospodarji...

Pesem ga je prevzela s svojo prvinsko silo s toliko močjo, da so mu privrele solze v oči in mu je na ustnice privrelo šepetanje: Bog, dobri Bog! Mednje moram! Takoj moram mednje! In hvala ti, Bog, da ni prišlo do splava, da bo otrok rojen in bo živel. Julki bom vse razložil in skrbela bova tudi zanj. Še bolj pa hvala za to, da bombo nisem odložil med potjo, ker bi lahko komu škodovala. Zdaj lahko mirno stopim pred svoje domače in pred Julko...

...domov moram, domov... Bil je popoln mir! Snežinke so padale vedno gosteje in se nabirale na vejah golih dreves, padale so na grude zmrznjene zemlje, na cesto, na vaške strehe, lovile... Tjaš je ostal pod ledom vse do pomladi. Našli so ga, ko so bile že trobentice in je leska pognala svoje dolge cvetove... (odlomki iz romana *Vezi in zanke*)

* Zakaj je treba začenjati vedno znova, ko smo že toliko rodov otrok učili verouk, in vendar znajo ljudje čim dalje manj, nov rod manj od prejšnjega, in še manj živijo po njem... Mladih nič več prav ne razumemo, ne moremo se jim približati, njihova miselnost ni naša, njihova pota nas begajo in nam zbuja strah, kam bo vse to šlo, kje bodo ti mladi pristali, ko so, kakor mislimo, brez idealov brez načrtov. Ne sovražijo nas, toda nas tudi ne ljubijo in so do Boga tako strašno indiferentni...

Vse, kar je starega — nima cene: ne stari ideali, ne etika, ne morala, ne kriterij lepote, vse ne samo izgublja ceno, ampak tudi ne zbuja najmanjšega zanimanja: ne narodnost, ne domovina, ne vera, ne BOG —

ali pa je res bil ta stari svet tako dober?

Koliko laži, neiskrenosti in vsega, kar iz teh dveh gnilih ran izvira, je bilo v vsakdanjem življenju, koliko pa šele tam, kjer bi nujno pričakovali poštenost, veljavnost dane besede in težo podpisa pogodb, protokolov, dogovorov! In prav tu je bilo toliko sleparij, toliko laži, hinavščine... (dlomki iz »Meditacije za duhovnike«)

* Veš, Veronika, meni se zdi, da se med tujim narodom nikoli ne moremo počutiti popolnoma doma. Že zaradi jezika. Boš rekla: tega se pa človek nauči. Res je, nauči se ga. Toda odpri knjigo, vzemi v roke časopis, in videla boš, koliko neznanih in nejasnih stvari je na vsaki strani... In otroci, Veronika? Bodo znali tvoj jezik? Le kdaj bi se ga naučili? V tujem jeziku jih boš učila govoriti moliti in pela jim boš tuje pesmi, ki pa tvojega srca ne bodo ogrele. Otroci ne bodo vedeli za vašo trato doma pred hišo, na kateri si se ti igrala, ne bodo videli vasi, kjer si ti preživela mladost... Pozneje, ko bodo hodili v šolo, te bodo spraševali tisoč stvari, in vedno znova bodo ugotovili: naša mama tega ne ve. Ničesar ne ve. Bo tvoje srce ravnodušno vpričo vsega tega? Da, srce, ki bi merilo srečo samo po denarnici, bi lahko bilo srečno. Toda srce, ki čuti, da je življenje in sreča stkana prav iz takih drobnih stvari pa bi bilo vedno znova ranjeno, vedno znova bi krvavelo...

Ko se boš odločala, to pa naredi kmalu, misli še na to, da je najina domovina tudi potrebna dobrih, požrtvovalnih mater, ki kljub težkemu delu na skopi zemlji vzgojijo dobre otroke in jim za doto dajo to, kar je najvažnejše: poštenost, dobro mero življenjske modrosti in dobro srce...

Veš, Veronika, nekatere rože je treba presaditi, da bolje uspevajo — pri tem se vedno potrga mnogo korenin; druge pa presaditve sploh ne prenesejo. Če presadimo planiko, okras naših slovenskih gora, v dolino, bo morda rasla, toda sprevrgla se bo, in sicer tako zelo na slabše, da je nihče niti pogledal ne bo, kaj šele, da bi si jo vtaknil za klobuk... (odlomek iz *Pajkove mreže*).

Romali smo k Mariji pod logom!

Ob prazniku Marije Vnebovzete poromamo k turniški Mariji. Iz leta v leto jo bolj obiskujemo.

Ze v času pred reformacijo je bila turniška Marijina cerkev romarska. K njej so prihajali romarji iz Štajerske, Madžarske in Hrvaške. Vneti častilec Marije pod logom je bil hrvaški ban Mikloš Banfi. S svojo družino je večkrat prihajal v Turnišče kot romar. Sredi šestnajstega stoletja, v času reformacije, romanj ni bilo. Romanja so se spet obnovila v času verske obnove — protireformacije. Turniški dušni pastirji so za romarje pripravili posebne podobice, na kateri je bila upodobljena turniška cerkev in božja Mati. Za leto 1828 piše župnijski kronist, da k turniški »Mariji roma mnogo ljudstva«. Pozneje so spet romanja opuščali, pozivilo pa se je med obema vojnama. V župnijski kroniki beremo:

»Turniška 'Marija pod logom' ali 'Mati božja na pustini' je nekdaj bila znamenita romarska cerkev zlasti za Hrvate. Kakor kažejo stari spisi, se je na priprošnjo turniške božje Matere zgodilo več čudežev. Ko pa je nastopil protestantizem in se je v Turnišču naselil protestantski pastor, so romanja nehala. Hrvaški romarji so namesto v Turnišče raje romali k Mariji Bistrici. Vse od protestantizma naprej ni bilo romanja, niti nihče ni mislil na to. Letos — 1936 — pa je prišla za 15. avgust prva procesija iz Bakovec. Vodila jo je Grah Marija, ki izpoveduje, da jo je po nekem notranjem nagibu vleklo k turniški Materi božji. Župnik je romarje sprejel pred šolo in jih med petjem litaniј peljal v cerkev. Romarji so nato vsi

Množice hitijo v cerkev k Mariji

opravili sveto spoved, večer pa so bile slovesne večernice. Romarji so se na Veliki šmaren ganljivo poslovili od Marije in obljubili, da jih naslednje leto pride več.»

Naslednje leto so prišle tri procesije romarjev in sicer na predvečer iz Bakovec in Murske Sobote, na sam praznik v jutru pa še iz Lipovec in Gančan. Bilo je preveč ljudi, zato so sklenili, da bodo naslednje leto imeli mašo na prostem pred cerkvijo. V letu 1939 je prišlo že trinajst procesij romarjev. Maša s pridigo je bila na trgu pred cerkvijo. Romarjev je bilo nad petnajst tisoč.

Za leto 1941 zapisuje turniški župnijski kronist tole:

»Število romarjev in procesij se je leto za letom množilo. Letos je prišla ena procesija iz Gornjega Senika, ena iz Markovec, vseh skupaj pa šestnajst. Število romarjev so cenili na dvajset tisoč. Na predvečer praznika je spovedovalo sedem spovednikov do desete ure ponoči. Na predvečer smo vpeljali pridigo in slovesne večernice. Na dan prošenja je bila slovesna maša na prostem kakor tudi pridiga. Pri maši je igrala žižkovska godba. Pogrešali smo ozvočitev.«

Se v letu 1952 so prišli za praznik Marije Vnebovzete romarji v treh strnjenih procesijah, enako naslednje leto — procesije iz Bakovec, Murske Sobote in Odranec. Prišlo je vseh blizu deset tisoč. Za Velko mešo v letu 1980 zapisuje kronist, sedanji župnik Ratnik, je bilo na predvečer praznika spovedanih 3200 ljudi. Dva kapucina sta celo spovedovala vso noč. Uvedli so polnočno mašo, ki se je je udeležilo okrog 800 romarjev, 500 jih je pristopilo k obhajilu.

Tudi v letu 1982 je bilo veliko število romarjev. Župnik Ratnik je za domače vernike uvedel tridnevno duhovno obnovo pred praznikom.

Množica pri Marijinem oltarju

»Na predvečer praznika smo imeli romarsko srečanje mladih pri Mariji. V molitvi rožnega venca, premišljevanju, petju in daritvi so izročali svoje življenje Bogu in jo prosili za zvestobo Bogu. Za tem je bilo srečanje pomurskih zakoncev. To srečanje je vodil škof Kramberger, ki je v mašnem nagovoru zakonce spodbujal, da bi bile njihove družine male domače Cerkve. Vso noč je več sto romarjev bedelo pri Mariji. Opolnoči je bila maša. V zgodnjih jutranjih urah so se množice vernih zgrinjale k turniški Mariji Vnebovzeti. Glavno romarsko slovesnost je vodil škof Kramberger. Mnogo romarjev je prejelo zakrament sprave. Spovedovalo je 22 duhovnikov, na sam praznik je 8500 ljudi pristopilo k obhajilu.«

Tudi v letu 1985 so verni Prekmurci v velikem številu prišli k turniški božji Materi!

Vselej se vračamo domov, kjer so korenine našega življenja, naše misli, našega duha. Vselej se vračamo radi k tistemu, kar smo vzljubili v svoji mladosti. K Mariji pod logom se prav gotovo vračamo, najsi smo bliizu ali daleč!

Marija Sreš

Indijski ženi

Možu si rodila šest zdravih in postavnih sinov.
Vsem, razen drugemu, si omogočila šolanje,
da bi se izobrazili in imeli boljšo prihodnost.
Žena, mar res nisi vredna svojega imena?

Poiskala si si dodatno težko delo na cesti,
da bi lahko sinovom kupila tablice, kamenčke,
ker ti košček lastne kamnite zemlje ni obrodil riža za prodajo.
Žena, mar res nisi vredna svojega imena?

Sprejela si bol ne roditi hčerke in posega sterilizacije,
da bi se izognila še enemu otroku, čeprav trpiš posledice,
ki ti režejo številne gube na čelu.
Žena, mar res nisi vredna svojega imena?

Brez godrnjanja si sprejela dieto,
ki so ti jo predpisali čarovniki pod krinko vere
in te prikrajšali za zdravo, beljakovinsko prehrano,
in zdravega, mladostnega videza.
Žena, mar res nisi vredna svojega imena?

Tvoje spretno roke so omesile in razvaljale neštene
okrogle rahle kolačke, ki si jih še tople ljubeznivo dajala
možu in otrokom toliko let,
ne znaš pa se podpisati z lastno roko.
Žena, mar res nisi vredna svojega imena?

Vsak mesec ti dajo pokusiti pelin manjvrednosti, ker si ženska.
Sama prebijaš dneve in nihče te ne vpraša za tvojo bolečino.
Nasprotno, opravljati moraš obred očiščevanja za tisto,
kar je najsvetejše v tebi.
Tvoje ime je ženska.

San-žu-ben, poznam te že osem let.
Vem, kako ti srce bije ob žalosti in ob radosti.
Sama si se čudila temu, da moreš roditi otroka,
ko pa si le ženska.
Bila sem priča tvoje ljubezni do moža in sinov in vendar praviš:
»Vera je samo za moške, ne zame, ki nimam vere v Boga in ne znam
moliti, nisem vredna svojega imena, ker sem ženska.«

Vredna si svojega imena, da si ženska.
Sanžu-ben, ti pa misliš, da nisi vredna svojega imena.
Toda ti si temeljni kamen svoje družbe.
Ko prepevaš ob vaških praznikih, ko plešeš na gostijah,
žaluješ s pesmijo ob smrti svojih moških,
ko tolikokrat zajameš z vedrom vode iz globokega vodnjaka,
ko zakuriš v peči,
ko nosiš z oddaljenega gozda butare drv na glavi,
ko nosiš otroka pod srcem,
ko ga dojiš
in ko se mu smehljaš,
si ti temeljni kamen svoje družbe.

Obriši si solze!

ce

V venec žrtev vas bom vpletala!

Naša rojakinja, s. Milena Zadavec, je odšla v misijone.

V avgustovskih dnevih se je poslovila od svojih domačih in od rojstne župnije v Odrancih. Za Veliko mašo, za praznik Marijinega vnebovzetja je še hotela poročati skupaj s svojimi domačimi k Mariji pod logom v Turnišče. Že na praznik Marije Snežne, 5. avgusta, pa je bila na Bledu. Med mašno daritvijo, ki jo je imel ljubljanski nadškof Alojzij Šuštar, je položila na oltar svoj misijonski križ, ki ji ga je konec aprila izročil papež Janez Pavel II. med svojo zasebno mašo.

S. Milena je doma iz Odranec. Teološko pedagoški študij in misiologijo je končala v Rimu in Torinu v Italiji. Šest let je potem poučevala verouk na več osnovnih šolah rimske četrti Monte Sacro.

»Kam rineš v tisto krvavo deželo 'rodovitnega polmeseca'...?« se je spočel najin pogovor.

Papež Janez Pavel II. izroča s. Mileni Zadravec misijonski križ

»Lepa je tista zemlja, z zelenjem je pokrita, čeprav s krvjo prepojena. Katera zemlja na svetu pa ni s krvjo prepojena? V tisti zemlji, kamor odhajam so rudniki s črnim zlatom, pod površino zemlje se prepletajo žile, skozi katere teče nafta. Kalno bruhne na mnogih krajih to zlato na površje; nanj prežijo na vseh koncih in krajih 'janičarji supersil' in planejo nanj. Povsod si utrjujejo svoje strateške pozicije...«

Zapleten je tisti svet, utrujen od divjanja državljskih vojn. Sredozemlje in Perzijski zaliv ne poznata miru in sožitja.

»Kaj pa je še tebe treba tam?«

»V mozaiku molitve in pričevanja sem še vedno lahko neznamenit kamenček. Tam so že tudi moje sestre: V Izraelu, Egiptu, Jordaniji, Siriji in Libanonu. V zibelki antične kulture. Med ljudmi dežel, kjer so navzkrižni ognji sovraštva, med ljudmi, ki nadaljujejo zgodovino starih Sumercev, Akadcev, Asircev, Babiloncev, Perzijcev, Kananejcev, Feničanov in Egipčanov...«

V deželah, v katerih nesmiselnost vojn, nesoglasja med ljudmi podpirajo tudi verske, jezikovne, narodnostne in kulturne razliknosti. V njihova medsebojna trenja pa se uspešno vpletajo koristolovske tipalke supersil.

Čuden je ta svet. Že ob rojstvu Cerkve so bila navzkrižja.

»Poznam vse to in nič me ne zadržuje, da bi ne šla tja, kamor me Cerkev pošilja — ne po velikih dolžnostih, temveč za drobna vsakdanja pričevanja. Ena izmed tistih želim biti, ki morejo v tistem okolju vsaj drobni kamenček prispevati za mozaik edinosti. Še danes so tam številne verske skupnosti: nestorijanci, Kopti, Armenci, Sirijci, grški pravoslavci, protestanti z mnogimi sektami...in veliki islam. Od 165 milijonov ljudi je le

deset odstotkov, ki niso muslimanske vere. Poleg tega je nova izraelska država grajena na temeljih starozaveznega ljudstva, njegove miselnosti. Toda Izrael je tudi dežela mladih, saj je 60 odstotkov ljudi pod dvajset let starosti.«

Sestra Milena v obleki misijonarke

To je arabski svet — drugačen jezik, kultura, miselnost.

»Arabski jezik že dalj časa spoznavam. Treba ga bo povsem obvladati, da bi se mogla sporazumevati predvsem z mladino. Tudi koran sem že dodobra spoznala... in še naprej bo koran moje branje. Delo misijonaria v tem svetu ne more in ne sme biti v duhu polemичnosti in fanatizma preživelih časov, temveč v znamenju strpnosti do vseh, ki drugače mislijo, toda verujejo v enega Boga. Človek je naš cilj, njemu veljajo vsa prizadevanja Cerkve. Tudi sestre misijonarke lahko kaj naredimo v tistih nemogočih okoliščinah — za napredek žene, ki je v muslimanskem svetu strahotno zapostavljena tudi v našem času. Lahko kaj naredimo za vzgojo mladine v šolah, v vrtcih, v družinah. Živeti želimo verske vrednote v medsebojni strpni izmenjavi. V to smer gre vse naše delo. Da bi učlovečile evangelijsko oznanilo v osebнем življenju — to je naš cilj. Tudi naša beseda želi biti odsev tiste, ki je na čudovit način bila razodeta v kraju, kamor odhajam.«

Bog s teboj, sestra Milena! Milka smo ti rekli, ali »zobek«. Naj te spremlja blagoslov Cerkve in blagoslov vseh tistih slovenskih mater, ki so rodile že mnogo otrok, plemenitih in dobrih za božje poslanstvo v širnem svetu. Naj te spremlja božja milost, te korenine dobre in neuničljive rasti v koordinatah večnosti!

Ob zlati maši Janeza Gregorja in Ivana Camplina

Dekanija Murska Sobota je v letu 1985 slavila dva zlatomašna jubileja. 21. julija je bila zlata maša častnega dekana Janeza Gregorja na Tišini, 25. avgusta pa zlatomašni jubilej župnika Ivana Camplina v Gornjih Petrovcih.

To niso bile zgolj zunanje manifestacije, ampak duhovna slavlja ob katerih smo v letu poklicev doživljali vso lepoto in globino duhovništva.

Kljub dežju se je na Tišini zbrala večtisočglava množica, ki je s pozdravi, pesmijo in molitvijo izrazila svojo hvaležnost dolgoletnemu dušnemu pastirju župniku in dekanu Janezu Gregorju. K oltarju sta ga spremljala pomožni škof dr. Jožef Smej in njegov bratranec Tölgyes Kalman, gen. vikar iz Székesfehérvára. Pom. škof dr. Jožef Smej je v svoji homiliji lepo orisal veličino duhovništva in služenja Bogu.

Ob koncu svete maše se je domači kaplan Andrej Zrim zahvalil svojemu župniku za vso dobroto in ljubezen, s katero ga uvaja v duhovniško delo v tako razgibani tišinski župniji.

Domači dekan pa je prebral čestitko obeh mariborskih škofov in dodal k temu tudi čestitko in zahvalo v imenu soboške dekanije. Med drugim je povedal tudi tole: »Dragi g. zlatomašnik: Če bi na kratko hoteli povzeti vsebino Vašega duhovniškega življenja v 50 letih, bi morali reči: Bili ste dobri, bili ste zelo dobri, bili ste vedno dobri. To dobroto so dobro čutili vaši farani v Brestanici in v Beltincih, kjer ste bili kaplan, zlasti pa vaši verniki na Tišini, kjer že 40 let pastirujete. Dobroto in plemenitost vašega srca pa smo čutili tudi duhovniki soboške dekanije, saj ste nam bili 10 let dekan. Radi ste nas imeli, takšne kakršni smo bili v svoji mladostni zagnanosti. Vedno ste znali z nami potrpeti in nas s svojo

premišljeno, modro in preudarno besedo vedno pravilno usmerjati. Ob vas smo se srečali s pristno Kristusovo ljubeznijo. Saj je sveti apostol Janez, čigar ime tudi vi nosite, zapisal o Jezusu, da je hodil okrog in delil dobrote. To ste delali tudi vi, ker ste po besedi sv. Pavla nosili v svojem srcu ljubezen, ki zna vse potrpeti, ki se ne da razdražiti, ki vse opraviči, ki ne misli hudega in nikoli ne mine. Vendar pri vas to ni bila samo neka

Radost ob zlati maši Janeza Gregorja

medla dobrota, ki bi opravičevala tudi greh. Vedno ste bili resen duhovnik. Znali ste povedati tudi resno besedo, vendar nikoli žaljivo. Koder je dobrota in ljubezen, tam je Bog. Tako poje cerkev na veliki četrtek. Zadnji razlog za vašo dobroto in ljubezen je Bog, ki ga nosite globoko v svojem srcu. Ko se ob zlatomašnem jubileju z vami veselimo in vam iskreno čestitamo v imenu soboške dekanije, obenem prosimo Boga, naj vam nakloni še mnogo let zdravja, da boste mogli biti tudi v bodoče priča Kristusove ljubezni v svoji župniji, pa tudi v naši dekaniji.»

25. avgusta pa je bilo podobno slavlje pri Nedeli v Gornjih Petrovcih. Nad 1500 ljudi se je v sončnem nedeljskem jutru zbralo na prelepem nedeljskem bregu, ob cerkvi Svete Trojice. Med to pisano množico katoličanov in evangeličanov je bilo tudi 42 Francozov, med njimi 4 duhovniki in misijonarji. Na desetine mladih in odraslih kristjanov se je v začetku maše zvrstilo na odru in izreklo četitke in besedo zahvale g. zlatomašniku. Med njimi so bili domači verniki, verniki iz Dobrovnika, pa tudi evangeličanska duhovnica gospa Jana. Mašno slavlje je vodil zlatomašnik, ki je tudi sam pridigal. V treh jezikih se je zahvalil Bogu in vsem ki so prišli na njegovo slavlje. Ob koncu svete maše je domači dekan prebral čestitko mariborskih škofov in temu dodal tudi dekanijsko čestitko.

Med drugim je povedal tudi tole:

»Dragi g. zlatomašnik! Večino let svojega duhovništva in dela si preživel v lendavski dekaniji, zlasti v župniji Dobrovnik. Tam si tudi dočkal zasluženi pokoj. Kljub trpljenju med vojno, ko si bil 2 leti v ječi in kljub težkim življenjskim udarcem, ki si jih doživljal pozneje, si ohranil krepko zdravje in vso mladostno svežino in duhovniško navdušenje. Bil si človek, ki si znal usodi vedno krepko pogledati v oči. Nisi se dal zlomiti. Vsi, ki smo te od blizu poznali, si nismo mogli zamisliti, da bi tako poln življenja in svežine, mogel mirovati in se umakniti v brezdelje.

Ko je leta 1979 težko zbolel tvoj prednik Matija Rous, smo te duhovniki naše dekanije naprosili, da bi prišel pomagat v to lepo a terensko tako razgibano in zahtevno nedelsko župnijo.

Takoj si se odzval našemu vabilu. Z veseljem si prihajal, prevozil stotine kilometrov v ledu in mrazu, v blatu in poletni vročini. Po smrti Matija Rousa si postal župnijski upravitelj in lani redni inštalirani župnik župnije Gornji Petrovci. Tam kjer si začel svojo službo kot samostojni dušni pastir leta 1941, pri Nedeli v Gornjih Petrovcih, tam jo tudi sedaj nadaljuješ, so zapisali mariborski škofje v svoji čestitki ob tvojem zlatomašnem jubileju. Kristusova ljubezen te priganja, da se velikodušno razdajaš v ljubezni za svoje brate in sestre pri Nedeli, pri sv. Ani v Boreči in v Martinju. Pri krstu so ti dali ime sv. Janeza Krstnika. Sveti Janez Krstnik je s svojo krepko in odločno besedo, s svojim spokornim življenjem pripravljaj Jezusu pot in kazal nanj: Glejte Jagnje božje, ki odjemlje grehe sveta. Tudi tebe je Bog poklical kot nekoč tvojega nebeškega zavetnika sv. Janeza, da tukaj na Goričkem, v teh lepih krajih, med tem božjim ljudstvom s svojo besedo in svojim življenjem kažeš božjemu ljudstvu: Glejte Jagnje božje, ki odjemlje grehe sveta.

Kristusova priča si in delivec božjih skrivnosti. Gotovo ti je tvoj nebeški zavetnik sv. Janez Krstnik izprosil pri Bogu, da ga posnemaš v

skromnosti in preprostosti. Nikoli nisi imel velikih ambicij. Iz hrupnega sveta si se umaknil v samoto, da tukaj lažje služiš Bogu in svojim bratom. Kakor Janezova beseda, tako je tudi tvoja bila vedno odločna. Imaš svoja trdna načela, ki jim ostajaš vedno zvest. Nikoli nisi bil kakor trst, ki ga veter maje, ampak kakor trdna skala, na katero se je mogoče vedno zanesti.

Ko se ob tvojem zlatomašnem jubileju s teboj veselimo in ti čestitamo v imenu soboške dekanije, obenem prosimo Boga naj ti še naprej naklanja krepko zdravje, da boš mogel na prelepem Goričkem po zgledu sv. Janeza Krstnika svojim bratom in sestram kazati na Kristusa, Jagnje božje, v naši dekaniji pa dajati lep zgled duhovniške gorečnosti in skromnosti.«

Z Marijino pesmijo na Tišini in s prelepo lurško pesmijo, ki smo jo vsi zapeli pri Nedeli, sta se končali zlatomašni slavji v dekaniji Murska Sobota. V naših srcih pa je ostala tiha prošnja: Gospod duhovnikov nam daj po vzoru naših zlatomašnikov.

L. K.

Zlatomašnik Janko Škraban

Pri beltinski lepo obnovljeni cerkvi je bila 7. julija 1985 zlata maša beltinskega župnika in dolgoletnega dekana Janka Škrabana, ki vodi beltinsko župnijo že dolgih štirideset let. Rojen je bil 10. marca 1911 v Krogu v župniji Murska Sobota. Mašniško posvečenje je prejel 7. 7. 1935 v ma-

riborski stolnici, kot kaplan je služboval na raznih mestih mariborske škofije, ob koncu vojne v Turnišču, takoj po vojni pa je bil imenovan za župnijskega upravitelja v Beltincih, kjer je leta 1960 postal župnik.

Zelo veliko se je trudil za obnovo in lepoto bogoslužnih prostorov, tako za župnijsko cerkev, kakor tudi za kapele po vaseh, z nič manjšo gorečnostjo pa se je vseh štirideset let trudil za boljše in gorečnejše versko življenje v svoji župniji in je v ta namen uporabljal vsa sredstva sodobnega dušnega pastirstva.

Ob zlatomašniku so bili okrog oltarja zbrani skoraj vsi beltinski duhovniki, redovniki, misijonarji, misijonarke, redovnice, teologinje in katehistinje. Velika množica ljudi je spremljala in lepo sodelovala pri dve uri trajajoči slovesnosti.

V zahvalo za veliko delo, ki ga je zlatomašnik opravil med svojimi verniki v Beltincih, mu je srednješolka Tatjana zložila lepo pesem, iz katere priobčujemo nekaj kitic:

Človek, ki rodil se je na zemlji prekmurski
človek kot drugi, a vendar drugačen,
Človek, ki se odločil je Njega slediti
in v Njegovi službi ljudi ljubiti in učiti.

Človek, ki naredil ogromno v župniji je naši,
Človek, ki dal se je mladim približati in spoznati,
Človek, ki je vedel tolažiti in svetovati,
Človek, ki je vedno našel čas za bolnike,

Človek, ki je spremljal skozi pomlad življenja
štiri generacije mladih,
Človek, ki je mene s sv. krstom sprejel za člana vesoljne Cerkve,
Človek, ki mi ob dolgih zimskih večerih doma
ali pri verouku je razlagal resnice življenja in vere,

Človek, kot ga je ustvaril Bog.
S svojimi dobrimi in slabimi stranmi
CLOVEK, gospod župnik,
to ste VI!

Delo je Vaše nedokončana simfonija,
katere najlepši akord v ušesih zveni nam danes
in bo odmeval še v srcih prihodnjih rodov,
ko s šepetanjem Mure ob tihih večerih se slišala bo moja zahvala!

Dva črensovska slavljenca

Biseromašnik Jožef Godina

V Pliberku v Avstriji je letos 29. junija obhajal biserno mašo Jožef Godina, rojen na Dolnji Bistrici 12. 5. 1898.

Devetindvajsetega junija 1925 ga je takratni ljubljanski škof Bonaventura Jeglič posvetil v duhovnika misijonske družbe sv. Vincencija Pavelskega. Urejal je najprej razne misijonske liste, nato je kot duhovnik ljubljanske nadškofije deloval na Jesenicah, v Ljubljani, Rimu in Severni Ameriki. Leta 1964 se je naselil v Pliberku na Koroškem.

»Med stvari in uslug, ki se ne morejo plačati s srebrom in zlatom«, pišeta v svojih čestitkah mariborska nadpastirja jubilantu, »sodi tudi ne-sebično žrtvovanje v šestdesetletni duhovniški službi... Ko vam iz srca čestitava k vašemu biseromašnemu jubileju, prosiva Boga, naj vas ohrani pri zdravju, da bi mogli s sveto daritvijo in molitvami še klicati božji blagoslov na svoj kraj, župnijo in škofijo.« Tem lepim željam gg. škofov se pridružuje celotna črensovska župnija.

Zlatomašnik dr. Ivan Zelko

Dr. Ivan Zelko je obhajal svoj zlatomašni jubilej 7. julija v Špitaliču, ponovil pa ga je v svoji rojstni župniji 21. julija. Rodil se je 14. maja 1912, v mašnika je bil posvečen 7. 7. 1935. Od leta 1946 dalje deluje kot župnik v Špitaliču, ki je bil zanj stalni izziv za zgodovinska raziskovanja. Že kot bogoslovec se je živo zanimal zlasti za zgodovino Prekmurja in zgo-

Na sliki: biseromašnik Jožef Godina (sedi), od leve na desno: dr. Karel Bedernjak, Lojze Letonja, na skrajni desni mag. dr. Karolina Godina

Dr. Ivan Zelko

dovinski znanosti je ostal zvest vse do današnjih dni. Ves svoj prosti čas je posvetil raziskovanju zgodovine ožje domovine in Špitaliča. Posegel je v težke turške čase. Raziskoval je krščansko preteklost Prekmurja in njegovo rast, nastanek prazupnij in še marsikaj. Mnogo je pisal o žičkem samostanu in njegovi žalostni usodi Poleg številnih razprav in člankov je napisal pet samostojnih knjig z zgodovinsko vsebino.

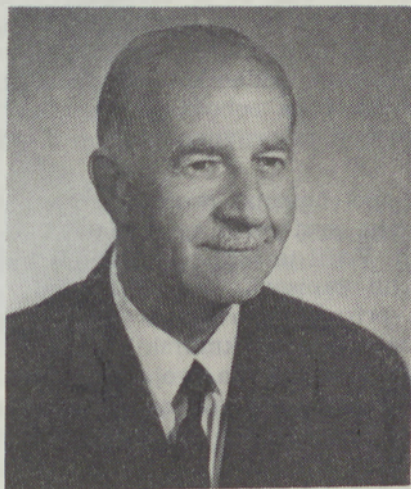
Kot pedagog in profesor je predaval zgodovinske resnice študentom na Teološki fakulteti. Zgodovinske prispevke je priobčeval v različnih zgodovinskih revijah. Vabili so ga in ga še vabijo na razna srečanja zgodovinarjev, kjer je vedno iskan predavatelj. Sodeluje z najbolj priznanimi zgodovinskimi inštituti. Kljub vsemu obsežnemu znanju pa je ostal vedno skromen in ponižen božji služabnik.

Domača župnija je ponosna na oba jubilaranta. Daj Bog, da bi oba zvesta Gospodova služabnika bila izziv za mlade in bi se v večjem številu odločali za duhovne poklice in bi Prekmurje zopet postalo žitnica duhovniških in redovniških poklicev.

Jože Smej

Spominu Vladimíra Močana

Ko je leto 1984 že jemalo slovo, se je 28. decembra skupaj z njim poslovil tudi profesor Vladimir Močan. Umrl je na internem oddelku soboške bolnišnice in naslednji dan je njegovo telo sprejela do vstajenja soboška božja njiva.

Po svojem rodu in življenjskem popotovanju je pripadal tako rekoč vsem slovenskim pokrajinam. Rodil se je 18. novembra 1904 v Celovcu, v družini poklicnega podčastnika. Oče je bil Dolenjec, mati Notranjka, oba zavedna Slovenca, kar kaže že ime Vladimir, ki ga je njun sin dobil pri rojstvu. Med prvo svetovno vojno je družina odšla v Postojno, kjer je bil

štab komandanta soške fronte, pl. Borojeviča. Tu je Vladimir obiskoval osnovno šolo. Nato se je vpisal na škofijsko gimnazijo v Šentvidu pri Ljubljani, kjer je končal šest razredov. Poleg humanističnih ved ga je zanimala zlasti glasba. Njej se je posvečal skupaj z glasbenikom prof. Vilkom Ukmarjem, s katerim ga je vezalo prijateljstvo že od osnovnošolskih let v Postojni in potem še na šentviški gimnaziji. Le-ta je slovela kot izredno dobra srednja šola, zato je dala Vladimirju dobro podlago za nadaljnji študij. Sedmi in osmi razred je končal na humanistični gimnaziji v Celju, ker se mu je tja preselil oče, ki je tam dobil službo kot finančni uradnik.

Po maturi se je Vladimir vpisal na filozofsko fakulteto v Ljubljani. Poleg zgodovine in zemljepisa je študiral tudi solopetje na glasbenem konservatoriju. Prof. Ukmar meni, da bi Močanu zlahtni baritonski glas lahko omogočil slavno pevsko in igralsko kariero, če bi bil krenil na to pot. Med visokošolskim študijem se je Močan ukvarjal tudi s športom, saj je bil takrat v teku na 400 in 800 m jugoslovanski prvak.

Po visokošolski diplomi je moral celih pet let čakati na službo. Prvo službo je nastopil leta 1936 na gimnaziji v Murski Soboti. V tem mestu je ostal polnih 48 let, vse do svoje smrti.

Kot profesor zgodovine je vzgojil vrsto izobražencev in jim vlil ljubezen do domače preteklosti, saj je prav zgodovina Prekmurja tisto področje, na katerem bo treba še veliko raziskovati. Poleg zgodovine je bila njegova posebna ljubezen glasba, ki mu je še posebej prišla prav med drugo svetovno vojno, ko je bil spet brez službe in z ženo ter štirimi otroki tako rekoč vržen na cesto. Prvi, ki mu je v tej hudi življenjski preizkušnji priiskočil na pomoč, je bil soboški župnik Jožef Vojkovič. Pripravil mu je stanovanje v hiši Jožefa Klekla, ki je bil tedaj v madžarski internaciji. Večji del Močanovega pohaštva pa je župnik Vojkovič shranil v župnišču. Kot drugi organist v soboški župnijski cerkvi je Močan lahko preživeljaval sebe in družino. »Marsikatero bridko uro okupacije sta nam ublažila očetovsko srce in prijateljska roka soboškega župnika Jožefa Vojkoviča, ki nam je bil vedno in povsod pripravljen pomagati,« pripoveduje vdova po pokojnem profesorju.

Po vojni je Močan spet nastopil profesorsko službo na soboški gimnaziji. Poleg poklicne službe profesorja zgodovine si je veliko prizadeval za glasbeno vzgojo mladih. Vodil je tudi po tri zборе hkrati. Zbiral je ljudske pesmi po Prekmurju, jih zapisoval ter veliko tudi uglasbil. Marsikatero že napisano pesem je priredil za različne zборе. Pomembni so tudi njegovi strokovni opisi nekaterih prekmurskih krajev za Krajevni leksikon Slovenije IV., ki obsega Pomurje. Za svoje delo, posebej še za uveljavitev na glasbenem področju, je prejel razna odlikovanja: Gallusovo plaketo, Prežihovo in Žagarjevo nagrado ter še druga priznanja in odličja, npr. red dela z zlatim vencem.

Po upokojitvi se je vrnil k cerkveni glasbi, ki mu je bila tako draga, in k orgljanju, saj se je s tem ukvarjal in preživeljal, ko je pred vojno v Celju čakal na profesorsko službo in ko med vojno ni smel opravljati službe prosvetnega delavca.

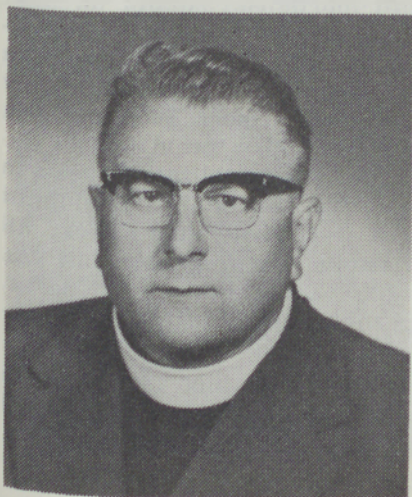
Avtor pričujočega spominskega zapisa, ki je kot bivši profesorjev učenec poleg drugih devetih duhovnikov vodil pogreb, je pokojnemu v

slovo med drugim povedal tudi tole: »V času, ko se po naših cerkvah razlegajo pristrčne božične pesmi, je Bog poklical k sebi profesorja Vladimira Močana. Tako sta se prav v tem letu poslovila dva nekdanja profesorja zgodovine na soboški gimnaziji: profesor Stanko Šijanec, umrl koncem marca v Mariboru in profesor Močan. Če bi vse Močanovo življenje (na to nas spominja priimek Močan) strnili v eno samo knjigo in vse strani te knjige v eno samo stran in vse besede te strani v en sam stavek, bi se ta lahko glasil: Gospod je moja moč in moja pesem, ker mi je bil rešitelj. Tako je zapeel Mojzes (2 Mz 15,2), ko se je prek Rdečega morja rešil egiptovske sužnosti.«

Močan se je rodil na Koroškem ob knežjem kamnu, v njegovih žilah se je pretakala kri Dolenjcev in Notranjcev, mladost so mu ožarjali sončna Primorska, Šentvid, Ljubljana in Celje, največ let življenja pa je preživel v prekmurski panonski nižini ob soboški gimnaziji Kneza Koclja. S svojim delom si je postavil spomenik, vreden pravkar navedenega imena.

Martin Poredoš

Poslovil se je župnik Erjavec

Bog je ljubezen in, kdor ostane v ljubezni, ostane v Bogu in Bog ostane v njem (1 Jn 4,16; napis na Erjavčevi novomašni podobici)

Premalo je, dragi Janez, če bi o tebi zapisali le skope življenjske podatke: da si bil rojen 22. marca 1912 v Satahovcih, da si obiskoval gimnazijo v Murski Soboti in Ptuj, da si bil 9. julija 1939 v Mariboru posvečen v duhovnika, pel novo mašo v Soboti, služboval kot kaplan v Rušah (1940—1941), pri Sv. Juriju v Prekmurju (1941—1942), v Letenyu in Csehmindszentiju (1942—1945), v Turnišču (1945—1949) in po štirih letih neprosto-voljne odsotnosti v Beltincih (1953—1963), ko si končno postal župnik v Martjancih do svojega odhoda v večnost 1. julija 1985. Skušal bom orisati tvojo notranjo podobo kot dušnega pastirja.

V ponedeljek, 1. julija 1985, v pozni večerni uri so te tvoji martjanski farani poklicali k bolniku, da bi ga okrepil s svetimi zakramenti in mu prinesel duhovno tolažbo. Obreda nisi mogel opraviti, ker se je začel tvoj smrtni boj. Opešalo in prenehalo je biti tvoje plemenito duhovniško srce. Zadnji trenutki tvojega življenja so bili najlepši, saj si omahnil, ko si opravljal apostolat ljubezni, ko si bližnjemu prinašal Boga, duhovno tolažbo. S teboj je martjanska župnija izgubila gorečega dušnega pastirja, naša dekanija pa dobrega in plemenitega duhovnika.

V svojem testamentu si zapisal: »Miserere mei Domine, Usmili se me Bog, saj v svojem življenju nisem storil skoraj nič dobrega.« Kakšna skromnost in ponižnost!

Vsi, ki že več kot trideset let poznamo tvoje duhovniško delo, sodimo drugače. Sam si nam večkrat povedal, kako si bil srečen, ko si v velikih župnijah, v Turnišču in Beltincih, ure in ure presedel v spovednici in delil zakrament božjega usmiljenja. Kristusova ljubezen te je priganjala. V zgodnjih jutranjih urah si vstajal, bil si prvi v cerkvi in čakal na svoje vernike. Vse življenje si bil navdušen in goreč duhovnik. Znal si navdušiti mladega človeka in ga osvojiti za Kristusa. Ko si bil kaplan v Beltincih, smo se bogoslovci radi zbirali okrog tebe. Rad si nas imel. Ko si odšel na novo službeno mesto, smo boleče občutili praznino. Tudi potem, ko si prišel za župnika v Martjance, tvoja duhovniška vnema ni popustila. Dvaindvajset let si preživel v tej predmestni martjanski župniji na robu Goriškega, sejal si dobro seme božje besede, bil si Kristusova priča in delivec božjih skrivnosti. Rad si imel svoje ljudi. Razdajal si se v ljubezni za svoje brate in sestre. Peš in s kolesom si velikokrat prehodil svojo župnijo v poletni vročini in v mrazu in blatu, podnevi in v temni noči. Tvoja največja bolečina je bila, če tvoja beseda ni našla odmeva. Bil si pravi ljudski duhovnik. Bog ti je naklonil posebni dar, da si se znal približati človeku in z njim hitro navezati stike. Bil si odličen sogovornik. Znal si prisluhniti človeku in vsem njegovim težavam. Ustavil si se pri bolehnem starčku ali starki in prav tako pri mladem človeku in otroku. Vsem si hotel biti vse. Tudi z evangeličani si živel v bratskem sožitju. Bil si zares dobri pastir, ki pozna svoje in tudi tvoji verniki so te poznali kot dobrega in plemenitega duhovnika.

Rad si imel duhovnike. Tvoje srce in župnišče sta bila vedno odprta za sobrate. Bil si vesel vsakega duhovniškega obiska, bilo ti je hudo, če si zvedel, da se je duhovnik mudil v tvoji župniji in se ni oglasil pri tebi. Radi smo se zbirali pri tebi ob proščenjih, na rekolekcijah in drugih slovesnostih.

Kako si si želel, da bi se kdo iz tvoje župnije odločil za duhovniški poklic. Veliko si v ta namen molil in navduševal mlade za duhovni poklic. Nisi dočakal nove maše, čeprav imaš v svoji župniji bogoslovca. Umrli si samo dan pozneje, ko smo v Cerkvi na Slovenskem končali leto duhovnih poklicev. Prepričani smo, da boš v večnosti prosil Gospoda žetve, da bi tvoja setev dozorela in bi tudi iz tvoje župnije Gospod poklical delavcev na svojo žetev.

V imenu soboške dekanije se ti zahvalim za tvoje goreče in nesebično duhovniško delo v naši dekaniji. Bog naj ti bo za vse bogat plačnik. Počivaj v božjem miru (Govor ob pogrebu v Martjancih, 3. julija 1985).

Delo Franca Kolenca v miklavževski župniji

V torek, 5. februarja 1985, je v mariborski bolnišnici sklenil svoje zemeljsko potovanje Franc Kolenc, upokojeni miklavževski župnik. Pogrebne obrede je ob veliki udeležbi duhovnikov in vernikov opravil škof dr. Franc Kramberger v miklavževski cerkvi. Tako bo počival na božji njivi župnije Sv. Miklavž pri Ormožu, kamor je tolikokrat spremljal svoje župljane. O življenju in pisateljskem delu Franca Kolenca lahko nadrobno beremo v Stopinjah 1973, str. 75—78. Tu hočemo opisati predvsem njegovo dušnopastirsko delo v miklavževski župniji.

Kakor je nekoliko manj kot eno tretjino duhovniškega življenja pokojnega Franca Kolenca bilo zaznamovano s prizadevnim uredniškim, pisateljskim in profesorskim delom, tako sta bili drugi dve tretjini zaznamovani z vnetim dušnopastirskim delovanjem.

Od leve na desno: Franc Kolenc, p. Leon Božič, Ivan Kolenc, škof dr. M. Držečnik, dr. Stanko Ojnik

Takoj po vojni je takratni mariborski škof, miklavževski rojak dr. Ivan Jožef Tomažič, poklical k sebi Franca Kolenca in mu rekel, da župnija Sv. Miklavž pri Ormožu potrebuje župnika, ker je p. Anzelm Polak postal žrtev taborišča v Jasenovcu. Njega, Kolenca — tako je menil škof — bodo Miklavževčani radi sprejeli, ker je bil tu v začetku svoje duhovniške službe eno leto kaplan. Tako je Franc Kolenc v drugi polovici maja 1945 prišel s kolesom in nahrbtnikom čez slovenje-goriške griče k Sv. Miklavžu. Letos (1985) v maju bi bilo od takrat ravno štirideset let.

S ponovnim prihodom k Sv. Miklavžu se je njegovo pisateljsko pero skoraj čisto ustavilo, saj se je ves posvetil župnijskemu delu. Treba je bilo začeti obnavljati cerkev, župnišče in druge cerkvene stavbe. Vse to je bilo med drugo svetovno vojno hudo poškodovano. Še bolj pa je bilo potrebno celiti dušne rane in vlivati upanje v mnoga razžaloščena srca, saj je v veliko domovih bila praznina, ko marsikoga več ni bilo. To je župnik Kolenc tudi znal, saj je nekaj podobnega občutil že konec prve svetovne vojne, kar je lepo opisal v povesti *A njega ni...*

Novi župnik je prizadevno pridigal in skrbel za lepoto bogoslužja. Vneto je katehiziral in prinašal s svetimi zakramenti tolažbo in upanje. Skupaj s sestro Marico in nečakinjo Ciliko se je ob pomoči župljanov lotil obdelovanja posestva. Tako je pokazal, da ne živi samo od oltarja, ampak tudi od dela svojih rok. S tem je posnemal apostola Pavla, ki je efeškim starešinam ob slovesu povedal: »Od nikogar si nisem pozelel srebra, zlata ali obleke. Dobro veste, da so te roke prislužile vse, kar smo potrebovali jaz in moji spremljevalci. Vsem sem vam dal zgled, kako moramo s trdnim delom pomagati slabotnim in se spominjati besed Gospoda Jezusa, ki je rekel: 'Večja sreča je dajati kakor prejemati'« (Apd. 20,33—35). Jedro Kolenčevega oznanjanja je bilo: kristjan moli in dela. To je hotel tudi sam pokazati. Prvi je zjutraj prišel v cerkev in jo navadno zadnji zapuščal. Ob misijonu leta 1959 je naredil obljubo, ki jo je tudi spolnjeval: vsak dan je molil del rožnega venca za župnijo. S svojim zgledom in besedo je vztrajno vabil svoje župljane k molitvi za duhovne poklice. V svojem srcu je nosil veliko žalost in nenehno bolečino, da na tem področju ni bilo toliko vidnega uspeha, kot si je želelo njegovo srce. Kot sejavca duhovnih poklicev so ga tolažile učениkove besede, da se bosta nekoč skupno veselila sejavec in žanjec. V tem se uresničuje pregovor: Eden seje, drugi žanje (prim. Jn 4,36—37).

Kako je Kolenc umeval župnikovo delo, nam pokaže tale dogodek iz njegovega življenja. Na avtobusu je potoval z možem svojih let. Njegov sopotnik je začel pogovor: »Zdaj, tako upam, nama je kar dobro. Tudi vaši otroci so najbrž preskrbljeni in zdravje nama še kar služi.« »Izmed mojih otrok so nekateri starejši od mene, drugi pa so še čisto majhni,« je odgovoril Kolenc. »Zdaj pa se najbrž ne razumeva dobro,« se je začudil sogovornik. »Ne, prav dobro sem vas razumel. Jaz sem namreč župnik in kot tak glede svojih duhovnih otrok ne morem biti čisto brez skrbi do konca. Pa tudi dobro je tako. To človeka drži pokonci.«

V zlatomašni čestitki mu je 11. junija 1977 škof. dr. Maksimiljan Držičnik med drugim zapisal tudi tole: »V brevirju je v prošnjah v čast svetim pastirjem lepa misel, ki se takole glasi: O Bog, svojemu ljudstvu si odpuščaj grehe, kadar so sveti pastirji kakor Mojzes molili zanj. Tudi vi, dragi gospod zlatomašnik, ste vedno molili, v jeseni svojega življenja pa še posebej veliko molite za svoje vernike in zanje darujete najsvetejšo daritev, zato sem prepričan, da so in vam bodo za to hvaležni.«

Zlatomašnik Kolenc se je škofu zahvalil takole: »Za čestitko ob zlati maši pristrčna hvala. Zlato mašo sem imel 24. julija 1977 v nabito polni cerkvi in v krogu dekanijskih duhovnikov. Pri sveti maši sem se spomnil tudi vas. Prosil sem Boga, naj vam da zdravje, da bi mogli uspešno opravljati svojo nadpastirsko službo. Tudi vernikom sem vas priporočal

v molitev. Meni se pozna, da sem že zlatomašnik, torej star. Vse peša, posebno pa noge in oči; noge so trde in težko hodim, oči pa se mi solzijo in bolijo. Za upokojitev sem že lani prosil in bi morda bilo najbolje, če bi se umaknil. Petdeset let težkega dela, večkrat v hudi bolezni, mi je vzelo moči.»

Pokojni župnik je čutil in tudi dal vedeti, da se njegovo slovo približuje. Na odhod v večnost se je skrbno pripravljaj in veliko molil za srečno zadnjo uro. Ko je na god sv. Janeza Evangelista gredoč v cerkev padel, je svojemu nasledniku dejal: »To je prav gotovo znamenje, da se bliža konec mojega življenja na tem svetu.« Nekaj dni pred slovesom mu je bila dana milost, da se je prebudil iz globoke nezvesti in lepo prejel zakramente.

Stefan Zver

V spomin Teodorju Bedernjaku

Nenadoma nas je zapustil zvesti sin Prekmurja Teodor Bedernjak, upokojeni uslužbenec davčne uprave iz Dolnje Bistrice. Že od rane mladosti je bil zdoma in vendar je tako rad govoril z rojaki o »deželi rajskomili« kakor je sam rad imenoval svoje Prekmurje. Srečen je bil, če je lahko z znanci obujal spomine na njo. Skupaj z ženo Anico sta si v Ptuj uredila prijeten in topel dom. Posebno pa je bil srečen s svojim vrtom, kateremu je posvečal ves prosti čas. Zadnja leta mu je začelo pešati srce, ki je bilo kljub bolezni dobro in polno ljubezni. Končno mu je 28. 2. 1985 dokončno odpovedalo.

Brez slovesa nas je zapustil. Ostala pa je njegova dobrotà in lep spomin na tiste, ki je imel rad in jim tolikokrat pomagal. Samo upanje in molitev za ponovno srečanje je naša tolažba. V neizmerni žalosti je zapustil ženo, dom in ljubljeno Prekmurje.

Joško Vinkovič

Strah in ljubezen

(teološki tečaj za študente in izobražence)

Murskosoboška župnija je lani septembra doživela otvoritev, blagoslovitev novih veroučnih prostorov. Poleg dveh učilnic in drugih manjših prostorov je v kletnem delu stavbe dvorana. Za več kot sto ljudi je tu prostora. Namenjena je različnim shodom, srečanjem in seveda predavanjem. Za predavanje je bila prvič uporabljena prav za letošnji teološki tečaj.

Dosedanje ponovitve sedaj že tradicionalnega in nujno potrebnega ljubljanskega jesenskega tečaja so potekale vsako pomlad v Beltincih. Tako se je Pomurje kar hitro uvrstilo med kraje »ponovitelje« tečaja. S pridobitvijo ustrezne dvorane v Soboti pa se je tečaj lahko preselil v središče Pomurja in tako postal dostopnejši, še posebej glede avtobusnih zvez.

Dva konca tedna (petek, sobota in nedelja) sredi marca sta privabljala k sodelovanju. Strah in ljubezen. Izzivalen naslov. K poslušanju, razmišljanju in pogovoru je privabil verne in tudi neverne, skratka tiste, ki iščejo in razmišljajo.

Med petimi predavatelji je bila tudi ženska, zdravnica z onkološkega oddelka ljubljanske bolnice, Metka Klevišar. Na preprost način, vsem razumljivo in tudi privlačno ter pretresljivo je govorila o strahu, ki ga povzroča bolezen in smrt. Govorila je iz prakse, zato je bilo vse zelo prepričevalno. Za vsakega tudi, na žalost, lahko njegova prihodnost. Medtem, ko smo uspešni proti vsem drugim življenjskim težavam, bolezen in smrt pretreseta tudi junaškega moža. Z zanimanjem smo prisluhnili njenim nezabavnim primerom.

*Nekega večera sem prišla v sobo, kjer je ležal sedeminsedemdeset leten bolnik, upokojen novinar, medvojni borec. V svoji bolezni je bil že precej blizu smrti. Imela sva zelo dober kontakt, vendar o smrti nisva govorila nikoli. Veliko je bral in mi je pri viziti večkrat kaj povedal iz literature. Ko sem torej ta večer prišla k njemu, sem tu našla drobno Brechtovo knjižico, radijsko igro Zasliševanje Lukulusa. Bolnik je želel, da bi to knjižico naj prebrala. Najprej sem se malo branila, ko pa mi je zagotavljal, da jo sam prebira že osmič, sem zaslutila, da mi hoče tudi on s tem nekaj povedati. Ko sem knjigo prebrala, mi je bilo vse jasno.

Zgodba je nadvse zanimiva. Lukulus, rimski vojak, ki je osvojil veliko sveta, umre. Priredijo mu veličasten pogreb, sprevod se pomika po rimskih ulicah. Potem pa pridejo do vrat podzemlja. Glas iz onstranstva ukaže, da mora umrli vstopiti sam. Lukulus mora odložiti čelado, bojno opremo, mora se skloniti in vstopiti skozi ozka vrata v podzemlje. Tu pride v neke vrste čakalnico, kjer že veliko umrlih in mora čakati. On, slavni Lukulus, ki ni bil nikoli vaju čakati; to ga sedaj razjezi. Toda preprosta ženica ga potolaži. Pove mu, da je tu porota, ki vsakogar zasliši in nekateri opravijo to hitro, druge pa zadržijo dalj časa. V tem hipu ženico že pokličejo. Vse skupaj traja dve minuti in že je gotova. Nato pokličejo njega, in sicer kar plebejsko Lukales. To ga spet razjezi, toda porota se ne zmeni za njegovo jezo. Ponudijo mu, da si med blaženimi v podzemlju izbere zagovornika. Izbere si Aleksandra Velikega. Po podzemlju kličejo ime Aleksandra Velikega, toda ne oglasi se in ugotovijo, da ga ni med blaženimi. Tako mora pač Lukulus ostati brez zagovornika. V poroti so bivši suženj, bivši kmet, bivši pek, bivša kurtizana in ženica, ki je nekda prodajala ribe na rimskem trgu. Lukulus začne naštevati svoja junaška dela, toda to, kar je bilo v času življenja tako imenitno, dobiva sedaj drugačno podobo. Res je osvojil dežele, toda pri tem je uničil toliko ljudi, jih odpeljal v ujetništvo ali pobil. Edina stvar, nad katero je navdušen bivši kmet, je češnja, ki jo je iz Male Azije prinesel na Apeninski polotok. Toda, za to je moralo umreti osemdeset tisoč ljudi. Ne, toliko tudi češnja ni vredna. Zato porota nazadnje sklene: »V nič z njim!«

Meni je bolnik s to knjigo povedal ogromno. Povedal mi je, kako razmišlja o svojem življenju, o vrednosti vsega, kar je delal, o smislu svojega življenja in o smrti.

Niso tako redki bolniki, ki se junaško sprijaznijo z bližajočo se smrtjo. Eden takšnih je zdravnički Klevišarjevi potožil svojo težavo s pljuči. Po pregledu se je zanimal, ali je to rak. Njen odgovor je bil kratek: »Da«. Moš-

ki se je zamislil. »Ali bi naj ostal kar tu, pri vas, v bolnici?« Zdravnica mu je priporočila takojšnjo zdravljenje. Bolnik, ki je spoznal tudi možnost smrti, je spet pomislil in preudarno dejal: »Prosim za zdravljenje, toda še prej bom šel domov. Imam nekaj zemlje in drugo, pa bi to rad razdelil svojim otrokom. Potem se vrnem.« Predvidel je možnost smrti, zato je hotel urediti svojo zapuščino.

Na koncu nas je zdravnica povabila, nas zdrave, k dejavnosti: »Če se zavedamo, da pomeni vsak bolnik izziv in možnost nam vsem, da dozorevamo v svoji človečnosti, če se zavedamo, da smo bolni in zdravi med seboj povezani in da potrebujemo drug drugega, da živimo drug za drugega, potem postane v tem življenju drug za drugega življenje čudovita vrednota.«

O strahu in ljubezni ob prevajanju Sv. pisma nove zaveze nam je brez strahu govoril eden izmed prevajalcev, Otmar Črnilogar. Prevajati Knjigo življenja, ki je delo neskončnega Boga in globokovernega pisatelja je zahtevna stvar. Zbuja strah. Toda to je knjiga, ki govori o ljubezni in pri naša božjo ljubezen človeku. Tudi po zaslugi predavatelja Črnilogarja smo Slovenci letos z veliko ljubeznijo sprejeli nanovo prevedeno novo zavezo.

Vinko Potočnik je o strahu govoril s psihološkega vidika. »Strah je za človeka izziv in preizkus.«

»Ljubezen do sovražnika ali razredni boj« je bil naslov četrtega predavanja. Alojz Pirnat, ki dobro pozna teologijo osvoboditve, nam je odpiral obzorja resnične svobode, ljubezni in revolucije.

Največ poslušalcev, okrog sto, se nas je zbralo ob filozofskih razmišljanjih Pomurcem že dobro znanega Antona Stresa. »Ali ljubezen premaga strah?« se je spraševal. Čeprav je njegova beseda bila tu in tam za koga težko razumljiva, pa vendarle vedno jasna, s filozofsko, pa ne suhoparno, natančnostjo.

Več kot šestdeset obiskovalcev si je naročilo zbornik vseh predavanj. Čeprav so mnoga predavanja poslušali na tečaju, so se jim zdela tako zanimiva, da jih bodo po prejemu zbornika še in še prebirali. Tudi to je dokaz, da nam je tečaj potreben in da se tudi naslednje leto, marca spet zberemo v soboški novi dvorani.

V. N.

Iz preteklosti soboške gimnazije

Notranja zgodovina soboške gimnazije, ocena posameznih profesorjev, uspehi, ki so se pokazali v poklicnih in javnem delovanju njenih dijakov — vse to ni še napisano. Treba je zbirati gradivo, dokler še živi vsaj nekaj njenih najstarejših dijakov. Tako objavljamo v tem letniku dve fotografiji, ki sta že zgodovinski in ob katerih bi mogli marsikaj napisati. Prva slika predstavlja drugi rod naše gimnazije v Soboti, ki se je vpisal v I. razred jeseni 1920. Slike tega razreda ni, pač pa je ohranjena njihova fotografija iz II. razreda v šol. letu 1921 — 22. Navedli bomo le tiste učence, ki so opravili gimnazijsko maturo — seve ne v Soboti — ali učiteljišče

V spodnji vrsti na desni sedi Jože Varga iz Bogojine, v drugi vrsti 4. je Melanija Černe, poleg Liza Berger, obe iz Sobote, v sredini prof. Alojzij Žitnik, ob njem Štefka Kalat (učit. iz Fikšinec). V tretji vrsti stojijo: prvi od leve Viljem Lippai iz Prosenjakovec, 5. Vladimir Škerlak iz Sobote, ob njem Jože Hajdinjak iz Bogojine, ob tem Danijel Halas iz Črensovec; — v zadnji vrsti 1. Vilko Novak iz Bogojine (Beltinec), 3. Vinko Casar iz Bogojine (učit.), 5. Ferdo Černe iz Sobote, poleg Martin Sreš iz Ižakovc (učit.), 8. Matija Maučec iz Lipovec, 9. Karel Jakob iz Lipovec, 11. Jože Maučec iz Bogojine. Od teh je, kolikor vemo vsaj pet že pokojnih.

Pred leti smo v Stopinjah začeli objavljati stare fotografije in pozvali bravece, naj nam jih pošiljajo, da ohranimo zgodovinske priče: ljudi in stavbe, ki so bili tako ali drugače pomembni v naši preteklosti. Pisali smo ob šestdesetletnici gimnazije v Soboti, ki je bila odprta kot prva slovenska šola v Prekmurju že 30. septembra 1919 s 33 dijaki v prvem razredu. Postopno so se odpirali naslednji razredi do jeseni 1925, tedaj so zavoljo premajhnega števila učencev in nerazumevanja pomena te šole ukinili sedmi razred, tako da naslednjega leta ni moglo biti prve mature. Dijaki so se razkropili po raznih gimnazijah v Sloveniji in tam maturirali v letu 1927. Enako se je zgodilo naslednje leto, nato pa so odprli v Soboti »zasebne« razrede in tako je v juniju 1929 bila v Soboti prva matura po zaslugi »gimnazijskega kuratorija«. Borba za popolno državno gimnazijo se je nadaljevala vse do zasedbe 1941, ko bi bili morali maturirati prvi dijaki na državni gimnaziji.

Objavljamo fotografijo prvih maturantov v Soboti leta 1929, saj bo kmalu že šestdeset let od tedaj in več kot polovica od njih je že pokojnih. Na sliki v 6. razredu jih je bilo 15. Od leve proti desni stojijo: Emerik Vályi (usoda neznana), dr. Zoltan Žekš, zdravnik na Vrhniki, † Alozij Šoštarec, prof. v Soboti in dekan v Turnišču, dr. Franc Vogrinčič, zdravnik v Varaždinu, dr. Ivan Pintarič, zdravnik v Ljubljani, Ludvik Marič, bančni uradnik v Soboti, † dr. ing. Albin Nerima, † Jože Horvat, uradnik v Soboti, † Ivan Koren, župnik v Dokležovju. — Profesorji: Janko Sever (edini živ), Ivan Mlinar, ravnatelj Ludvik Vagaja, predsednik dr. Miodrag Ibrovac, univ. prof. v Beogradu, Matko Ravter, Stane Melihar, Martin Fortuna.

Knjige naših ljudi in o nas

Letošnje leto je posebno bogato, saj je prineslo več knjig, ki govorijo o naši krajini in so jih napisali naši rojaki. Samo kratko moremo spregovoriti o vsaki s priporočilom, da si jih oskrbijo predvsem naši izobraženci in da spomnimo nanje tiste, ki živijo zdoma.

Franc Ivanocy: **SVETO PISMO IN KLINOPISNI SPOMENIKI**. Iz madžarščine prevedel Jožef Smej, Maribor 1985, str. 99.

Za stoletnico prve doktorske disertacije, ki jo je napisal kak prekmurški rojak, je oskrbel njen prevod J. Smej, ki je pred desetimi leti napisal doktorsko razpravo o Ivanocyju in njegovih sodelavcih. V spremni besedi navaja tri razloge za ta prevod: izjemna osebnost verskega in narodnega preroditelja Slovenske krajine, neustrašnega borca za naš jezik, za sloven-

sko knjigo in gospodarski dvig ljudstva, nezmanjšana vrednost disertacije, ki je bila na Madžarskem prva s tega področja, primerjava Stare zaveze z besedili na asirskih (kaldejskih) klinopisnih ploščicah. Za nas je to delo tudi dokaz, da je bil mladi Ivanocy resničen znanstvenik in bi se bil na tem ali kakem drugem področju razvil v pomembnega učenjaka. Le veseliti se moramo, da je prišel med svoje ljudstvo, saj bi brez njegovega delovanja bila naša zgodovina vsa drugačna. — Kot tretji razlog navaja prevajalec »otežkočeno dosegljivost disertacije«, ker vse manj ljudi zna madžarski in ker vemo le za dva ohranjena izvoda izvirnika pri nas. Pri tem omenimo, da je izvirnik tako glede platnic, papirja in tiska naravnost krasotno delo. In še željo: potrebno bi bilo v celoti prevesti (večinoma objavljeno v Novinah 1937) Ivanocyjeve članke o župnijah in cerkvah v sobočki dekaniji (Zapisi iz davnine, Szombathelyi Ujság 1900), ki jih je nameraval Ivanocy sam izdati v knjižici in ki so tudi znanstveno delo, čeprav vemo danes mnogo več o zgodovini in umetnosti teh krajev in cerkv — vendar pa je njegov spis dokaz o veliki prizadevnosti in sposobnosti tišinskega dekana pred 85 leti.

V. N.

IVANOCYJEV SIMPOZIJ V RIMU

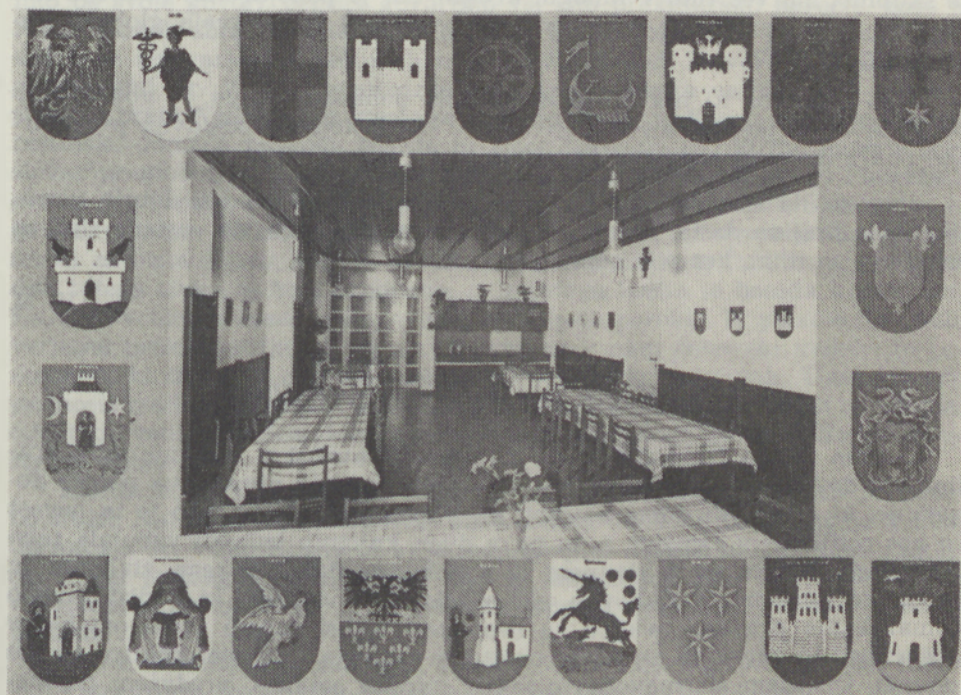
Izdala Slovenska teološka akademija v Rimu 1985. str. 152.

V lanskih Stopinjah smo poročali o znastvenem sestanku v rimskem papeškem zavodu Sloveniku, kjer so naši rojaki nanovo osvetlili življenje in delo našega velikega narodnega in verskega buditelja ter učitelja dr. Franca Ivanocyja. Objavili smo tudi kratke povzetke iz teh referatov, ki so prikazali Ivanocyjevo življenje, njegov značaj, kakor ga kaže njegova pisa-va, njegove vzornike in vzgojitelje, cerkveno pripadnost Prekmurja v zgodovini, ki je odločala tudi o našem narodnem in kulturnem življenju, Ivanocyjevo doslej tako malo znano znanstveno in časnikarsko, publicistično delovanje, njegov pomen za narodnostno prebujo in obrambo Slovencev na tedanjem Ogrskem, njegovo in njegovih učiteljev ter sodelavcev širjenje mohorskih knjig in borbo zanje z madžarskimi oblastmi, njegovo versko delovanje v župniji in skrb za laike ter končno njegov odnos do drugovercev.

Sedaj imamo vsa ta predavanja natisnjena v zborniku *Ivanocyjev simpozij v Rimu*, ki vsebuje poleg umetniške slike Štefana Hauka (lani so jo imele Stopinje malo preživo na ovitku) vrsto Ivanocyjevih fotografij, sliko njegove rojstne hiše, bedeničke in tišinske cerkve z župniščem iz njegovih časov ter slike njegovih glavnih sodelavcev. V referatu o Ivanocyjevi pisavi je objavljen posnetek njegove pridige v Dokležovju 1882 in (žal premajhno) njegov zapis v tišinski župnijski kroniki ob smrti djakovskega škofa J. J. Strossmayerja 1905, kjer med drugim piše: »Če se bodo kdaj južnoslovan-ske ideje uresničile, je Strossmayer položil temu temelj«. —

Objavljeni so tudi zapisnik simpozija z diskusijo in njegovi sklepi. Ta zbornik mora poznati vsakdo, kdor hoče spoznati novejšo zgodovino naše krajine, njene narodnostne borbe in prizadevanja za njen napredek. Opoz-

rite nanj naše izobrazence, ki živijo zunaj Prekmurja. Iz tujine pa ga lažje naročite na naslov: I. P. Slovenik, I-00178 Roma, Via Appia Nuova 884.
G. S.

Dvorana v Sloveniku z grbi slovenskih mest

Pavel Berden: **HIMNE BELIH JAGNEDOV**. Maribor 1985, str. 118.

Za sedemdesetletnico rojstva, ki je žal ni doživel, so prijatelji pokojnega Pavla Berdena izdali izbor njegovih pesmi. Pripravila sta ga Lojze Kozar in Franc Cerar, kratko besedo »na pot« pa jim je napisal Jože Smej, kateremu je pokojnik zaupal svojo pesniško zapuščino. Bravci Stopinj jih dobro poznamo, saj jih je mnogo objavil prav v njih. Poznamo tudi njegove uspele prevode madžarskih pesmi našega rojaka Avgusta Pavla. Naš prijatelj je bil vestransko nadarjen, zato ni čudno, da je dobro obvladal tudi pesniški izraz in obliko — njegove pesmi so zapete v gladko tekočem ritmu, povečini z rimami, vendar ne vse po enem vzorcu, kar sodobno se menjava dolžina in oblika vrstic, kitic, pa tudi svobodni verz.

Tudi vsebinsko Berdenove pesmi niso kaj zastarelega, če niso po nekatereh sodobnih »vzorih« hlastanje po neumljivih nesmislih. To je takorekoč njegov pesniški dnevnik, ki izpoveduje v izbrani odkritosrčni besedi svoja doživetja, od verskega — saj je bil redovnik, ki je svet dobro poznal —, do pogovorov s sodobniki in možmi naše preteklosti (Ivanocy, Klekl). V skupini »Preteklost in sedanost« objema njegova misel domači kraj, mline na

Muri (ki jih je toliko naslikal...), Koroško, izvirno razmišljanje o slovenski usodi na ljubljanskem gradu. Tudi on je doživel usodo »za zamreženimi okni«, ki ji je namenjenih nekaj pesmi. »Skrite lepote« pa niso le v pesmih te skupine, marveč tudi v mnogih drugih, saj je pokojni Pali doživil na ravno in svet s srcem in razumom — posređoval pa je svoja globoka doživetja nam vsem.

Med pesmimi, ki mu jih je navdihnili domača krajina, je gotovo najboljša živahno poskočna »Gorički veter«, saj dostojno predstavlja prekmurško pokrajino v slovenskem pesništvu.

Prav je, da smo dobili v knjigi pesmi Pavla Berdena, saj dobrih pesnikov naša krajina doslej nima — te pa mu zagotavljajo, da »ostane sled za nami« in za njim, kot piše sam (103).

V. N.

Lojze Kozar: **PREMAKLJIVI SVEČNIK**

Sedma knjiga Lojzeta Kozarja ne sega naravnost v življenje naše krajine kot dosedanje njegove povesti in romani, ampak obravnava pereče dogajanje, ki more biti doma kjerkoli na Slovenskem. Prav zato je ta povest že kot podlistek v Družini, nato pa v dveh knjižnih izdajah vzbujala tako zanimanje. Zajeta je v glavnem iz sodobnega duhovniškega življenja in prikazuje duševno in duhovno pot mladega duhovnika, ki bodisi zavoljo pomanjkanja pravega poklica za svoj stan bodisi zaradi svoje omahljive duševnosti in zunanjih okoliščin izgubi ravnovesje v svojem poklicu ter ga zapusti. Ob njem spoznavamo njegove starejše sobrate, predvsem pa njegovega prijatelja, pravtako mladega duhovnika, ki ga skuša razumeti in mu pomagati v življenjski stiski. Ob tem nevsiljivem reševanju prijatelja srečujemo druge ljudi v okolju bivšega kaplana in njihov odnos do njega.

Glavna oseba drugega (notranjega) dela povesti pa postane kaplan Zdravko, ob katerem se zbira mladina s svojimi stiskami in težavami, pa tudi s svojo vedro potjo v naravo in smisel življenja. Ko se na izletu v gorah smrtno ponesreči ena od mladink, je kaplan obsojen na zapor, ker se noče s potrebno izjavo rešiti krivde pred sodiščem. V zaporu se s svojo žrtvijo približa sojetnikom in jim prinaša spoznanje o veri in Bogu. Ko pride na prostost, na svoji novi župniji izhira, ko je tudi tu v dejanju izpričal ljubezen do bližnjega.

V tem zunanjem dogajanju je pisatelj vpletel usode še mnogih drugih ljudi z duševnimi stiskami in zunanjimi težavami, vse v sodobnem okviru dogajanja med mladino v šoli in širši družbi, ki raje obsoja kot razumeva in pomaga. Pisatelj se z nami pogloblja v duševnost vseh teh ljudi, jih skuša razumeti, kakor tudi nekatere nastopajočih oseb razumevajo soljudi in jim nesebično pomagajo. Prav ta odkritosrčna življenjskost njegovih ljudi, ki si v Ljubezni pomagajo kvišku, dela Kozarjevo knjigo tako privlačno, perečo in odrešujočo, očiščujočo in odgovarjajočo na sodobne stiske.

V. N.

Kakor menda povsod po svetu, tudi pri nas takorekoč vsaka vas nekoliko po svoje govori, čeprav govorimo vsi isto prekmursko narečje. Zato je Franc Novak zbral besede samo iz beltinskega govora in jih zapisal tako, kakor se izgovarjajo v Beltincih in najbližji okolici. Slovar pa je uredil in ga dopolnil dr. Vilko Novak, izdala ga je Pomurska založba. Po nasvetu svojega brata Vilka, univ. profesorja v Ljubljani, je Franc začel zapisovati beltinske domače narečne besede in sicer tako, da je obširni Pleteršnikov slovar pregledal od besede do besede, si izpisal besede, ki jih je Pleteršnik povzel po Uroslavu Cafu z oznacbo, da so iz govora ogrskih Slovencev, to je Prekmurcev, dodal še druge narečne besede in jih opremil tudi z znamenji za izgovarjavo, čeprav ta niso strogo znanstveno fonetična. Pri besedah tujega izvira je tudi označeno, iz katerega jezika je beseda k nam prišla. Zelo veliko je besed srednjevisokonomškega porekla, ki pa smo jih dobili verjetno prek Avstrije, ali pa so jih prinesli k nam cehovski mojstri in pomočniki, ki so svojo obrt izpopolnjevali v zahodnih deželah. Tisoč let pripadnosti madžarski državi pa je seveda dovolj dolga doba, da se je udomačilo tudi veliko madžarskih besed, seveda so v naši govorici dobile svojestveno obliko.

Morda bi se kdo vprašal, zakaj je bil ta slovarček potreben in čemu bo služil. Naj nam na to odgovori strokovnjak dr. Tine Logar, ki ga v uvodu navaja dr. Vilko Novak in ki je med drugim zapisal tudi sledeče: Beltinski slovar je dragoceno leksikografsko in dialektično delo. Z njim bo prišlo v evidenco jezikoslovcev in etimologov mnogo besed, ki jih doslej nismo poznali ...

Slovar je dragocen tudi zato, ker počasi odhaja v pozabo mnogo naših lepih starinskih slovenskih besed, ki jih nadomeščamo z besedami knjižnega slovenskega jezika. Želimo samo, da bi se kdo lotil tudi drugih prekmurskih govorov, zlasti goriških.

Hvaležni smo sestavljalcu slovarja, pokojnemu Francu Novaku za to lepo darilo, ki obsega okoli 8.000 besed, prav tako pa tudi Pomurski založbi, ki je slovar založila.

L. K.

Marjeta Novak: KRISTINA

Prvi del romana se dogaja v Franciji, predvsem v Parizu, kjer dekle Kristina doživlja v mednarodni študentski družbi svoje dogodivščine in zveze. Iz očetove dediščine je ostal listek z naslovom kraja, od koder je nekoč prišel Kristinin stari oče v Francijo. Dekle stalno vznemirja listek z imenom neznanega kraja: Vashidegkūt... Podzavestno hrepeni po stiku s svojimi predniki in sorodniki, po spoznanju neznane domovine svojega rodu, saj je v Franciji in Parizu v sodobni zmedi docela izkoreninjena. Ko nekako izve, da je ta skrivnostni kraj nekje v Jugoslaviji, se odpravi s svojim izvoljencem na pot. V Dalmaciji na pošti pozveduje o tem kraju in iz nekega predvojnega imenika ji odkrijejo, da je to danes Cankova v Sloveniji.

Kristina potuje kot začarana »svoji vasi« — kot jo že v duhu imenuje — naproti. Po popotnih težavah prispe v Prekmurje, kjer se začne dogajati

— z vmesnimi presledki — drugi del romana. Ko pride na Cankovo, pokaže listek, na katerem je natančneje zapisano še ime manjšega kraja v bližini, od koder je bil njen dedek. In tu sledijo najlepša, včasih kar pretresljiva poglavja, pripovedovana tudi v svojskem slogu: Kristinino srečanje z »njeno« vasjo, s sorodniki, ki ne znajo njenega jezika, kakor ona ne njihovega. Vendar jih čudovito srečanje, ki ga je rodilo neizprosno hrepeneje po — domu, poveže, da se razumejo in vzljubijo. Kristina uživa »svojo« vaško hišo, njeno opremo, slike prednikov in sorodnikov, ki ji jih razkazuje sestrlična Treza, uživa kot čudežno zdravilo in doživetje vaške domače jedi, vpija neznane in neumljive besede svojih prednikov... Ponoči odide na polje in hodi bosa po »svoji« zemlji, posluša vaško tišino in prerčenje, ki ga je doživela v »svoji« vasi... Podobno se ji dogaja na sejmu v Soboti, ki jo spoznamo in uganemo iz opisa, kjer kupuje domačo lončenino in druge predmete, posluša ljudi in vpija vase vse, kar ji je novo, a se ji dozdeva, da je bilo od nekdaj — njeno...

Kristina mora sicer zapustiti rodno deželo svojih prednikov, toda začne se učiti slovenščine, dopisuje si s Trezo, katere pisma v narečju so objavljena (žal, v zadnjem nekaj tiskovnih napak). V Parizu doživlja nove stike, loči se od moža in najde novo zvezo s temnopoltim moškim, s katerim se vrača v rodno deželo, ki je njena prava domovina... (Založba Borec v Ljubljani.)

P. O.

Ferdo Godina: **ZAKLENJENI DOM**, izdala Pomurska založba

Na 250 straneh najnovejšega Godinovega romana se odvija sodobna zgodba Minaričeve družine, tragična usoda dveh rodov, ko se prvi rod še oklepa zemlje, toda umira v osamljenosti, ker drugi rod ni pognal korenin v mater zemljo, ampak se lovi po svetu in doma za cenanim bliščem in predvsem denarjem, če le more v tuji valuti. Roman se bere napeto in ga je težko odložiti, tudi zato, ker se skozi izmišljena imena krajev in oseb dovolj izrazito rišejo znani kraji in obrazi.

Ko preberemo zadnjo stran, se nam zdi, da je leglo na nas nekaj težkega in usodnega, vendar se zavemo, da je svet sicer tudi takšen, kakor ga slika pisatelj, toda ne samo takšen.

L. K.

Miroslav Kokolj: **PREKMURSKI SLOVENC** 1919 — 1941,
Pomurska založba 648 strani.

Knjiga ima dva dela, v prvem pisatelj obravnava dogajanja v Prekmurju med obema vojnama pod naslovom *Kronologija dogajanj*, v drugem delu pa posebej govori o agrarni reformi in navaja pravne predpise ter opisuje grofovsko veleposestva na prekmurskem ozemlju.

Pisatelj je zbral ogromno podatkov iz tega časa in skuša biti do vseh pravičen in objektiv. Razumljivo pa je, da vsak človek gleda dogodke skozi svoja svetovnonazorna očala, zato ne more biti do vsega enako pravičen in se avtorju knjige ne čudimo, da včasih daje nekaterim dogodkom

preveliko težo, ki je takrat niso imeli, na drugi strani pa tu in tam kakšno stvar prezre, ki bi tudi imela v knjigi svoje mesto. Toda to je samo nekaj primerov, ki pa knjigi ne zmanjšajo vrednosti. Pisatelju gre zahvala, da je toliko podatkov zbral, sodbo o pomenu in važnosti tega ali onega dogodka pa naj si ustvarijo prihodnji rodovi, mi smo jim še preblizu. Gtovo pa je, da mimo Kokoljeve knjige ne bo mogel nihče, kdor bo obravnaval zgodovino Prekmurja tega razdobja.

L. K.

Ruža Vreg, PODEŽELSKA ZDRAVNICA, Murska Sobota 1984

Pri Pomurski založbi je izšel roman Podeželska zdravnica izpod peresa zdravnice dr. Ruže Vreg, ki je sedem let »hodila po zemlji gorički« in bila edina zdravnica za 11.400 ljudi. Iz pripovedi veje toplina in ljubezen do zemlje goričke, »lepe, nesrečne, od ljudi in Boga zavržene pokrajine, polne človeške topline, polne bolečin in trpljenja, polne upanj in polne rakavih bolnikov.« Skozi roman se nam razodeva življenje »samozvane ciganske zdravnice«, kot so jo imenovali »višji«, ker se je bolj kot na predpise, ozirala na srce, ki ji je velevalo, da pomaga tudi bolniku, ki ni imel zdravstvene izkaznice, ker ni bil zavarovan.

Med pripoved o svojem zdravniškem delu, ko je »hodila po zemlji gorički«, vpleta pisateljica misli o svoji mladosti, ko je v vojni izgubila moža in hčerko. Ta davna bolečina se kot senca vleče skozi vse njeno življenje in ji ne da pokoja. Mir je našla le v delu in v žrtvovanju za ljudi, ko je vedno brezkompromisno zagovarjala bolnega in malega vaškega človeka.

»Hodila je po zemlji gorički« v težkih povojnih letih, ko še ni bilo avtomobilov, ko so zbirali podpise, da bi spet dobili avtobus, saj so ljudje po več ur pešali do ambulate. To je bilo v letih, ko so iz »političnih« vzrokov morali zapreti zasilno ambulanto v prazni karavli, ko se je zaradi dobrote in zavzemanja za trpečega človeka morala zagovarjati na sodišču.

V tej hoji po »zemlji gorički« se je dokopala do spoznanja: »To so moji hribi, moje koče, moje hiše, moji ljudje.« In ko se po dolgih letih ozira nazaj na leta žrtvovanja za pozabljene, na rob potisnjene ljudi, z zadovoljstvom zapiše: »In jaz sem bila njihova in celo sedaj, v tej gnili Ljubljani, sem še vedno njihova, saj jih veliko prihaja za menoj, k meni in smo srečni skupaj.«

Dr. Ruža Vreg se je rodila leta 1924 v Mariboru. V Beogradu se je vpisala na medicinsko fakulteto, a je zaradi vojne morala študij prekiniti. Končala ga je v Ljubljani leta 1964. Sedem let je službovala na Goričkem (v G. Petrovcih). Danes je zaposlena v Ljubljani.

L. K. ml.

Alojz, Janez in dr. Jože Sraka: PREKMURCI IN PREKMURJE

Knjiga je izšla v Chicagu ZDA, ima 544 strani in obsega štiri poglavja: Prekmurje in njegova zgodovina, Opis in zgodovina naselij, Prekmurci v ZDA in Kanadi, Prekmurci v stoletjih.

Za naše ljudi, ki imajo zdomce v Ameriki, bo zlasti privlačno tretje poglavje knjige z naslovom Prekmurci v ZDA in Kanadi, v katerem je na kratko opisana zgodovina krajev, kjer so se naselili Prekmurci, naselitev z imeni priseljencev, župnije, socialno, versko in kulturno življenje naših ljudi v novi domovini. Velika škoda, da je toliko stvarnih in tiskovnih napak v knjigi, celo v nadpisih, ko se nadpis Prekmurci v Združenih Državah Amerike (pravilno: državah) vztrajno ponavlja tudi nad tekstom drugega dela tretjega poglavja, ki govori o Kanadi.

Knjiga je lepo opremljena, na lepem in trpežnem papirju z mnogimi slikami in jo bodo gotovo radi jemali mnogokrat v roke ne samo zdomci in njihovi domači v »starem kraju«, ampak vsi, ki jim je prekmurski človek in njegova usoda pri srcu.

L. K.

Važnejši dogodki župnij Pomurskega pastoralnega področja

IZ POMURSKEGA PASTORALNEGA PODROČJA

POMURSKO PASTORALNO PODROČJE ni zgolj zemljepisna ali pokrajinska označba, ampak je organizem, ki živi v Cerkvi na Slovenskem in opravlja svoje pastoralno poslanstvo. Ni cerkvenopravna enota, kot na primer dekanija, ampak je področje ali del škofije, kjer se pastoralni delavci soočajo s podobnimi dušnopastirskimi vprašanji. Tako zaokroženo pastoralno enoto tvorijo obmurske dekanije Lendava, Ljutomer in Murska Sobota. V pričujočem sestavku bo govor o skupnem dušnopastirskem delu v navednih treh dekanijah. Kar pa se je dogajalo v posameznih župnijah »minulem enoletnem pastoralnem obdobju, bomo zvedeli iz kronike, ki sledi temu zapisu.

V začetku koledarskega leta se zberejo dekani in nekateri referenti ter sestavijo delovni koledar za tekoče pastoralno leto. Pripravljeni načrt predložijo dekani na eni od rekolekcij duhovnikom. Kaj imamo torej skupnega v področnem merilu? Skupne so duhovne obnove za župnijske svete, za ministrante, za mladino ob raznih prilikah. Čeprav ta srečanja niso vedno za vse tri dekanije na enem kraju, pa je program srečanj isti, največkrat so tudi isti predavatelji. Dalje so tečaji za predzakonske po župnijah področja večinoma pod vodstvom istih predavateljev. Stalni tečaj za predzakonsko mladino je za vse tri dekanije v Murski Soboti. Teološko-pastoralni tečaj s katehetsko smerjo je v Murski Soboti prav tako za celotno področje. Skupne so duhovne obnove s katehetskim tečajem, pa tudi duhovna obnova z romanjem vseh pastoralnih delavcev in delavk ob dnevu duhovniškega posvečenja.

Naj sedaj zapišem nekaj podrobnosti iz minulega in tekočega pastoralnega leta. Spričo leta duhovnih poklicev je bil večji del naših srečanj pod skupnim vodilom: »Prosimo Gospoda žetve, naj pošlje delavcev na svojo žetev« (Mt 9,38).

Na to misel je bilo uglašeno že naše romanje ob duhovniškem posvečenju k Mariji Snežni v mesecu juniju leta 1984. Pred skupnim somaševa-

njem duhovnikov iz 2. naddekanata je imel predavanje dr. Vinko Potočnik o duhovnih poklicih, somaševanje pa je vodil in pridigal pomožni škof dr. Jože Smej. Duhovniki Pomurskega pastoralnega področja smo nato nadaljevali pot v Hoče, kjer smo bili deležni gostoljubnosti tamkajšnjega nadžupnika Jožeta Hozjana. Ogledali smo si še cerkev Sv. Aneha na Pohorju, čadramski župnik L. Lasbaher pa nam je ljubeznivo opisal svojo župnijsko cerkev. Glavni cilj našega letošnjega romanja ob dnevu duhovniškega posvečenja je bila Slomškova rojstna župnija Ponikva, glavni namen pa molitev za duhovne poklice. Duhovniki in pastoralne delavke drugega naddekanata smo bili deležni prijaznega sprejema in gostoljubja domačega župnika Stefana Rečka. Somaševanje je vodil škof dr. Franc Kramberger. Z izbranimi besedami je orisal lik sodobnega duhovnika in poudaril, da naj delamo s svojim duhovniškim zgledom in z molitvijo za nove duhovne poklice. Duhovniki in pastoralne delavke našega področja smo si popoldne ogledali še cerkve pri Šentjerneju pri Celju, na Teharjah, novo cerkev v Ljubečni, cerkvi v Vojniku in v Dobrni. Področno romanje je v obeh primerih vzorno pripravil in vodil dekan Martin Poredoš.

Leto 1985 je bilo posvečeno tudi spominu 1100-letnice smrti slovanskega apostola svetega Metoda. V počastitev tega jubileja je bil 9. junija v soboški župnijski cerkvi nastop pevskih zborov našega pastoralnega področja. Nastopili so pevski zbori iz Murske Sobotne, Beltince, Črensovec, Dolenec, Kobilja, Odranec, Radenec in Velike Polane. Uvodno misel je povedal in skrbel za povezavo posameznih točk župnik Franc Halas. Po nastopu posameznih zborov je bil še nastop združenih pevskih zborov pod vodstvom msgr. Lojzeta Kozarja. Vsi zbori so se lepo pripravili pod vodstvom domačih pevovodij ob pomoči področnega referenta za cerkveno petje L. Kozarja. Tako uspelih nastopov pevskih zborov si še želimo. škoda, da obisk ni bil še številnejši. Prostovoljni prispevki so bili izročeni za izgradnjo kirurgije soboške bolnice.

Ob 10. obletnici smrti prekmurskega misijonarja Jožefa Kereca je bil v Pečarovcih misijonski dan in odkritje spomniske plošče. Spominsko slovesnost je vodil pomožni škof dr. Jože Smej. V pridigi je s toplimi besedami orisal lik moža, ki je kot misijonar sejal seme božje besede v daljni Kitajski. O delu prekmurskih duhovnikov in misijonarju Kerecu sta predavala prof. dr. Vilko Novak in župnik Franc Halas. Slovesnost so okrepili združeni pevski zbori pod vodstvom msgr. Lojzeta Kozarja. Uspele misijonske slovesnosti pri Sebeščanu so se udeležili župnijski sveti namesto tradicionalnega jesenskega romanja. Letos bo jesensko srečanje župnijskih svetov v Turnišču.

Prva jesenska rekolekcija je skupna za vse tri dekanije in ima naslov »katehetska rekolekcija«. Že nekaj let uspešno pripravlja ta srečanja naš področni referent za oznanjevanje in katehezo župnik Lojze Ratnik. Duhovni del je imel tudi lani referent. Dr. Ivan Rojnik je imel predavanje z naslovom: »Nekaj spodbud ob uvažanju novih katehetskih priročnikov od 5. do 8. razreda«. S. Darjana je praktično predvajala učno enoto za 6. letnik: »Življenje v Jezusovem Duhu«.

Studijsko srečanje župnijskih svetov v mesecu juniju je bilo sicer po posameznih dekanijah ob različnih datumih, vendar s skupnim programom in istim predavateljem. Tudi to srečanje je bilo v znamenju leta duhovnih poklicev. Glavni predavatelj v vseh treh dekanijah je bil veržejski

župnik Martin Maroša. Njegovo predavanje je imelo naslov: »Župnijski sveti in duhovni poklici«. Po predavanju je bil delovni razgovor v treh skupinah. Za koristna in lepa izvajanja smo predavatelju Marošu hvaležni. Enako tudi področnemu referentu Francu Režonju! Spomladansko srečanje župnijskih svetov za lendavsko dekanijo je bilo v Dobrovniku.

Za študente in izobražence je bilo meseca marca šest predavanj. Prvič so bila ta predavanja v novem veroučnem domu v Murski Soboti. Pomursko pastoralno področje prireja v zimskih mesecih tečaje za predzakonske. Večje župnije jih imajo vsako leto, manjše pa po potrebi. Predavatelji so bili tudi to sezono predavanj iz domačega področja. Poleg teh je že drugo poldesetletje stalni tečaj za predzakonske v Murski Soboti. Tudi na tem tečaju so predavatelji iz tukajšnjega pastoralnega področja. Zahtevno delo voditelja teh tečajev opravlja že od vsega začetka referent Anton Fakin. Področje mu izreka zahvalo!

Lansko leto se je pričel v Murski Soboti teološko-pastoralni tečaj s katehetsko usmeritvijo. Vodi ga Teološka fakulteta in oskrbuje večinoma s svojimi predavatelji.

Leto duhovnih poklicev je bilo tudi za naše področje izziv. Predvsem smo mnogo molili. V ta namen smo posvetili prve četrteke, prve sobote, ce lodnevno češčenje, češčenje pri božjem grobu, ostale dneve svetega tridnevoja, da omenim samo nekaj priložnosti. Na belo soboto so mladinci romali v mariborsko stolnico, kjer so pod vodstvom škofa ordinarija molili za duhovne poklice. Ministranti so se udeležili sklepnih slovesnosti leta duhovnih poklicev. Tudi naše področje je bilo vedno zastopano. V našem področju smo skušali poživiti molitveno bratovščino živega rožnega venca. Člani te bratovščine so imeli v Turnišču posebno molitveno uro za duhovne poklice. Skratka, dušnopastirsko delo in molitve smo tudi v našem področju skušali čim bolj usmeriti v to, da odgovorimo Gospodovi prošnji. »Prositate Gospoda žetve, naj pošlje delavcev na svojo žetev.«

Molitev za duhovne poklice pa mora biti naša stalna dolžnost. Pomislimo samo, da še ni tako dolgo, ko so imele nekatere župnije v našem pastoralnem področju na leto po dve novi maši, letos pa je bila v celotnem področju (tri dekanije!) ena sama nova maša. Ta Gospodov izbranec je bil Branko Balažic iz Dokležovja, član salezijanske družbe. Navo mašo je pel 14. julija 1985.

Razveseljivo pa je dejstvo, da je imelo področje letos kar tri zlatomašnike: Ivana Camplina, Janeza Gregorja in Janka Škrabana. Vsi trije še prav krepko delajo v Gospodovem vinogradu. Dobri Pastir jim naj dà dočakati še kak duhovniški jubilej! Razen omenjenih treh jubilarntov je obhajal biserno mašo Jožef Godina v Pliberku v Avstriji in dr. Ivan Zelko, župnik v Špitališču. Vsem čestita tudi naše pastoralno področje z željo, da bi za božje ljudstvo storili še mnogo, mnogo dobrega.

Še en duhovnik tukajšnjega pastoralnega področja obhaja letos lep jubilej: 75 let življenja: Msgr. Lojze Kozar, župnik v Odrancih. Vsi ga poznamo kot neutrudnega dušnega pastirja in plodnega pisatelja Materine rute, Licenciata Janeza, Premakljivega svečnika..., če omenim samo nekatere njegova dela. Poleg tega je jubilarnt glavno gibalo STOPINJ, ki so mnogo več kot navadni koledar. Slavljeneec je tudi eden od pionirjev POMURSKEGA PASTORALNEGA PODROČJA! Ob lepem jubileju mu tudi področje kliče enoglasno: NA MNOGA ZDRAVA LETA!

Franc Tement

BAKOVCI — Važnejša dogodka v župniji sta bila: 1. sv. birma 12. 5. 1985 in 2. posvetitev cerkve sv. Ane v Bakovcih, 28. 7. 1985. Na Anino nedeljo, 28. julija 1985, je mariborski škof dr. Franc Kramberger posvetil povečano in na novo opremljeno cerkev sv. Ane v Bakovcih.

Na god sv. Jožefa, moža Device Marije, 19. marca 1981, je bila ustanovljena nova župnija Bakovci, 26. julija na god svete Ane pa je mariborski škof dr. Franc Kramberger slovesno razglasil novo župnijo in blagoslovil novo župnišče.

Za dostojno obhajanje bogoslužja in župnijskih slovesnosti je nova župnija potrebovala nove prostore. Zato so se bakovski verniki, takoj ko so bili v letu 1982 odplačani dolgovi pri gradnji župnišča, odločili povečati in lepšati svojo župnijsko cerkev. Mnogi so rekli: Želimo, da bo tudi cerkev tako lepa kot je župnišče. Drugi pa so takole sklepali: Sedaj smo župnija. Potrebna nam je cerkev, doslej smo imeli samo kapelo. Te pobude in ideje, ki so prišle iz vernega ljudstva so se začele takoj uresničevati. Po idejnem načrtu ing. arh. Jožeta Kregarja iz Ljubljane je projektivni biro iz M. Sobote pod vodstvo ing. arh. Aleksandra Šmidlehnerja izdelal podrobne načrte za povečavo prvotne cerkve. V treh letih od 1982—1985 je bila cerkev dograjena in je dobila tudi novo opremo. Načrte za kasetirani strop v Jožefovi kapeli in za vso notranjo opremo je izdelal ing. arh. Jože Kregar, vsa druga obrtniška dela so izvajali domači in drugi mojstri. Vsi župljani so se velikodušno odzvali in pomagali s prostovoljnim delom in s svojimi darovi.

Ustanovitev župnije je pomenila njeno rojstvo, posvetitev cerkve pa pomeni krst nove cerkve, kakor je v svojem govoru povedal g. škof. Poudaril

Ureditev prezbiterja v bakovski cerkvi

Nov tabernakelj v Bakovcih

je tudi, da je vzporedno s tem zunanjim delom raslo in se razvijalo tudi farno občestvo. V posvečenem svetišču ob novoposvečenem oltarju se bodo verniki srečevali s svojim Bogom, pred ta oltar bodo prihajali zakonci in pri zakramentu svetega zakona polagali temelje svojim družinam, in novomašniki bodo v tem svetišču darovali svoje prve daritve. G. škof se je zahvalil vsem arhitektom, mojstrom, vsem bakovskim in drugim vernikom pa tudi domačemu župniku, za veliko delo pri obnovi cerkve.

V svojem pozdravnem govoru je domači župnik izrazil željo Bogu in škofu: Da v tem svetišču večna luč ne bi nikdar ugasnila, božja beseda nikoli utihnila in daritev svete maše nikoli prenehala in da bi ta župnija imela vedno duhovnika in dajala cerkvi nove poklice. Naše cerkve niso samo kulturni spomeniki, ampak živa svetišča, kjer se veren človek srečuje s svojim Bogom. Kaj bi pomagala še tako lepa stavba, še tako dragocena oprema, bila bi samo kup kamenja, telo brez duše, če tukaj ne bo vernih src, ki bodo Boga častila in pred Gospoda prinašala svoje delo in skrbi.

»Najlepši okras cerkve so verniki, ki se v nedeljo in na praznik zbirajo okrog Gospodovega oltarja in se iz tega svetišča duhovno prerajajo vračajo na svoje domove,« je g. škof zaključil svoj govor.

Ob koncu slovesnosti je domači župnik prebral spominsko listino. gospod škof pa je z zahvalno pesmijo povabil vse navzoče k skupni zahvali za ta veliki božji dar.

Vso slovesnost in vsa verna srca je prevevala lepa ljudska cerkvena pesem in misel iz psalma: »V Gospodovo hišo pojdemo veseli«.

BELTINCI — V začetku pomladi je Beltince obiskal mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej. Ko se je z avtom bližal župnijski cerkvi, je vzkliknil: kriči po obnovi! Cerkvena fasada je namreč dotrajala. Ni pa opazil, da na drugi strani že pripravljajo zidarji material za obnovo. Po petmesečnem napornem delu je dobila cerkev lepo novo obleko. Naša baročna cerkev je zopet najlepši spomenik v Beltincih. Vsak tujec obstoji in občuduje lepe barve na bogato razčlenjeni fasadi.

Župnijska cerkev v Beltincih

V tej obnovljeni cerkvi pa barvamo, šivamo, popravljamo, na novo slikamo in poglobljamo duše naše velike župnije. To pa gre bolj počasi in je potrebno sproti tudi kaj rušiti, podreti in tako zidati božje kraljestvo v župniji. Pri tem dušnopastirskem delu imamo veliko mojstrov, delavcev in pomočnikov, ki vsak dan molijo, premišlujejo, berejo in živijo Jezusov nauk po evangeliju. Tudi župnijski dom ne sameva. Poleg rednega verouka se pogosto zbiramo na sestankih, srečanjih, tečajih in na duhovnih vajah raznih skupin. Najbolj vesele so bile za nas duhovne vaje invalidov iz Slovenije. Kar dvakrat so v tem letu skupaj trpeli, molili, prepevali in se darovali tudi za nas beltinske vernike.

Leto gre v zaton in zopet in zopet se razgovarjamo in delamo načrte na sejah župnijskega sveta za prihodnje leto.

Zlata maša v Beltincih

BOGOJINA — Letos smo imeli predzakonski tečaj, katerega se je udeležilo 70 fantov in deklet.

V februarju se je poslovil misijonar Janez Puhan, ki je bil doma na bolezenskem dopustu. Ob slovesu so z njim somaševali predstojnik na Madagaskarju, po rodu Francoz in lazarist dr. Stres. Francoz je kratko pridigal v francoskem jeziku, Janez Puhan je vse prevajal, Oče naš pa zmoli v malgaščini.

28. aprila so nam pri obeh mašah prepevali salezijanski bogoslovci iz Želimljega. Peli so za slovo domačinu, salezijanskemu kleriku Lojzetu Benkoviču, ki je odhajal k vojakom.

12. marca sem doživel in tudi preživel srčni infarkt. Po treh tednih zdravljenja v bolnišnici in treh tednih zdravljenja v Radencih sem okreval.

18. avgusta smo romali z 2 avtobusoma k Mariji Bistrici in med potjo obiskal več znamenitih cerkva.

17. avgusta smo pokopali Jožefa Kočarja, vzornega kristjana, očeta 8 otrok, ki je dočakal skoraj 90 let. Njegova poslednja želja je bila, naj mu na pogrebu pevski zbor zapoje: Circum dederunt me... kakor se je pelo nekoč v Prekmurju. Tej skromni želji smo ugodili.

Mladinski verouk je obiskovalo okrog 20 mladincev.

CANKOVA — Mednarodno leto glasbe, mednarodno leto mladih, leto duhovnih poklicev, Metodovo leto tudi v naši župniji ni šlo mimo brez odmeva in duhovne poglobitve. Z glasbo res nismo mogli obogatiti ne sebe ne drugih, ker je naš organist pri vojakihi.

Cel avtobus mladih (nekaj se jih je pridružilo tudi iz sosednje pertočke župnije) se je udeležilo 13. aprila škofijskega mladinskega srečanja v Mariboru. Po končani slovesnosti smo se odpravili v Zreče, kjer je bil naš rojak Jug za kaplana. Zreškim vernikom, posebno pa zvonarjevim, ki so doma iz Prekmurja, smo hvaležni za lep sprejem. Ta dan smo se ustavili tudi v župniji Sv. Vid pri Ptuj, kjer je kaplan p. Stanko Skledar, ki je bil ljudski misijonar na Cankovi. Mladi so ga vzljubili in se mu z obiskom hoteli ponovno zahvaliti za vzpodbudne besede. Župnik, p. Jože, pa nas je lepo pogostil. Mednarodno leto mladih nas je spodbudilo, da smo tudi ob drugih prilikah (nedeljski maši in mladinskih verskih razgovorih) razmišljali o mladini in njeni vlogi, ki jo ima v Cerkvi in družbi. Mladi so se udeležili tudi srečanja mladih na Tišini 19. maja. Leto duhovnih poklicev je dalo kanoniku Viljemu Pangerlu navdih, da je za god farnega patrona svetega Jožefa skupaj s cankovskimi verniki razmišljal o pomenu duhovnih poklicev in delu za nje. Tudi »prvi teden« v mesecu je dal lepo priložnost za molitev za poklice. Skupaj z drugimi župnijami »Ledavskega dola« so se ministranti udeležili škofijskega ministrantskega srečanja. Lep je bil zaključek leta duhovnih poklicev z molitveno uro in obljubo, da bomo v bodoče še z večjo vnemo in ljubeznijo molili in skrbeli za duhovne poklice. Nekaj posebnega je bilo tudi Metodovo leto. Razmišljali smo o teh dveh slovanskih apostolih. Nekaj vernikov se je udeležilo osrednje škofijske proslave in bogoslužja pa tudi mladi so obiskali cerkev svetih bratov Cirila in Metoda na Teznem, kjer jih je sprejel župnik Jože Goličnik in jim iz srca govoril o svetih bratih in pomenu cerkve na Teznem.

Cankovski osmošolci 1985

Poleg rednega dušnopastirskega dela, bogoslužja in duhovnih prireditvev pa naj omenimo samo še tole: zelo lepa slovesnost je bila blagoslovitev obnovljenega Ciglarjevega križa v Korovcih. Križ, ki je lesen — tudi Kristusovo telo in Marija — je dal postaviti Leopold Ciglar, kot izpolnitev zaobljube in v zahvalo, da se je vrnil iz prve svetovne vojne. Umrl je 1964., star 80 let. Sedanji gospodar — tudi Leopold — sin pokojnega, je dal križ obnoviti in ob blagoslovitvi je pogostil vse svoje sorodnike; prišel je tudi brat iz Švedske. Privatno je bila blagoslovljena tudi nova kapelica, ki jo je ob svoji hiši postavil Albert Renič v Zenkovcih.

Blagoslovitev Ciglarjevega križa v Korovcih

28. julija sta praznovala zlati poročni jubilej Prasl Jožef in Karolina, r. Gomboc s Cankove. Med sveto mašo so zlatoporočencema čestitali šolarji; prečitano pa je bilo tudi posebno škofovo pismo, v katerem jima je mariborski škof čestital in jima podelil poseben blagoslov. Jožef je bil dolga leta vodja godbe na pihala, njegova hči in sin z ženo pa sodelujejo pri cerkvenem pevskem zboru. Hčerka Viktorija, poročena Kovač, je glavni steber pevskega zbora in je prepevala svojim staršem tudi ob zlati poroki.

Sedaj popolnoma prenavljamo župnijski dom. Hvalevredno je, koliko ljudje žrtvujejo za župnišče s prostovoljnim delom in denarnimi sredstvi.

V okolici Cankove so se izvršila velika melioracijska dela; 7. julija pa je bil odprt velik in lep gasilski dom.

Zdi se, da bi nekaj manjkalo, če ne bi omenili tudi romanja, ki je bilo 24. avgusta na Brezje. Pridružili smo se skupnemu romanju fran-

čiškovih družin s somaševanjem na Brezje. Z veliko množico Frančiškovich bratov smo na prostem pred cerkvijo prepevali: O moj Bog, dopusti mi, da bom tvoj glasnik miru...

Sicer pa so zanimivi tudi nekateri statistični podatki: V letu 1984 je bilo krščenih 21 otrok (v letu 1983 — 37). Poročenih je bilo 8 parov. (l. 1983 — 13). Cerkveno je bilo pokopanih 22 ljudi (v letu 1983 — 32); najstarejši moški je bil v 89. letu, najstarejša ženska pa v 85. letu; najmlajši moški — razen otroka — je bil star 45 let, najmlajša ženska pa 58 let. Svetih obhajil je bilo razdeljenih 13.485, to je 600 več kot v letu 1983.

CEZANJEVCI — Osrednja slovesnost naše župnije je bila v nedeljo, 18. avgusta 1985, ko je župnija sv. Roka in sv. Sebastijana obhajala zunanjo slovesnost farnega zavetnika, 310-letnico župnijske cerkve in 50-letnico obstoja župnije ter slovesnost svete birme. S svojo navzočnostjo je škof ordinarij dr. Franc Kramberger povzdignil slovesnost naših župnijskih jubilejev in slovesnost svete birme.

Na slovesnost smo se vsi župljani, zlasti pa birmanci pripravljali eno leto. Birmanci so opravljali devet prvih petkov. Veroučno skušnjo je opravil dr. Vinko Škafar že 4. maja 1985 in poslal birmovalcu pohvalno poročilo o znanju veroučne snovi, o pripravljenosti birmancev na zakrament potrditve in o vestnem prizadevanju kateheta za versko vzgojo otrok in mladine.

Birmovanje je bilo med slovesno sveto mašo. Ob lepem in doživetem sodelovanju birmancev, botrov, staršev in vsega zbranega občestva je prejelo zakrament svete birme 87 pripravnikov.

Cezanjevški župnik pozdravlja svojega škofa

Ob sodelovanju župljanov smo po navodilu Zavoda za spomeniško varstvo prenovili notranjost župnijske cerkve, napravili nova okna in obnovili fasado na severni strani župnišča.

V nedeljo, 16. junija 1985 so se člani ŽPS naše župnije udeležili dekanijskega študijskega srečanja pri Mali Nedelji. Predavanje je imel Martin Maroša, župnik v Veržeu. Tema predavanja in razgovora je bila: O duhovnih poklicih.

1. julija 1985 so se naši ministranti udeležili dekanijskega srečanja na Kapeli. Srečanje je bilo zelo doživeto.

Zadnjo nedeljo v avgustu smo poromali na Ptujsko goro in se pridružili romarjem naše dekanije. Somaševanje dekanijskih duhovnikov je vodil dekan Alfonz Korbun, govor pa je imel Anton Žužek, kaplan v Gornji Radgoni. Pot smo nadaljevali skozi Rogaško Slatino do Olimja. Tam smo si ogledali znamenito cerkev in eno izmed prvih lekarn v Evropi. Pot smo zaključili v Podčetrtku in se srečali s starosto mariborskih duhovnikov — očetom Atomskih toplic — Friderikom Sternadom. Živo nam je opisal zgodovino Podčetrтка in Atomskih toplic.

ČRENDOVCI — Naša župnija je tudi letos doživela lep dogodek: Obisk pomožnega škofa. Posebno veseli so bili škofovega obiska naši bolniki in starejši verniki. Sv. maša, ki jo je daroval škof, besede tolažbe in spodbude, sveto maziljenje in sveto obhajilo — vse to je bilo kakor Jezusovo povabilo: »Pridite k meni vsi, ki se trudite in ste obteženi in jaz vas bom poživil«. Po srečanju z bolniki je bila skušnja iz verouka in naddekanova vizitacija.

Starši duhovnikov in redovnic črensovske župnije

Leto duhovnih poklicev smo začeli lani 8. septembra in ga uradno sklenili letos 30. junija. Dobro polovico nedelj smo pridigali o duhovnih poklicih z raznih zornih kotov. Imeli smo številne pobožnosti. Sklep 30. junija smo pripravili kolikor mogoče slovesno. Povabili smo vse še žive starše duhovnikov, redovnikov in redovnic. Dali smo jim posebno mesto v bližini oltarja. Njim je bila posvečena pridiga. Po maši je bilo slikanje in zakuska. Naša župnija ima trenutno 17 živih duhovnikov in dva bogoslovca.

V Pliberku v Avstriji je letos 29. junija obhajal biserno mašo Jožef Godina. Več o njem na drugem mestu.

Letos smo romali 22. julija in sicer k Mariji Bistrici. Tam smo predpoldne imel sveto mašo, popoldne pa križev pot na »Kalvariji«. Na poti domov smo si ogledali vzorno vzdrževano varaždinsko pokopališče. Večernice smo imeli v Vratišincu, kamor se naši ljudje radi hodijo priporočat sv. Valentinu za zdravje. Romanje smo sklenili v Štrigovi. Ravno takrat se je odpravljaj od tam z birmanja zagrebski nadškof in kardinal F. Kuharič. Dekan Slaviček nam je v štrigovski cerkvi priredil lep koncert slovenskih cerkvenih pesmi.

Popravilo stolpa

Okrog poldneva 5. oktobra 1984 se je nad delom Črenovec in Žižkov razbesnel silovit vihar, ki je povzročil hudo razdejanje tudi na tukajšnjem župnišču, na gospodarskih poslopih in stolpu črenovske cerkve. Nekaj dreves na župnijskem vrtu je bilo izruvanih, nekaj pa prepolovljenih. S težavo smo dobili potreben gradbeni material in delavce, da smo popravili župnišče in župnijska gospodarska poslopja. Za popravilo stolpa se je priglasil Stanko Novak iz Maribora. Še marca letos je s svojimi delavci snel križ in kroglo s stolpa. Križ je bil temeljito obnovljen, krogla pa je nova iz bakrene pločevine. Hkrati s popravilom stolpa smo se lotili

Nova bakrena krogla za cerkveni stolp

še varovalnega barvanja pločevine na stolpu in na strehi ob stolpu. Delo je bilo opravljeno konec aprila.

Vaščani na Dolnji Bistrici so se lotil obnovitvenih del na tamkajšnji kapeli. Dela je prevzel zidarski mojster Ignac Vučko. Kapela je dobila med drugim prepotrebno talno izolacijo. Vsa dela še niso končana. Obnovljen je bil tudi vaški križ na Dolnji Bistrici. Vaščani Gornje Bistrice so obnovil vaško kapelo. Zidarska dela je opravil zidarski mojster Matija Donko, pleskarska pa Štefan Kebel.

DOBROVNIK — Ker že dve leti nismo poročali o važnejših dogodkih iz naše obmejne župnije, se je med tem nabralo že nekaj novosti za vse tiste, ki jih morda življenje v naši dvojezični župniji zanima.

22. oktobra smo prizadevnost Genterovčanov kronali z blagoslovitvijo novega lesenega križa v vasi. Tukaj moram posebno pohvaliti odbornike, ki so pri tem opravili levji delež.

Takoj drugi dan, 23. oktobra 1983 pa smo blagoslovili obnovljeno znamenje sv. Janeza Nepomuka ob vstopu v Dobrovnik iz murskosobške strani. Obe slovesnosti je opravil naslovni škof dr. Vekoslav Grmič.

13., 14. in 15. marca 1984 smo imeli tridnevno duhovno obnovo pred župnijskim celodnevним češčenjem (16. marca), ki ga je vodil pomožni škof dr. Jožef Smej. Tokrat smo ga imeli priložnost prvikrat pozdraviti v naši župniji, kjer je tudi deloval kot župnik nekaj časa po vojni.

1. julija, združeno z žegnanjem v Kamovcih, je naslovni škof Grmič umestil domačega župnika, obenem pa blagoslovil obnovljeni križ pri Šošovih št. 30 (iskrena jim hvala), na pokopališču pa blagoslovil nov mrtvaški voz. Hvala gre tudi vaščanom Kamovec.

Obnovljeno znamenje sv. Janeza Nepomuka v Dobrovniku

Slovesnost češčenja smo letos (1985) v naši župniji združili z letom duhovnih poklicev. Srce vsega pri vseh mašah na prvi in drugi dan so bili bogoslovci iz Maribora in Ljubljane. Odgovarjali so na zastavljena vprašanja in tako vsem navzočim predstavili pestrost duhovniškega in redovniškega poklica. Daj Bog, da bi iz tega tudi nekaj vzkliko, saj je zemlja rodovitna, toda do danes v 250 letih še brez sadov.

V Genterovcih smo potlakovali kapelico s ploščicami, v Dobrovniku pa zamenjali stranska in zakristijska vrata z novimi masivnimi vrati. Tudi zakristijsko opremo in pohištvo smo zamenjali.

DOKLEŽOVJE — V zimskem času smo imeli tečaj za pripravo na zakon, ki se ga je udeležilo 35 fantov in deklet. V začetku februarja je bila ponovitev misijona, ki jo je vodil Mirko Žerjav ob pomoči Jožeta Peterlina. Udeležba je bila zelo lepa, k čemur je pripomoglo tudi izredno toplo vreme. To je bila daljna priprava na novo mašo.

Novomašnik Branko Balazic

Veliki teden in velikonočne praznike je moral domači dušni pastir prebiti v bolnici. Za veliko noč so ga cerkveni pevci in drugi župljani prijetno presenetili z množičnim obiskom.

Potem je prišel dolgo in težko pričakovani dan mašniškega posvečenja, ki ga je prejel naš domačin in salezijanec Branko Balazic 25. maja na Rakovniku v Ljubljani. Slovesnosti se je udeležilo poleg staršev in bratov tudi večje število sorodnikov in drugih domačinov. Slovesnost nove maše je ob čudovito lepem vremenu bila 14. julija. Janko Novak je v tridnevni duhovni pripravi skušal uglasiti srca župljanov na novomašno doživetje. Že prejšnji večer se je skoraj vsa vas udeležila slovesnega sprejema novomašnika, naslednji dan pa se je pridružila ogromna množica vernikov iz bližnjih in daljnih vasi, vseh skupaj gotovo 4 tisoč vernikov. Ker smo računali na množično udeležbo nove maše, saj je bila edina v Pomurju, smo postavili oltar pred cerkvijo. Cerkveni zbor je z ubranim petjem lepo prispeval k slovesnosti. Seveda pa ni manjkalo ljudskega petja, ki je bilo ob toliki množici nekaj enkratnega. Novomašni govor je imel domačin Štefan Pintarič, ki je med drugim omenil, da je Dokležovje doslej dalo s sedanjim novomašnikom vred 8 duhovnikov, od tega 6 salezijancev. Zadnja nova maša je bila pred 45 leti in jo je imel prav sedanjí novomašni pridigar. Po novomašni slovesnosti se je mnogo ljudi oglasilo na novomašnikovem domu in si ogledalo izredno lepo okrašeno dvorano za goste. Kar pa je vse prijetno iznenadilo, vsi obiskovalci so bili postreženi s kupico vina, kavo in sendvičem. Splošno mnenje je, da v Dokležovju še ni bilo tako lepe in velike slovesnosti.

Okrog oltarja na prostem

Množica pri novi maši v Dokležovju

Dokležovski prvoobhajanci s svojimi starši

Na veliko soboto je hud vihar zlomil in podrl križ na pokopališču. Zato smo morali postaviti novega. Dve dobri Dokležanki sta velikodušno poravnali vse stroške, ki niso bili mali.

Tudi kapelica sredi vasi je bila vsa prenovljena v spomin na novo mašo.

Župnijsko romanje smo opravili na drugo nedeljo v avgustu in sicer v Nazarje v Savinjski dolini. Od tam smo krenili v Logarsko dolino tja do slapa Rinke. Ob povratku smo se ustavili še pri Mariji v Petrovčah, ki veljajo za glavno spodnještajersko Marijino božjo pot.

DOLENCI — Obnovitvena dela na cerkvenih poslopijih so tudi neke vrsta pokazatelj verskega življenja in zavzetosti cerkvenega občestva za napredek župninje. Če je temu tako — Bog daj, da bi bilo —, potem je versko stanje župnije Dolenci na visoki stopnji, saj se obnovitvena dela pri cerkvi in župnišču v naši župniji kar vrstijo.

Če pogledamo statistiko za nekaj let nazaj, bomo ugotovili, da število prebivalcev — vernikov vidno upada, saj je iz leta v leto manj rojstev kot smrti. Lanska statistika: 4 krsti, 1 poroka in 17 pogrebov. Takšno stanje vzbuja veliko zaskrbljenost, saj bo ta naš najsevernejši kot Slovenije in Jugoslavije čez nekaj let prazen.

Vzpodbuden dogodek za vse župnije, prav posebno še za cerkvene pevske zборе, je bil nastop nekaterih cerkvenih pevskih zborov v Murski Soboti. Veliko truda so z veseljem vlagali tudi naši pevci za ta nastop, saj so več mesecev vsak teden imeli vaje pod vodstvom požrtvovalnega

Dolenski mešani zbor poje na nastopu v M. Soboti

organista Jožeta Slaviča. Diploma, ki so jo dobili, je bilo lepo priznanje za vložen trud in obenem spodbuda za nadaljnje delo.

Velika pridobitev za vso župnijo je tudi elektrifikacija treh zvonov, ki je olajšala delo zvonarici Marički, še posebno takrat, ko bi morala zvoniti proti »oblačini«, da bi odvrnila nevarnost toče.

Tudi zunanost cerkve je dobila novo preobleko. Čeprav je omet bil še v dobrem stanju, smo zaradi neprijetne »kasarniške« barve stene prebelili s svetlo oker barvo v zadovoljstvo vseh župljanov. Dela je izvajal pleškarski mojster Geza Gaber iz Nemčaveč.

Tudi pločevino na zvoniku, ki jo je že zob časa počasi načenjal, smo prebarvali in obnovili.

Vsa ta obnovitvena dela, ki so bila opravljena in vsa, ki jih še imamo v načrtih, bodo dobila svoj smisel in pomen le, če bodo pripomogla k bolj poglobljenemu verskemu življenju vseh faranov v župniji, še posebej v tem evharističnem letu, ki je pred nami.

GORNJA RADGONA — Tri matere duhovnikov smo pokopali v razdobju nekaj mesecev. 16. oktobra minulega leta smo se z avtobusom peljali v Marezige pri Kopru, da smo tako izrazili sočutje našemu kaplanu Tonku, ko se je poslavljaj od svoje dobre mame Pavle Žužek. — 5. novembra istega leta smo na domačem pokopališču pokopali Amalijo Fekojna, mamo Frančeka, ki župnikuje v Kramsachu na Tirolskem. — 16. maja v tem letu smo pospremili na radgonsko pokopališče Ivano Dermota, mamo profesorja dr. Valterja. — Tako so šle po plačilo k Stvarniku tri matere,

ki so z vzgledom svojega življenja vzgojile sinove duhovnike. V letu duhovnih poklicev so se vsa razmišljanja končala z ugotovitvijo, da se v našem času rast in zorenje duhovnih poklicev ohranja skoraj izključno le ob nesebični in za vse dobro navdušeni materi in očetu v domači družini.

V minuli ostri zimi smo vsi katehetje naše veroučne šole skupno obiskali lepo število družin naših učencev. Z nehlinjenim veseljem so nas povsod sprejeli. Postali smo si mnogo bližji po nevezanem razgovoru.

Teološki tečaj je bil nam to leto bliže, v Murski Soboti, dvaindvajset naših se ga je udeleževalo.

Prihodnje leto bo pri nas birmovanje. Z daljno pripravo smo začeli pri vsakodnevni šmarnicah v mesecu maju, nadaljujemo jo ob nedeljah in posebej v počitnicah vsak petek pri maši učencev verouka.

GRAD — Veroučno leto 1984/85 je bilo usmerjeno v bližnjo pripravo na sveto birmo. Razen birmancev, ki so tedensko hodili k verouku, je bilo vsak mesec tudi srečanje njihovih staršev. Ker je bil verouk na treh mestih, so se tako tudi starši zbrali skupaj s svojimi birmanci: na prvi četrtek pri Gradu, prvi petek v Motovilcih in prvo soboto v Vidoncih. Skupaj smo razmišljali o sv. maši, po maši pa je bil razgovor s starši.

Slovesnost sv. birmе je bila v nedeljo 23. 6. 1985 popoldne ob 14. uri. Birmanci in botri so se zbrali pred župniščem, od koder je krenila procesija v cerkev. Z g. škofom je somaševalo 12 duhovnikov. Sv. birma se je delila v cerkvi. Birmanci so z botri pristopali pred škofa, ki je stal pred tabernakljem. Tako je bilo najmanj gneče. Sodelovanje je bilo zelo lepo;

Grački birmanci s svojim škofom

petje menjaje zborovsko, mladinsko in ljudsko. Zakrament sv. birne je prejelo 111 birmancev.

Bližnja priprava na sv. birmo je bila v letu, ki je bilo posvečeno duhovnim poklicem. To se je izražalo tudi ob različnih slovesnostih. Ob »molbi« (28. 10. 1984), ko je nudil duhovno pomoč Alojz Antolin, kaplan v Murski Soboti in so se šolarji zbrali v lepem številu pri svoji molitveni uri. Tudi adventni in božični čas je bil prežet z mislijo: Jezus te kliče, ljudje te potrebujejo! Začele so se redno vsak teden pevske vaje za odrasle pevce. Tako so se pevci lepo pripravili na sodelovanje, ko so ponovili že znane stare božične pesmi, se naučili nekaj novih napevov, ki so jih kmalu peli tudi ljudje v cerkvi.

Posebno doživet je bil sveti večer, ko so šolarji ob pomoči s. katehetinje pripravili božičnico, ki je bila deloma pred in deloma med sv. mašo. Marsikdo se je zamislil, ko je gledal procesijo belooblečenih deklic, ki so s prižganimi svečkami stopale k jaslicam, da novorojenemu Detetu podarijo goreče sveče — goreče srce.

Tudi materinski dan je bil pod tem vidikom, ko so mladi s pesmijo, recitacijami priklicali v spomin delo, molitev in trpljenje naših mater in jih izročili pod Marjino varstvo, ki je »naših mater vzor visoki!«.

Vsako leto je posebno doživetje v župniji veliki teden. Čeprav se opaža precejšnje upadanje števila udeležencev pri svetih obredih, vendar pa tisti, ki vztrajajo, skušajo nanovo doživeti dneve našega odrešenja.

Cvetna nedelja in posebej blagoslov »mačic« je lepo obiskana. Blagoslov mačič je bil zunaj, pred cerkvijo. Vreme nam je bilo naklonjeno in smo imeli procesijo okrog cerkve. Razdeljenih je bilo 528 sv. obhajil.

Na veliki četrtek je navadno najmanj ljudi. Razdeljenih je bilo 106 sv. obhajil. Na veliki petek so obredi popoldne ob 3. uri. Zbralo se je več ljudi kakor prejšnji dan. Razdeljenih je bilo 180 sv. obhajil. Na veliko soboto so božji grob v velikem številu obiskali šolarji v dveh skupinah, med 9. in 11. uro. Molitev in petje smo popestrili z diamontažo. Slab obisk je navadno popoldne, ko so blagoslovi velikonočnih jedil po vaseh, kakor je tukaj navada. Zvečer ob pol osmih so se začeli obredi velike sobote in zbralo se je precej ljudi. Tako je bilo zvečer razdeljenih 226 sv. obhajil. Velikonočna procesija je letos odpadla zaradi dežja. Tako je bilo na veliko noč zjutraj tudi manj ljudi kot navadno. Večina je prišla k pozni sv. maši. Ta dan je bilo razdeljenih 714 sv. obhajil.

Na binkošno nedeljo (28. 5. 1985) je bila v župniji slovesnost prvega sv. obhajila, ko je 28 otrok iz drugega razreda prvič prejelo Jezusa v sv. Rešnjem Telesu. Otroci so se skrbno pripravljali na ta dan in smo tudi v mesecu maju nedeljsko popoldne izkoristili za skupna srečanja prvoobhajancev in njihovih staršev.

»Ne verujemo samo kot posamezniki, ampak smo poklicani med božje ljudstvo...« je bila vodilna misel osmošolcev pri njihovi izpovedi vere. 16. 6. 1985 so slovesno stopali v procesiji za križem in tako tudi na zunaj pokazali, da pripadajo skupini verujočih. Čeprav jih je 31 zapelo: »Prišel je čas slovesa...«, vendar naj to ne pomeni slovo od Cerkve, maše, zakramentov. Bog daj, da bi veliko bolj veljal odpev: »A mi se bomo srečali, se videli še kdaj...«.

Poletni meseci so posebej prepleteni tudi s proščenji po vaseh. Za začetek šmarnic imamo »marovsko« ali malo gračko proščenje pri »marovski« kapeli. Za Antonovo proščenje pri »Vukovi« kapeli je bil v duhovno pomoč Ernest Veleber, upok. župnik, ki živi v Murski Soboti. Za motovilsko proščenje Srca Jezusovega je bil v duhovno pomoč Franc Režonja, župnik iz Murske Sobote. Ostala vaška proščenja pri Faričevi kapeli Srca Jezusovega v Vidoncih in pri Žilavcovi kapeli v Vadarcih je opravil domači dušni pastir.

Za »veliko mešo« (15. 8. 1985) — glavno župnijsko proščenje, je nudil duhovno pomoč p. Tarzicij Kolenko, minoritski provincial iz Ljubljane. Za ta praznik se je župnija pripravljala s tridnevnic, ki je bila posebej posvečena srečanju z našimi ostarelimi in bolnimi po vaseh in domovih. Zadnji dan tridnevnice pa so imeli šolarji posebno pripravo. Najbolj je bila obiskana romarska maša ob 10. uri. V primerjavi s prejšnjimi leti se zdi, da je bilo letos tudi manj romarjev.

Statistika iz leta 1984 govori, da je bilo v župniji krščenih 24 otrok — 10 manj kot prejšnje leto; cerkveno poročenih 19 parov — 3 več, cerkveno pokopanih 31 faranov — 5 manj; razdeljenih 26.930 sv. obhajil — 3.170 manj kakor leto poprej. Obisk nedeljnikov je približno 800 ljudi, včasih kaj več, pa tudi manj, odvisno je tudi od vremena.

Pretekla zima, ki je marsikomu zagodla s svojo ostrino, tudi nam ni prizanesla. Sredi najhujšega mraza — v drugi polovici januarja — je najprej pregorela peč za centralno kurjavo, da nismo mogli redno ogrevati cerkve. Posledica tega je bila, da je zmrznila voda za centralno ogrevanje

Beljenje cerkve pri Gradu

v cerkvi, razgnala radiatorje v zakristiji in tri konvektorje v cerkvi. Šele po prvi otoplitvi se je posrečilo preprečiti še večjo škodo.

V dneh od 20. maja do 3. junija 1985 smo prebelili župnijsko cerkev, lurško kapelo, zakristijo, stopnišče na kor, zvonik ob vhodu v cerkev. Vsa lesena konstrukcija — strop v ladji cerkve, strop pod korom, vsa vrata in zakristijsko okno — smo znova prelakirali s sadolinom. Tudi na župnišču je bila polovica fasade obnovljena. Delo je opravil soboslikar in pleskar Ludvik Kuzmič s sinom Ludvikom iz Gornjih Slaveč 102. ob pomoči domačinov.

Začeli smo tudi z obnovo glavnega baročnega oltarja v cerkvi, pod strokovnim vodstvom Zavoda za spomeniško varstvo v Mariboru. Zadnja obnovitvena dela na oltarju so se opravila leta 1958. Prvi je bil na vrsti Marijin kip, ki je ponovno zaščiten in tudi na novo pozlačen. Delo se še nadaljuje.

HOTIZA — Ko skušamo zajeti v besede življenjski utrip naše male župnije, nam zmanjka besed. Ni velikih dogodkov, ki bi krojili zgodovino malega kraja. Versko življenje v župniji Hotiza je podobno verskemu življenju drugih, sosednjih župnij. Če v mali župniji obiskuje verska srečanja vedno manj ljudi, se pa to še hitreje opazi.

Letošnje leto je minilo brez večjih verskih slovesnosti. Najbolj nam je zagodla zima. Hud mraz je naredil precej škode v župnišču, predvsem v kleti, kuhinji in shrambi. Popokale so vodovodne cevi in v klet je pritekla voda. V mesecu juliju smo že zabetonirali klet in upamo, da bo od slej suha.

Prvo obhajilo je bilo letos 26. maja. Bilo je devet prvoobhajancev.

Naša cerkev je posvečena sv. Petru in Pavlu. Tako je bilo letos prošenje na sam dan, ker je bila sobota in ljudje niso delali.

Imeli smo tudi slovesnost zlate poroke. Najprej je zaradi bolezni žene Štefana Tibauta bila slovesnost kar na domu, ponovitev pa je bila poleti, ko so prišli domov otroci iz Kanade. Tokrat je slovesnost vodil kapucin Štefan Balažic, ob sodelovanju Jožeta Horvata iz Laškega.

V juliju se je poslovil dosedanji župnik Štefan Zver, ki odhaja v pokoj; preživljal ga bo v Mariboru. Za župnijskega upravitelja pa je prišel Viljem Kovač, doma od Grada.

Z novim župnikom smo 3. avgusta poromali k Mariji Bistrici. Mašno slavlje je vodil zagrebški pomožni škof Kokša.

V načrtu imamo še ureditev učilnice in župnišča. Težko bo, a z dobro voljo se bo tudi to izvršilo.

V letu 1985 smo obnovili in popravili zlebove na cerkvi in na župnišču. Župljani so priskočili na pomoč z darovi in delom.

Tudi žalostni dogodki se dogajajo v življenju župnije. Težko je človeku, ko zve, da je umrl kakšen faran, še težje, če se pretrga nit življenja mlademu človeku. Tako smo se poslovili od Štefana Komarja, ki je bil star komaj 28 let.

Nekaj naših bolnikov je poromalo v Turnišče, kjer je bilo srečanje bolnikov in ostarelih lendavske dekanije.

KANČEVCI — Letos 10. 7. 1985 je bila župnija Murska Sobota razrešena souprave župnije Sv. Benedikt v Kančevcih. Od tega datuma jo soupravlja martjanski župnik.

Versko življenje v župniji vedno bolj upada, ker v župniji ni rednega duhovnika. Ljudje si ga želijo. Mašo in verouk sicer imajo, vendar sedaj le izmenoma: eno nedeljo v župnijski cerkvi v Kančevcih, drugo nedeljo pa v Selu.

Obisk nedeljnikov v Selu je nekoliko večji, pa tudi v Kančevcih se stanje izboljšuje. Potrebno je to diasporo bolje oskrbovati, sicer se še ti verniki izgubijo med sobraty evangeličani, ki so v večini.

Župnišče vedno bolj propada. Sanacija ni mogoča. Potrebno je novo župnišče, da bi vsaj verouk bil v zdravem in toplem prostoru.

Za gradnjo novega župnijskega doma bo potrebna pomoč širše okolice, vsaj dekanije. Sv. Benedikt je primerna točka za duhovne obnove: najmanjših, mladih in vseh drugih skupin.

KAPELA — Končali smo leto mladih. Posvečam nekaj misli mladim in vzgojiteljem, ki oblikujejo sodobnega mladega človeka. Še vedno velja, da je prav mladina najvztrajnejši iskalec resnice. Vzgojitelji bi jim pa morali biti pri tem delu v oporo. Kdo so vzgojitelji? Kdo oblikuje sodobnega mladega človeka? Prva vzgojitelja sta oče in mati. Torej dom, domače ognjišče. Najpomembnejši vzgojitelj v družini je vzdušje, ki vlada v njej. Zgled očeta in matere je veliko važnejši, kot njuno »pridiganje«. Vzgojitelj sodobnega mladega človeka je šola, družba, vzgojitelj je tudi katehet! Če

Kapelski osmošolci

Akademija pred polnočnico na Kapeli

govorimo o današnji mladini, da je »problematična«, da živi brez ciljev, kako pač dan nanese, si upam trditi, da je mnogo krivde tudi na vzgojiteljih. Vsak želi vzgajati po svoje! Mladim ne upamo spregovoriti o odgovornosti življenja, o delavnosti, a trpljenju, o vrednotah. Mnogi vzgojitelji želijo vzgajati mlade le ob popevkah, ob urah v diskotekah, ob polnih kozarcih alkoholnih pijač, misleč: Izpij življenja čašo, dokler si še mlad. Če smo že sami imeli trdo in bojevito življenjsko pot, naj bo vsaj njim lažje, končno le enkrat živimo!

Ali je mladim res vseeno, kako živijo svojo mladost? Kaj pričakujejo od svojih staršev in katehetov? Prisluhnimo besedam dekleta, ki je letos zaključila osnovnošolski verouk, kaj pričakujejo mladi od svojih staršev:

»Poslavljam se od brezskrbnega otroštva, zato bi se danes radi zahvalili za ljubezen in skrb našim dragim staršem, gospodu župniku in Bogu, ki bdi nam nami! Kako naj se zahvalimo? Katere besede naj izberemo, da bi vsaj malo poplačali vašo iskreno ljubezen do nas, za prijateljske nasvete, za potrpežljivost v naših trmastih letih? Beseda hvala je tako kratka, tiha. Mi pa bi se radi zahvalili na glas in iskreno!

Drage naše mame! Ve, ki ste nas rodile, nas vzgajale z ljubečim pogledom, nam vedno stale ob strani, matere, katerih ljubezen je največja. Velika in boleča! Koliko ste pretrpele z nami, svojimi otroki, ki so vas mogoče tudi kdaj razočarali. Oprostite nam, mame, saj veste, da vas imamo radi, pa čeprav vedno tega ne pokažemo. K mamam pa spadajo tudi očetje. Torej dragi naši očetje! Nekaj bi vas rada vprašala: Ali vam naš pogled, kadar vas sprašujemo, vam nasprotujemo, kaj pove? Ste opazili iskro v njem? Mame so jo verjetno že, kaj pa vi? Ste opazili, da so se vaši sinovi

in hčere spremenile? Postali smo vam bolj podobni, odrasli! Marsikdo tega noče vedeti in nas ima za nevedne otroke ali pa za pokvarjeno mladino!

Kaj pričakujemo, dragi starši, v bodoče od vas? Vse to, kar ste nam bili do sedaj, ostanite še naprej, še v obilnejši meri. Saj tudi slovenske pregovor pravi: »Dokler so otroci majhni, so z njimi majhne skrbi, ko pa odrastejo, so pa velike.« Zato vas bomo v času mladosti, očetje in matere, še bolj potrebovali. Potrebovali bomo vašo ljubezen, vaš nasvet, vaš zaupni pogovor, vaše prijateljstvo. Ostanite nam še naprej luč in zgled, saj to bo naša največja opora v času mladosti.«

Mladi, kaj pričakujete in si želite od vzgojitelja kateheta — duhovnika?

Pričakujemo in si želimo: zgled in vzor v vsem dobrem v polni meri. Več razumevanja, več človeške topline, več pozornosti in posluha za probleme mladih, več možnosti za odkrit pogovor, več živahnosti in naravnosti v obnašanju, več doslednosti med naukom in življenjem, manj avtoritativnosti, več enakosti v odnosih do posameznikov, več vključevanja v vsakdanje življenje.

Dragi mladi prijatelj, fant — dekle, tebi pa želi tvoj vzgojitelj katehet — duhovnik: »Ob ognju svoje mladosti si boš grel(a) svoje roke celo življenje!

Na to misel, v času svoje mladosti, ne pozabi!

Ko govorimo o mladih, ne smemo pozabiti na starejše. Zlati jubilej — 50 let skupnega življenja, medsebojnega spoštovanja in ljubezni. Praznovala sta ga Martin in Alojzija Vrbnjak iz Hrastja Mote. Gospodar življenja naj še naprej blagoslavlja vajino skupno pot. Hvala vama za vse, kar sta ljudem storila dobrega!

Zlatoporočenca Martin in Alojzija Vrbnjak s svojimi sorodniki, sosedi in prijatelji

KOBILJE — Mrzla zima nas je zadrževala, da v cerkvi nismo imeli nobenih posebnih slovesnosti vse do velikonočnih praznikov. Prvič po dolgih desetletjih smo se ojunačili in lepo pripravili petje pasijona za cvetno nedeljo v veliko zadovoljstvo ljudem.

Dva tedna po velikonočnih praznikih se nam je uresničila dolgoletna želja in smo poromali h Gospe sveti na Koroško v Avstriji. Lepo so nas sprejeli v novem Modestovem domu, kjer smo imeli skupaj z gostitelji mašo in po njej odlično malico. V spremstvu dveh salezijanskih gojencev smo se napotili h Gospe sveti, k vojvodskemu prestolu in še naprej k Sveti Emi na

Kobiljanski romarji pri vojvodskem prestolu

Krki, katere slika je tudi v enem barvastem oknu v naši kobiljanski cerkvi.

26. maja smo imeli slovesnost prvega svetega obhajila. Naši pevci so prvoobhajance počastili z dvema pesmima, ki so ju tokrat prvič zapeli: s Troštovo: Pustite otročičem in Tomčevo — Moja duša poveljuje.

Na srečanju pevskih zborov v Murski Soboti so sodelovali tudi naši pevci pri skupnem programu in še kakor drugi z dvema pesmima. Prva je bila Bethovnova »Boga slavijo vesoljstva višave« — za bariton in mešani zbor, druga pa Mavova: Kdaj, o sladka Mati moja.

Ob priliki 60-letnice naše župnijske cerkve, nas je obiskal misijonar Janez Mujdrica-DJ.

10. avgusta smo dobili novi ambon iz belega marmorja in hrasta. Načrt zanj je naredil ing. arch. Šmidlehner.

25. avgusta smo se odpravili na naše drugo letno romanje na Trsat. Nazaj grede smo obiskali še božjepotno cerkev pri Mariji Bistrici in se v dokaj poznih nočnih urah veselili, pa tudi utrujeni, vrnili domov.

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU — Tudi v preteklem letu smo ostali zvesti svoji nalogi, da prenovimo vse kapele v župniji. Vseh kapel v naši župniji je 16. V večini kapel je vsako leto tudi večkrat sv. maša.

V nedeljo, 9. 9. 1984, je domači župnik blagoslovil popolnoma prenovljeno in dograjeno kapelo v Vučji vasi.

V nedeljo, dne 30. 9. 1984 je bila blagoslovljena kapela na Grlavi.

V nedeljo, dne 21. 10. 1984 je mariborski škof dr. J. Smej blagoslovil novi 128 kg težki zvon in novi oltar v novi veliki kapeli v Logarovcih. Kapela je bila zunaj lepo obnovljena in lepo urejeno njeno okolje. Vsa čast vaščanom iz Logarovec, ki so vsa dela z veseljem in razumevanjem naredili in srečno končali.

*Kapela pri Vučji vasi, podrta
15. 2. 1985*

Od 10. do 15. februarja 1985 smo imeli predzakonski tečaj.

Črni dan za župnijo, posebej za Vučjo vas, je bil 15. februar 1985. Zaradi prevelike hitrosti in poledenele ceste je avstrijski tovornjak-vlačilec, popolnoma do tal podrl kapelo v Vučji vasi. Pripravljamo se za dograditev nove kapele, ki bo za nekaj metrov odmaknjena od glavne ceste.

V dneh 17., 18. in 19. marca smo imeli tridnevno duhovno obnovo, ki jo je vodil p. Mirko, minorit s Ptujске gore.

Konec julija smo imeli župnijsko romanje in obiskali Ponikvo, Šmartno na Pohorju in Sv. Peter pri Mariboru.

29. 7. 1985 smo začeli v župnijski cerkvi prenavljati zastarelo in dotrajano električno napeljavo. Dela še trajajo.

2. 9. 1985 smo začeli z inštalacijo novih žlebov in odtočnih cevi ob cerkveni strehi in ob strehi župnišča.

Blagoslovitev novega zvona v Logarovcih

KUZMA — Župnijska kronika iz leta 1963 takole opisuje nastanek kapele sv. Cirila in Metoda v Trdkovi: Iz gasilskega doma s stolpom je bila leta 1959 na novo sezidana podružniška kapela v Trdkovi. Ob 1100-letnici prihoda sv. bratov Cirila in Metoda v naše kraje, je bila želja dekana Štefana Bakana, župnika Janeza Eljaša in vernikov iz Trdkove, da bi na novo postavljeno kapelo izročili v varstvo sv. Cirilu in Metodu. Mimo kapele teče čisti potoček in če sta na svojem potovanju v Rim šla mimo naših krajev, sta si v tem potočku umivala utrujene in prašne noge. Sliko sv. Cirila in Metoda je darovalo Slovensko duhovniško društvo iz Ljubljane in jo je iz Ljubljane pripeljal 21. oktobra Jože Šavora. Slovesna maša, blagoslovitev slike in oltarne plošče je bila 27. oktobra, ki jo je opravil dekan Štefan Bakan, župnik na Cankovi. To svetišče je edino v Prekmurju, posvečeno slovanskima bratoma.

Osrednji dogodek v naši župniji v Metodovem letu pa je bila slovesna proslava ob priliki kanonične vizitacije in birmе 13. aprila, na belo soboto. Zaradi taborniškega shoda v Trdkovi je bila proslava v župnijski cerkvi v Kuzmi ob 3. uri popoldne. Pri slovesnem somaševanju s škofom Jožefom Smejem in dekanom, nas je somaševalo še sedem duhovnikov iz sosednjih župnij. V začetku je bila deklamacija, ki je izražala hvaležnost sv. bratoma za duhovno bogastvo, ki sta ga dva velikana dala našim prednikom in nam. Pri maši pa je bilo berilo in evangelij v starocerkvenem slovanskem jeziku. Tudi škofova homilija je izrazila našo hvaležnost svetima bratoma za duhovne darove, ki nas obvezujejo, da vse, kar sta nam dala, ohranimo za

*Oltar v kapeli sv. Cirila in Metoda
v Trdkovi*

Metodova proslava v Kuzmi

sebe in poznejše rodove. Tudi srečanje veroučencev, birmancev, staršev in botrov po maši je bilo v znamenju sv. Cirila in Metoda, saj je bila skupna ugotovitev in obljuba škofu, da nas dediščina sv. bratov obvezuje k stanoovitosti v veri. Da je skrb za dušno pastirstvo v župniji živo kaže srečanje škofa z ŽS, ki je zaskrbljen, ker se mladi še vedno izseljujejo, ker je mladih družin malo in je vedno več samo civilnih zakonov.

Že od 1. januarja se vsa župnija pripravlja na sv. misijon, ki bo prvi adventni teden tega leta. Kakor sta sv. brata ljudi utrjevala v veri, tako naj bi tudi sv. misijon celo župnijo duhovno poglobil.

Slovesnosti župnijskih praznikov so važni dogodki v župniji, saj prinašajo duhovno poglobitev. Tako je bilo za praznik sv. Kozma in Damijana, ko so priromali verniki s svojim župnikom Bogdanom Štibercem od Miklavža pri Mariboru. Čeprav smo se srečali prvič, smo pri maši čutili, da smo bratje in sestre. Prav tako tudi na Vnebohod, ko je bil romarski shod sosednjih župnij in vernikov iz sosednje Avstrije. Pri maši, zbrani okrog oltarja, smo se vsi »razumeli«. Slovesnost je opravil župnik v pok. Ernest Veleberi.

Veren človek potrebuje duhovne hrane včasih tudi v drugem okolju in kraju, zunaj domačega župnijskega okolja. Zato smo tudi letos, kakor vsako leto, poromali na Brezje. Osrednja misel na tem romanju je bila: velika zahvala Bogu in Mariji za neizmerne dobrote in milosti, obenem pa iskrena prošnja za odpuščanje človeških napak in slabosti ter obljuba za večjo odprtost za vse dobro. Nazaj grede smo obiskali še ljubljanske cerkve: Koseze, Rakovnik, Kodeljevo in Moste. Telesno okrepčani na Trojanah, smo se v večernih urah obogatili vrnili domov.

LJUTOMER — Naš župnijski dom, v katerem se zbiramo dan za dnem, je potreben nenehne obnove. Cerkev ni le kulturni spomenik, ampak je znamenje življenja, znamenje vernosti. Prav zato posvečamo naši župnijski cerkvi veliko skrbi. Zelo potrebno je bilo obnoviti električno inštalacijo, da ne bi prišlo do požara, saj je stara inštalacija že dotrajala. Lotili smo se dela in Bog je dal svoj blagoslov. Za božične praznike — ko se kristjani veselimo rojstva LUČI, je tudi naša cerkev zasijala v veselje nam, ki smo to pričakovali in z veseljem delali.

Še večje delo pri župnijski cerkvi pa je bilo prekrivanje strehe. Člani župnijskega sveta so res začutili, da je cerkev naš skupni dom, ne le župnikova zadeva. Res velika opora, brez katere ne bi bilo mogoče delati, je župnijski svet. Verniki so jih izvolili za člane in prav je, če člani izvolitev opravičijo s svojim resnim delom in zavzetostjo za skupno stvar in tako omogočijo, da duhovniki zmoremo vse to kar je potrebno za življenje v župniji. Skupaj smo stopili in načrtovali preudarno in stvarno — ne da bi precenjevali svoje zmožnosti, pa tudi ne podcenjevali zmožnosti, ki nam jih je Bog podaril. Ob vseh načrtih pa je bilo potrebno tudi moliti — za blagoslov, za varnost, za uspešen in srečen konec. Načrtovali smo za vsak dan 25 ljudi, prišlo pa jih je dvakrat, trikrat toliko. Poleg cerkve smo opravili še zelo veliko drugega dela, saj smo za skupni blagov zrtvovali kar 5.837 delovnih ur. Da pa nismo bili lačni, za to je v 10. dneh skrbelo 183 dobrih in pridnih žena in deklet. Delali smo z veseljem. Bili smo skupaj. Ziveli smo skupaj.

Obnavljanje cerkvene strehe v Ljutomeru

Ta čas dela in skupne molitve pred jedjo ter vsega lepega, je bilo močnejše doživetje, kakor če bi imeli misijon v župniji. Vse to smo dostojno in lepo »kronali« v nedeljo, 11. avgusta, ko smo ob cerkvi videli bogato obložene mize in se skupno veselili, saj smo tudi skupno delali. Zdaj pa z zadovoljstvom gledamo svojo cerkev in nekateri so zopet začutili, da je to naš dom in zato zopet radi prihajajo k sv. maši.

Tudi vaščani Noršinec so izpolnili pričakovanja in obljube, da bodo obnovili svojo vaško kapelo, ki je bila res potrebna obnove. Veter je nagnil križ na stolpu, kakor da bi ga bilo sram, da je na kapeli, ki nima dostojnega videza. Sedaj pa je vzravnal, kajti kapela je lepo in dostojno urejena v veliko veselje vaščanov in vseh župljanov, ki se tod mimo vozimo.

Vaščani Zg. Krapja tudi skrbno urejujejo svojo vas. Postavili so čudovit gasilski dom — urejujejo vodovod in telefon bi radi imeli. Kapelica pa je zelo borna in ob gasilskem domu se sramežljivo odeva v staro obleko. Vaščani pa so le sklenili, da tako ostati ne more. Če vse drugo mora biti, mora biti tudi vaška kapelica urejena. Pravijo, da bo naslednje leto res drugače, saj že nekaj lesa imajo pripravljenega.

Na Cvenu tudi prekopavajo in na Moti so komaj zakopali jarke za vodovod in telefon, kapelice pa tudi čakajo, da bi bile »primerne« za naše vasi, ki dobivajo vedno lepši zunanji videz. Pa še na Spodnje Krapje ne smemo pozabiti. Morda bo pa tudi srce te vasi dobilo močnejšo injekcijo in se bo pomladilo. Veselimo se dela in uspehov, saj nas to še tesneje povezuje in združuje v veliko družino ljutomerske župnije. Gotovo ni cilj krščanskega življenja le obnavljanje cerkve in kapel. Pri srcu nam je ob-

nova človeka in njegovega življenja. Saj opazamo, da upada vrednotenje zakramentalnega družinskega življenja. Zato toplo vabimo, da bi naše družine res postale in ostale topla ognjišča vernega življenja, iz katerih bi prihajali otroci kot osebnosti, ki se vzgajajo v urejenih družinah. Preveč je skupnosti, kjer so razvrednotili svetost zakramenta zakonskega in družinskega življenja.

Prav je, da ob koncu izrazimo hvaležnost Kulturni skupnosti Slovenije, ki je oskrbela in financirala restavriranje križevega oltarja v naši župnijski cerkvi. Križev oltar je v naši cerkvi največja dragocenost. Naši predniki so z raznimi preslikavanji pokvarili prvotno podobo in lepoto ter originalnost te umetnine. Sedaj restavratorji zopet odkrivajo prvotno lepoto in smo lahko resnično veseli, da imamo to umetnino v naši cerkvi.

MALA NEDELJA — Župljani Male Nedelje smo se letos 9. aprila na vaškem pokopališču poslovili od Alojza Sunčiča, upokojenega župnika, ki je bil 22 let dušni pastir pri Mali Nedelji. Kljub slabemu vremenu, saj je neprestano deževalo, se je zbralo 40 duhovnikov in tolikšno število župljanov in vernikov iz sosednjih župnij, da domačini tega ne pomnijo. Pogrebni obred in mašo zadušnico je vodil škof dr. Franc Kramberger. V svojem govoru je g. škof opisal Sunčičevo življenjsko pot, zvestobo duhovniškemu poklicu, njegovo radodarnost ter ljubezen do gorá, kjer je čutil posebno božjo bližino. Njegova odločna volja in plemeniti značaj nam bosta ostala v trajnem spominu.

V soboto pred nedeljo sv. Trojice, 18. 6. 1984, je škof ordinarij opravil birmovanje in kanonično vizitacijo. Birmovanje je bilo med sveto mašo, ob lepem sodelovanju birmancev, botrov, staršev, pevcev, godbe na pihala in vsega zbranega občestva. Birmanih je bilo 49 otrok. Ob koncu birmske slovesne maše je škof umestil dosedanjega župnijskega upravitelja Branka Ogrizka za rednega župnika župnije sv. Trojica pri Mali Nedelji.

Pravkar smo končali z betoniranjem novega opornega zidu debeline 30 cm, dolžine 39 m in višine do 4 m. Obstoječa škarpa okoli cerkve je na mnogih mestih že razpadla, zato smo že ob obstoječo škarpo zgradili novi oporni zid, ki bo zgoraj imel kovinsko varovalno ograjo. Nad obstoječimi dvojnimi stopnicami, ki vodijo v cerkev in zakristijo, bodo izdelane nove stopnice in nova kovinska ograja. Gradnja te pomembne in za našo župnijo velike zgradbe, je terjala veliko požrtvovalnosti in delovne vneme naših župljanov, posebno članov gradbenega odbora. Razumevanje in pomoč pa je pokazala tudi krajevna skupnost Bučkovci. Stroški obnove škarpe so se znatno zmanjšali, ker je bilo okrog 1500 ur prostovoljnega dela. To delo je bilo organizirano tako, da je vsak dan pomagala pri gradnji ena vas naše župnije. Tudi za potrebno hrano in pijačo so vaščani sami poskrbeli. Opravljenih je bilo tudi veliko prostovoljnih prevozov gramoza — iz separacije 65 m³ in navadnega 21 m³. Porabili smo 350 vreč cementa, 28 kosov velikih armaturnih mrež in 12 kosov manjših armaturnih mrež, cevi za ograjo na škarpi in ostali material. Vse nas je stalo okrog 700.000,00 din. Dokončali še nismo, ker nam je zmanjkalo cementa, pa tudi vreme nam nagaja.

Na zvoniku župnijske cerkve se ob sončnem vremenu blešči novo jabolko in križ, delo mojstra Grešaka iz Bistrice ob Sotli. Tudi to delo nas je stalo precej denarja, vendar smo ponosni, če lahko kaj žrtvujemo za lepoto hiše božje. Ker nas ta gmotna dela med seboj povezujejo, upamo, da bo tudi versko življenje v naši župniji napredovalo in se poglobljalo.

V naši župniji je rahlo naraslo število nedeljskih obiskovalcev svete maše, kakor smo ugotovili pri štetju v aprilu 1985. Narašča tudi število obhajil, upada pa število spovedancev.

V mesecu maju so bile dobro obiskane otroške veroučne maše, pri katerih so otroci vneto sodelovali. 16. junija je bilo pri nas študijsko srečanje župnijskih svetov ljutomerske dekanije. Srečanje je vodil Martin Maroša, župnik v Veržeju. Pri maši so sodelovali predstavniki posameznih župnij naše dekanije, ubrano in lepo je pel oktet iz Veržeja. Po maši je bila pogostitev, da smo še dolgo ostali skupaj in prepevali cerkvene in narodne pesmi.

MARKOVCI — Odkar obstaja podružnica Tovarne perila Mura v Gor. njih Petrovcih, se je zaposlilo v njej nekaj desetih naše mladine. Stanujejo doma in se z avtobusom vozijo na delo. S tem je tudi nastalo večje blagostanje v naših vaseh. Imamo tudi precej zaščitениh kmetij. Precejšen del pa še zmeraj živi v Avstriji in Nemčiji in prihajajo domov na dopust ter pomagajo obnavljati gospodarstva. To se tudi vidi na zunaj, ker skromnih hiš in gospodarskih poslopij ni več veliko.

Blagoslovitev prapora upokojencev v Markovcih

V Čepincih so s prostovoljnimi darovi upokojencev in sovaščanov nabavili lep prapor in ga dali blagosloviti ob priliki pogreba 20. 3. 1985 v cerkvi.

Osrednji dogodek v našem farnem občestvu je bila sv. birma 11. 5. 1985. Na to smo se že zadnja leta skrbno pripravljali. Obnovili smo cerkev zunaj in znotraj, obnovili stolp in še marsikaj je pomagalo k dobremu vtisu urejenega župnijskega središča.

Zadnja leta so tudi otroci, zlasti birmanci, pokazali svojo vnemo za verski pouk. Da bi se duhovno pomladila vsa župnija, smo imeli teden dni pred birmo 3 dni duhovno obnovo. Vodil jo je Stanko Matjašec, kapucinski pater iz Ljubljane. Trikrat dnevno smo se zbrali k bogoslužju in govorom. Zjutraj žene in dekleta, predpoldne šolarji, zvečer možje in fantje. Poleg govorov je bilo mnogo razgovorov s poslušalci in spovedovanja. Nad 800 sv. obhajil je bilo v teh dneh razdeljenih. Tako duhovno pripravljeni smo pričakali škofov obisk že 9. 5., ko se je g. ordinarij dr. Franc Kramberger, srečal s šolarji in birmanci. Po razgovoru je bila sv. maša. Najprej je škof blagoslovil nov mašni plašč. Denar zanj so darovali večinoma tisti, ki dobivajo pokojnino iz Francije. Med mašo so peli otroci.

Na dan birme se je škof v spremstvu 41 birmancev, njihovih botrov in duhovnikov napotil v cerkev. V pridigi je navduševal vse navzoče za lepo versko življenje. Cerkev je bila polna in mnogi so še morali ostati zunaj. Pri slavnostnem kosilu nas je bilo 19 duhovnikov, dva celo iz sosednjega Porabja. Škof je župniku in župnijskemu občestvu želel obilje božjega blagoslova.

Birma v Markovcih

Naslednji nedelji sta še bili slovesnosti prvega sv. obhajila in slovo osmošolcev. Bilo je še mnogo drugih dogodkov: zlata poroka Jožefa in Ane Jakič ter Janeza in Vilme Ožvald, izredno veliko umrlih, malo pa rojstev.

Končno smo dobili asfaltno cesto do zadružnega doma v Čepincih. Tega smo vsi veseli. Posebno se veselimo asfaltirane steze pri cerkvi, kjer se vrši jo procesije in žalna slovesa na pokopališče.

MARTJANCI — Dne 1. julija je župnija izgubila župnika Janeza Erjavca, ki je 22 let vodil župnijo. Kot je sam zapisal v Kroniki, je bolehal za astmo, sladkorno, srcem. Pokopali smo ga 3. julija. Pogreb je vodil škof Franc Kramberger, ob velikem številu duhovnikov. Farani in vaščani so se dostojno poslovili od rajnega župnika.

Na njegovo mesto je bil nameščen za župnijskega upravitelja soboški kaplan Lojze Antolin. Župnija je sprejela v soupravo župnijo sv. Benedikta. Zato je maša v župniji ena dopoldne, ena zvečer.

Versko življenje je še zadovoljivo. Predvsem otroci in mladina radi vsak dan prihajajo k maši in tudi vzorno sodelujejo. Tudi romali smo že z dvema avtobusoma z namenom, da se spoznamo in Bogu zahvalimo za vse.

Obnovili smo notranjost župnišča z vso novo opremo. Prav tako obnavljamo v cerkvi električno inštalacijo. Verniki radi v vsem priskočijo na pomoč ob vsakem delu. Upamo, da bomo v bodoče ob skupnem delu storili še več za duhovni in telesni blagor martjanske župnije.

Zadnje slovo v cerkvi

Množica na pogrebu

Ob odprtem grobu župnika Janeza Erjavca

MURSKA SOBOTA — Teološko-pastoralni tečaj — Današnji čas zahteva trdno vero, ki temelji tudi na ustreznem verskem, teološkem znanju. Verska izobrazba pa nam daje tudi strokovno usposobljene pomočnike pri pozivljanju verskega življenja v naših župnijah. To je še posebej pomembno ob čedalje večjem pomanjkanju duhovnikov. Izobraženi laiki jih lahko vsaj deloma nadomestijo.

Tudi v Pomurju je v šolskem letu 1984/85 zaživel »teološko-pastoralni tečaj«. To je »skrajšani« ali izredni študij teologije. Od vpisanih sedemnajst slušateljev jih je v Murski Soboti dvanajst uspešno končalo prvi letnik tega triletnega študija. Led je prebit.

Zanimanje za novo šolsko leto je, hvala Bogu, večje.

Na misijonsko nedeljo je bilo pri nas dekanijsko srečanje bolnikov in ostarelih, ki ga je vodil markovski župnik Ludvik Varga.

Na izseljensko nedeljo je bilo v naši župniji srečanje zdomcev, ki ga je vodil pomožni škof dr. Jožef Smej. Z zdomci je bil tudi Vili Stegu, izseljenski duhovnik iz Ingolstadta.

27. januarja smo imeli pri nas ekumensko srečanje z brati evangeličani. Med mašo nam je spregovoril evangeličanski senior Ludvik Novak. Med nami je bilo precej njihovih vernikov, zapeli so tudi njihovi pevci. Skupno smo slavili Boga. Po maši smo se srečali pred cerkvijo, nato smo se zbrali v novem župnijskem domu, kjer je bil bratski agape.

Slovesnost sv. birmine je bila 2. junija. Birmovalec kanonik Franc Zdolšek je birmoval 306 naših birmancev iz 7. in 8. razreda.

V župnijski cerkvi je bil 9. junija zvečer, nastop osmih pomurskih cerkvenih pevskih zborov: Beltinci, Črensovci, Dolenci, Kobilje, Odranci, Raden-

Blagoslovitev novega župnijskega doma v M. Soboti

ci, Velika Polana in Murska Sobota. Vsak zbor je zapel dve pesmi, na koncu so vsi pevci pod vodstvom Lojzeta Kozarja zapeli tri pesmi. S tem nastopom so pevci počastili sv. Metoda, ob 1.100-letnici njegove smrti. Prostovoljne prispevke, zbrane ob koncu nastopa, smo namenili za dograditev nove kurgije v Rakičanu.

Meseca julija smo se poslovili od našega kaplana Lojzeta Antolina, ki je postal župnik v Martjancih in obenem soupravitelj v Kančevcih. Hvala-ležni smo mu za njegovo delovanje med nami, na novi župniji mu želimo obilo božjega blagoslova.

Nov župnijski dom v M. Soboti

29. decembra smo na soboškem pokopališču pokopali profesorja Vladimira Močana, dolgoletnega organista in pevovodjo v naši župniji. Pogreb je vodil škof Smej.

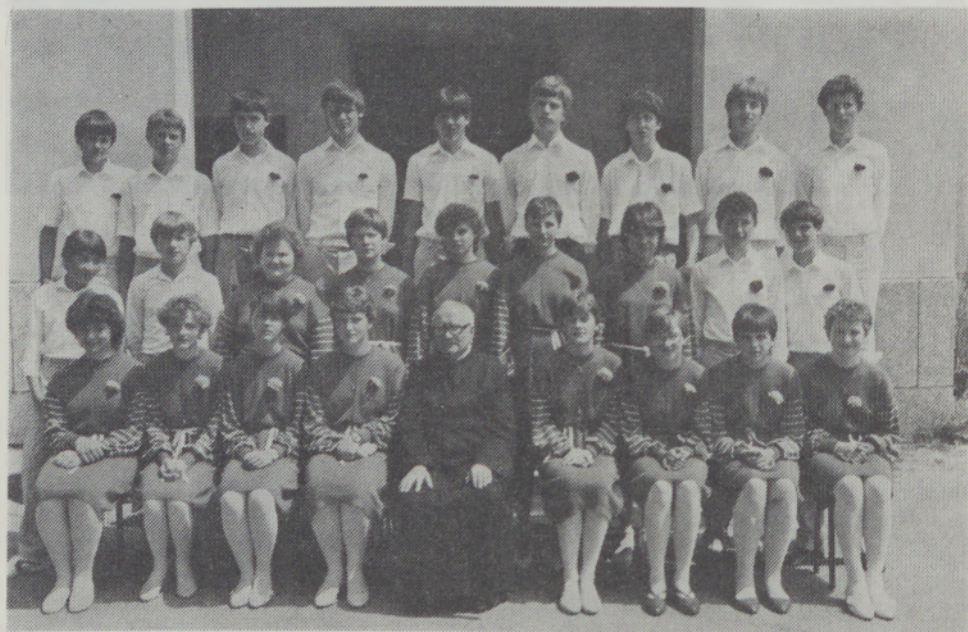
27. marca smo položili na božjo njivo k večnemu počitku duhovniško mater Frančiško Šeruga. Njen sin Tone je župnik in dekan na Muti. Ob udeležbi 20 duhovnikov je škof Smej opravil pogrebni obred.

Na župnijski cerkvi smo zamenjali dotrajane žlebove z novimi bakrenimi. Delo je opravil kleparski mojster Stanislav Novak iz Maribora. V stari cerkvi je spomeniško varstvo iz Maribora opravilo del sanacije fresk. Polovico sredstev je prispevala Kulturna skupnost Slovenije, ostalo naša župnija. Verniki smo za opravljena dela radi prispevali svoje darove, saj se zavedamo, da je cerkev naš skupni dom.

ODRANCI — Ker se pripravljamo na gradnjo prizidka pri župnišču, v katerem bi bila veroučna učilnica in nekaj najpotrebnejših prostorov za knjižnico in arhiv, smo nakupili nekaj najpotrebnejšega materiala in so vsi darovi vernikov v preteklem letu uporabljeni v ta namen. Naša vaška skupnost je obogatena z lepimi novimi šolskimi prostori, z odlično sodobno opremo nove kuhinje, jedilnice in raznih predavalnic, sedaj pa že načrtujejo gradnjo velike sodobne telovadnice.

Za predšolske otroke, ki skoraj vsi obiskujejo predšolski verouk, smo pripravili veselo miklavževanje s sveto mašo, pri kateri so predšolski otroci sodelovali na svoj pristrčen otroški način s petjem in ritmiko. Za božič je mladina priredila pred polnočnico prizor po naši slovenski ljudski pesmi, kako se sveta Družina sreča z razbojnikom. S petjem je sodelovala vsa cerkev. Žal pa vedno bolj izginja lepa stara navada »polazičev«, ko so otroci za novo leto in sv. Tri kralje hodili po hišah voščit z božično pesmijo.

Ob novem letu smo naredili nekaj pregled naše župnije in smo ugotovili, da v župniji živi (župnija šteje 384 hišnih števil, niso sicer vse naseljene, so pa nekatere pod a in b) 403 cerkveno poročenih parov in 11 samo civilno poročenih. Vdovcev je 20, vdov pa kar 149. Od 1785 prebivalcev jih je vse leto doma od 14 let starejših 1145, zdomcev je še vedno zunaj države 120, v državi pa 39. Naš kraj je vedno manj kmetijski, saj se samo s kmetijstvom ukvarja le še 58 družin, vse druge so mešane: kmetijsko delavske in je delavcev 504, nameščencev pa 52. Le redki so zaposleni v domači vasi, velika večina, 385 jih hodi na delo ven iz vasi. Tako prodirajo v župnijo od vseh strani tuji vplivi, dobri in slabi, samo da so slabi vsiljivejši in mora biti človek trden v dobrem, da jim ne podleže.

Odranski osmošolci

Med 1780 katoličani v naši župniji smo našli pri zadnjem štetju 948 nedeljnikov, to je 66,4 %. Obhajil je bilo 60.707, na enega vernika, ki je sposoben za obhajilo, pride 38 obhajil na leto. Število obhajil se le malo spreminja v zadnjih letih, število nedeljnikov pa počasi, toda stalno pada. Zakramentov za zadnjo uro doslej še ni nihče odklonil in tudi samo civilnega pogreba še nismo imeli.

Pred župnijskim praznikom češčenja Najsvetejšega, smo imeli tridnevno duhovno obnovo in ob patru Lojzetu Marklju DJ se je zbiralo toliko mladine, da je bila veroučna soba pretesna.

Pridi k nam, Gospod, pridi k nam...

Prvo nedeljo v maju so nas obiskali slovenski rojaki z Dunaja in so nam pod vodstvom našega rojaka izseljenskega duhovnika mag. Stefana Ferenčaka, pripravili bogat, privlačen program pesmi in tamburaškega orkestra. Posebej je zapel moški oktet, ženski zbor in mešani zbor. Pesmi so zvenele čisto in ubrano in v izvajanju smo čutili ljubezen do domačih krajev.

Naš otroški zbor je pel ob srečanju naših bolnikov in ostarelih, ki je bilo na binkošti v naši cerkvi, drugič pa je nastopil s tremi pesmimi v Murški Soboti, na ekumenskem srečanju. Mešani zbor pa je sodeloval pri Metodovi proslavi v Murški Soboti, 9. junija.

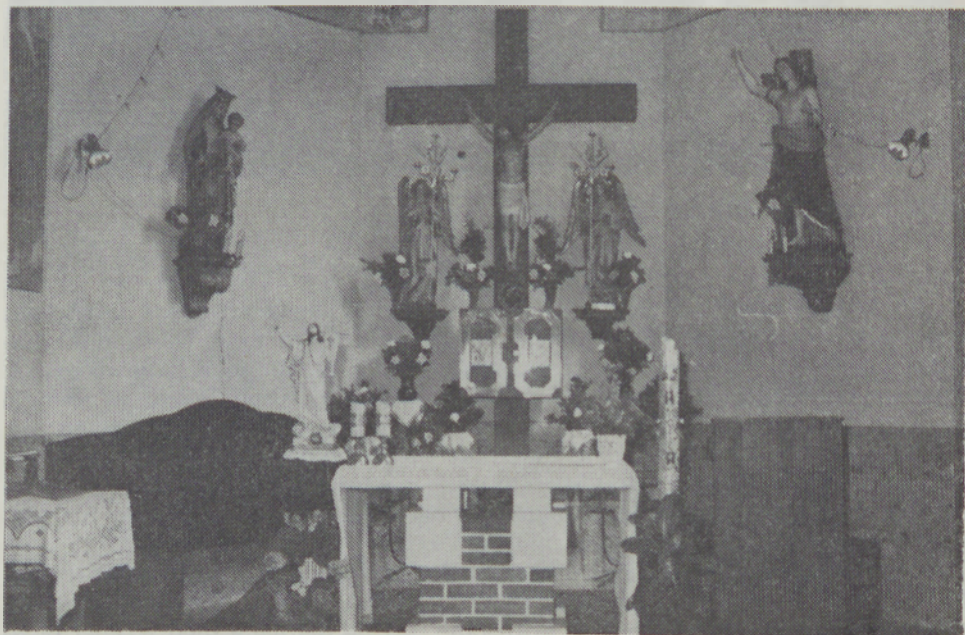
V avgustu se je poslovila od nas in od domovine sestra Milena Zadravec, ki je odšla v misijon v Palestino. Že nekaj let se je v Rimu pripravljala za misijonsko delovanje z učenjem arabščine, saj bo delovala med Arabci blizu Betlehema. Pri njenem delu ji želimo veliko božjega blagoslova.

PEČAROVCI — V letu duhovnih poklicev smo tudi v naši župniji več molili za duhovne poklice. Seveda bomo s tem nadaljevali zlasti na prve četrtke. Morda bomo dočakali sadove svojih molitev, če bo Bog uslišal naše prošnje. Župnijsko romanje smo imeli 10. avgusta. Najprej smo se ustavili v Mariboru in si na Teznem ogledali cerkev svetega Cirila in Metoda. Mašo smo imeli na Sladki gori. Ob povratku pa smo se ustavili še v Rogaški Slatini in na Ptujski gori. To je vedno nepozaben dogodek za vse, ki se udeležijo romanja.

V naši župniji radi prenavljamo. V letu 1985 smo se posvetili prenovi gospodarskega poslopja. Nekaj prezidov, nekaj betonskih tal in stez smo naredili, potem fasado poslopja. Ker sedanji župnik noče biti kravji pastir, ampak samo dušni, hleva ne potrebuje, zato smo iz hleva naredili lepo sobno dvorano, ki nam bo dobrodošla za razna večja srečanja. Bila je že gostiteljica dekanijskih ministrantov, ki so imeli tukaj duhovne vaje od 15. do 18. avgusta, ki jih je vodil p. Stanko Matjašec, kapucin. Torej smo postavili še en center za našo dekanijo, kjer se bodo lahko mladi duhovno poglobljali. Sicer pa v verskem življenju opazamo rast, zlasti pri prejetju sv. obhajil. Upamo, da bo to še bolj naraščalo sedaj, ko smo začeli evharistično leto.

V načrtu imamo še elektrifikacijo zvonov. Ko bo še to narejeno, si bomo oddahnili od prenavljanja stavb in se vsi še bolj vneto lotili prenavljanja svojih src, da bodo postala lepša za Boga. Tudi za to je treba veliko truda, niso pa potrebne denarne dajatve! Vse pa delajmo z veselim srcem.

Izredno lepo slovesnost smo doživeli v nedeljo 15. septembra, ko sta v naši cerkvi obhajala zlato poroko Karel Celec in žena Neža iz Pečarovec.

Svetišče v pečarovski cerkvi

Verniki so napolnili našo cerkev in med katoličani je bilo tudi precej evangeličanov. Med petimi otroki, ki sta jih vzgojila zlatoporočenca, je obenem hčerka Kristina obhajala tudi svoj srebrni jubilej poroke. Mašno daritev je opravil sin Stanko, ki župnikuje v župniji Brezje pri Mariboru. V svojem govoru je lepo orisal požrtvovalno življenje zlatoporočencev, na koncu pa se je domači župnik zahvalil jubilaroma za lepo krščansko življenje, predvsem pa za to, da sta vzgojila tudi sina duhovnika. Med mašo so domači pevci občuteno lepo prepevali, na koncu pa so se jim pridružili še pevci iz Stankove župnije. Še nikoli ni v naši cerkvi tako lepo donela pesem Marija skoz življenje, kakor tokrat. Po končanem obredu, pa so pevci iz Maribora pri oltarju zapeli še nekaj zborovskih pesmi kot čestitko staršem njihovega župnika. Verniki so vztrajali v cerkvi do zadnjega akorda, da so potem z veseljem in nepozabnim občutkom šli na svoje domove. Bog daj, da bi tudi ta slovesnost poglobila našo vernost in bi molitve izprosile nove duhovne poklice.

PERTOČA — Našo cerkev zidano pred 21 leti, zdaj predvsem olupšujemo in smo lani in letos vstavili barvasta okna. Okna merijo dvakrat dva metra. Lani so nam vstavili 3 okna s slikami Jezusa z apostoli, Marijo z Iurško sv. Bernardko in sv. Cirila in Metoda, letos pa še naslednja tri in sicer s slikami sv. Družine, sv. Helene in Male Terezije ter sv. Petra in Pavla. Načrt za slike je naredil akad. slikar Jože Zel iz Maribora, izdelalo pa jih je podjetje Staklo iz Zagreba.

Na starem pokopališču v Večeslavcih, kjer redkokdaj še koga pokoplje-mo, je bil obnovljen križ.

Procesija s podobo škap. Marije na Pertoči

Izpoved vere na Pertoči 1985

Šmarnic, ki so bile posebej za otroke, se je redno udeleževalo 40 do 50 otrok. Prvo obhajilo je bilo 1. junija, prvoobhajancev pa 26. Na letošnjem prošenju je pridigal domačin Jože Kolmanko, župnik pri Ožboltu. Za ta dan je cerkev lepo okrasila katehestinja z ikebanami rdečih in belih cvetov.

Ministrantskega romanja v Maribor se je udeležilo 17 dečkov.

Nekaj statistike. — Leta 1984 je bilo krščenih 31 otrok. Med imeni novokrščencev so tudi taka, ki jih pred dvema desetletjema pri nas še ni bilo, npr. Kristijan, Darjo, Stivens, Sandra, (E)Manuel.

Umrlo je 30 ljudi, od teh je najstarejši bil rojen leta 1893. Porok je bilo 10, na župnijski urad pa je prišlo od drugod 15 sporočil o porokah tukaj krščenih. Sv. obhajil je bilo 16.903, prejšnje leto pa 18.700. V evharističnem letu moramo biti bolj goreči v prejetanju božjega kruha.

Biserno poroko sta imela v februarju 1985 Franc Durič in Marija roj. Kren v Gerlincih. Zlato poroko sta obhajala dva para, med njima zlatoporočenec Franc Donša, ki že leta ob nedeljah v cerkvi opravlja službo pomožnega cerkovnika.

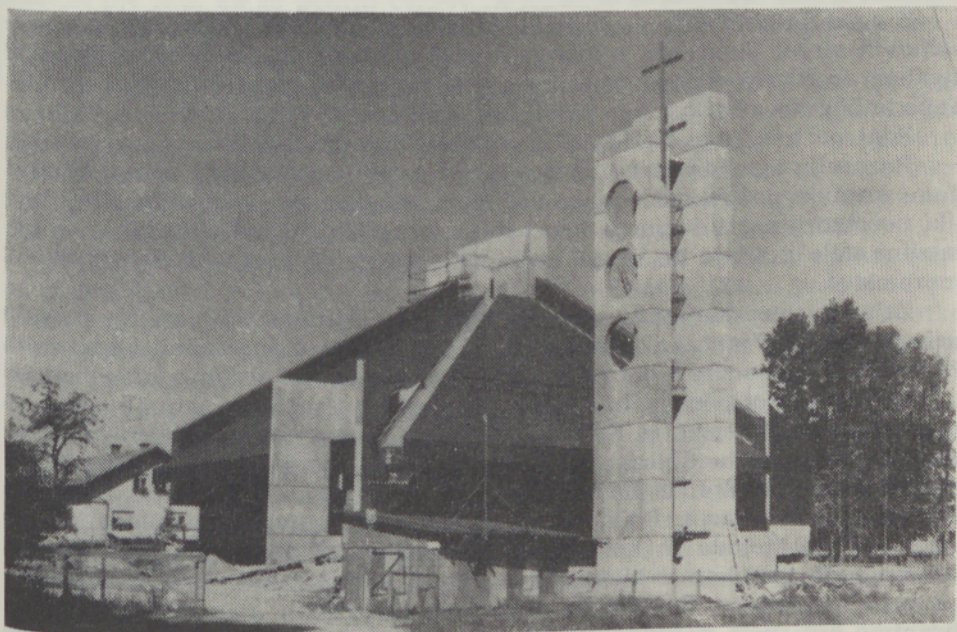
Pri sv. mašah ob nedeljah je bilo naštetih 763 udeležencev. Zadnja tri leta je število udeležencev približno isto, prej pa je bilo včasih tudi 800 in celo 900.

Število naročnikov verskega tiska: Družina 170, Ognjišče 100, Mavrica 30, Mohorjeve 30. — Verouk je obiskovalo 184 otrok v novi učilnici na Pertoči in v kapeli v Gerlincih.

Letos smo poromali v Stično, kjer je bila za romarje sv. maša, po maši pa ogled samostanske razstave. Popoldne smo si v Novem mestu ogledali kapiteljsko cerkev in pod njo kripto. Zapeli smo pesem Marija skoz življenje, ki jo je ob orglah v tej cerkvi uglasbil dolgoletni tukajšnji organist Ignacij Hladnik. Na poti domov smo si ogledali še cerkvi v Skocjanu in Laškem. Domov smo se vrnili zadovoljni, saj je večina izmed 50 romarjev prvič videla te lepe slovenske kraje.

PETROVCI — NEDELA — Lani 15. novembra nas je presenetil prvi sneg in poledica. Zima je bila izredno ostra in dolga, vendar je naš župnik vsako nedeljo in praznik maševal, kakor navadno: v Martinju, pri Nedeli in v Boreči, čeprav je njegov avto dva meseca moral imeti verige. Izjema je bil praznik sv. Jožefa, 19. 3. 1985, ko zaradi močnega sneženja in zapihov ni mogel nikamor in je maševal le v kapeli v Martinju. Dogodek, ki je razgibal ne le našo župnijo in okolico, ampak privabil celo vernike iz Francije, je bila zlata maša našega župnika 25. 8. 1985. O tem pa lahko čitate na drugem mestu.

RADENCI — Glavna skrb vsake župnijske skupnosti je rast božjega kraljestva v dušah. V radenski župniji je še ena velika skrb: gradnja vidnega svetišča na čast sv. Cirilu in Metodu. Čeprav smo imeli tiho željo, da bi nova cerkev bila za konec Metodovega leta že v glavnem končana, pa je komaj pod streho.

Nova cerkev v Radencih in ob njej zvonik

Obisk iz župnije Stuttgart-Rohr v Radencih

Čeprav je bilo dogovorjeno, da bo cerkev že pred preteklo zimo pod streho, se je izvajalec »Pomurje« pošteno uštel. Do konca januarja so bila končana groba betonska dela.

Z zgodnjo pomladjo se je delo nadaljevalo. Začela so se dela pri zelo zahtevni strehi. Istočasno s krovci in tesarji so morali sodelovati kleparji, steklarji in ključavničarji. V tem času je ob cerkvi začel rasti tudi zvonik. Tako je bila nova cerkev šele poleti pod streho.

Zdaj pa nas čaka notranja ureditev in vse inštalacije.

Razumljivo je, da je že do sedaj pri gradnji zaškripalo zaradi financ. Taka gradnja požira ne le stare milijone, pač pa stare milijarde. Kljub veliki požrtvovalnosti domačih faranov in mnogih drugih dobrotnikov iz domovine delo gradnje ne bi šlo dalje, če nam ne bi pomagali dobrotniki iz inozemstva.

Zelo smo povezani z župnijo sv. Družine v Stuttgartu-Rohr. Na pobudo našega rojaka Frančka Matjašeca, so tamkajšnji člani župnijskega sveta že večkrat organizirali denarno akcijo za pomoč pri gradnji naše cerkve.

Po veliki noči, ko je bila denarna stiska največja, je župnik odšel za dva meseca v Ameriko in Kanado. Obiskal je naše rojake v Fairfieldu, Clevelandu, Lorainu in Chicagu. V Kanadi je bival mesec dni pri sobratih salezijancih v Hamiltonu. Od tam je obiskoval rojake v Torontu, Londonu, Kičinerju, St. Katarin. Rojakom je župnik delil zahvalne podobice s sliko sv. Cirila in Metoda in nove radenske cerkve. V zahvali je med drugim rečeno: »Ob 1100-letnici Metodove smrti je Vaš dar tudi izraz hvalečnosti za vero in kulturo, ki smo ju prejeli po slovanskih apostolih. Ta zaklad hranimo kot svojo narodno svetinjo, ki gotovo tudi Vas spremlja in povezuje s svojo staro domovino«.

Nastop radenskega cerkvenega pevskega zbora v M. Soboti

Kar se je nabralo v Ameriki in Kanadi, je šlo za kritje dolgov, ki so nastali pri tem, ko so pokrili cerkev in zgradili zvonik. Še veliko denarnih sredstev bo treba: približno prav toliko, kot do sedaj. Vendar zaupamo v božjo pomoč in v pomoč dobrih ljudi.

Ko raste in se urejuje vidno božje svetišče, skrbimo za rast božjega svetišča v srcih faranov. Posebno skrb posvečamo mladini. Naši mladi komaj čakajo, kdaj se bodo preselili v nove učilnice. Dosedanje zasilne, preurejene iz garaže in drvarnice, ne ustrezajo. Nič čudnega, da so se otroci med letom z veseljem odpovedovali sladkarijam in žvečilnemu in pri veroučni uri prinašali v posebne nabiralnike svoje darove za »nove učilnice«.

Vsako leto je prvo obhajilo izredno lep družinski praznik, na katerega se pripravljajo ne le otroci, ampak tudi njihovi starši. Letos je bilo še posebno doživetje, ker se je na predvečer tega praznika vrnil iz Amerike župnik. Žalostno je pa to, ker se že naprej bojimo velike gneče v mnogo premajhni kapelici.

Izredna poživitev pri bogoslužju je sodelovanje pevskega zbora. Vsako nedeljo poje pri maši. Pod vodstvom pevovodje Rudija Lileka imajo vsak teden pevske vaje. Razumljivo, da se to pozna pri njihovih nastopih. Zato nič čudnega, če jih hočejo imeti pri vseh pogrebih naših faranov. Veliko priznanje našemu pevskeму zboru je tudi to, da so edini iz ljutomerske dekanije nastopili v Murski Soboti pri nastopu združenih pomurskih pevskehi zborov. (Glej slika št. 5: Nastop radenskega pevskega cerkvenega zbora v Murski Soboti).

Kljub temu, da se zida farna cerkev pa posamezne vasi niso zanemarile svojih vaških kapelic. Tako je v Boračevi. Sredi vasi stoji popolnoma

Prenovljena vaška kapelica v Boračevi

prenovljena kapelica. Zob časa jo je uničil znotraj in zunaj, streho in ostrešje. Vaščani so radi žrtvovali veliko denarja. Pod vodstvom zavoda za spomeniško varstvo, krajevne skupnosti in vaškega moža Jakoba Bračka, so razni obrtniki in slikar, res lepo in okusno prenovili kapelico. Gotovo pa je bilo glavno vodilo vsem, ki so kakorkoli pomagali, kar piše na kapelici: Slava Bogu in mir sosedom!

SV. JURIJ OB ŠČAVNICI — V naši župniji smo imeli 21. oktobra 1984 lepo slovesnost: srečanje duhovnikov, redovnikov in redovnic naše župnije. Navzočih je bilo 9 duhovnikov in 10 redovnic. Naša župnija ima sicer 15 živih duhovnikov in redovnikov, 16 redovnih sester, enega redovnega brata in enega bogoslovca, toda vsi se niso mogli udeležiti slovesnega srečanja.

Leta 1930 je imel pri nas novo mašo tudi frančiškan Jožef Čagran, ki živi v Lemontu.

V letu duhovnih poklicev je bilo to srečanje lepo vabilo, da bi se tudi v današnjem času z veseljem odzvali vsi, ki čutijo v srcu božji klic. Bogoslužje je ob somaševanju navzočih duhovnikov vodil naš rojak naslovni škof dr. Vekoslav Grmič.

Pozimi smo imeli v župniji tečaj za zakonce, ki so pri razgovoru vneto sodelovali in razpravljali o raznih družinskih vprašanjih.

Srečanje duhovnikov in redovnic. Na sliki: od leve na desno — sedita dr. Vekoslav Grmič, nasl. škof., Rado Junež, župnik; sestre: s. Ulrika Jaušovec, s. Ljubomira Košak, s. Mirijam Pelcl, s. Ambrosina Hodnik, s. Jerneja Anželj, s. Dolores Grmič, s. Ema Markovič, s. Angelina Špindler, s. Judita Kaučič, s. Ivanka Kunk. Zgoraj: p. Jakob Vučina, fr. Egidij Kšela, dr. Ciril Kump, Anton Perger, dr. Valter Dermota, Franc Markovič, Stanko Domajnko, Anton Fras

Naša župnija je kmečko delavska. Vsak dan odhaja okoli 300 ljudi na delo drugam.

Že več let opažamo, da število rojstev pada. Več jih umre, kakor jih krstimo. Prav tako upada tudi število cerkvenih porok, nekateri pa s cerkveno poroko odlašajo. Zadnja leta pada tudi število udeležencev pri maši in pri zakramentih. Otroci lepo obiskujejo verouk do birmе, po birmi pa nekateri verouk opustijo, čeprav bi jim bil prav takrat najbolj potreben.

SV JURIJ V PREKMURJU — 1. Letos obhaja župnijska cerkev svojo 60-letnico, spomladi leta 1925 so začeli z zidavo in jo končali do jeseni. Vsi župljani so sodelovali pri gradnji bodisi kot zidarji, delavci ali vozniki. Delo v notranjosti cerkve je trajalo še štiri leta, in je bila cerkev posvečena leta 1929. To obletnico bo slavila cerkev leta 1989.

2. Mariborski bogoslovci, ki so imeli svoj majniški izlet na Madžarsko in v Avstrijo, so se 20. maja ustavili v tukajšnji cerkvi. Vodil jih je pomožni škof dr. J. Smej z ravnateljem dr. St. Janežičem in profesorji. Župnik jim je orisal kratko zgodovino cerkve in župnije.

3. PŽS dekanije Murska Sobota so imeli duhovno obnovo pri Sv Juriju v Prekmurju dne 4. 8. popoldne ob treh. Najprej je bila sv. maša. S

soboškim župnikom je somaševalo več duhovnikov. Pri maši je sodeloval iz vsake župnije po en član ŽS, bodisi kot napovedovalec, bralec, ali pri prošnjah vernikov. Po maši je imel župnik iz Veržeja Martin Maroša govor o delu za duhovne poklice v župnijah in družinah. Nato so sledili razgovori v treh skupinah. Na koncu so vsi skupaj pregledali sklepe vseh skupin. Sledilo je prijateljsko srečanje zunaj cerkve ob skromni pogostitvi.

4. Letošnje župnijsko romanje je bilo 7. 7. Romali smo v Maribor, v župnijo Sv. Jožef. Ob prihodu v cerkev je romarje pozdravil župnik p. Gabrijel dr. Recek. Po maši so si romarji ogledali graditev novega župnišča. Ker je letos Metodovo leto, smo si ogledali na Teznem cerkev sv. Cirila in Metoda. Po ogledu cerkve smo se popeljali k Sv. Mariji v Puščavi ter k Sv. Lovrencu na Pohorju in nazaj v Ruše. Popoldne smo romali na Ptujsko goro in si nato še ogledali novo cerkev v gradnji v Kidričevem.

5. Bolniki so imeli srečanje 11. novembra popoldne ob dveh. Ni jih bilo dosti, a zato je bilo bolj prisrčno in domače.

6. Sklepnege slavlja leta poklicev in srečanja ministrantov 28. 6. v Mariborski stolnici se je iz naše župnije udeležilo 14 ministrantov in ministrantinj.

7. Pogled na enajstletno versko življenje v župniji:

L e t o

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Krstov	42	47	36	45	37	44	46	47	43	42	40
Porok	20	16	23	25	20	20	17	12	14	12	12
Umrlih	33	33	34	33	38	31	43	36	40	38	34
Prvoobhajancev	48	47	27	27	27	32	32	36	26	18	31

Zlata poroka Štefana in Marije Žalik, Ocinje 1984

TIŠINA — V Gederovcih smo povečali kapelo Srca Jezusovega. Povečanje je bilo potrebno, ker število otrok, ki obiskujejo verouk raste in v dosedanji majhni kapeli niso imeli prostora. Z deli smo začeli po 16. septembru 1984. Verniki iz Gederovec, Sodišinec, M. Petrovec in Krajne so s prostovoljnim delom lepo pomagali. Zidarska dela je vodil mojster Viktor Gaber iz Gederovec. V mesecu novembru je bila kapela pokrita. V nedeljo 16. julija 1985 jo je blagoslovil pomožni škof dr. Jožef Smej. »V Tišini so že od nekdaj posebej častili Srce Jezusovo« je med pridigo povedal škof Smej. »Ravno pred 90 leti, ko so madžarske oblasti prepovedale tiskati slovenske knjige, je tišinski župnik in častni dekan dr. Franc Ivanocy izdal knjižico Bratovščina najsvetejšega Srca Jezusovega. Naslednje leto so ljudje celo noč pred praznikom Srca Jezusovega molili pred Najsvejšim. Ni čudno, če je leta 1911 zrasla kapelica Srca Jezusovega v Gederovcih. Povečali ste jo po načrtih arhitekta Šmidlehnerja, povečana pa je toliko, da zasluži ime cerkev in nič več kapela.«

Birmsko slovesnost smo imeli 9. junija. Na birmo smo se pripravljali vse leto. Najprej nas je obiskal dekan Martin Poredoš in govoril staršem, na prvo postno nedeljo je prišel škof dr. Kramberger in se srečal z birmanci in njihovimi starši. Ob dveh smo molili križev pot, vodil ga je g. škof. Nato so se birmanci v spremstvu očeta in matere predstavili škofu in mu povedali obljubo (na primer: tudi po birmi bom redno obiskoval varouk, molil bom za duhovne poklice, molil bom za slovenske škofe — posebno pa še za vas, rad bom pomagal pri čiščenju cerkve in okolice,

Povečana kapela v Gederovcih

redno bom prihajal k maši in podobno). Škof je potem govoril staršem o vzgoji in se v učilnici pogovarjal z birmanci. Lepo je bilo. Birmanci so bili učenci 6., 7. in 8. razreda. Vseh birmanih je bilo 184, nekaj iz drugih župnij. Birma je bila v cerkvi po maši. Na dan birmine je močno deževalo.

Predzakonski tečaj smo imeli v mesecu februarju tri zaporedne nedelje od tretje do pete ure. Tečaja se je udeležilo 47 fantov in deklet.

Srečanje 4 mladinskih skupin iz župnij je bilo 30. marca v župnijski cerkvi. Spokorno bogoslužje je vodil soboški kaplan Jožko Vinkovič. Po bogoslužju je bila spoved in skupno obhajilo. Vseh je bilo 60. Molili smo tudi križev pot. Mladinskega romanja 13. aprila v mariborsko stolnico se je iz župnije udeležilo 41 mladih. Na Ptujsko goro 22. junija ponoči s kolesi pa 25 in v Stično z vlakom 63.

55 Mavričarjev iz župnije je 2. maja romalo na Kronske goro. Prejeli so velika in odlična priznanja. Elizabeta Gumilar iz Tropovec, osmošolka, je bila imenovana za »diplomirano bralko« sv. pisma. Prebrala je celotno sv. pismo Stare in Nove zaveze.

Prvo obhajilo smo imeli 19. maja. Vseh prvoobhajancev je bilo 67. Zbrali so se pred župniščem in v procesiji s starši — nosili so veliko svečo — šli v cerkev. Po maši so bili pogoščeni v učilnici. V nedeljo sv. Trojice smo imeli slovesnost izpoved vere. 55 mladih jo je izpovedalo.

Srečanje pomurske mladine — okoli 200 jih je bilo — na Tišini je bilo 19. maja. Pozdravil jih je Marjan Kovač, ekonomski tehnik iz Tišine in dr. Vinko Potočnik. Med sv. mašo so govorili o poklicu bogoslovcev iz Bakovec, teologinja Marija Sraka, redovnica s. Pavlina Kolbl, redovnik p. Drago Lavrič D.J., dijakinja iz Sobote in kmet Karel Smodiš iz Mote. Igral je ansambel »Utrinek« iz Beltincev. Mašo je vodil Jožko Vinkovič, soboški kaplan. Po maši je bila skromna pogostitev pred učilnico. Duhovne vaje je opravilo 8 deklet iz 7. in 8. razreda na Brezju, 8 ministrantov pri Sv. Trojici in 5 ministrantov v Pečarovcih. Zlato mašo je imel 21. julija domači župnik Janez Gregor. Več o tem na drugem mestu.

TURNIŠČE — V mesecu septembru smo začeli novo pastoralno in veroučno leto, leto neposredne priprave na birmo za 232 birmancev, njihovih staršev in botrov in vse župnije. Priprava je potekala v obliki devetih tridnevnic ob prvih petkih, sobotah in nedeljah. Prvo tridnevnico je vodil Janko Novak s temo: Cerkev — župnija mala Cerkev; družina — domača Cerkev. S prvim tednom v septembru smo začeli redno katehetsko oznanjevalno delo in vključili 106 predšolskih, 526 šolarjev in 93 mladine. Z vsemi smo se srečali v 1200 urah verouka. Posebna tema srečanj za birmance, starše, botre in mladino je bila: Cerkev in zakramenti.

V mesecu oktobru je vodil tridnevnico stolni kanonik Viljem Pangerl na temo: Živeti svoj krst. Glavni premik se je začutil pri delu z župnijskim pastoralnim svetom. Dobili smo mlajše člane iz vrst staršev, ki predstavljajo župnijo v malem in so se začeli pogumno vključevati v življenje oznanjevalne in diakonijske službe domače župnije. V mesecu rožnega venca smo se z molitvijo rožnega venca srečavali člani rož rožnega venca; vseh je v župniji 45, od tega 15 moških. Molitveni zgled odraslih je v veliki meri pritegoval šolarje in tudi mlajše otroke. V mesecu no-

Romarji v Turnišču 15. avgusta 1941

vembru je duhovno obnovo s temo: Zakrament birme, vodil prof Tone Ciglar.

V mesecu decembru je najprej 150 predšolskih in malih otrok razveselil in obiskal Miklavž pri posebej pripravljenem nedeljskem bogoslužju. Morda je bilo to najbolj pristrčno bogoslužje vsega leta. Ob tej priliki je duhovno obnovo vodil Ivan Turk z govorom: Ziveti iz maše.

Šolarji so se radi udeleževali zorničnih maš, z mladino pa smo pripravili lepo božičnico.

Januarsko duhovno obnovo je vodil dr. Vinko Škafar: Družina se posvečuje po zakramentu sv. zakona. Duhovnih vaj se je v Mali Loki, Bledu in Želimlju udeležilo 40 dečkov in deklic. Tudi več mladih je bilo na duhovnih vajah. Višek naših srečanj je bil v februarju, ko nas je obiskal škof ordinarij dr. Franc Kramberger. 3. februarja se je srečal s celim občestvom pri vseh nedeljskih mašah, posebej pa še s starši in botri, birmanci in člani ŠPS. Po domače, z očetovsko besedo je nagovarjal celotno občestvo in posamezne skupine. Tako smo se ob škofovi spodbudi še bolj opogumili, da vztrajamo v našem prizadevanju za rast vere. Predzakonski tečaj je opravilo 66 fantov in deklet. Ti tečaji se v župniji vrstijo vsako leto.

V mesecu marcu je duhovno obnovo vodil kanonik Franc Zdolšek. Morda nam je posebno ostalo v spominu srečanje z ŽPS, ko je spregovoril o odnosu župnija — škofija. To nedeljo je g. kanonik postavil Marka Balažica za izrednega delilca obhajila.

Osma tridnevica je bila sveto tridnevje in velika noč.

Vsak prvi petek prejme zakrament sprave od 800 do 1100 ljudi.

Remarji so napolnili cerkev do zadnjega kotička 1985

Nove veroučne učilnice v Turnišču

Vsi bolniki in starejši, ki so najbližje Jezusovemu Srcu, so na prvi petek okrepčani z zakramenti na domu. Še en zanimiv podatek iz življenja župnije, samo civilnega pogreba doslej še ni bilo v vsej zgodovini župnije.

Pri pripravi na birmo so odlično sodelovali v birmanskih skupinah tudi starši iz vrst članov ŽPS in mladina. Ob srečanjih so zadnje tri tedne pred birmo v skupinah vsak dan pri molitvi, utrjevanju znanja in pogovoru doživljali živo Cerkev. Zadnjo duhovno pripravo je vodil Janko Novak in pomagal oblikovati doživeto srečanje birmancev, staršev in botrov s škofom birmovalcem dr. Francem Krambergerjem. Birma na dan prvega maja je v lepi zbranosti mirno potekala. Ob tej priliki je škof obljubil župniji kaplana in to obljubo tudi izpolnil, poslal nam je novomašnika Fesela Marjana od Sv. Barbare v Slov. goricah.

19. maja se je prvič srečalo z evharističnim Jezusom 74 prvošolčkov.

Še nekaj besed o materialni skrbi. 10. marca smo začeli rušiti stari del gospodarskih poslopij in pripravljati gradbišče za novogradnjo veroučnih prostorov in do prvega maja skozi skoraj dva meseca se je vsak dan od 20 do 50 delavcev in mojstrov vrstilo na gradbišču. Prav vsi župljani so pri delu sodelovali od šolarjev, mladine, staršev in starejših župljanov. Vse prevoze materiala smo opravili sami in žrtvovali več tisoč ur prostovoljnega dela v skrbi, da bi mladi rod in starši imeli primerne prostore za oznanjevanje verouka. Vsem za velikodušno sodelovanje Bog plačaj. Posebno zahvalo in priznanje pa zaslužijo naši vrli cehmeštri in naš zvonar. Naj bodo ti novi veroučni prostori tudi pomnik zavzetosti in vneme za predajo bakle vere danes in bodočim rodovom.

VELIKA POLANA — Na začetku novega pastoralnega leta, posvečenega duhovnim poklicem, je pri nas 8. in 9. septembra 1984 gostoval ansambel »SMIRNA« Binkoštna cerkve v Ljubljani skupaj s pastirjem te cerkve Mihaelom Kuzmičem. Nastopili so s pesmijo in besedo in nas seznanili z delom in življenjem svoje skupnosti. To je bil tudi prvi nastop predstavnikov druge verske skupnosti v zgodovini polanske župnije.

Vsak mesec smo v našem številčno ne velikem občestvu kaj lepega doživeli v letu duhovnih poklicev, Metodovemu letu in letu mladih. Tukaj naj bodo omenjeni najbolj važni dogodki.

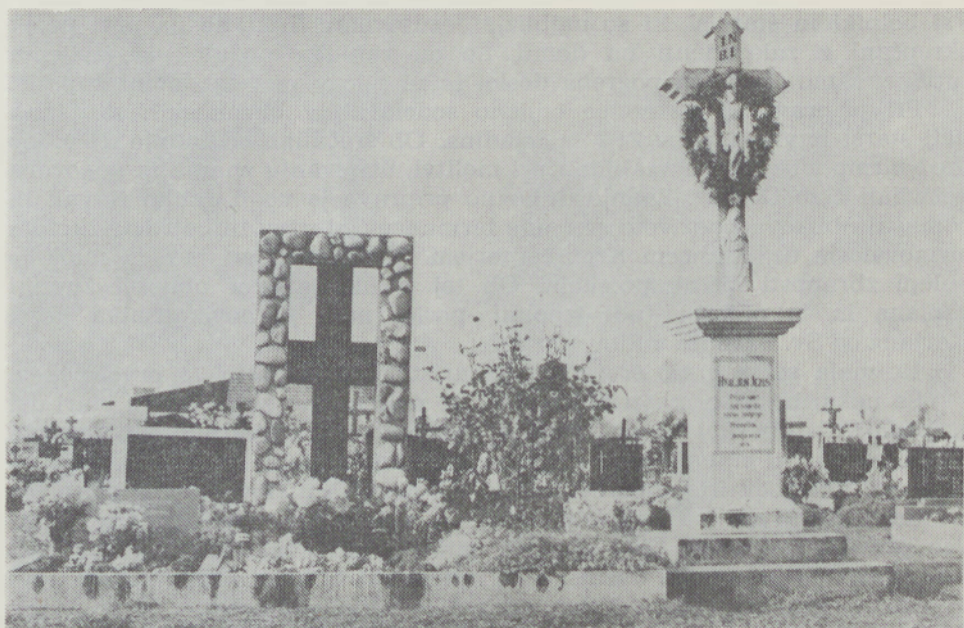
Z molitvijo rožnega venca vsak dan po družinah in v cerkvi v mesecu oktobru, smo nadaljevali tudi v ostalih zimskih mesecih kot pripravo na misijon v marcu 1985.

Za celodnevno čiščenje, 8. 12. 1984 — na praznik Brezmadežne, je bil med nami naslovni škof dr. Vekoslav Grmič.

Za božič in novo leto se je med nas vrnil naš rojak-misijonar p. Placid Prša, kapucin, ki deluje v Centralno afriški uniji. Ostal je med nami dalj časa, ker si je pri delu v misijonu poškodoval nogo.

V mesecu januarju in v začetku februarja smo imeli v naši župniji predzakonski tečaj, ki ga je kljub hudi zimi obiskovalo veliko mladih; 90 fantov in deklet, večinoma iz polanske župnije, nekaj pa tudi iz sosednjih, največ iz Hotize.

Osrednji dogodek v tem pastoralnem letu je bil sv. misijon, tretji po vrsti v polanski župniji. Po dobri in temeljiti pripravi, se je misijon pričel

Nagrobnik † župnika Danijela Halasa v V. Polani (Po načrtu ing. arch. Majde Nežimove)

v soboto 16. marca 1985, na 40. obletnico mučeniške smrti prvega umeščenega polanskega župnika Daniela Halasa. Misijon sta vodila pp. kapucina; p. Štefan Balažic, provincial, polanski rojak in p. Stane Bešter. Namen misijona je bil poglobitev vere in prenovitev družinskega življenja po molitvi in zakramentih. Zastavljeni cilj je bil v glavnem dosežen. Saj se je v času misijona veliko molilo, bilo veliko lepih srečanj, pa tudi prejem zakramentov, posebno še zakramenta sprave in evharistije je bil lep. Samo nekaj podatkov: Župnija je štela v času misijona 1367 prebivalcev. V času misijona se je ta številka zmanjšala skoraj za vsak dan po enega. Saj smo v času misijona pokopali v enem tednu kar 5 vernikov v župniji. Spovedanih je bilo kar 1141, sv. obhajil je bilo razdeljenih 6210. Posebno lepa je bila maša s sodelovanjem domačinov rojakov v duhovnih poklicih na prvi spomladanski dan 21. marca.

Župnija Velika Polana ima sedaj živih 7 duhovnikov, od tega 6 kapucinov in 10 redovnic. Misijonarja sta se zelo trudila; p. Štefan z govori, p. Stane pa tudi s kitaro, da bi pridobila globlje duhovno življenje in medsebojno bratsko povezanost mlado in staro v župniji Srca Jezusovega v Veliki Polani. Bog jima naj bo za trud, bogat plačnik! Za zaključek misijona smo povabili škofa ordinarija dr. Franca Krambergerja, ki se je našemu vabilu velikodušno odzval in z lepim govorom vspodbujal nas vse k lepemu krščanskemu življenju.

Sadovi misijona so se kazali skozi vse leto. Posebno se je pokazala ljubezen do župnijske cerkve. Lepi obiski maše, tudi ob delavnikih. Povečalo se je prejemanje zakramentov, posebno še sv. obhajila. V mesecu

Sklep misijona v V. Polani

Obnovljena notranjost cerkve v V. Polani

juniju smo obnovili notranjost cerkve. Veliko truda in sredstev je bilo v to vloženi. Verniki so z veselim srcem darovali. Bog plačaj vsem; župljanom in mojstrom, da je cerkev za svoj biserni jubilej 60. obletnico za Donatovo proščenje bila v celoti obnovljena! Med mojstri sta omembe vredna poleg drugih posebej še pleskarski mojster Leopold Kuzmič iz M. Sobote s svojo ekipo in slikar-samouk Tinek Mertuk iz Beltincev, ki je zares požrtvovalno in lepo obnovil vse slike v cerkvi, posebno se je še potrudil pri sliki sv. bratov Cirila in Metoda. Isti je lepo obnovil velike kipe v malopolanski kapeli z oltarjem vred. Tudi to je delo, obnova cerkve, je priča žive vere v srcih sedanjega rodu.

Že marsikaj veselega se je zvrstilo v letu duhovnih poklicev, le nekaj naj bo tudi tu zapisano. Po Veliki noči je bil za provinciala slovenskih kapucinov izvoljen polanski rojak p. Donat Kranjec-Brežni, ki je zamenjal rojaka p. Štefana Balazica.

2. maja so se ministranti in ministrantke prvikrat udeležile srečanja »Mavrice« pri sv. Petru na Kronski gori.

2. junija je v cerkvi gostoval mladinski verski ansambel »UTRINEK« iz beltinske župnije.

9. junija je tukajšnji cerkveni pevski zbor nastopil na srečanju pevskega zbora Pomurja v M. Soboti.

22. junija smo se s 50 bolniki in ostarelimi udeležili vsakoletnega srečanja bolnikov na Brezju.

25. avgusta smo se poslovili od p. Placida, ki odhaja nazaj v misijone v Afriko. Z njim so šli, zaenkrat do Ljubljane, trije ministranti na duhovne vaje, Bog daj, da bi mu kateri sledil tudi v duhovniškem ali celo misijonskem poklicu!

Istega dne smo s pevskim zborom poromali na Goričko. Najprej smo se ustavili v martjanski cerkvi, nato pa pri Sv. Benediktu, ki ga sedaj soupravlja duhovnik iz Martjanec in smo se pridružili župnijski maši. Po obilnem okrepčilu v gostišču »Zeleni gaj«, smo nadaljevali pot po Goričkem z vmesnimi postajami Selo, Grad in Cankova. Letos so se pridružili tudi pevci našega mladinskega pevskega zbora. Sicer je polanska mladina to leto bila dokaj aktivna. Mladi so se v lepem številu udeleževali srečanj; doma in tudi drugod. Tako lahko upamo, da nam bo novo šolsko in pastoralno leto, ki je posvečeno Evharistiji, prineslo novih radosti za vsakdanje življenje, ki ni praznik, ampak deloven dan.

Bog daj, da bi tako bilo, kot smo zapisali na spominsko misijonsko podobico: »Duša polna milosti, je kakor večna pomlad!«

VERŽEJ — V letu poklicev je bilo tudi pri nas veliko govorjenja, razmišljanja in osveščanja o važnosti izbire poklica, ki ga je Bog določil vsakemu človeku in mu v ta namen dodelil potrebne sposobnosti. Poseben poudarek smo dali duhovnim poklicem. Upamo, da je vsaj nekaj padlo na rodovitna tla.

Ministranti so imeli pogoste vaje in študijske sestanke. Udeležili so se škofijskega srečanja v Mariboru in pri Kapeli.

Mladina se je v letu mladih redno zbirala. Udeležila se je srečanja v Mariboru in v Stični, kamor jih je romalo kar 29.

Za starše veroučencev smo imeli pogosta srečanja. Žal se jih udeležujejo večinoma matere, kakor če bi vzgoja otrok ne bila tudi dolžnost očetov.

Z verniki smo romali na Ptujsko goro in na zasavsko Sveto Goro. Tam nas je slovesno sprejel župnik Maks Kozjek z zvonjenjem in lepo pridigo.

Poseben poudarek smo dali pripravi na večje praznike. Lepo smo praznovali Don Boska in Marijo Pomočnico, ki vsako leto pritegne številne romarje iz Pomurja. Ta dan smo zaključili leto poklicev (ne pa delo) z molitvenim srečanjem pomurskih molivcev za duhovne poklice.

Izredno ganljivo je bilo prvo obhajilo naših najmlajših in izpoved vere osmega letnika. Ta razred se je odlikoval po svoji resnosti in odgovornosti.

Žegnanje na praznik sv. Mihaela je bilo posebno slovesno, ker smo imeli med nami salezijanskega novomašnika Branka Balažica, ki je vodil so-maševanje in pridigal. Pred mašo so ga pozdravili predstavniki skupnosti. Bogoslužje pa je povzdignilo lepo ubrano petje našega pevskega zbora. Popoldne smo zbrali naše ostarele in bolne ter jim izrazili spštovanje, hval-ležnost in bratsko toplino ljubezni. Maševal je in govoril na srce Jože Puš-nik. Oktet, pod taktirko Rozmaričevega Frančka, jim je lepo zapel med mašo in pozneje na župnijskem dvorišču pri južini. Skupina deklet in de-klic je za vsakega pripravila lep šopek in jih razveselila s priložnostnimi pesmimi. Bilo je res lepo, pobožno, veselo in pristrčno. Srečanja se je ude-ležilo kar 51 naših dedkov in babic.

Materialnega dela doma in v goricah ni manjkalo. Dobri ljudje nam vedno radi priskočijo na pomoč. In teh ni malo. To se pokaže vsak leto tudi v obilni pomoči salezijancem na Rakovniku in v Želimljem.

Krajevna Skupnost se je zavzela za razširitev telefonske mreže do Ba-novec in Bunčan. Upamo, da bomo tudi v župnišču kmalu dobili telefon.

Za zaključek nekaj števil: Verouk je obiskovalo 178 otrok in 36 mla-dincev. Porok smo imeli 5, krstov 15, pogrebov pa le 3 (do oktobra).

Umrli so: Janez Metličar, na posledicah prometne nesreče, Janez Lajnš-čak, zadet od kapi med delom, Ana Ferenc, po daljši bolezni. Konec lan-skega leta pa Ivan Forjan, Marija Rajh in Otilija Juranovič, ki je po dolgi in mučni bolezni našla mir v Gospodu.

POŠTNE IN TELEFONSKE ŠTEVILKE ŽUPNIJSKIH URADOV POMURJA

Župnija	Poštna številka	Tel. štev.
Apače	69253	
Bakovci — M. Sobota	69000	069 76-157
Beltinci	69231	069 71-239
Bogojina	69222	069 76-250
Cankova	69261	069 76-615
Cezanjevci — Ljutomer	69240	069 81-018
Črensovci	69232	069 70-073
Dobrovniki	69223	069 70-418
Dokležovje — Beltinci	69231	069 71-180
Dolenci — Šalovci	69204	069 78-413
Gornja Radgona	69250	069 74-236
Grad	69264	069 77-610
Hotiza — Lendava	69220	
Kančevci — Križevci v Prekm.	69206	
Kapela — Radenci	69252	069 73-305
Kobilje — Dobrovniki	69223	
Križevci pri Ljutomeru	69242	069 82-508
Kuzma	69263	069 78-223
Lendava	69220	069 75-096
Ljutomer	69240	069 81-065
Mala Nedelja — Bučkovci	69243	069 82-020
Markovci — Šalovci	69204	
Martjanci	69221	
Murska Sobota	69000	069 21-245
Odranci — Črensovci	69232	069 70-055
Pečarovci — Mačkovci	69202	069 77-057
Pertoča — Rogašovci	69262	069 78-628
Petrovci — Martinje	69203	069 78-036
Radenci	69252	069 73-207
Rogašovci	69262	069 78-617
Tišina	69251	069 76-412
Turnišče	69224	069 70-215
Velika Polana	69225	069 70-083
Veržej	69241	
Videm ob Ščavnici	69244	069 79-221
Bodonci	69265	069 76-806
Domanjševci — Križevci v Prekm.	69206	
Gornji Slaveči — Kuzma	69263	069 78-237
Hodoš	69205	
Križevci v Prekm.	69206	069 77-803
Murska Sobota	69000	069 22-304
Moravci — Martjanci	69221	069 72-234
Petrovci	69203	
Puconci	69201	069 72-532

K A Z A L O

Koledarski del	
Nekaj drobnih spominov na II. evharistični kongres za Jugoslavijo v Ljubljani leta 1935	19
V. N. — Naše starinske božične pesmi	23
Jože Zadavec — Korenine slovenske kulture	28
Lojze Kozar, ml — Duhovnik in sreča	34
Lojze Kozar — Rože živega rožnega venca	35
G. S. — Kaj se dogaja v Porabju?	40
Valter Dermota — Vzgoja za osebo	42
Franci Klemenčič — Anton Krempl, zgodovinar, pripovednik in pesnik	44
Štefan Barbarič — Moja prva pot v šolo	48
Jože Smej — Nepozabni obisk rojakov v Kanadi	52
jz — Iskanje izgubljenega doma	57
Ivan Zelko — Zgodovina župnije Pečarovci	68
Ivan Zelko — Turški napadi in ropanja v gornjem Prekmurju	76
Vilko Novak — Ob stoletnici Avgusta Pavla	79
Lojze Kozar — Pesmi Avgusta Pavla	85
Avgust Pavel — Pesmi: Prihod apostolov; Kakor da si se smejal, prijatelj?; Pred sodiščem dojenčkov; Kdo bo izmeril brez- mejno bridkost...?; Ko se osvobodim tega otrplega stoletja; Poletij dvajset mi brez pesmi; O minljiva, dragocena divjina!; Zdaj tako čutim; Čudeži se rodé tu doli	89
M. G. — Pesmi: Bele snežinke; Lahna meglica; Hodim po polju; V polju; Ob samotnih urah; Večerna	100
Miroslav Slana-Miros — Čas belkastih meglic; Molitev za grude zemlje	102
Jakob Šešerko — Pesmi: Hej na pašo; Lesena noga; Jurjevska; Ko srce...; Kmetič je zavriskal	103
Stanislav Koštric — Pesmi: Nekoč, Večer je dolg; Julijski utrinek; Prerok	105
Jože Gerič — Pesmi: Izpoved; Sreča opoteča; Včasih se spomnim	106
Terezija Luk — Materina smrt; V tišini mraka	108

Jože Ravenko — Krizantema v risu neke poti	108
Jože Ravenko — Med pismenkami novega spomina	117
Franc Puncer — Iz nenapisanega dnevnika	128
Lojze Kozar — Binca	133
Jože Ftičar — Iz za žične ograje	137
Marko Dolinac (Franc Novak) — Zvonar Januš	145
Lojze Kozar, ml. — Kapljica spoznanja	147
Valter Dermota — Nož z roženinastim držajem	149
Stanislav Koštric — Krvavo spominjanje	151
Dr. Franc Ivanocy — S poti po Italiji	152
L I V — Po domači zemlji	156
Štrkov Jožek — S črvivoga prečnjega edne stare škrinje	161
Akademikos Athenaios — Anton Trstenjak — osemdesetletnik	167
Vilko Novak — Lojzetu Kozarju za 75 let	169
jz — Kako lepo je biti dober	170
ce — Romali smo k Mariji pod logom!	178
Marija Sreš — Indijski ženi	180
ce — V venec žrtev vas bom vpletala!	181
M. P. — Ob zlati maši Janeza Gregorja in Ivana Čaplina	184
L. K. — Zlatomašnik Janko Škraban	187
Franc Tement — Dva črensovka slavljenca	189
Jože Smej — Spominu Vladimira Močana	191
Martin Poredoš — Poslovil se je župnik Erjavec	193
Alojz Trunk — Delo Franca Kolenca v miklavževski župniji	195
Štefan Zver — V spomin Teodorju Bedernjaku	197
Jožko Vinkovič — Strah in ljubezen	197
V. N. — Iz preteklosti sobočke gimnazije	199
Knjige naših ljudi in o nas	201
Važnejši dogodki župnij Pomurskega pastoralnega področja	208

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1986

262.2(497.12-18)(059)

19025947

COBISS •

